

El moviment social contra el Pla Hidrològic Nacional i el transvasament de l'Ebre

Dr. Josep Pont Vidal, director

Encarna Herrera Martínez, Vanessa Maxé Navarro, Esther Mena Ayuso, autors

EL MOVIMENT SOCIAL CONTRA EL PLA HIDROLÒGIC NACIONAL I EL TRANSVASAMENT DE L'EBRE

**FUNDACIÓ JAUME BOFILL
ASSOCIACIÓ CATALANA DE SOCIOLOGIA**

Director:
Dr. Josep Pont Vidal

Equip investigador:
Encarna Herrera Martínez
Vanessa Maxé Navarro
Esther Mena Ayuso

Una cosa entra pels ulls: aquí el riu mana, és el fenomen central, constitueix el comú denominador de tot. Hi ha comarques difícils de resumir perquè estan formades per diversos i variats elements, de vegades contradictoris. Aquí ens trobem amb un element que ho lliga tot, que ho impregna tot: la vida dels homes, la qualitat de les terres, el sistema agrari, el sistema econòmic. És l'Ebre maternal, solemne, carregat de fang. Aquest riu ha de tenir una predilecció especial per les terres del seu últim curs, perquè sembla destinat a tragar-hi, a dipositar-hi tot allò que de bo, substanciós i vital ha trobat en el seu llarg camí (...) Aquí sentiu, constantment la proximitat de l'aigua densa, gairebé aturada, embadocada, callada. Aquesta presència impregna tot el paisatge, el color de la llum, la qualitat de l'aire.

Josep Pla, *Guia de Catalunya*

AGRAÏMENTS

L'equip investigador vol agrair la col·laboració de totes aquelles institucions, entitats i organitzacions de les Terres de l'Ebre que ens han facilitat la tasca de treball de camp del present estudi. Una menció especial mereixen la Plataforma en Defensa de l'Ebre -i les diferents plataformes locals- i els representants dels partits polítics implicats en el conflicte.

També volem referir-nos a l'Associació Catalana de Sociologia i la Fundació Jaume Bofill pel seu suport institucional. L'ajut d'investigació que ens la facilitat la Fundació Jaume Bofill ha possibilitat la realització d'aquest treball.

No oblidem, però, l'inestimable recolzament dels sociòlegs Dr. Joan Costa i Dr. Andreu Peix que amb les seves aportacions i comentaris han enriquit l'anàlisi d'aquest moviment social. Agraïm, també, la col·laboració del Ricard Iznardo, que va dedicar grans esforços en l'elaboració d'aquest estudi.

A tots ells, moltes gràcies.

ÍNDEX

	PÀG.
1. INTRODUCCIÓ: L'APARICIÓ DEL MOVIMENT SOCIAL	6
2. EL MOVIMENT CONTRA EL TRANSVASAMENT DE L'EBRE I EL PLA HIDROLÒGIC NACIONAL	8
3. POBLACIÓ I ESTRUCTURA SOCIOECONÒMICA DE LES TERRES DE L'EBRE	19
3.1 Evolució de la població	19
3.2 Estructura de la població per edats i sexe	23
3.3 Població segons l'activitat econòmica	28
3.4 Trets característics	33
4. MARC TEÒRIC	36
4.1 Aproximació conceptual	36
4.2 Anàlisi de l'acció col·lectiva	42
5. FASES DE DESENVOLUPAMENT D'UN MOVIMENT SOCIAL	49
6. HIPÒTESIS	58
7. METODOLOGIA D'ANÀLISI	60
7.1 Treball de camp	68
8. CONVERGÈNCIA DE DIFERENTS MOVIMENTS SOCIALS	70
8.1 Descontent latent	70
8.2 El sentiment de frustració en la població	74
8.3 El sentiment d'identitat territorial	77
8.4 El riu com element simbòlic	79
8.5 Els moviments	80
8.6 El moviment social com a única forma de protesta	81
8.7 Transformació del moviment	82
8.8 Perspectives de futur	83
9. ELS ACTORS: LA REACCIÓ ENFRONT LA POLÍTICA GOVERNAMENTAL	85
9.1 Els principals actors claus	85
9.1.1 L'estratègia	87
9.1.2 La reacció dels actors	93

9.2	Conflicte d'interessos	95
9.2.1	La Plataforma en Defensa de l'Ebre	97
9.2.2	Els actors integrants a la "Xarxa per la nova cultura de l'aigua"	99
9.2.3	No integrants a la PDE: les Comunitats de Regants	102
9.3	Els partits polítics	104
9.3.1	Els partits a favor del PHN: PP i CIU	104
9.3.2	El partit majoritari d'oposició al PHN: PSC	106
9.4	Altres partits polítics i actors	107
9.5	La vinculació de nous membres	108
9.5.1	Els mitjans de comunicació	109
9.5.2	Conferències i actes informatius	111
10.	MOVIMENT SOCIAL D'OPOSICIÓ	112
10.1	Moviment d'oposició	113
10.2	Moviment amb alternatives	122
11.	LES ELITS DEL MOVIMENT	125
11.1	Àrea reivindicativa	127
11.2	Àrea estructuradora	129
11.3	Àrea organitzativa	133
12.	CONCLUSIONS	137
	BIBLIOGRAFIA, HEMEROTECA, INTERNET	142
	ANNEXOS	148
	ANNEX I: Tipologia de les associacions que formen part del moviment	149
	ANNEX II: Taules de població i estructura social de les Terres de l'Ebre	153
	ANNEX III: Documents editats pel moviment social	176
	ANNEX IV: Recull de premsa	200

1. INTRODUCCIÓ: L'APARICIÓ DEL MOVIMENT SOCIAL

L'aprovació el darrer mes de març de l'any 2001, en el Congrés dels Diputats del "Plan Hidrológico Nacional" (a partir d'ara PHN) que inclou un important transvasament del riu Ebre, ha marcat l'inici d'un dels moviments socials que més ciutadans ha mobilitzat a Catalunya i a altres Comunitats Autònomes en els darrers anys. Les manifestacions sota el lema "ni una gota més", "volem polítiques dignes, no compensacions" de Saragossa l'any 2000, febrer de 2001 a Barcelona on hi participaren unes 200.000 persones (*El País*, 26/2/2001) i de Madrid (400.000 manifestants) són una de les mobilitzacions més importants de tot l'Estat dels darrers anys i constitueixen un moment culminant que s'ha gestat durant molts mesos. Tanmateix, aquest moviment no sorgeix de forma espontània sinó que és el resultat – com veurem – d'un profund malestar històric de les Terres de l'Ebre, amb unes arrels que es remunten a diverses dècades, mostrant l'aparició novament del moviment ecologista.

Aquestes mobilitzacions han estat possibles per l'impuls que han donat gairebé tres-centes associacions de tot tipus (grups i associacions ecologistes, grups universitaris, fins a federacions de veïns, sindicats, i partits polítics, entre d'altres), enquadrades per la "*Plataforma per a la Defensa de l'Ebre*" (PDE) i la "*Xarxa per una nova cultura de l'Aigua*".

L'emergència d'aquest important moviment social a les Terres de l'Ebre té els seus inicis a principis de l'any 1999 impulsat principalment pel grup ecologista "Grup d'Estudi i Protecció a l'Ecosistema" (GEPEC) amb motiu de la publicació als mitjans de comunicació de diferents grans projectes i inversions a les comarques riberenques. Tanmateix el moviment es gesta en els anys vuitanta a partir de la Coordinadora Antitransvasament. Entre els projectes i inversions previst en el PHN destaquen la construcció d'un gegantí parc eòlic a les terres del Montsant, la construcció d'una central tèrmica per part de l'empresa nord-americana ENRON, -projecte definitivament abandonat degut a la fallida financera d'aquest gegant energètic

multinacional, el 16 de gener de 2002-, projectes tots ells que ja han provocat mobilitzacions ciutadanes i, que han convergit en el moviment contra el PHN.

No és la primera vegada que en els darrers anys a Catalunya es produeixen protestes populars i manifestacions contra diferents projectes que atempten contra el delicat sistema ecològic. Cal recordar les mobilitzacions que es produïren a començaments de la dècada dels anys noranta, al municipi de Monblanc amb ocasió de la proposta de construcció d'una planta incineradora de residus, i a mitjans de la mateixa dècada, les mobilitzacions al municipi de Cardona contra l'emmagatzematge de residus nuclears a les mines de sal, entre d'altres. En aquestes ocasions es tractava de residus industrials venint d'altres comarques bàsicament del Baix Camp i Tarragonès. Si que és nou, en el cas de les mobilitzacions contra el PHN i el transvasament de l'Ebre, a nivell d'organització qualitativa i quantitativa, i pel nombre d'agents socials implicats.

Per altra banda, el govern i els agents defensors del PHN i el transvasament de l'Ebre han promès invertir al territori unes xifres astronòmiques. Amb el recolzament per part de l'executiu català de CiU a la proposta del govern central del PHN i la consegüent aprovació per majoria al Parlament, el PHN comporta unes inversions globals d'uns 2.600 milions d'euros (400.000 milions de pessetes) a diferents comunitats autònomes, dels quals un terç aproximadament haurien de provenir dels fons d'ajuda i estructurals de la Unió Europea.

2. EL MOVIMENT CONTRA EL TRANSVASAMENT DE L'EBRE I EL PLA HIDROLÒGIC NACIONAL

El desenvolupament i l'aprovació del Pla Hidrològic Nacional (PHN) proposat pel Partit Popular, del que es va presentar el primer avantprojecte al Consell Nacional de l'Aigua al setembre de 2000 -aprovat pel Parlament Espanyol al maig de 2001 i pel Senat al juny de 2001-, ha estat l'espurna que ha aixecat a les comarques de l'Ebre una mobilització social de profundes arrels, on intervenen motius de caire molt diferent: històrics, culturals, polítics, socials i ecològics, entre d'altres.

Per començar a fer una cronologia del moviment, hem de remuntar-nos a finals de la dècada dels anys setanta, època en la que es van iniciar els primers moviments socials contra grans projectes estatals d'infraestructures a les comarques de l'Ebre. El dia 28 d'agost de 1977, la Comissió Mixta de la Ribera d'Ebre va convocar la primera mobilització contra la concessió d'aigües del riu pel sistema de refrigeració dels reactors nuclears d'Ascó. Aquestes primeres manifestacions només van aconseguir agrupar unes 3.000 persones, mentre que altres mobilitzacions contra la instal·lació d'infraestructures energètiques recolzades per l'Estat a altres punts de la península mobilitzaven centenars de milers de persones –un exemple d'això va ser la manifestació convocada per aturar la construcció de la central nuclear de Lemoniz, al País Basc, que va aplegar unes 250.000 persones-. Les mobilitzacions i manifestacions convocades a les Terres de l'Ebre quedaren aïllades de les mobilitzacions que es van organitzar a la resta d'Espanya. Si ens preguntem el perquè d'aquesta manca de mobilitzacions a les Terres de l'Ebre, podem concloure que queden en bona mesura explicats pels següents motius ¹:

- la manca de sensibilització en els medis universitaris;
- el desinterès dels partits polítics de l'esquerra parlamentària;
- la repressió aplicada a causa de la contestació als ajuntaments afectats, així com el caciquisme dominant a les comarques;

¹GARCIA, X., REIXAC J., VILANOVA S. (1979). El combat ecologista a Catalunya. Edicions 62. Barcelona.

- les pressions exercides per les companyies elèctriques i els grups bancaris sobre els mitjans de comunicació.

Amb les mobilitzacions a les Terres de l'Ebre aturades durant gairebé una dècada, a finals de l'any 1989 sorgeix al territori un primer moviment contra els transvasaments planejats per al riu Ebre. L'organització que va encapçalar aquest moviment es va denominar *Coordinadora Antitransvasament*. Aquesta entitat, formada principalment per gent de diferents pobles de les Terres de l'Ebre, es creà amb el principal objectiu d'evitar el transvasament de 30 m³/s de l'Ebre cap al Pirineu Oriental que pretenia portar a terme la Generalitat de Catalunya amb el recolzament del *Ministerio de Obras Públicas y Urbanismo* (MOPU), mitjançant un pla denominat "Anteproyecto de Acueducto Ebro-Pirineo Oriental". Per als fundadors de la Coordinadora, aquest minitransvasament tenia com a únic objectiu concentrar encara més la indústria i l'activitat econòmica catalana a l'entorn de Barcelona i la seva zona d'influència.

L'entitat es recolzava en dos principis fonamentals:

- No als transvasaments de cap tipus;
- L'aigua no és negociable, els recursos naturals s'han d'utilitzar allà on són.

Posteriorment, l'any 1992, amb l'ampliació dels seus objectius i activitats, van incloure un tercer:

- Gestió racional dels recursos naturals. Aquesta premissa posteriorment es va transformar en el discurs que ara coneixem com "Nova Cultura de l'Aigua" i del que parlarem més endavant.

La Coordinadora, com a entitat, va organitzar diverses mobilitzacions: manifestacions a Tortosa, concentracions davant el Parlament de Catalunya, entre d'altres, encara que la participació ciutadana a aquestes mobilitzacions va ser sempre bastant limitada.

L'any 1995 es va fundar a Tortosa, per suggeriment de *Greenpeace* i la *Coordinadora de Organizaciones de Defensa Ambiental* (CODA), una entitat denominada *Coordinadora de Afectados por Grandes Embalses y Trasvases* (COAGRET), que agrupa tots aquells col·lectius arreu del territori espanyol afectats per aquest tipus d'infraestructures hidràuliques. La Coordinadora Antitransvasament participa activament dintre aquesta entitat. La COAGRET va encunyar el terme de "Nova Cultura de l'Aigua", sota el qual s'ha fundat també una editorial. Aquesta filosofia que es recolza en diferents alternatives sobre la gestió hidràulica ha estat determinant en el posterior desenvolupament del moviment contra el PHN. També van posar-se en contra del PHN plantejat pel Govern socialista, i defensat pel Josep Borrell, en aquell moment Ministre d'Obres Públiques i Urbanisme.

En un principi, la Coordinadora va evitar el minitransvasament de l'Ebre cap el Pirineu Oriental, però aquesta Coordinadora no es va dissoldre, sinó que va continuar funcionant encara que sense cap transcendència pública. Finalment, el transvasament es va realitzar en part, arribant a la ciutat de Tarragona, mitjançant un pacte al que es va arribar amb les Comunitats de Regants del Delta de l'Ebre. El que no es va desenvolupar, però, va ser el PHN defensat pel Govern socialista.

A l'estiu de 2000 apareix la notícia que el PP vol desenvolupar un nou PHN que afecta profundament a totes les Terres de l'Ebre degut al transvasament del riu Ebre cap a les províncies del sud d'Espanya. La Coordinadora comença a mobilitzar-se de nou a arrel d'una sèrie de trobades a Amposta amb l'objectiu d'organitzar tots els pobles de les comarques de l'Ebre en un moviment unitari que lluités contra aquest projecte de PHN que volia desenvolupar el Govern Central amb el recolzament de la Generalitat de Catalunya. Ràpidament s'afegixen centenars de persones a aquestes trobades i es forma el que coneixem en l'actualitat com *Plataforma en Defensa de l'Ebre* (PDE) el dia 15 de setembre de 2000. En certa mesura, va ser un moviment que va sorgir d'una manera espontània a Tortosa, encara que poc a poc, amb el recolzament de la gent que s'apuntava (van ser 260 persones el primer dia i 140 el següent) i de les entitats que van adherir-se al manifest fundacional, s'organitzà un moviment que comença a estructurar-se en torn a un objectiu comú. Es va fundar

amb aquest nom en prendre la decisió de formar un moviment que parlés en positiu de la lluita que es volia encetar en aquell moment, defensant postures alternatives en l'àmbit mediambiental i regional. Així, es va creure convenient que el nom del moviment no continguéss la partícula "anti" o "contra" ja que podria ser perjudicial per la seva imatge pública.

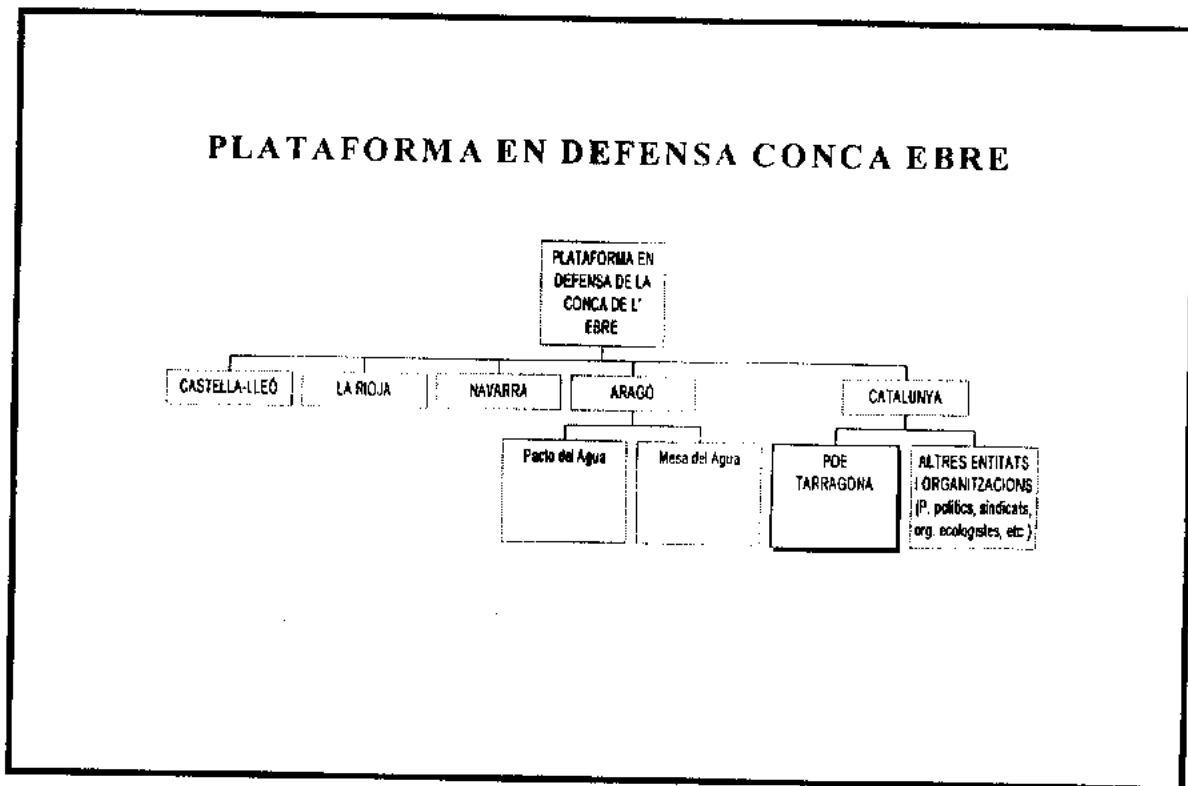
Poc a poc, la PDE va anar assumint un paper protagonista en les mobilitzacions organitzades per protestar contra un PHN amb el que gairebé ningú a les Terres de l'Ebre estava d'acord. Tots els que estan dintre d'aquesta Plataforma, o la recolzen, estan contra el PHN per diferents raons: des de motius purament econòmics fins motius estrictament ecològics. En aquest sentit, la PDE ha aconseguit establir un moviment social amb membres de diverses procedències amb diferents raons per mobilitzar-se, encara que amb el mateix objectiu.

La principal característica de la PDE és l'heterogeneïtat dels seus components. Els membres de dret de la Plataforma són persones a títol individual coordinats en grups locals i comarcals. La Plataforma, a l'hora de fer públic el "Manifest Constituent de la PDE", va tenir el recolzament de més de 300 entitats de diferent caire: sindicats, partits polítics, associacions ecologistes, ajuntaments tarragonins de les Terres de l'Ebre, Plataformes Locals i Comarcals, associacions de joves i d'universitaris, etc. Aquestes entitats, en molts casos, també han actuat contra la llei del PHN com grups individuals sense vinculació directa amb la PDE: manifestos, actes propis, al·legacions de diversos tipus a les institucions públiques, etc. Posteriorment s'han afegit altres entitats i organitzacions al recolzament donat a aquest manifest i a la postura adoptada per la Plataforma. Totes aquestes entitats –tant en les seves mobilitzacions recolzant la Plataforma com a les seves actuacions com a entitats pròpies- tenen un objectiu comú: evitar el transvasament del riu Ebre cap a les províncies del sud d'Espanya, afectades per una important mancança d'aigua, encara que a les seves mobilitzacions sempre parlin d'estar en contra del PHN en general. S'ha de dir, però, que algunes Plataformes Locals i Comarcals es van afegir i van donar suport al moviment contra el PHN genèric perquè van pensar que si unien aquesta lluita amb la seva pròpia lluita (mapa eòlic, ENRON) podrien recolzar-se mútuament i tenir més

pes a l'hora d'organitzar actes i mobilitzacions. A més a més, d'aquesta manera, transformaven ambdues lluites en una comuna en defensa del territori i de la identitat de les Terres de l'Ebre. En aquests moments, la lluita contra la instal·lació d'una planta d'energia per part de la multinacional ENRON ha acabat degut a la fallida financera d'aquesta corporació. Per altra banda, la lluita contra els diferents parcs eòlics que es volen distribuir per les Terres de l'Ebre està, de moment, en punt mort.

Respecte a l'organització de la Plataforma, aquesta no compta amb un cap visible que actuï com a únic portaveu de l'entitat, sinó que són diverses persones de la Plataforma les que actuen com a portaveus de la mateixa davant les administracions i l'opinió pública. El funcionament intern de la PDE es planteja mitjançant reunions intercomarcals dels diferents grups i plataformes locals, on s'integren molts dels participants al moviment. En les reunions intercomarcals es reuneixen els representants d'aquests grups, que fan de representants de tots els membres del moviment. El funcionament de les intercomarcals és, segons la PDE, assembleari, i són poques les vegades que voten per prendre decisions, que en general són consensuades entre tots els representants. A més a més, la Plataforma s'ha coordinat amb altres associacions catalanes i nacionals a l'hora d'organitzar activitats i mobilitzacions contra el PHN, com poden ser les diferents Plataformes arreu de la Conca de l'Ebre que estan contra el transvasament: Castella-Lleó, Rioja, Navarra i Aragó. Conjuntament formen la denominada Plataforma en Defensa de la Conca de l'Ebre.

QUADRE 1. MEMBRES DE LA PLATAFORMA EN DEFENSA DE LA CONCA DE L'EBRE

FONT: Elaboració pròpia

Aquesta Plataforma ha organitzat actes i mobilitzacions a diferents punts del territori espanyol sota el lema "Volem futur. Stop transvasament del Pla Hidrològic" per protestar contra el PHN i, més específicament, contra el transvasament de l'Ebre. El primer d'aquests actes va ser una manifestació convocada a Saragossa el dia 8 d'octubre de 2000 i on, segons els organitzadors, van reunir-se unes 400.000 persones. Segons la Policia Local, el nombre de manifestants va estar al voltant dels 300.000. Posteriorment s'han organitzat altres manifestacions a Saragossa (el 12 de novembre de 2000 i el 7 d'octubre de 2000, aquesta última per commemorar el primer aniversari de la primera manifestació multitudinària contra el PHN), a Madrid, l'11 de març de 2001, on es va aconseguir reunir a 400.000 persones, segons els organitzadors (200.000 persones segons la premsa i 120.000 persones segons la Policia Local). Una altra manifestació important va ser la que es va organitzar a

Barcelona el dia 25 de febrer de 2001 on es van congregar –sempre segons els organitzadors- unes 250.000 persones.

Com a Plataforma de les Terres de l'Ebre, independentment de la seva aliança amb altres Plataformes antitransvasament, la PDE ha convocat diferents mobilitzacions, la primera de les quals va tenir lloc a Amposta el 29 d'octubre de 2000, on es van aconseguir reunir aproximadament a 18.000 persones i una segona a Móra d'Ebre i Móra la Nova el dia 4 de febrer de 2001, on van manifestar-se –segons els organitzadors- unes 25.000 persones, que és el 20 % de la població de les comarques afectades pel transvasament. El dia 29 d'abril de 2001 també es van convocar dos manifestacions paral·leles a Amposta i Tortosa sota el lema "Lo pacte PP-CiU eixuga lo riu". A més a més, s'han realitzat altres manifestacions periòdiques tant a Amposta com a Tortosa, tallades de carreteres (per exemple, tallada de la N-340 a l'altura d'Alcanar, Tarragona, el dia 3 de desembre de 2000 per demanar la retirada del PHN i actes festiu-reivindicatius, com la jornada amb manifestació i concert contra PHN convocada a Tortosa el 6 d'octubre de 2001 o la passejada en moto pel Delta de l'Ebre organitzada el dia 16 de setembre de 2001). També s'han utilitzat les noves tecnologies en les seves reivindicacions i n'hi ha una Manifestació Virtual contra el PHN convocada a Internet a la que qualsevol que ho desitgi, pot afegir-se.

Potser l'acte més significatiu que s'ha portat a terme com a protesta contra el PHN va ser el que es va denominar "Marxa Blava a Brussel·les", amb el lema "Cap euro per aquest PHN". Aquesta marxa, iniciada el dia 11 d'agost de 2001 a Deltebre, tenia com objectiu recórrer en 30 etapes el trajecte fins a Brussel·les i manifestar-se contra el PHN a les portes del Parlament Europeu. Aquesta iniciativa va dur-se a terme amb la resta de plataformes contràries a la realització del PHN i del transvasament del riu Ebre. A més a més, aquesta reivindicació ha comptat amb el recolzament de l'European Ribers Network, associació europea dedicada a la cura i manteniment dels rius europeus i a la lluita contra projectes hidràulics de gran envergadura. Juntament amb aquesta organització, el moviment contra el PHN a Espanya ha organitzat una Plataforma d'àmbit europeu que vol lluitar contra la implementació d'aquest macroprojecte hidràulic.

Encara que a primera vista el moviment basa les seves actuacions en una sèrie de protestes i mobilitzacions davant l'opinió pública i les administracions centrals i autonòmica, també encara el seus esforços cap a la via jurídica. Durant el període de gestació i posterior aprovació del PHN al Parlament espanyol, s'han presentat diverses al·legacions al PHN a nivell nacional, com després –i principalment amb aquest objectiu es va organitzar la Marxa a Brussel·les- també s'han presentat davant l'administració comunitària, on volen parer la posada en marxa real del PHN. Aquestes al·legacions estan basades en primer lloc, en diverses directrius comunitàries contraposades a diversos punts del PHN; en segon lloc, en motius tècnics i científics; i en últim lloc, en motius econòmics i de finançament del mateix, doncs l'Estat espanyol necessita subvencions europees per poder dur a terme aquest projecte d'infraestructures hidràuliques.

A més a més de l'organització de mobilitzacions i manifestacions contra el PHN i del seguiment polític i jurídic que estan realitzant per contrarestar l'aprovació i finançament del PHN, la PDE, juntament amb moltes de les entitats participants a les mobilitzacions van crear el març de 2001 una Coordinadora anomenada "Xarxa per una nova Cultura de l'Aigua". Aquesta Coordinadora vol ser continuadora de la feina encetada amb les protestes organitzades contra el PHN, encara que des d'una perspectiva diferent, no només de protesta, sinó amb la intenció de conscienciar la societat sobre el tema de l'aigua com recurs escàs que s'ha d'aprendre a repartir i administrar. A aquesta Coordinadora també hi pertanyen altres entitats de molt diferent caire: des de partits polítics i sindicats fins diverses organitzacions ecologistes i universitàries.

**QUADRE 2. NOMBRE DE MANIFESTANTS A LES PRINCIPALS MOBILITZACIONS
ORGANITZADES (CAPITALS DE PROVÍNCIA I CAPITALS COMARCALS) PEL
MOVIMENT CONTRA EL PHN I EL TRANSVASAMENT DE L'EBRE**

	ORGANITZADORS	PREMSA	POLICIA LOCAL
Saragossa 8/10/00	400.000 Heraldo de Aragón 9/10/01	300.000 El País 9/10/01	300.000 El País 9/10/01
Ampostà 28/10/00	N/D	18.000 La Vanguardia 29/10/01	N/D
Saragossa 12/11/00	100.000 El Heraldo de Aragón 13/11/00	N/D	N/D
Móra Ebre / Noya 4/2/01	25.000 www.alvent.net/riberaneta	25.000 Diari Tarragona 5/2/01	N/D
Barcelona 25/2/01	250.000 www.alvent.net/riberaneta	N/D	N/D
Madrid 11/3/01	400.000 El País, 12/3/01	200.000 El País, 12/3/01	120.000 El País, 12/3/01
Tortosa 2/4/01	25.000 La Vanguardia 3/4/01	N/D	13.000 La Vanguardia 3/4/01
Brussel·les 9/9/01	15.000 www.alvent.net/riberaneta	N/D	5.000 Heraldo de Aragón 10/9/01
7/10/01 Saragossa	200.000 El País, 8/10/01	N/D	20.000-25.000 El Periódico, 8/10/01

Actes organitzats per la Plataforma en Defensa de la Conca de l'Ebre conjuntament, amb el recolzament del Govern Autonòmic d'Aragó

Actes organitzats per la PDE a Catalunya

Acte organitzat per la PDE Terres de l'Ebre amb participació d'altres Plataformes Territorials

N/D Dades no disponibles

FONT: Elaboració pròpia

Aquest moviment, amb fortes implicacions socials, també ha donat lloc a conseqüències polítiques. La primera d'elles, i potser la més important, la divisió dels partits polítics catalans en dos grans blocs: els que estan a favor del PHN (PP i CiU) i els que estan en contra (PSC-PSOE, ERC, IC-V, EUIA). En aquest sentit, la gent de la zona ha quedat bastant desencantada del comportament de CiU – fins l'emergència d'aquestes mobilitzacions, aquestes terres han estat, electoralment parlant, de caire convergent-, doncs es pensava que CiU no recolzaria el PHN, i finalment ho va fer, encara que amb una postura contradictòria. doncs a la votació a la Cambra Baixa de Madrid, va votar a favor i a la votació al Parlament Català va votar en contra. Aquest comportament ha provocat la rebuda dels dirigents del Govern (President i Consellers) a les Terres de l'Ebre amb fortes protestes.

La segona conseqüència política ha estat per al PP. Segons el diari EL PAÍS (16/5/01), el PP, partit amb majoria a l'ajuntament de Tortosa, va perdre 4 dels seus regidors a Tortosa que van passar al Grup Mixte –ja que van decidir conservar les seves respectives actes- després que el portaveu municipal del grup polític condemnés l'actitud de la PDE. La versió donada pels regidors del PP que van passar a formar part del Grup Mixte va ser que el PP va subscriure a Tortosa un compromís per a la defensa del riu i que aquest compromís havia estat trencat. A Amposta també hi va haver problemes polítics en aquest sentit, doncs l'únic regidor conservador a l'Ajuntament d'Amposta va tenir un posicionament similar al dels regidors de Tortosa.

La PDE també s'ha fet forta a les seves reivindicacions per tenir el recolzament de diferents sectors socials. Independentment del recolzament que ha mostrat la societat civil catalana –especialment la tarragonina-, el moviment té, per una banda, el recolzament de diversos professors i catedràtics universitaris que han fet estudis amb la finalitat de demostrar la inviabilitat tècnica del projecte del PHN i les possibles conseqüències ecològiques que hi podrien desenvolupar-se del fet de portar a terme aquest projecte d'infraestructures hidrològiques. Per altra banda, la Plataforma també ha comptat amb el recolzament de nombroses persones públiques i intel·lectuals espanyols, que el passat mes d'octubre van signar un manifest de recolzament a la

PDE i contra el PHN i el transvasament del riu Ebre. Entre aquestes persones públiques, intel·lectuals i artistes cal destacar la presència de Joan Manel Serrat, Quim Monzó, José Antonio Labordeta, Manuel Vázquez Montalbán, Adolfo Marsillach i Maria del Mar Bonet, entre d'altres. Per fer la presentació d'aquest manifest, van organitzar una visita pel Delta de l'Ebre, un passeig pel riu i un dinar a l'illa fluvial de Gràcia.

Una de les últimes aliances que el moviment antitransvasament ha segellat amb altres moviments reivindicatius del país ha estat amb la Plataforma de les Gavarres. D'aquesta manera, dos dels conflictes socials amb més rellevància dels últims anys a Catalunya s'han donat la mà per recolzar-se mútuament sense cap tipus de reserves, inclús per organitzar mobilitzacions conjuntes (*El País*, 19/11/01).

Però la PDE també ha tingut postures discrepants amb altres entitats i organitzacions de les Terres de l'Ebre (independentment dels partits polítics que recolzen el PHN). Aquestes entitats són principalment, les Comunitats de Regants (del Marge Dret i del Marge Esquerre de l'Ebre). La postura que mantenen aquestes entitats respecte l'aprovació del PHN és en contra de la implementació del PHN, encara que mantenen una actitud més negociadora amb les administracions públiques que no pas la PDE.

Encara que en aquests moments –amb l'aprovació parlamentària a Espanya del projecte hidràulic i la seva discussió al Parlament europeu, i comptant que aquest semestre² la Presidència Europea és d'Espanya– el macroprojecte d'infraestructures hidràuliques que és el PHN continua el seu curs, tot el moviment contra aquest Pla Hidrològic, i especialment la PDE, continua batallant contra el mateix. De moment, s'han organitzat ja diversos actes i manifestacions per aquest any, entre els que destaquen unes Jornades Europees al Delta a principi del mes de febrer, amb visita d'eurodiputats i xerrades informatives, una primera manifestació a Deltebre el dia 9 de febrer de 2001 i una gran manifestació a Barcelona pel dia 10 de març.

² Primer semestre de 2002 (gener-juny).

3. POBLACIÓ I ESTRUCTURA SOCIOECONÒMICA DE LES TERRES DE L'EBRE

En aquest apartat es farà una anàlisi de la població i de l'estructura socioeconòmica de les comarques de les Terres de l'Ebre -el Baix Ebre, el Montsià, la Ribera Alta, la Terra Alta i el Priorat-, que situades al sud del Principat conformen una zona amb una especificitat pròpia i són el context geogràfic i social d'aquest estudi.

En primer lloc, realitzarem una anàlisi de la població i la seva evolució a les darreres dècades, així com una descripció de la situació demogràfica actual, l'estructura per edats i sexe. Els recursos poblacionals i la relació dels habitants amb l'activitat econòmica i l'especialització per sectors econòmics seran altres aspectes a tractar que ens apropiaran a l'estructura socioeconòmica de la zona d'estudi, contextualitzant la situació de les comarques dins del conjunt del Principat.

Els tres primers apartats d'aquests capítol fan una anàlisi descriptiva de la distribució poblacional i l'estructura socioeconòmica de les Terres de l'Ebre. L'anàlisi que desenvoluparem a l'últim apartat ens servirà de referent dels components estructurals on s'emmarca i neix el moviment social objecte d'estudi.

3.1 Evolució de la població

L'evolució de la població³ a les Terres de l'Ebre des dels inicis del segle XX presenta unes pautes diferenciades, amb unes comarques que perden habitants, que són la Terra Alta, la Ribera d'Ebre i el Priorat, i unes altres que en guanyen, que són el Baix Ebre i el Montsià. Aquesta tendència general es dona, amb molt poques excepcions, des de 1900 a 1996.

³ S'ha utilitzat com a font per a les dades dels anys 1900 a 1975 el *Reconeixement Territorial de Catalunya* (1982).

A Catalunya en el decurs del segle XX es produeix una evolució demogràfica que va configurant unes zones en expansió i unes altres en regressió, donant-se a les primeres una falta d'espai i a les segones una falta de població. Als anys 50 van iniciar-se dos fenòmens que dibuixarien la futura evolució de la població, la immigració a gran escala i la polarització de la població catalana en el territori a través del doble moviment de concentració-desertització⁴.

Presentarem una anàlisi de l'evolució de la població a partir de les dades dels Padrons d'Habitants de 1981, 1991 i 1996, assenyalant les especificitats de la nostra zona d'estudi dins del conjunt del Principat.

A Catalunya, entre 1991 i 1996, es produeix un estancament de la població, és a dir, es consolida un model iniciat a mitjans de la dècada dels setanta caracteritzat pel baix creixement demogràfic. Aquest, contrasta amb el model tradicional de concentració de la població en l'àrea de Barcelona i així es genera una tendència de recquilibri del territori, amb dispersió del creixement demogràfic en diverses àrees geogràfiques⁵.

Al quinquenni 1991-1996 es registra un creixement de la població de Catalunya de 30.546 habitants, equivalent a un 0,5% (Taula 2). Les Terres de l'Ebre en conjunt experimenten un augment de població del 0,5%, per tant, similar al conjunt català.

Com s'ha comentat anteriorment, dins d'aquest quinquenni es produeix una tendència al recquilibri de la població de Catalunya, que és més perceptible si s'analitzen dades a nivell comarcal. Així queden al Principat menys àrees de despoblament que en quinquennis anteriors⁶, una d'elles està formada per les comarques interiors del sud-oest, on estan incloses la Ribera d'Ebre, la Terra Alta i el Priorat, entre d'altres. A les tres comarques es dona una pèrdua d'habitants en aquests anys (Taula 3).

⁴CABRÉ, Anna, PUJADES, Isabel, (1982) Generalitat de Catalunya. C.E.P, Departament de Política territorial i Obres Públiques, Barcelona.

⁵ Padró Municipal d'Habitants, 1996. Estadística de població 1996. Vol. I, Institut d'Estadística de Catalunya, 1997, Pàg. 12

⁶ Padró Municipal d'Habitants, 1996. Estadística de població 1996. Vol. I, Institut d'Estadística de Catalunya, 1997, Pàg. 14

A Catalunya el creixement natural, l'any 1995 ha estat pràcticament de zero, però ha conegut el mateix any una recuperació del saldo migratori que ha estat positiu, equivalent a 0,6% de immigrants per 1000 habitants, i això ha permès un creixement total positiu. A les Terres de l'Ebre, a les cinc comarques de referència, el creixement natural de la població és negatiu al període 1986 a 1996, però el creixement migratori positiu del Baix Ebre i el Montsià compensa aquesta tendència i dona creixements poblacionals positius pel conjunt de la demarcació.

Si ens remuntem al període de 1975 a 1986, a les Terres de l'Ebre es va produir una pèrdua progressiva de població, que arribarà a la situació de creixement negatiu al quinquenni 1986-1991 amb $-0,4$ (Taula 2). Posteriorment, al període de 1991 a 1996 hi ha una recuperació i la població experimenta un creixement de $0,5$, seguint la pauta del conjunt català, com ja havíem comentat (Taula 2).

Una anàlisi de les dades a nivell comarcal, evidencia que hi ha dues comarques, que són el Baix Ebre i el Montsià, que tenen creixements positius de població des de 1986 a 1996 i tres comarques que tenen creixement negatiu en el mateix període, que són la Ribera d'Ebre, la Terra Alta i el Priorat (Taula 3). Aquesta tendència dualitzada ja s'apuntava a l'anterior quinquenni, de 1981 a 1986 (veure taules de l'annex).

Taula 1. Evolució de la població a les Terres de l'Ebre* i a Catalunya 1975-1996

	1975	1981	1986	1991	1996
Terres de l'Ebre	152.526	154.241	155.578	154.952	155.670
(*)					
Percentatge sobre el total de Catalunya	2,7	2,6	2,6	2,6	2,6
El Priorat	11.093	10.431	10.051	9.212	9.119
Catalunya	5.660.393	5.956.414	5.978.638	6.059.494	6.090.040

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya, Estadística de població 1996. Vol.I Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

(*) Els àmbits territorials d'anàlisi fixats pel Pla Territorial General de Catalunya inclouen dintre de la denominació de Terres de l'Ebre les comarques de: Baix Ebre, El Montsià, la Ribera d'Ebre i la Terra Alta. Nosaltres inclourem a la nostra anàlisi la comarca del Priorat, malgrat tot quan utilitzem algunes de les dades aportades per l'Institut d'Estadística de Catalunya, a la denominació Terres de l'Ebre no hi figurarà agregada aquesta comarca. És el cas d'aquesta taula.

Taula 2. Creixement de la població en termes relatius i absoluts a les Terres de l'Ebre i Catalunya 1975-1996

	1975-1981	1981-1986	1986-1991	1991-1996
Terres de l'Ebre	1,3	0,9	-0,4	0,5
(*)				
	1.715	1.337	-626	718
Catalunya	5,2	0,4	1,4	0,5
Priorat	-662	-380	-576	-263
	296.021	22.224	80.856	30.546

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya, Estadística de població 1996.

(*) Nosaltres inclourem a la nostra anàlisi la comarca del Priorat, malgrat tot quan utilitzem algunes de les dades aportades per l'Institut d'Estadística de Catalunya, a la denominació Terres de l'Ebre no hi figurarà agregada aquesta comarca. És el cas d'aquesta taula.

Taula 3. Evolució de la població i creixement absolut i relatiu a les comarques de les Terres de l'Ebre 1986-1996

Comarques	Població			Creixement absolut			% Creixement		
	1986	1991	1996	86/96	86/91	91/96	86/96	86/91	91/96
Baix Ebre	64.452	64.645	65.879	1.427	193	1.234	2,21	0,29	1,90
Montsià	54.027	54.307	54.765	738	280	458	1,36	0,51	0,84
Ribera d'Ebre	23.650	23.055	22.442	-1.208	-595	-613	-5,10	-2,51	-2,65
Terra Alta	13.449	12.945	12.584	-865	-504	-361	-6,43	-3,74	-2,79
Priorat	10.051	9.475	9.212	-839	-576	-263			-2,78
Catalunya	5.978.638	6.059.494	6.090.040	111.402	80.856	30.546	1,86	1,35	0,50

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya, Estadística de població 1996.

3.2 Estructura de la població per edats i sexe

L'estructura per edats i sexe d'una població està influïda pels nivells de natalitat i mortalitat experimentats en el passat i, fonamentalment, per la dimensió de les migracions que és el fenomen amb independència més gran i té una explicació econòmica i social. La distribució de la població en un territori determinat depèn de les diferències entre el creixement natural i migratori acumulades en el decurs del temps.

La piràmide de la població catalana presentava a principis de segle senyals d'envelliment, amb un estretament de la seva base, que es va agreujar al 1930, presentant al 1950 una forma de bolet, com a resultat de la davallada de la natalitat de la postguerra. El fenomen immigratori va contribuir a un augment de la natalitat, que es va fer notar a la piràmide de 1960, amb un agrandiment de la base de la piràmide, tendència que va augmentar en els anys posteriors, presentant al 1975 una similitud amb la piràmide d'edats d'Espanya⁷.

A Catalunya l'evolució per grups d'edats des de 1981 a 1996 experimenta una reducció de la població infantil deguda a la davallada de la natalitat. Així, de representar el 24,9% al 1981 baixa fins a 14,7% l'any 1996 (Taula 5). El grup de població entre 15 i 64 anys, en edat activa, era de 64% l'any 1981 a Catalunya i s'ha elevat al 69,1 l'any 1996 "com a conseqüència de la baixada de la població infantil, compensada en part per l'augment de la població de més edat en el curs d'aquest últim quinquenni"⁸. Pel que fa a la població que tenia 65 i més anys era del 11% l'any 1981, i s'incrementà fins al 16% a l'any 1996, com a conseqüència del procés d'envelliment de la població catalana i bàsicament per l'augment de l'esperança de vida de la població.

Per tant, a Catalunya s'ha produït una disminució de la població infantil i juvenil i un augment gradual i progressiu de la població de més edat. Pel que fa a les Terres de

⁷ CABRÉ, Anna, PUJADES, Isabel, (1982) Generalitat de Catalunya. C.E.P, Departament de Política territorial i Obres Públiques, Barcelona.

⁸ Padró Municipal d'Habitants, 1991, Vol. I, pàg. 26, Institut d'Estadística de Catalunya.

L'Ebre, a l'any 1996 tenen un 14,2% de població entre 0 i 14 anys, una proporció una mica més reduïda de població infantil i juvenil que la mitjana catalana. A més a més, amb una proporció del 21,7% de població de 65 i més, és clarament l'àmbit territorial de Catalunya amb una població més envellida, molt per damunt de la mitjana catalana (16,3%). També a aquesta zona se situen els valors mínims de tota Catalunya, pel que fa al grup de 15 a 64 anys d'edat, que és de 64,1%, molt per sota de la mitjana catalana, 69,1% (Taula 4).

A les Terres de l'Ebre les pautes comarcals presenten diferències, destacant la Ribera d'Ebre, la Terra Alta i el Priorat amb percentatges molt baixos de població del grup de 15 a 64 anys, pertanyents a àrees fonamentalment agràries. A les cinc comarques al període de 1981 a 1996, es dona una reducció progressiva del grup de 0 a 14 anys i un augment del grup de 65 i més anys d'edat (Taula 5), que és més acusada al Priorat i a la Terra Alta.

El 1996 es pot constatar la continuïtat del procés d'envelliment de la població catalana, tant per la base de la piràmide per la disminució continuada de la fecunditat, com per la cúspide per l'augment gradual de l'esperança de vida⁹. L'índex d'envelliment de Catalunya se situa en 111 persones de 65 anys i més per cada 100 habitants de 0 a 14 anys. Aquest indicador ha tingut un creixement accelerat en les últimes dècades. A les Terres de l'Ebre l'índex d'envelliment és molt elevat, 147 persones de més de 65 anys per cada 100 habitants menors de 15 anys. A nivell comarcal destaquen els nivells assolits per la Ribera d'Ebre 161,4, la Terra Alta 219,7 i el Priorat 249,5.

La proporció de sexes, que ve mesurada pel quocient entre el nombre d'homes i el nombre de dones, ha augmentat a Catalunya entre 1960 i 1991. Aquest fenomen està relacionat, sens dubte, amb la substitució progressiva de les generacions amb més edat, que suportaren més pèrdues d'homes, tant a causa de la guerra civil com d'una major mortalitat en edats joves que afectà més els homes que les dones. Les

⁹ Padró Municipal d'Habitants, 1996. Estadística de població 1996. Vol. 2, Institut d'Estadística de Catalunya, 1997, Pàg. 9.

generacions més joves no han patit cap mortalitat extraordinària d'homes i la millora de les condicions de vida permet als homes disminuir la mortalitat prematura¹⁰.

A nivell estatal, el número de naixements d'homes és més elevat, i a partir d'una major mortalitat d'aquest sexe, la relació entre homes i dones a la població es va igualant, fins que les dones superen als homes. De la mateixa manera, a Catalunya, es dona la mateixa tendència. Així, al darrer Padró, 1996, i continuant la pauta de la darrera dècada (des del 1986), les dones eren un 51% i els homes un 48,8%. A les Terres de l'Ebre la relació entre sexes és molt similar a la del conjunt català, així al 1996 el percentatge de dones era de 50,4 i el d'homes de 49,56. S'ha de remarcar que la comarca de la Terra Alta i el Priorat estan una mica per sota d'aquesta pauta comarcal, amb un 49,3% de dones i un 50,70% d'homes.

A Catalunya l'índex de masculinitat continua el procés de reducció registrat al llarg dels últims quinquennis, prenent un valor de 95,3 homes per cada 100 dones a l'any 1996. A les Terres de l'Ebre al 1996 l'índex de masculinitat és de 98,2 homes per cada 100 dones, exceptuant les comarques de la Terra Alta, on els homes superen a les dones amb 102,8 homes per cada 100 dones i el Priorat amb una relació de 100,8 homes per cada cent dones.

¹⁰Geografia General dels Països Catalans, Pàg. 249.

Taula 4. Estructura per edats a les comarques de les Terres de l'Ebre i a Catalunya, 1996

Grup d'edat

Comarques	De 0 a 14 anys		De 15 a 64 anys		De 65 anys i més		Total
	nombre	%	nombre	%	nombre	%	
Baix Ebre	9.575	14,53	42.797	64,97	13.507	20,50	65.879
Montsià	8.051	14,70	35.720	65,23	10.994	20,07	54.765
Ribera d'Ebre	3.228	14,38	14.002	62,40	5.212	23,22	22.442
Terra Alta	1.553	12,34	7.619	60,56	3.412	27,11	12.584
Priorat	1.035	11,23	5.594	60,74	2.583	28,03	9.212
Conjunt Terres de l'Ebre *	23.442	14,22	105.732	64,12	35.708	21,66	164.882
Catalunya	892.431	14,65	4.205.903	69,07	991.706	16,28	6.090.040

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya, Estadística de població 1996. Vol.1 Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

* Inclou agregada la comarca del Priorat

Taula 5. Estructura per edats a les comarques de les Terres de l'Ebre i a Catalunya 1981-1991-1996

Grups d'edats	Baix Ebre			Catalunya		
	1981	1991	1996	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	22,1	17,6	14,5	24,9	17,8	14,7
De 15 a 64 anys	63,1	64,2	65,0	64,0	67,9	69,0
De 65 anys i més	14,8	18,2	20,5	11,0	14,3	16,3
No hi consta	0,0	-	-	0,1	-	-
Total població	62.554	64.645	65.879	5.956.414	6.059.494	6.090.040

Montsià			
Per edats	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	22,4	17,8	14,7
De 15 a 64 anys	62,3	64,2	65,2
De 65 anys i més	15,2	18,0	20,1
No hi consta	0,1	-	-
Total població	52.971	54.307	54.765

Ribera d'Ebre			
Per edats	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	20,8	17,4	14,4
De 15 a 64 anys	62,8	61,6	62,4
De 65 anys i més	15,8	21,0	23,2
No hi consta	0,6	-	-
Total població	24.984	23.055	22.442

Terra Alta			
Per edats	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	17,3	14,5	12,3
De 15 a 64 anys	63,7	61,8	60,6
De 65 anys i més	18,7	23,7	27,1
No hi consta	0,3	-	-
Total població	13.732	12.945	12.584

Priorat			
Per edats	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	17,6	13,8	11,2
De 15 a 64 anys	60,2	60,2	60,8
De 65 anys i més	21,8	26,0	28,0
No hi consta	0,4	-	-
Total població	10.431	9.475	9.212

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, Estadística de població 1996, 1991.

3.3 Població segons l'activitat econòmica

A les Terres de l'Ebre les taxes d'activitat¹¹ al 1996 són més reduïdes en relació a les que presenta Catalunya, degut, en bona mesura, a l'estructura per edat de la zona, que té un contingent molt baix en el grup d'edat de 16 a 65 anys.

En primer lloc, considerem la població de dret ocupada per branques d'activitat al conjunt de Catalunya al 1996, amb la tendència d'evolució dels sectors d'activitat al quinquenni 1991-1996. A continuació, farem una anàlisi de la dedicació de la població per grans sectors d'activitat a les Terres de l'Ebre i les seves comarques.

El 1996 el sector serveis abarca més de la meitat de la població ocupada de Catalunya, el 57% de l'ocupació. A continuació, el segon sector més nombrós és el d'indústria i energia, que representa el 32%. La construcció suposa el 7% i l'agricultura un 3,2% (Taula 6). El sector serveis augmenta en el quinquenni 1991 a 1996, passant del 52% a l'any 1991 a 57,7% en 1996 (Taula 7). La indústria ha tingut una reducció de 4%, passant del 36 a l'any 1991 a un 32% al 1996. La reducció real de l'ocupació industrial probablement sigui bastant inferior pel procés d'externalització de serveis que eren de prestació interna de les empreses industrials, procés que ha determinat un important creixement del subsector de serveis a les empreses¹². Pel que fa a la construcció ha baixat del 8,2% en 1991 a 7% en 1996, reducció influïda pel canvi del cicle, que afecta especialment el sector de la construcció, molt sensible a les modificacions de la conjuntura. Finalment, el sector de l'agricultura, ramaderia i pesca ha passat del 3,7% d'ocupats a Catalunya al 1991 al 3,2% l'any 1996 (Taula 7).

¹¹ La taxa d'activitat és la relació entre la població activa i la població de 16 anys i més. La taxa d'activitat a Catalunya al 1996 és de 53,4 i a les comarques de les Terres de l'Ebre és la següent: Baix Ebre (48,2), Montsià (47,5), Priorat (44,2), Ribera d'Ebre (44,2) i Terra Alta (43,6). Font: Anuari Estadístic de Catalunya 2001. Institut d'Estadística de Catalunya.

¹² Padró Municipal d'Habitants, 1996. Estadística de població 1996. Vol. 10, Institut d'Estadística de Catalunya, 1997, Pàg. 9

A les Terres de l'Ebre l'ocupació del sector de l'agricultura, ramaderia i pesca presenta els valors màxims (18,5%) en relació al conjunt català al 1996 (Taula 6). Pel que fa a la indústria, tenen un 26% d'ocupats, per sota de la mitjana de Catalunya (32,1%). La construcció té una dedicació del 10,2% de la població ocupada, més alta que a l'entorn català (7%). Pel que fa als serveis, les Terres de l'Ebre presenten proporcions d'ocupació sensiblement més baixes (45,3%) que la mitjana catalana (57,7%).

Al sector de l'agricultura, ramaderia i pesca, que representa el 3,2% del conjunt de l'ocupació del principat, les taxes més altes d'ocupació es localitzen en la meitat occidental de Catalunya i assoleixen els nivells màxims a la comarca de la Terra Alta, 33%. Les altres comarques de les Terres de l'Ebre també tenen una certa especialització en l'agricultura amb nivells molt alts d'ocupació, com ara el Priorat, 25%, el Montsià, 21%, la Ribera d'Ebre, 15%, i el Baix Ebre, 14%, encara que en totes hi predomini el sector serveis (Taula 6).

La indústria, que continua essent el principal sector d'ocupació en un bon nombre de comarques de l'interior de Catalunya, presenta a les Terres de l'Ebre nivells molts baixos en relació a la mitjana catalana (32%), a excepció de la Ribera d'Ebre que segueix aquesta tendència amb un 31,7%. Així el Baix Ebre i el Priorat tenen una dedicació industrial del 23% dels ocupats, el Montsià un 27,6% i la Terra Alta un 25,4%.

El sector serveis presenta a les comarques agràries de l'interior de Catalunya taxes molt més baixes d'ocupació, localitzant-se els nivells més reduïts a la Terra Alta, 32% i al Priorat, 38,9%. Respecte a l'evolució de la dedicació sectorial a les comarques de les Terres de l'Ebre a la darrera dècada, 1986-1996, s'ha experimentat una davallada de l'agricultura i un augment del sector serveis. Pel que fa a la indústria s'incrementa lleugerament al Baix Ebre, i molt al Montsià i Terra Alta, decreixent a Ribera d'Ebre (Taula 7).

La falta d'ocupació a les Terres de l'Ebre fa que molts residents a la zona hagin de sortir fora a treballar, resultant que els desplaçaments per motiu de treball¹³ al 1996 donen saldos negatius a totes les comarques, a excepció de la Ribera d'Ebre. És a dir, si es resten les entrades per motius de treball a les sortides gairebé totes les comarques tenen saldos negatius.

¹³ Dades consultades a l'Anuari Estadístic de Catalunya 2001, Institut d'Estadística de Catalunya.

Taula 6. Població ocupada per sector d'activitat econòmica a les Terres de l'Ebre i a Catalunya, 1996

	Sectors d'activitat				Total
	Agricultura, ramaderia i pesca	Indústria i energia	Construcció	Serveis	
Baix Ebre	14,39	23,11	11,68	50,82	22.182
Montsià	21,28	27,59	9,16	41,97	18.824
Ribera d'Ebre	15,35	31,74	8,49	44,42	7.054
Terra Alta	33,26	25,39	9,40	31,95	4.115
Priorat	25,84	23,30	11,96	38,90	3.034
Conjunt Terres de l'Ebre *	18,49	26,07	10,16	45,28	52.175
Catalunya	3,21	32,08	6,96	57,75	2.204.652

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya, Estadística de població 1996.
Vol. I Institut d'Estadística de Catalunya, Estadística de població 1996.

* No inclou agregada la comarca del Priorat.

Taula 7. Població ocupada resident per sector d'activitat econòmica a les Terres de l'Ebre i a Catalunya, 1986-1991-1996

Sectors	Baix Ebre			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Agrari	26,3	18,0	14,4	4,9	3,7	3,2
Indústria	22,7	23,3	23,1	35,7	36,2	32,1
Construcció	8,6	12,6	11,7	5,3	8,2	7,0
Serveis	39,3	46,1	50,8	45,6	51,9	57,7
No hi consta	3,1	-	-	8,5	-	-
Total ocupació	20.118	22.535	22.182	1.839.097	2.255.430	2.204.652

Montsià			
Sectors	1986	1991	1996
Agrari	28,4	25,7	21,3
Indústria	19,3	25,6	27,6
Construcció	6,8	11,1	9,2
Serveis	27,5	37,6	41,9
No hi consta	18,0	-	-
Total ocupació	16.945	19.032	18.824

Ribera d'Ebre			
Sectors	1986	1991	1996
Agrari	20,0	18,2	15,4
Indústria	37,4	36,8	31,7
Construcció	7,2	9,9	8,5
Serveis	28,5	35,1	44,4
No hi consta	6,9	-	-
Total ocupació	6.904	7.552	7.054

Terra Alta			
Sectors	1986	1991	1996
Agrari	53,4	39,8	33,2
Indústria	18,4	24,9	25,4
Construcció	6,2	11,1	9,4
Serveis	16,9	24,2	32,0
No hi consta	5,1	-	-
Total ocupació	4.459	4.494	4.115

Priorat			
Sectors	1986	1991	1996
Agrari	37,7	33,4	25,8
Indústria	19,4	24,8	23,3
Construcció	7,3	11,1	12,0
Serveis	23,7	30,7	38,9
No hi consta	11,9	-	-
Total ocupació	3.142	3.305	3.034

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, Estadística de població 1996, 1991, 1986.

3.4 Trets característics

Les Terres de l'Ebre constitueixen una zona amb un gran envelliment de la població, on s'està produint una pèrdua de contingents poblacionals localitzada a les comarques més deprimides, la Terra Alta, Ribera d'Ebre i el Priorat. Aquesta tendència queda compensada pel creixement poblacional moderat, degut a la immigració rebuda, del Baix Ebre i el Montsià que fa que tota la demarcació territorial tingui un creixement poblacional similar al conjunt del Principat al 1996.

L'especialització econòmica de les Terres de l'Ebre en relació al conjunt de Catalunya, és fonamentalment al sector agrícola, amb els casos paradigmàtics de la Terra Alta, el Priorat i el Montsià. Existeix un pes relativament baix dels serveis comparativament al conjunt català, així com també del sector de la indústria i energia, amb excepció de la Ribera d'Ebre que segueix la pauta del conjunt del principat. La construcció, en canvi supera la mitjana catalana a les comarques d'anàlisi. La renda familiar disponible a les cinc comarques està per sota de la que gaudeix el conjunt català¹⁴.

El sector agrari està caracteritzat per un règim de tinença de la terra on predomina la propietat directa en majors proporcions que al conjunt del Principat, i amb nivells inferiors dels règims d'explotació indirecta de la terra, l'arrendament i la parceria. A més a més, s'ha produït un fenomen de concentració de les explotacions agràries a les darreres dècades.

Podem considerar que la pagesia com a grup social té una gran importància i pes dintre de l'estructura social d'aquestes comarques, amb una composició heterogènia. Els grans propietaris de la terra tenen en bona mesura el control de les Comunitats de Regants¹⁵. Aquestes tenen, segons els seus Estatuts, una assignació de vots a la Junta General per als seus membres que és més elevada en funció de la superfície de

¹⁴ Veure quadres de l'annex sobre Renda bruta familiar disponible (RBFD).

¹⁵ La Comunitat de Regants és una corporació de dret públic que té com a missió gestionar l'aigua a un cost mínim. És per això que té interès en incrementar l'eficiència d'un recurs tan escàs amb un preu determinat. Llibre Blanc del sector agrari (2001:115).

journals, és a dir, la quantitat de superfície detentada i la corresponent aigua consumida (Taula 8).

El Programa de Desenvolupament Rural de la Generalitat¹⁶, que divideix Catalunya en quatre zones, situa les comarques del Baix Ebre i el Montsià dintre de la zona d'agricultura consolidada, que estaria caracteritzada per tenir una agricultura afirmada i integrada amb la resta de sectors econòmics de la comarca, especialment l'agroindústria. Aquí el sector primari és un dels principals eixos del territori.

En canvi, la Ribera d'Ebre, la Terra Alta i el Priorat són comarques que s'inclouen dintre de la zona d'agricultura mediterrània de secà. Són àrees poc poblades, amb evolució demogràfica regressiva i amb l'agricultura com a activitat econòmica principal. Una característica comuna que es destaca de la zona és la falta d'aigua, tant pel seu règim de pluges com per estar lluny de les conques fluvials aprofitables, exceptuant la Ribera d'Ebre. El citat Llibre Blanc remarca que a conseqüència d'aquesta escassetat l'agricultura presenta una baixa productivitat i uns rendiments escassos amb un nivell baix de renda familiar.

El cas de la Terra Alta és paradigmàtic, amb una agricultura de secà tradicional, la comarca ha tingut problemes de subministrament d'aigua als municipis, com han assenyalat alguns estudis, realitzats a les dècades dels vuitanta i noranta:

“Diversos estudis reflecteixen el problema de l'escassetat de recursos hídrics, fet que condiciona les expectatives de relleu econòmic comarcal (...).”¹⁷

“(el problema de l'aigua) suscita entre els seus habitants un sentiment d'haver estat oblidats per part de les instàncies administratives; o com diuen (...) ‘pels de Madrid’. Aquest sentiment s'ha derivat ara cap a la Generalitat de Catalunya en qui posen les expectatives d'una ràpida

¹⁶ Llibre Blanc del sector agrari (2001:42-43).

¹⁷ ARRUFAT I VIÑOLES, Rosa; GRAU I FOLCH, Josep-Joan; SABATÉ I BORRÀS, Joan, La Terra Alta. Estructures productives i evolució social. Caixa d'Estalvis de Catalunya. Col·lecció Catalunya Comarcal, Barcelona, 1993, (Pàg. 122 i Pàg. 67).

actuació i una necessària intervenció en les correccions dels desequilibris intercomarcals de Catalunya".¹⁸

Taula 8. Assignació del nombre de vots de la Junta General a les Comunitats de Regants segons la superfície detentada i l'aigua consumida pels seus membres

Superfície en jornals (*)	Nombre de vots
De 0,01 a 2,50	1
De 2,51 a 5,00	2
De 5,01 a 7,50	3
De 7,51 a 10,00	4
De 10,01 a 12,50	5
De 12,51 a 15,00	6
De 15,01 a 19,00	7
De 19,01 a 24,00	8
De 24,01 a 30,00	9
De 30,01 a 37,00	10
De 37,01 a 45,00	11
De 45,01 a 55,00	12
De 55,01 a 70,00	13
De 70,01 a 85,00	14
De 85,01 a 100,00	15
De 100,01 a 120,00	16
De 120,01 a 140,00	17
De 140,01 a 160,00	18
De 160,01 a 180,00	19
De 180,01 a 200,00	20
A partir de 200,01 per cada 60,00 jornals o fracció 1 vot més	

Font: Elaboració pròpia a partir dels Estatuts de les Comunitats de Regants.

Article 36. Comunitats de Regants de les Terres de l'Ebre.

(*) Un jornal de superfície correspon a 2.190 m² que es computa a raó de 0,4035 litres/seg. d'aigua. A cap comuner podrà correspondre un nombre de vots que arribi al 50% de la totalitat dels mateixos.

¹⁸ SUBIRATS, M.; CRESPIAN, J.L. 1981:66.

4. MARC TEÒRIC

4.1 Aproximació conceptual

La proposta del PHN i la consegüent aprovació al Parlament i al Senat ha provocat un dels moviments socials més amplis des del moviment pel 0,7 a començaments de la dècada dels anys noranta, i uns anys més tard, del moviment d'estudiants l'any 2001 amb motiu de la implantació de la controvertida Llei Orgànica d'Universitats (LOU), moviment reduït als àmbits universitaris, exceptuant actes puntuals com poden ser les manifestacions de suport als immigrants a principis de l'any 2001¹⁹.

El moviment contra el PHN es tracta d'un complex moviment social format – com veurem- per entitats i actors molt heterogenis (més de tres-cents) i milers de persones.

Una de les premisses d'aquest treball de recerca, de les que va partir l'equip d'investigadors, va ser que el moviment contra el PHN es tractava d'un tipus de moviment on hi conflueixen, a més a més de la demanda ecologista, altres aspectes relacionats amb el territori. Entre aquestes reivindicacions, podem subrallar aquelles relacionades amb els problemes d' "identitat" (territorial, cultural i/o lingüística) a més a més d'aquelles reclamacions històriques vinculades amb qüestions regionalistes. En aquest nivell, la repartició de la terra, l'estructura social i la gestió de l'aigua de les comarques del Delta de l'Ebre han constituït un factor decisiu en l'emergència del moviment.

Partim de la premissa que en aquest moviment hi convergeixen quatre elements que el conformen i determinen els seus objectius:

- a) L'existència d'uns processos culturals concrets;
- b) L'existència d'una estructura política, que ha facilitat la seva estructuració com a moviment;

¹⁹ Manifestació que tingué lloc el 4 de febrer de l'any 2001 reivindicant "papers per tothom" on i participaren milers de persones (10.000 segons la Guardia Urbana i 50.000 segons els organitzadors).

- c) L'existència d'una sèrie d'actors socials, que actuen sota uns principis clarament racionals i d'interessos propis diferenciats;
 - d) L'existència d'unes "ressourcen" –recursos humans i també econòmics-, que han facilitat l'emergència del moviment.
- a) La historicitat és un dels conceptes clau desenvolupats per A.Touraine. Examinem el moviment contra el PHN a partir de la historicitat degut a l'existència de processos culturals concrets en les Terres de l'Ebre, que han impulsat uns models culturals que han originat el moviment. A les Terres de l'Ebre té lloc un important greuge històric que es manifesta amb aspectes com: l'existència d'una burgesia amb escàs interès inversor, repartiment de la terra i dels arrossals de forma molt desigual, marginalitat respecte a la centralitat de Barcelona, entre altres. Tots aquests elements han promogut l'emergència del moviment contra el PHN. Aquest moviment no sorgeix de forma espontània i irracional, sinó amb unes estratègies concretes per a superar la marginació històrica de les Terres de l'Ebre.
- b) L'estructura política, àmpliament analitzada en estudis comparatius europeus realitzats a moviments socials (H.P.Kriesi), ha estat un altre element clau per comprendre l'emergència del moviment. Com a estructura d'oportunitat política, ens referim a l'estratègia, accions i respostes que desenvolupa el poder polític en cada cas concret enfront a les reivindicacions ciutadanes.
- En el context del moviment contra el PHN, en un primer moment, tingueren lloc intents de consens entre el Govern de la Generalitat i els agents socials implicats, sense que s'arribés a un acord satisfactori entre els participants a aquesta comissió.
- c) L'acció racional dels actors socials implicats és un element determinant, no tant en l'emergència del moviment, sinó en l'actual estructura, l'estratègia i configuració del moviment.

- d) L'existència d'uns recursos humans i materials. Com a recursos humans ens referim a l'existència d'un petit grup de membres actius del moviment que han sabut explicar, canalitzar i sintetitzar les inquietuds d'una gran part de la població. Aquests membres amb un nivell educatiu elevat i provinents principalment de professions lliberals han participat anteriorment en altres moviments reivindicatius en les Terres de l'Ebre.

Com a recursos materials ens referim a l'ample suport d'algunes associacions i organitzacions (Ecologistes en Acció, Greenpeace, COAGRET, entre d'altres) que des de l'inici del moviment han aportat recursos humans, materials i la capacitat organitzativa i mobilitzadora al moviment contra el PHN.

A partir d'aquestes premisses analitzem el moviment des de perspectives i concepcions epistemològiques diferents però que en aquest estudi resulten clarament complementàries: la Sociologia i la Ciència Política.

Des de la Sociologia, centrada en l'acció de l'ésser humà dins un col·lectiu, s'analitza el moviment com un tipus d'acció col·lectiva, concretament d'un moviment social ampli amb formes variables d'organització i d'acció, i, en aquest cas, amb un clar objectiu: "aturar el PHN". Aquest moviment social està conformat per un conjunt d'actors, organitzacions i ciutadans. Els motius per participar en aquest moviment són molt diversos, doncs aquests comprenen des del sentiment de marginació de les Terres de l'Ebre, fins la necessitat de desenvolupar una "nova cultura de l'aigua".

Donada la confusió molts cops existent a l'hora de definir l'acció col·lectiva -degut a les nombroses manifestacions, accions i moviments socials apareguts en els darrers anys- en primer lloc, exposarem de quina conceptualització partim quan ens referim als termes "moviment social" i "actors col·lectius". El moviment contra el PHN es tracta d'un moviment social on apareixen aspectes tant diversos com són: la defensa del medi ambient, la defensa del territori, reivindicacions regionals, etc.

Es tracta, d'un moviment ecologista -amb determinats aspectes antimodernistes i romàntics- o d'un moviment regionalista, on apareixen aspectes com la defensa del territori, de la cultura i de la llengua? En aquesta aproximació conceptual, exposarem també què entenem per moviment ecologista i de protesta, com un tipus específic de moviment social.

En primer lloc conceptualitzarem què entenem per moviment social, i seguidament què entenem per moviment ecologista. Definirem el concepte de "moviment social", des de les perspectives teòriques de J.Raschke i A.Touraine. El politòleg J.Raschke, partint de la hipòtesi desenvolupada per Maslow i del canvi de valors seculars defensada per R.Inglehard, desenvolupa el concepte de moviment social. Raschke parteix de la premissa de la racionalitat dels moviments socials: "moviment social és un actor col·lectiu mobilitzador, amb una certa continuïtat sobre la base d'una elevada integració simbòlica i una mínima especificació de rols, amb formes variables d'organització i d'acció, i que persegueix l'objectiu d'originar canvis socials profunds, impedir-los o aturar-los" (Raschke 1985:77).

Tanmateix veiem que en la definició anterior no apareixen elements com són la "defensa" enfront a una situació que sorgeix del poder establert. Així doncs, entenem com a moviment social "una organització estructurada i identificable, amb una elevada integració simbòlica, que té per objectiu explícit agrupar a membres amb mires a la defensa o a la promoció d'aquests objectius i que pot originar canvis socials o impedir-los".

Pel que fa al concepte "moviment ecologista" partim de la definició de D.Rucht (1996), que entén aquest tipus de moviments com una xarxa de grups i organitzacions no estatals ni governamentals, que tenen com a finalitat aturar la constant explotació, destrucció dels espais i condicions naturals d'un territori, i la utilització de tecnologies que comporten riscos incalculats i no avaluats. Per aconseguir aquesta finalitat intenten influir en les relacions socials i polítiques. El moviment ecologista sorgeix, doncs, de posicionaments de defensa de la natura ja iniciats en la dècada dels anys setanta a nivell local, amb propostes de canvi social.

El motiu central del moviment ecologista és la percepció dels perills ja siguin a nivell local o a nivell global.

Si es comparen els moviments ecologistes als països de l'Europa occidental, es pot observar que aquests moviments ecologistes han obtingut notables èxits, però també contratemps que es manifesten de forma paradoxal: a) creixement i estabilització, b) la tematització i el reconeixement, c) reconeixement referent als efectes de cara a la confecció de la política ecològica institucional. Per altra banda, tot i l'objectiu de millorar l'entorn natural, el moviment ecologista europeu es troba en una situació de clar escepticisme enfront les solucions ecològiques i mediambientals proposades pels governs.

A Catalunya, cal diferenciar alguns trets propis. Ha tingut lloc un important creixement de grups ecologistes i de constitució de xarxes, creant-se centres de recerca sobre temes ecològics i medi ambientals. Tanmateix, l'estabilització encara no s'ha aconseguit plenament al no existir cap grup suficientment fort per aglutinar els altres, però s'ha assolit un important reconeixement social. La majoria de partits polítics o bé han format coalició amb grups polítics, partits i col·lectius ecologistes i verds, o bé han introduït elements ecologistes en les seves campanyes electorals. Com a exemples del suport social i ciutadà de les demandes ecologistes, cal mencionar la manifestació que sota el lema "Per una nova cultura de l'aigua. No al Pla Hidrològic Nacional i al transvasament de l'Ebre" que tingué lloc a Barcelona, i que reuní més de 120.000 persones (*El Periódico*, 26 febrer, 2001). En quant al tercer aspecte, les polítiques ecològiques, el govern de la Generalitat amb prou feines ha introduït aquest aspecte en les seves polítiques, sorgint nombroses protestes i petits moviments ecologistes arreu de Catalunya.

Des de la Ciència Política, s'analitzen els moviments socials a partir d'un complicat joc d'interessos contraposats en el que intervenen un important nombre d'actors de formació, àmbit d'actuació, rellevància social i política i procedència molt heterogènia, i amb uns interessos molt diversos i contraposats. Aquests actors es poden aglutinar bàsicament en dos blocs enfrontats. Per una banda, els actors que es

manifesten clarament a favor del PHN, com són les administracions central i autonòmica i els partits respectius que estan en el govern central i autonòmic. Per altra banda, un ampli i heterogeni conjunt d'actors, amb interessos diversos, que tenen com a punt de partida el rebuig del PHN.

Des de la Ciència Política s'analitzen els moviments socials a partir de la seva influència en el sistema polític i a partir dels objectius polítics d'aquests moviments. Un tipus específic de moviments polítics ho constitueixen els moviments nacionalistes i/o regionalistes. Sense voler aprofundir en la temàtica dels moviments nacionalistes i/o regionalistes europeus, estudiats des de nombrosos punts de vista teòrics (D.Gerdes, F.V.Krosig, E.Hobsbawn, X. Aierdi, J.J.Linz, F. Hernandez, F. Mercadé), ja que sobrepassa l'objectiu d'aquesta recerca, definim de forma aproximativa que entenem per moviment regionalista: els moviments socials que amb freqüència impliquen el desenvolupament de nous aspectes de la identitat dels seus membres. Les seves reivindicacions se centren en qüestions de caràcter històric, cultural i simbòlic, relacionades amb problemes de no reconeixement o de la negació de la identitat dels seus membres. Aquest tipus de moviment es troba relacionat amb símbols, amb sentiments de pertinença a un grup determinat i amb significats que contribueixen a donar sentit a la seva vida quotidiana, construint-se de forma col·lectiva. Un element desencadenant d'aquest moviment ho constitueix l'existència d'un centre i una perifèria en els estats nació, o dintre d'aquests en la seva divisió territorial, on les decisions i el poder econòmic i polític es troben concentrades en el centre.

En el moviment contra el PHN apareixen elements de marginalitat històrica i abandonament respecte a la centralitat de Barcelona o a les inversions que s'han concentrat en altres comarques catalanes, com per exemple "*defensem les Terres de l'Ebre*" o "*contra la marginalitat de les nostres terres*".

Creiem necessari definir també el concepte de grup d'interès, doncs alguns dels actors participants en el moviment actuen com a tal. Per a definir grup d'interès ens basem en la definició de J.M.Valles (2000:332): "per tractar-se d'associacions

voluntàries que tenen com a objectiu principal influir sobre el procés polític, defenent propostes que afecten als interessos d'un sector determinat de la comunitat". Els grups d'interès, doncs, proposen participar en l'elaboració de les decisions polítiques relacionades amb els interessos del sector però sense assumir les responsabilitats institucionals.

Finalment, creiem necessari clarificar un concepte que ha aparegut en nombroses ocasions durant la investigació empírica, en el context de definició per part dels entrevistats de les relacions de poder en les comarques de l'Ebre i, al que fem referència en les conclusions d'aquest treball. Es tracta del concepte de "caciquisme" per definir determinats grup i persones que tenen uns privilegis a l'hora d'exercir el poder.

Com a caciquisme entenem l'existència de tot tipus de personalització arbitrària i abusiva del poder a partir del control de recursos (ja siguin aquests institucionals, relacions privilegiades o de propietat), per part d'una persona, i que aquesta tingui un cert grau de poder per poder-lo exercir en profit propi o del seu grup.

4.2. Anàlisi de l'acció col·lectiva

Com s'ha exposat, partim de la premissa que en aquest moviment social convergeixen quatre elements diferents que el conformen, cadascun dels quals es basa en estudis previs diferenciats. A la literatura científica sobre els moviments socials i l'acció col·lectiva, sorgeixen punts de vista teòrics interpretatius basats en diferents hipòtesis, i diferents àmbits o nivells d'anàlisi que se centren en determinats aspectes. Aquests poden resumir-se en l'anomenada perspectiva microsociològica i la perspectiva macrosociològica, nivells d'anàlisi molts cops entesos de forma contraposada a les Ciències Socials, tot i els recents intents de síntesi (C.Offe, 1973, 1977; A.Giddens, 1979; E.Mingione, 1993). La perspectiva microsociològica comporta diferents supòsits teòrics i metodològics i fa referència als processos emmarcadors que possibiliten l'acció col·lectiva, i especialment als esforços

realitzats per grups de persones amb la perspectiva de formar i forjar identitats, i formes compartides d'entendre i de considerar el món que els envolta i a sí mateixes, que legitimitzin i impulsin cap a l'acció col·lectiva.

L'estudi d'aquesta perspectiva ha estat encertadament estudiada des dels aspectes de la "identitat" dels participants en un moviment (A.Melucci), i a partir de l'estudi sobre l'anàlisi dramàtic de E.Goffman²⁰. La recerca que es porta a terme no analitza els aspectes referents a la motivació dels membres a participar en accions de protesta col·lectives.

La perspectiva macrosociològica, interpreta el fenomen dels moviments socials bàsicament a partir de tres punts de vista teòrics diferents: primer, l'anomenada "estructura d'oportunitat política" (S. Tarrow, H.P. Kriesi); segon, les formes d'organització; i, tercer, els processos col·lectius d'interpretació, atribució i construcció social que es troben entre l'oportunitat i l'acció. Cal tanmateix indicar, que en els darrers temps s'estan donant unes influències mútues entre les visions teòriques esmentades.

Des de la perspectiva macrosociològica, veiem a continuació els quatre punts de vista teòrics per analitzar l'acció col·lectiva utilitzats en aquest estudi, cadascun dels quals es basa en estudis previs diferenciats:

- a) L'estructura política, analitzada per H.P.Kriesi;
- b) Existència d'actors racionals que es mouen per principis racionals, i que el marc teòric de l'elecció racional intenta explicar;
- c) La historicitat, desenvolupada per A.Touraine;
- d) El marc explicatiu de la mobilització de recursos a partir d'estudis previs realitzats per McCarthy i Zald.

a) L'estructura política. La "estructura d'oportunitat política" fa referència a l'estructura i les constriccions polític-socials que els moviments socials han

²⁰ E.Goffman, (1974), *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*

d'afrontar. Aquest punt de vista parteix de les premisses segons les quals el sorgiment dels moviments socials és degut a canvis en l'estructura institucional o en les relacions informals de poder d'un sistema polític nacional donat, és a dir, determinats factors polítics tenen un paper clau en l'èxit o el fracàs de la mobilització. Aquest fet es produeix especialment en els moviments que participen institucionalment en els debats polítics que es produeixen.

En la sociologia nord-americana, els primers estudis parteixen de l'anàlisi de la relació i de la interacció entre política institucionalitzada i moviments socials (Charles Tilly, 1978; Sydney Tarrow, 1983). A partir d'aquests primers estudis, s'ha pretès explicar el sorgiment dels moviments socials a partir dels canvis en l'estructura institucional o en les relacions informals de poder d'un sistema polític en un país concret.

En l'anomenada escola europea, els estudis se centren en les diferències entre l'estructura, l'amplitud i l'èxit aconseguit per moviments similars (Tarrow, 1989) i les diferències en les característiques polítiques dels estats nacionals en els quals s'inscriuen (Kriesi, 1992). A manera de síntesi, ambdós autors defensen que els moviments socials i les revolucions adopten una forma o una altra depenent de l'àmplia gamma d'oportunitats i construccions polítiques pròpies del context nacional en el qual s'inscriuen.

Dins d'aquesta hipòtesi teòrica, diversos autors analitzen l'evolució organitzacional dels moviments socials organitzats o nous moviments socials (a partir d'ara, Moviments socials organitzats, segons la nomenclatura utilitzada per H.P. Kriesi²¹). Aquesta depèn de molts factors, alguns d'ells intrínsecs als mateixos Moviments socials organitzats i d'altres que són aliens a la mateixa estructura dels Moviments socials organitzats. D'entre els factors interns que influeixen en l'estructura dels Moviments socials organitzats, podem destacar el tipus de moviment que són –

²¹ KRIESI, H.P. La estructura organizacional de los nuevos movimientos sociales en su contexto político, dins de McADAM, D. i altres, *Movimientos sociales: perspectivas comparadas* Ed. Istmo, Madrid, 1999 (pàg. 221)

instrumentals, subculturals, contraculturals- i la dinàmica organitzativa interna que desenvolupen per assolir els seus objectius.

Els factors externs que determinen l'organització estructural dels moviments socials organitzats també són múltiples. D'entre aquests, podem distingir el nivell de desenvolupament econòmic dels països on desenvolupen les seves activitats, els paràmetres culturals que prenen com a referència, i sobretot, els factors polítics que envolten la seva activitat. En aquesta presentació, es farà referència a la influència d'aquests últims factors en el desenvolupament dels moviments socials organitzats.

H.P. Kriesi²² exposa, sota la denominació d'"estructura d'oportunitat política" (EOP), la influència dels factors polítics que rodegen als moviments socials organitzats en la seva formació i desenvolupament. Kriesi parteix de la base que les EOP disposen de tres dimensions:

- 1) L'estructura formal institucional d'un sistema polític i els procediments que en ell es donen;
- 2) Les estratègies que s'adopten enfront els que qüestionen el sistema;
- 3) Les configuracions de poder rellevants en la confrontació amb els contestataris.

Aquests indicadors assenyalats per Kriesi determinen la força de l'Estat enfront dels Moviments socials organitzats i, consegüentment, la capacitat d'acció i consecució d'objectius dels Moviments socials organitzats respecte l'Estat.

Partint de les dues primeres dimensions, Kriesi elabora una tipologia en la qual es determina quins són els escenaris estàtics en els que es donen els conflictes entre Estat i els moviments socials organitzats. L'escenari estatal defineix el desenvolupament del conflicte, ja que delimita o permet l'accés d'aquests al sistema polític. L'última dimensió explicaria quina és la dinàmica en la que es mouen els conflictes entre l'Estat i els moviments, és a dir, com les variacions de poder dintre

²² Op. cit. (pàgs. 231-232)

l'Estat --o inclús, la combinació d'aquests--, defineixen l'evolució dels mateixos conflictes. Aquesta dimensió està en gran mesura vinculada amb allò que concixem com "sistema de partits" i en les relacions que generen els mateixos partits polítics amb els moviments socials organitzats.

b) L'anàlisi de l'acció col·lectiva des de la perspectiva teòrica de l'elecció racional s'ha realitzat bàsicament des de la Ciència Política. Aquesta perspectiva teòrica no està lliure de controvèrsies que es manifesten amb els nombrosos defensors i detractors. Els defensors argumenten que la teoria de l'acció racional constitueix una alternativa a les diferents teories existents (Elster, 1986). Per altra banda, els crítics consideren aquesta teoria com a mecanicista, i en definitiva, com un model explicatiu de l'ordre establert, semblant al que representa en el seu moment el funcionalisme de T.Parsons. En aquest sentit, argumenten que la realitat social no es pot "encorsetar" per unes proposicions "universals", sinó que és el producte de l'individu en interacció constant amb altres individus.

L'anàlisi dels moviments socials des de la Ciència Política deriva directament de l'economia, al considerar els fenòmens socials i l'acció humana directament vinculada als costos que aquesta comporta. Es parteix de la premissa que els individus realitzen les seves accions a partir d'una racionalitat basada en incentius --costos i beneficis- que portarà cap a l'esmentada acció. Aquest punt de vista ha estat bàsicament desenvolupat pels treballs de Mancur Olson (1965). M.Olson es basa en la teoria de l'acció racional per explicar els motius que tenen els individus per emprendre accions col·lectives. Parteix de la premissa que els individus participen en una acció per a produir un bé comú. Tanmateix, hi ha individus que no realitzen l'esforç de participar activament en les accions, i també s'aprofiten dels seus resultats (el problema del *free-rider*, o del gorrón).

Dins de la perspectiva racional, es parteix de la hipòtesi que la conducta dels ciutadans és purament racional a l'hora de votar a un partit determinat, si els

ciutadans veuen que aquest partit els portarà algun benefici directe. Tanmateix, aquesta última teoria prové de l'anomenada escola nord-americana.

Des de la Sociologia, la teoria de l'acció racional no està tant vinculada als aspectes economicistes, sinó més aviat les arrels sociològiques parteixen de la sociologia de M.Weber, i per tant no ha tingut tanta difusió. Aquest punt de vista ha estat desenvolupat pels estudis de Homans²³ i Blau²⁴ i, recentment per Boudon (1998) i Coleman (1992).

c) **La historicitat.** En el moviment contra el PHN apareixen elements de la historicitat. L'estudi de la historicitat dels moviments socials ha estat bàsicament desenvolupada per A.Touraine²⁵. Segons Touraine, la vida social és una xarxa d'accions conflictives i sobretot de moviments socials. Així, desenvolupa la seva teoria en el context de la societat de consum o programada.

Per entendre quin paper hi juguen, cal remuntar-se al pas entre la societat industrial i la societat de consum. A la societat industrial, l'individu era una peça més del sistema social i quedava reduït a racionalitat. La transició cap a la societat de consum donarà pas a una nova modernitat on la capacitat de subjectivació de l'individu permetrà interpretar-se a ell mateix i al que l'envolta. Aquesta nova capacitat d'interpretació deixarà d'estar guiada pels instruments de control social i farà que s'enfronti, fins i tot, a aquests. La resposta col·lectiva al que serà en definitiva la recerca de la pròpia identitat, és el que Touraine anomena nous moviments socials. Aquests tenen com a objectiu l'enfrontament al sistema de poder existent per aconseguir el control dels recursos més importants d'una societat i de la historicitat. Aquest terme és entès com un conjunt de models culturals pels que una societat produeix les seves normes en els dominis del coneixement, la producció i la moral.

²³ HOMANS, George (1958), "Social behavior as exchange", American Journal of Sociology, núm 62, pags 597-606.

²⁴ BLAU, Peter M. (1964), Exchange and Power in Social Life. Nueva York: Wiley.

²⁵ TOURAINE, A. (1978), Introducción a la sociología, Ariel.

L'acció col·lectiva que aquests actors desenvolupen no és fruit de la mobilització d'unes masses desorganitzades, i que com alguns autors han descrit, responen a uns determinats líders carismàtics. Ans el contrari, és necessari que els seus membres es trobin units per una experiència social comuna, encara que amb la necessitat d'unes "elits" que tindran una funció reivindicativa d'un sistema alternatiu que s'imposa al sistema de poder vigent. Segons Touraine, aquestes "elits" reivindicatives normalment estan formades pels membres més qualificats del moviment. És per això que aquests sorgiran amb més facilitat a les universitats i a les grans organitzacions de producció on existeixen un important nombre de professionals i experts que disposen d'una autonomia professional.

d) La mobilització de recursos. L'enfoc de la mobilització de recursos "resource mobilization approach" ofereix un marc explicatiu sobre el paper de les organitzacions i els actors col·lectius per definir les mobilitzacions. La planificació organitzativa significa que les tàctiques d'aquestes organitzacions no tenen la seva base en aparicions emocionals de ciutadans frustrats, sinó en càlculs conscients sobre la forma d'aconseguir millor els objectius de l'organització.

5. FASES DE DESENVOLUPAMENT D'UN MOVIMENT SOCIAL

El teòric alemany O.Rammstedt²⁶, desenvolupa un sistema d'anàlisi dels moviments socials basat en l'evolució del moviment al llarg de la seva existència. Rammstedt planteja que el naixement i l'evolució de qualsevol moviment social pot dividir-se en vuit fases diferents. En aquest capítol intentarem concretar per quines d'aquestes fases ha passat el moviment contra el Pla Hidrològic Nacional (PHN) i el transvasament de l'Ebre, en quina es troba en aquest moment i fer un esbós sobre el camí que pot prendre aquest moviment en el seu desenvolupament actual i futur. Però hem de precisar que les línies que defineixen cadascuna de les etapes que hem fixat, no són tan clares a la pràctica com ho poden ser teòricament i, per tant, poden existir solapaments entre les diferents fases.

Fase 1

Crisi com experiència col·lectiva. En la mesura en què les conseqüències de la crisi es converteixen en conscients entre les persones afectades, i superen les experiències individuals. Per resoldre la nova situació, és necessari augmentar el grau de comunicació amb altres persones, començant d'aquesta forma un procés d'aprenentatge, en el que la crisi individual es converteix en un problema social. La possibilitat d'establir aquest procés d'aprenentatge és més gran quantes més possibilitats de comunicació entre els afectats existeixin²⁷.

En aquesta primera fase, ens trobem la crisi com experiència col·lectiva que comença a desenvolupar qualsevol moviment social. Trobem una sèrie de persones que s'uneixen amb una causa comuna, deixant de banda els objectius personals. Aquesta causa comuna ha vingut impulsada per una sèrie de processos històrics que s'han desenvolupat a les Terres de l'Ebre, vinculats a uns determinats greuges històrics que s'han donat al llarg de la història d'aquestes terres, i que han acabat determinant una sèrie de nous models culturals que afavoreixen el sorgiment del moviment social²⁸.

²⁶ RAMMSTEDT, O. (1977) Soziale Bewegung. Modell und Forschungsperspektiven. En: H.Matthöfer (Hrsg.). Bürgerbeteiligung und Bürgerinitiativen.

²⁷ Abans de desenvolupar l'explicació de cada fase per al moviment contra el PHN, s'inclou en cursiva la transcripció de l'explicació teòrica de Rammstedt per cadascuna d'elles.

²⁸ TOURAINE, A. (1978) Introducción a la sociología. Ariel.

S'inicien les primeres relacions entre els membres d'aquest grup primari, que poc a poc converteix un petit problema, en un primer moment pres com un assumpte individual, en un problema d'abastament general per a tots ells. En aquest període existeix un aprenentatge comú, durant el qual el problema individual es transforma per a tots ells en un problema social. En el moviment contra el PHN i el transvasament de l'Ebre, aquesta fase podria situar-se en el moment en què unes poques persones de les Terres de l'Ebre creen la Coordinadora Antitransvasament contra les primeres polítiques de transvasament del riu Ebre, assumint un problema a primera vista minoritari i començant a transformar-lo en un problema d'abastament social. En resum, en aquesta primera etapa es comencen a donar les primeres relacions entre afectats i l'establiment primari d'un grup de protesta davant un projecte d'infraestructures hidràuliques amb conseqüències ecològiques.

Fase 2

Propagació de les conseqüències de la crisi. La propagació de les conseqüències de la crisi depèn i està concretament dirigida al paper que juga l'aspecte de la realització d'un treball públic efectiu. El treball públic bàsicament mostra de forma transparent a altres grups socials la problemàtica original. Aquesta apel·lació pública se centra en aspectes com la compassió, la solidaritat, la necessitat d'impulsar la cooperació i la justícia social, entre d'altres. Aquesta segona fase espera una resposta dels responsables polítics i/o econòmics.

Amb el progressiu increment dels projectes transvasístics a les terres tarragonines, que afecten al riu Ebre, la Coordinadora Antitransvasament comença a plantejar-se el tema de realitzar diferents tipus de manifestacions públiques per a donar a conèixer aquest problema i les solucions que en demanen. En aquesta etapa, en primer lloc, comencen les relacions amb diverses entitats socials de diferent caire per donar-se a conèixer com a grup i donar a conèixer les seves reivindicacions: comencen a propagar públicament les conseqüències que podria tenir la implementació pràctica dels transvasaments de l'Ebre i el PHN en general. D'aquesta forma, busquen un primer recolzament social que els pugui facilitar el fet de donar-se a conèixer a l'opinió pública i, gradualment, assolir els objectius que van forjar el naixement de

l'entitat. La Coordinadora Antitransvasament comença en aquesta fase les relacions amb la COAGRET, altres grups antitransvasament i antienvasament i altres entitats ecologistes, encara que també inicia relacions amb organitzacions amb objectius diferents. A més a més d'iniciar aquesta relació amb grups socials, amb la que busquen un recolzament basat principalment en els principis de solidaritat, cooperació i justícia social, la Coordinadora Antitransvasament convoca una reunió (estiu de 2000) amb representats de tots els partits polítics de la comarca per tantejar l'estat de l'opinió d'aquests grups. Així, es demanen respostes sobre l'estat de la qüestió, a més a més de l'ofertament de formar una oposició política en cas que el projecte no es pogués tirar endarrere en les seves primeres fases d'aprovació i execució. S'espera una resposta política que no arriba de manera clara. Aquesta estructura política en un moment determinat, tancada i sense cap element de consens amb els agents representatius de les Terres de l'Ebre, és un element essencial que fa possible l'emergència del moviment²⁹.

Fase 3

Articulació de la protesta. Aquesta fase s'inicia quan els responsables polítics i/o econòmics no reaccionen. Arribat aquest punt, els iniciadors de la protesta comencen a desenvolupar altres mitjans. S'exigeixen mesures per a aturar les causes de la crisi i es posa èmfasi en l'extensió de la protesta per disposar de suficient recolzament social. Els iniciadors del moviment es radicalitzen tant en els aspectes de les exigències com en les formes que pren la protesta. Aquesta fase es manté dintre dels límits de les accions legals. Els participants i els grups comencen a sentir-se com un moviment social.

Al no trobar cap tipus de resposta positiva a les seves reivindicacions per part dels responsables polítics, el moviment comença a articular-se d'una manera més operativa i comencen les primeres manifestacions i mobilitzacions públiques contra el PHN, que a més a més comença a forjar-se d'una forma més clara dintre el plànol polític. L'estructura política del moment segueix afavorint l'aparició del moviment.

²⁹ KRIESI, H.P. (1999) La estructura organizacional de los nuevos movimientos sociales en su contexto político, dintre de McADAM, D. i altres, Movimientos sociales: Perspectivas comparadas. Istmo. Madrid.

Els nous models culturals que es vinculen a aquest moviment social sorgit a causa d'uns deutes històrics cap a les Terres de l'Ebre fan que el mateix moviment comenci a enfrontar-se al sistema de poder existent per aconseguir el control de determinats recursos propis³⁰. Es convoquen les primeres protestes, exigint la parada del macroprojecte hidràulic, estenent aquestes protestes per a què les reivindicacions pròpies del moviment arribin progressivament a tota la massa social que potencialment pot recolzar el moviment. La fase de diàleg polític i social comença a dissoldre's per donar lloc a l'inici d'un període on la reivindicació social, en un terme ample, es comença a desenvolupar dins el moviment. El moviment social comença a prendre cos com a tal, però encara d'una forma minoritària i localitzada.

Fase 4

El moviment social es fa cada cop més intensiu. El motiu que ha originat la protesta es fa públic. El moviment demana a la ciutadania que es defineixi a favor o en contra del moviment, de tal forma que al marc determinant per les circumstàncies ja no és possible tenir una posició neutral.

A nivell de continguts del moviment, aquesta fase significa que els motius que van originar l'aparició del moviment es converteixen en un tema que afecta a la totalitat de la ciutadania. Això pressuposa una repulsa de l'ordre establert i de les normes d'aquest. Les formes que adquireix aquesta acció van, des de causar molèsties a l'ordre públic fins la realització d'accions que sobrepassen el marc legal establert; aspectes que poden fer que l'aparell estatal actui.

En aquesta fase, les reivindicacions s'intensifiquen i les protestes comencen a desenvolupar-se de manera més notòria. A més a més, en aquesta etapa la Coordinadora Antitransvasament, partint dels seus propis recursos, crea la Plataforma per la Defensa de l'Ebre (PDE), que aconsegueix un ampli recolzament d'entitats, encara que no relacionades directament amb aquest moviment i les seves reivindicacions. Aquest recolzament es basa, com s'ha comentat anteriorment, sobretot, en un sentiment de justícia i solidaritat, no és un recolzament objectiu en

³⁰ TOURAINE, A. (1978) Introducción a la sociología. Ariel.

termes de fites per aquestes organitzacions. Es demana a la ciutadania i a l'opinió pública un posicionament sobre el tema, sense acceptar posicionaments neutrals, doncs es considera un problema que afecta, en primer lloc, a tots els ciutadans de les Terres de l'Ebre, i en segon lloc, a tots els territoris afectats pel transvasament del riu Ebre, per pertànyer a la conca del mateix. L'àmbit de protesta s'intensifica, assolint un major grau territorial. Deixa de ser una protesta centrada al territori tarragoní per desenvolupar-se també a les grans capitals, com Barcelona, on es troben les administracions públiques, principals defensores del desenvolupament del PHN, per demanar l'aturada de la seva implementació. Així, es realitzen actes de diferent tipus, des de la presentació de diferents al·legacions en l'àmbit polític contra aquest transvasament i aquest PHN, fins manifestacions i encadenaments a diversos punts del territori català. Alguns d'aquests actes fan necessària la intervenció de les forces d'ordre públic. En aquesta fase es comença a lluitar contra l'estructura formal institucional enfrontada al moviment, i aquest adopta les primeres estratègies clares contra el sistema i la configuració del seu poder³¹.

Fase 5

Articulació de la ideologia quan el moviment de protesta no ha pogut imposar les seves exigències de forma legal per buscar solucions a les conseqüències de la crisi. L'articulació de la ideologia reforça i estén les contradiccions, tant al poder dominant, com entre les relacions de poder que existeixen. Els criteris d'acció dintre el marc legal perden gradualment els seus aspectes normatius, com conseqüència d'això, la crisi augmenta.

El moviment comença a fer-se més fort ideològicament, recolzant-se cada cop més en les seves idees, objectius i en les entitats i persones que els hi donen el seu suport. Se simbolitza la lluita en diferents logos i eslògans (el nus), activant les mobilitzacions de caire més reivindicatiu -deixant una mica de banda les actuacions

³¹ KRIESI, H.P. (1999) La estructura organizacional de los nuevos movimientos sociales en su contexto político, dintre de McADAM, D. i altres, Movimientos sociales: Perspectivas comparadas. Istmo. Madrid.

polítiques basades en el diàleg- en adonar-se'n que no arribaran a un consens amb els partits governants.

L'enfrontament amb l'estructura política dominant és cada cop més clar. El desencant respecte les administracions públiques comença a desenvolupar-se ràpidament dintre el moviment, i comencen a prendre més força els criteris d'actuació basats en la mobilització i la protesta, perdent gradualment força els criteris d'actuació basats en el diàleg. S'inicia una revolta contra el poder dominant, on les actuacions reivindicatives adquireixen una gran rellevància al moviment. El diàleg amb l'estructura de poder i el sistema de partits dominants desapareix i el conflicte va adoptant gradualment un caire de major enfrontament.

Fase 6

Extensió del moviment social. En aquesta fase, el moviment social té com objectiu la gran massa de ciutadans. La ideologia del moviment estableix ponts i punts de connexió així com possibilitats per solidaritzar-se amb el moviment entre un ampli cercle d'individus.

A finals de 2000 es va començar a donar l'expansió del moviment social. Aquesta expansió ha tingut dues vessants: per un costat, s'ha expansionat a nivell informatiu, donant-se a conèixer i presentant els seus objectius a la ciutadania i l'opinió pública mitjançant xerrades, sessions informatives, pamflets... Per altra banda, el moviment s'ha estès gradualment entre la població que poc a poc s'ha anat considerant afectada pel problema. Una prova d'aquesta expansió la tenim en les grans manifestacions convocades a la tardor d'aquest any a Saragossa, Barcelona i Madrid. S'estableixen, sobretot, aquestes manifestacions a les grans capitals de província, connexions amb altres afectats pel PHN d'altres punts de la conca de l'Ebre i s'amplia la gamma de relacions, tant a nivell institucional com a nivell ciutadà.

Fase 7

Organització del moviment social. Amb l'extensió com a moviment social, apareix la necessitat de trobar noves formes organitzatives en l'aspecte de l'intercanvi d'informació. Paral·lelament, entre els diferents interessos dels participants, es desenvolupen formes efectives per a la coordinació d'activitats. En aquesta fase apareix una clara divisió, per un costat, entre la denominada "perifèria" del moviment (la gran massa de participants) i els que tenen una forma de comunicació i d'interacció poc formal; i, per altra banda, entre els membres que -per la seva vinculació al moviment quasi bé professional- assumeixen feines de direcció.

Aquesta és la fase d'organització del moviment arrel del seu creixement continu. Es desenvolupa una xarxa de comunicacions més sofisticada, mitjançant les diferents plataformes locals i regionals i les reunions intercomarcals, a més a més de desenvolupar-se la relació amb altres entitats afectades mitjançant iniciatives com la Marxa a Brussel·les i la Coordinadora "Xarxa per una Nova Cultura de l'Aigua". Les diferents feines organitzatives es reparteixen entre comissions de treball, demostrant que la coordinació de les activitats pren gran importància al moviment. També els iniciadors del moviment i els portaveus del mateix prenen la responsabilitat d'exercir d'una forma més clara de "directors" del moviment, assumint la major part de les responsabilitats organitzatives i de comunicació. Aquests portaveus adquireixen la responsabilitat de liderar el moviment cap als seus objectius, coordinant tota l'acció col·lectiva³². Es comença a veure la línia divisòria entre aquestes elits del moviment, que fan de portaveus i representants del mateix, doncs assumeixen la seva funció de forma gairebé professional, i la base social que desenvolupa les activitats reivindicatives. Els nivells de comunicació i interacció entre els diferents nivells del moviment canvien de forma. La interacció i la comunicació entre els nivells superiors del moviment és molt més complexa que no pas en els nivells de base, doncs la coordinació necessària per desenvolupar el funcionament del moviment ho fa necessari. Tal i com ho expliquem posteriorment en el desenvolupament de l'anàlisi del moviment, pensem que el grup objecte del nostre estudi, en l'actualitat, es troba en aquesta fase.

³² TOURAINE, A. (1978) Introducción a la sociología. Ariel.

Fase 8

Institucionalització del moviment social. Al moment en què un moviment social sobrepassa aquesta situació, aquest perd la seva fase organitzativa i constitutiva, per la connexió entre els motius individuals i la finalitat organitzativa. En aquesta fase apareix una situació contradictòria respecte els objectius inicials del moviment amb la formalització de les regles de comunicació i de divisió de feines dintre el moviment i amb la formalització del paper de membre. D'aquesta manera, el moviment social adapta el model d'un tipus d'acció social institucionalitzada. En aquesta situació, el moviment s'adapta a les estructures socials que anteriorment havia combatut. Per altra banda, es distancia de la finalitat original de la protesta contra les institucions establertes i es comencen a desenvolupar models alternatius en l'acció del moviment. El moviment social adquireix una rutina. La crisi que va originar el moviment perd importància i pren un paper secundari o s'adapta a la nova situació i exigències.

És la que Ramnstedt anomena "fase d'institucionalització del moviment". Aquesta institucionalització pot ser de molts tipus: el moviment pot convertir-se en ONG, en fundació, en partit polític... A més a més, la institucionalització pot ser de tot el moviment (com per exemple, en el cas dels Verds d'Alemanya) o només d'una part del moviment, normalment l'elit, amb la dissolució de la resta del moviment. En aquests moments, no veiem que aquesta institucionalització s'estigui desenvolupant d'una manera clara dintre el moviment, però hem de donar temps per confirmar l'evolució que finalment pugui tenir el moviment contra el PHN. El moviment pot evolucionar de moltes maneres tant si aconsegueix els seus objectius, com si finalment no aconsegueix assolir les seves reivindicacions.

Respecte al format organitzatiu que pot prendre el moviment, és molt difícil poder predir res. Però, des del punt de vista reivindicatiu, el moviment pot anar desenvolupant-se en el temps deixant de banda la reivindicació contra el PHN i adoptant com a principal objectiu la defensa de la identitat territorial de les Terres de l'Ebre. D'aquesta manera, la crisi que va desenvolupar el moviment, el fet concret de l'aprovació del PHN i el transvasament de l'Ebre, perdria importància, prenent la

rellevància reivindicativa un objectiu molt més general que no pas l'objectiu actual del moviment. Aquest objectiu, com ja s'ha comentat, seria la defensa de la seva pròpia identitat territorial, enfrontant-se al sistema i als instruments de control social per aconseguir dirigir i controlar els recursos propis i els seus models socials i culturals. De totes maneres, aquest últim punt és simplement una reflexió sobre un possible futur, i, objectivament, en aquest moment, no podem predir quins camins pot prendre el moviment en la seva evolució.

6. HIPÒTESIS

A partir del marc teòric desenvolupat, l'anàlisi del moviment social en contra del PHN i el transvasament de l'Ebre parteix de les següents hipòtesis:

Hipòtesi 1: A les comarques de l'Ebre té lloc una àmplia frustració entre la població, que podem anomenar com a "frustració social"- o com Rammsted anomena "crisi social"-. Aquesta frustració està motivada per una situació de contradiccions estructurals del sistema social a les comarques de l'Ebre: com la presa de decisions fora del territori afectat o crònica marginació respecte la centralitat de Barcelona i Tarragona o dependència d'un poder extern. Així les decisions econòmiques més importants s'han pres sense la participació dels afectats.

En el marc d'aquest substrat estructural i de la frustració que s'ha generat en els actors socials s'ha desenvolupat una profunda identitat de pertànyer a aquestes terres, de reivindicar el seu protagonisme i de defensar-se contra decisions preses fora. I el nucli que aglutina aquest sentiment identitari de reafirmació és el riu Ebre.

Hipòtesi 2: Ens basem en el marc teòric de "l'estructura d'oportunitat política" de Tarrow i Kriesi, segons la qual l'emergència dels moviments socials és degut als següents factors: a) canvis en l'estructura institucional; b) relacions informals de poder d'un sistema polític; c) l'estructura dels moviments socials. L'èxit d'un moviment social dependrà de les oportunitats i construccions polítiques pròpies del context on s'inscriu. En el moviment contra el transvasament de l'Ebre i el PHN els esmentats factors hi són presents tal i com queda reflexat en la següent hipòtesi.

Al moviment contra el transvasament de l'Ebre es dona una confluència d'interessos, motivada per un descontent latent. Per una banda entre diferents actors socials i per altra banda entre diferents moviments socials. Entre els actors s'hi troben de tan diferents com associacions culturals, petits empresaris, organitzacions no governamentals, partits polítics, entitats cíviques, cooperatives d'arrossaires i comunitats de regants.

En els moviments socials hi trobem elements com els valors, objectius i programes provinents del moviment ecologista, i aspectes com la identitat provinent del moviment regionalista i nacionalista. La capacitat de tots aquests per trobar un objectiu comú ha estat la principal causa per una ràpida i eficaç organització, fet que fa que puguem parlar específicament d'un moviment com el que ens ocupa.

Hipòtesi 3: Seguint amb el marc teòric anterior, ens adonem que dins de la totalitat d'actors que participen en el moviment contra el PHN s'hi troben dos grups diferenciats: els actors que actuen sota el principi d'una llei universal de racionalitat, i el grup d'actors que actuen a partir d'uns desitjos (propostes, alternatives), creences (defensa de la identitat i del medi) i propietats estructurals de l'entorn (defensa del riu).

Entre el primer grup s'hi troben els partits polítics i, alguns actors amb interessos econòmics molt definits. Entre el segon grup s'hi troben els actors organitzats bàsicament entorn a la Plataforma de defensa de l'Ebre.

Hipòtesi 4: El moviment antitrasvasament és un moviment social d'oposició a una determinada gestió hidràulica plantejada pel govern, alhora que proposa models alternatius de desenvolupament industrial i tecnològic.

Hipòtesi 5: Per a l'establiment del moviment contra el Pla Hidrològic Nacional (PHN) s'ha constituït una elit que desenvolupa els següents papers:

1. Un rol reivindicatiu principal davant l'opinió pública;
2. Aquesta elit també s'encarrega d'estructurar el moviment segons el grau d'implicació dels membres del moviment, creant i gestionant diverses formes d'interacció entre els diferents nivells de participació que componen el moviment;
3. La funció d'organitzar, establir i dirigir l'agenda del moviment (actuacions i mobilitzacions).

7. METODOLOGIA D'ANÀLISI

En l'estudi del moviment contra el PHN, s'ha tractat d'analitzar un moviment social "en viu" i sobre el terreny, és a dir, un moviment social en fase de mobilització i d'expansió. Divergeix d'altres que s'han realitzat un cop el moviment estudiat s'ha institucionalitzat o ha desaparegut. Segons les fases definides per O.Rammstedt (1978), el present estudi analitza quan aquest moviment es troba en l'anomenada fase d'organització, en la que apareixen noves formes organitzatives, i la divisió entre la denominada "perifèria" del moviment, i la "direcció" del moviment.

Amb l'intent d'aproximació a l'acció col·lectiva i, concretament, al fenomen del moviment social, es tracta d'un dels temes més complexos d'anàlisi sociològica, tant a nivell teòric i conceptual, a nivell de la operacionalització de les hipòtesis, com per la dificultat que comporta l'estudi d'un fenomen social inspirat i amb similituds en la perspectiva etnogràfica. Des de la perspectiva teòrica, per la gran quantitat de punts de vista existents: processos d'interpretatius del fenomen (E.Goffman, 1959; N.Smelser, 1963; E.Laraña, 1982), sobre la mobilització de recursos i l'organització (McCarthy i Zald, 1977), l'estructura (H.P.Kriesi, 1989; S.Tarrow, 1994) o la construcció d'identitats dels participants (A.Melucci, 1985, 1990). Des de la perspectiva analítica, per les diferents possibles dimensions d'anàlisi d'un moviment social: macro, meso, micro, corresponent cadascun d'aquests nivells d'estudi a diferents aspectes d'un moviment social: estructura, organització, motius individuals. Darrerament han aparegut intents teòrics per vincular els nivells d'anàlisi micro i macro de l'acció col·lectiva en l'anomenada "pro-teoria" (Bader, 1992; Pont 1998).

Pel seguiment del moviment contra el PHN, es tracta d'una recerca centrada en els aspectes de l'organització, l'estructura i el marc polític en què es desenvolupa i, en el context socio-polític que provoca l'emergència del moviment.

En la fase de preparació del projecte, l'equip d'investigadors va recórrer a la utilització de materials documentals sobre les Terres de l'Ebre, el PHN, les

conseqüències ecològiques que comporta i, la gestió racional de l'aigua. Concretament es consultaren:

- *Vivir del Ebro. La gestión popular del agua en los pueblos de la Cuenca del Ebro*. Zaragoza, 1978. Aquest llibre editat pel col·lectiu ARRE³³, és obra imprescindible per a comprendre l'origen dels actuals conflictes;
- *El Plan Hidrológico Nacional*;
- *"50 Razones para oponerse al PHN"*;
- *Texto alternativo del PSOE al proyecto de Ley del Plan Hidrológico Nacional presentado por el gobierno*;
- *Reunión de representantes de entidades integradas en el "Foro de Deltas y Zonas Húmedas del Mediterráneo"*, Sueca, 2001;
- *Llibre blau de l'aigua*;
- *Pacte de l'aigua d'Aragó*;
- *Informe sobre el PHN elaborat per Pedro Arroyo (Universitat de Zaragoza)*;
- *Al·legacions al PHN presentades per la Plataforma en Defensa de l'Ebre (Heraldo de Aragón)*.

En aquesta fase prèvia a la recerca es realitzaren els primers contactes amb diferents "informants clau", per tal de conèixer i rebre informació sobre les dinàmiques socio-polítiques i culturals que es desenvolupaven a les Terres de l'Ebre. A partir d'aquesta fase prèvia, l'equip formula les primeres hipòtesis aproximatives: es tractava d'un moviment molt heterogeni, en el qual hi convergien discursos alternatius, amb interessos d'actors molt heterogenis que actuen sota principis clarament racionals i d'interès propi. El PHN havia estat l'espuma desencadenant d'un malestar de discriminació i abandonament generalitzat durant moltes dècades, on apareixien sentiments de frustració i privació relativa entre els ciutadans enfront a les seves reivindicacions al poder polític especialment al poder executiu català. Els inicis del moviment antitransvasament s'havien de buscar en diferents mobilitzacions i protestes ciutadanes recents i d'altres que tingueren lloc en la dècada dels anys setanta.

³³ El grup Alternativas Radicales para la Ribera del Ebro (A.R.R.E.) es fundà a principis de 1978, com a grup de reflexió i formació per plantejar alternatives, a partir d'un grup de líders camperols i estudiosos de l'agricultura en les regions i comarques del riu Ebre (text convocatòria grup ARRE).

Es va plantejar la necessitat de realitzar, per una banda, entrevistes amb els líders representants del moviment i els actors participants i, per altra banda, fer un seguiment d'observació participant de les reunions de coordinació del moviment dels grups locals, i de forma especial de les reunions de coordinació intercomarcal.

Tanmateix, per poder observar i fer un seguiment exhaustiu del moviment en les reunions de coordinació, hem hagut d'explicar-ho a les entitats vinculades amb el patrocini del projecte, i definir el nostre paper com a investigadors i, deixar clara la nostra postura de recerca enfront dels "informants clau", per poder accedir a la informació necessària. Els "informants clau" es mostraren receptius, tot i que manifestaren alguna que altra experiència negativa amb algun mitjà de comunicació i algun altre recercador.

Aquesta proposta pot tenir similituds amb l'estratègia d'"intervenció" realitzada per l'equip de científics d'A.Touraine sobre el moviment antinuclear als anys setanta³⁴ i divergències, ja que no s'ha pretès realitzar cap tipus d'"intervenció" en la qual l'investigador hagi actuat, a la vegada, d'"agitador" plenament identificat amb els objectius del moviment.

Donada la complexitat del tema i el nostre desconeixement de la situació a les Terres de l'Ebre, el primer pas, abans d'iniciar la recerca, va ser connectar a un "informant clau". Els avantatges de connectar amb un "informant clau" per l'estudi d'un fenomen d'aquest tipus, són evidents. Tal i com assenyalen Taylor i Bogdan (1986): "constitueixen fonts primàries d'informació, actuant de 'protectors' de l'investigador: el presenten a altres persones, responen ells, li diuen com ha d'actuar i l'informen de com és vist pels altres participants". L'"informant clau" ens va ajudar, a més a més, a obtenir una major comprensió del fenomen, i va donar-nos els primers contactes amb els líders dels diferents actors que componen el moviment.

³⁴ Estratègia descrita a: A.Touraine (1980), *Die Antinukleare Prophetie. Zukunftsentwürfe einer sozialen Bewegung*. Pags.9-16.

Per analitzar sobre el terreny la pressa de decisions i observar les reunions intercomarcals, es va recórrer a l'observació participant. En l'observació participant que s'ha dut a terme els investigadors només hem assumit el rol d'observadors, a diferència del mètode etnogràfic, en el que l'observador pot observar i també participar. Per dur a terme aquest tipus d'observació participant, ens posàrem en contacte amb els portaveus del moviment, als quals se'ls informa del patronatge de la recerca (Institut d'Estudis Catalans, Associació Catalana Sociologia, i la Fundació Bofill, com a entitat financeradora), la presentació del projecte i els objectius, i se'ls explica la metodologia i les tècniques proposades i les diferents fases de treball.

La metodologia de l'observació participant, comprenia el fet de poder estar presents a les reunions setmanals de la coordinadora antitransvasament, que tingueren lloc al saló d'actes de l'ajuntament d'Aldea, i a les reunions de coordinació dels grups locals de Barcelona que han tingut lloc a la seu del sindicat CC.OO a la mateixa ciutat. En el temps de consecució d'aquesta primera fase de presentació dels membres de l'equip, i dels objectius de la recerca, no es detecta cap impediment o obstacle per accedir a la informació. Durant tot el procés d'investigació, paral·lelament, l'equip també ha assistit a diversos actes informatius que han dut a terme diversos representats del moviment, com per exemple la conferència "PHN a debat: repercussions i respostes socials" (Col·legi de Periodistes de Catalunya, 22 maig, 2001) on intervingueren, Manolo Tomás, com a representant de la Plataforma en Defensa de l'Ebre, Carles Ibañez, hidrògraf, i Josep Sánchez, historiador.

Una de les dificultats que ha comportat l'estudi, és que s'ha tractat del seguiment del moviment durant uns pocs mesos compresos entre maig i octubre del 2001, un període de temps de poc més de sis mesos, que coincideix amb el procés de reflexió dels participants i de les entitats, després de la primera gran manifestació que tingué lloc a la primavera a Barcelona (unes 200.000 persones), "que ningú esperava que assistís tanta gent" -segons un representant del moviment-, el replantejament de les accions i mobilitzacions a partir de l'aprovació del PHN per part del govern central, i finalitza amb l'acord d'impulsar accions coordinades entre la Plataforma de Defensa

de l'Ebre i la Plataforma de les Gavarres, aquest últim moviment ciutadà centrat amb l'objectiu d'aturar la instal·lació de cables d'alta tensió.

Durant aquest espai de temps, el moviment ha dut a terme importants accions col·lectives en forma de manifestacions, actes populars en diferents municipis de les Terres de l'Ebre, la marxa a Brussel·les, i accions diverses en el riu Ebre. Per part del govern, aquest ha aprovat definitivament el PIIN. A partir de la seva aprovació, el moviment ha intensificat les accions de protesta i de mobilització. El curt espai de temps d'anàlisi comporta que la recerca pugui oferir una aproximació limitada a diferents aspectes del moviment centrats en l'anàlisi de l'estratègia dels actors implicats i de l'organització del moviment: orígens, coordinació, organització, tipologia d'actors implicats.

En el desenvolupament metodològic, podem distingir tres passos diferenciats: primer, establiment dels criteris de selecció dels representants de les associacions i actors participants en el moviment; segon, elaboració de les categories i variables necessàries per obtenir la informació; i, tercer, anàlisi de la informació, de les entrevistes i de les fonts documentals.

Previ a la delimitació de l'univers d'actors a analitzar, es realitza un mapa de tots els actors involucrats en el PHN, ja estiguin a favor o en contra del Pla. En aquest mapa es delimita als actors per una banda, en els nivells micro (actors comarcals), meso (actors regionals) i, macro (actors nacionals i internacionals com la Comunitat de Regant del riu Roina i per altra banda entre actors "socials" i actors "polítics-institucionals".

El primer pas ha consistit en la delimitació de l'univers i en la determinació dels criteris de selecció dels actors i els representants de les associacions a entrevistar. Degut al gran nombre d'actors participants i implicats en el moviment, des d'un principi, ens hem trobat amb la dificultat d'establir unes categories fiables dels actors participants, doncs abarquen des de grups locals, associacions de tot tipus (esportives, culturals), partits polítics, sindicats, empreses, comunitats de regants i

cooperatives i, a nivell individual, la participació de ciutadans rellevants, a més a més de ciutadans no organitzats.

Quadre 3. Tipologia d'associacions principals més representatives del moviment³⁵

Tipologia associacions	Ecològiques	Universitàries	Associacions de veïns	Internacionals	Cases regionals	Altres associacions	Sindicats	Partits polítics
	ADENC GEPEC Grup ecologista Ecologistes en Acció Greenpeace Ecomediterrània Assemblea Entitats Ecologistes de Catalunya AEEC	Universitat verda	CONFA VC	WWF-ADENA	Federación de Centros y Casas Regionales de Catalunya	Acció Antimilitarista Baix Ebre Acció Solidària de Lleida ACUDE ANG	CCOO CGT Unió de Pagesos de Catalunya UGT de Catalunya Intersindical-CSC	PSC-PSOE EUSA Joventut Socialista de Catalunya Els Verds-Alternativa Verda ERC

En primer lloc, es realitzà un cens i una tipologia de totes les associacions participants en el moviment, establint els següents vuit tipus: ecològiques; universitàries i educació; veïnals; internacionals; cases regionals; altres associacions; sindicats i partits polítics. D'aquesta tipologia es realitza una segona a partir del criteri d'implicació dels actors, arribant-se a la consideració dels tres tipus següents: 1) actors que formen part del "nucli" –pertanyen als grups locals i a la Plataforma de Defensa-; 2) actors "simpatitzants"; i 3) "participants puntuals" del moviment. Els actors que pertanyen al "nucli", són els que recolzen de forma activa el moviment i que són impulsors, que participen regularment en les reunions de coordinació, i que aporten una quota significativa; com actors "simpatitzants" i "puntuals", s'inclouen els que participen en el moviment només signant els manifestos i les accions, amb unes quotes molts menors.

³⁵ En aquest quadre només s'inclouen algunes de les associacions participants. L'annex I recull totes les associacions que formen part del moviment contra el PHN.

De totes les associacions pertanyents al “nucli” es realitza una tipologia entre les que s’escolliren unes representatives: el Grup d’Estudi i Protecció de l’Ecosistema (GEPEC), Associació per a la Defensa de la Natura (ADENC), la Unió de Pagesos, la Comunitat de Regants del Marge Dret i la Comunitat de Regants del Marge Esquerre del riu Ebre.

Com a actors polítics, s’escolliren els representants polítics dels tres partits amb més representació en els municipis afectats pel transvasament i que han tingut un pes específic i decisiu en l’aprovació o rebuig de l’actual PHN proposat pel govern central: Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC), Convergència i Unió (CiU) i el Partit Popular (PP).

Com a representants de les Plataformes del moviment, s’han escollit un portaveu de la Plataforma de Defensa de l’Ebre, un portaveu de Joves en Defensa de les Terres de l’Ebre i representants de les Plataformes Locals d’Amposta i Ribera d’Ebre.

El segon pas ha estat l’elaboració d’un model d’entrevistes. Es tracta d’entrevistes no estructurades, de modalitat focalitzada. En elles, els entrevistadors formularem algunes preguntes basades en hipòtesis relacionades amb els efectes de la situació concreta. En aquesta fase, s’elaboraren tres models diferents de guions d’entrevistes estructurades i focalitzades.

Un primer model per a les entrevistes a persones representants o en llocs de gerència i/o direcció de les associacions. En aquest primer model es dissenyà una tipologia especial per a cadascuna de les dues comunitats de regants existents a l’Ebre. Un segon model per a les entrevistes als representants polítics. I, finalment, un tercer model per a les entrevistes als líders del moviment. Segons el model, les entrevistes contenen les següents categories:

- a) Entrevistes als representants de les organitzacions i associacions:
 - 1. Organització i funcionament.
 - 2. Objectius respecte al PHN: definició de prioritats, canvis produïts.

3. Representació d'interessos.
 4. Relacions amb la Plataforma antitransvasament: vinculació, representació, tipologia territorial i/o temàtica.
 5. Perspectives de futur respecte al moviment.
- b) Entrevistes als representants polítics
1. Objectius respecte al PHN.
 2. Representació: concordança entre les bases i els dirigents respecte al PHN.
 3. Relacions externes amb la Plataforma.
 4. Posicionament als mitjans de comunicació respecte al PHN.
- c) Entrevistes als líders del moviment
1. Motius per participar en el moviment.
 2. Origen de la Plataforma o Comitè local al que representen.
 3. Relacions amb altres entitats: treball en xarxa.
 4. Evolució i estructura.
 5. Perspectives de futur.

Paral·lelament, en aquesta segona fase s'ha iniciat l'observació participant anteriorment explicada en les reunions intercomarcals. Aquesta es realitzà assistint a determinades reunions de coordinació intercomarcal seguint les següents pautes, dividides en quatre blocs, vinculat cadascun d'ells amb el marc teòric proposat:

- 1) Aspectes sobre la composició associativa. Objectiu: establir quants i quins comitès locals influeixen decisivament en el moviment. Pautes d'anàlisi:
 - Composició dels grups assistents.
- 2) Aspectes interns de l'estructura del moviment amb els objectius d'establir el lideratge, i funcionament de la coordinadora i la Plataforma. Pautes d'anàlisi:
 - Forma de presa de decisions.
 - Relacions externes del moviment.
- 3) Anàlisi del discurs. Objectiu, construcció quotidiana del discurs:
 - Eslògans i manifestos proposats.
- 4) Estructura d'oportunitat política, amb l'objectiu d'analitzar les relacions amb el sistema polític institucional.

- Reacció enfront les accions i la política governamental.

Tercer, anàlisi de la informació. En aquesta fase s'ha analitzat la informació obtinguda de les entrevistes i de les fonts documentals, a partir de les tècniques emprades: interactives (observació participant limitada, entrevistes focalitzades) i tècniques no interactives. Dins d'aquestes últimes, s'hi inclouen:

- Anàlisi de les "actes" de les reunions.
- Articles apareguts a la premsa.
- Pasquins i documents editats pel moviment.
- Anàlisi d'articles científics sobre les conseqüències del PHN.

A partir dels mètodes i tècniques exposades, s'ha pogut obtenir una informació a tres nivells:

1. Informació general sobre l'estratègia dels diversos actors o associacions participants en el moviment;
2. Informació sobre la dinàmica interna i de l'estratègia de les diferents plataformes locals;
3. Informació personal de les opinions de diversos representants polítics sobre l'actuació del partit que representen respecte al moviment.

7.1. El treball de camp

Com s'ha explicat, el treball de camp inclou dos nivells diferents: per una banda, entrevistes estructurades i, per altra banda l'observació participant. El nombre d'entrevistes s'ha dividit de la següent forma: representants a entitats "centrals" del moviment; representants a entitats "perifèriques" del moviment; representants polítics i, portaveus de plataformes locals:

Entitats "centrals":

1. Grup d'Estudi i Protecció de l'Ecosistema (GEPEC);
2. Unió de Pagesos;

3. Comunitat de Regants del Marge Dret del Riu Ebre;
4. Comunitat de Regants del Marge Esquerre del Riu Ebre.

Entitats “perifèriques”:

5. Associació per a la Defensa de la Natura (ADENC).

Actors polítics (portaveus):

6. Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC);
7. Convergència i Unió (CiU);
8. Partit Popular (PP).

Plataforma del moviment:

9. Portaveu de la Plataforma de Defensa de l'Ebre;
10. Portaveu de Joves en defensa de les Terres de l'Ebre;
11. Representant de la Plataforma local d'Amposta;
12. Representant de la Plataforma local Ribera d'Ebre.

Observació participant:

13. Reunió Unió de Pagesos;
14. Xarxa “Nova Cultura de l'Aigua”, 13 novembre 2001;
15. Reunió intercomarcal, 20 juny 2001;
16. Reunió intercomarcal, 27 juny 2001.

Conferències:

17. El moviment contra el PHN. Col·legi de Periodistes de Barcelona, 22 de maig 2001.

Les entrevistes es realitzaren entre els mesos de maig i setembre de 2001, sent l'acceptació entre els representants i líders escollits positiva. Es realitza també una entrevista grupal a la Unió de Pagesos. Pel que fa a l'apartat de l'observació participant, s'inclou l'assistència a les reunions intercomarcals, prèvia identificació personal, doncs prèviament s'havia anunciat i pactat telefònicament amb un dels líders del moviment la nostra assistència a la reunió. Tanmateix aparegueren problemes a la reunió de la “Xarxa per la Nova Cultura de l'Aigua”, on algunes de les associacions assistents van replantejar-se de cara al futur la possibilitat de fer-les a porta tancada. Es va proposar exposar a tots els representants assistents a la reunió la presència d'un investigador per a què tots en tinguessin constància.

8. CONVERGÈNCIA DE DIFERENTS MOVIMENTS SOCIALS

8.1 Descontent latent

Una de les hipòtesis que ens formulàvem a l'inici de la recerca era que es tractava d'un moviment amb unes profundes arrels. Entre aquestes, s'hi troben elements com són: la composició socio-política de les Terres de l'Ebre que correspon a estructures històricament "enquillosades", poc dinàmiques i nepotistes, la marginalitat històrica, de defensa del territori i de caràcter simbòlic.

Des del punt de vista històric a les Terres de L'Ebre es mostra l'herència d'un context socio-polític molt tancat i d'estructura social amb poc moviment i estructurada de forma molt tradicional, o inclús de caràcter caciquil. Aquest últim aspecte es manifesta en els pocs canvis de poder polític que han tingut lloc en els municipis, en els Consells Comarcals i en la Província de Tarragona des de la instauració de la democràcia, o el repartiment de la terra en els arrossals del Delta de l'Ebre: "*Es tracta del tema del caciquisme amb una societat i un ambient de tipus sicilià, 'mafiosos'*". (Representant de la Unió de Pagesos). La marginalitat històrica es reflecteix en la discriminació d'aquestes terres en relació a altres comarques de Catalunya, aspecte que ha comportat que la renda per càpita sigui notablement inferior a la mitjana de Catalunya.

Aquests aspectes es manifesten en l'existència d'una situació de descontent latent per part d'una important part de la població prèviament a l'emergència del moviment. Es reflexen aspectes com tractar-se de comarques marginades enfront de la centralitat de Barcelona, i des del punt de vista simbòlic, la necessitat de defensar el territori enfront les agressions externes, ja siguin aquestes econòmiques o culturals.

Des de l'anàlisi de la perspectiva històrica, aquesta es troba molt vinculada amb aspectes simbòlics, com poden ser la catalanitat de les Terres de l'Ebre i, en conseqüència el poder disfrutar dels mateixos avantatges que la resta dels catalans d'altres comarques. En aquest sentit, apareixen opinions que interpreten l'aprovació

del PHN amb una sèrie d'inversions que s'han retardat durant dècades, i d'un greuge històric respecte a altres comarques:

“Ens diuen què sense el PHN aquestes obres no tirarien endavant, cosa amb la que no estem d'acord perquè creiem que una cosa són els deutes històrics i que creiem que com a territori no hem de donar res a canvi, perquè a cap comarca de la resta del territori no hi donen res a canvi per les seves infraestructures”. (Representant de la Unió de Pagesos).

Aquest greuge històric es justifica com una marginació regionalista o inclús d'identitat ètnica, que han sofert els habitants de les Terres de l'Ebre, al tenir un sentiment de catalans marginats o “no prou catalans”, respecte a altres comarques catalanes:

“Nosaltres som els més catalans de tots els catalans, i no perquè volguéssim fer un espot publicitari sinó perquè al llarg de la història hem pogut ser aragonesos, valencians i sempre, al llarg de totes les conjuntures del segle XIV, XV i XVI i qualsevol dels conflictes que s'han produït, nosaltres sempre hem apostat pel casal de Barcelona i de Catalunya”. (Conferència Debat sobre el PHN).

Com a conseqüència del reafirmament de catalanitat, apareix la defensa del territori, novament amb la reivindicació del passat històric i els recursos naturals d'aquest:

“El PHN afecta a uns més que a uns altres i són uns recursos que si es deixen marxar no tornaran aquí i com a territori català no s'ha defensat el que demanava la majoria de la gent del territori”. (Representant de la Unió de Pagesos).

“Sí, evidentment, és la defensa del territori davant agressions, siguin des de casa nostra o siguin des de fora, externes. Del mapa eòlic, internes, i del Pla Hidrològic Nacional, externes. Cada vegada el Pla Hidrològic Nacional és més intern, perquè s'està mullant el govern de la Generalitat, dient que sí, que sí, que sí. Doncs mira”. (Representant Plataforma Local de la Ribera d'Ebre).

“En aquest conflicte que ara tenim plantejat, tenim dos obligacions: defensar el territori i reivindicar el nostre passat comú i identitari, i ho hem de fer en el conjunt de Catalunya. I si no ho podem fer amb els governants que ens representen ho farem amb uns altres governants, però els dos objectius bàsics que tenim en aquest combat són: defensar el nostre territori, que és defensar el riu i la nostra gent, i així contribuïm a

democratitzar i a higienitzar i millorar el nostre país." (Conferència PHN debat).

Com qualsevol societat, la composició socio-política és determinant per l'aparició d'un tipus o altre de moviment de protesta. L'estructura social, determina les ocupacions de les persones i, en conseqüència, la seva consciència com a ciutadans, com a treballadors, com a obrer, com a camperols, etc. Aquest fet marca profundament les opcions polítiques i com els conflictes apareixen, i es resolen. Aquestes es manifesten en l'estructura política, en el partit més votat, a nivell municipal, i amb els representants al parlament de Catalunya, al Congrés, al Senat, i en la corresponent composició de la Diputació i dels Consells Comarcals: Convergència i Unió. Això es pot veure clarament en les persones que ocupen els càrrecs institucionals més representatius de les comarques i els municipis, i en la confiança que tenen els votants i els ciutadans en el seus càrrecs electes:

"La classe política juga el paper que hi juga i el caciquisme està instal·lat a segons quines terres de l'Ebre i els més vells instints tenen la capacitat de resistir. A més, quan els interessos polítics dels partits dels que estan manant els interessen a aquests cacics, doncs, no tenen cap escrúpol de fer-se'ls seus. Això denota que, damunt de la sensibilitat de les persones i la sensibilitat del territori, hi ha el poder del diner". (Representant de la Unió de Pagesos).

L'element simbòlic és un aspecte essencial determinant dels moviments socials, que es manifesta clar en el moviment contra el PHN. El riu Ebre és l'element simbòlic clau del moviment:

"El riu no és un patrimoni natural i ecològic, sinó que és un patrimoni simbòlic de les Terres de l'Ebre, que forma part d'un paisatge. Caldria pensar en l'aigua com un recurs vital com l'aire". (Conferència PHN a Debat).

Finalment, com element cultural també s'inclou l'ús racional del bé escàs com és l'aigua:

"Un ús racional de l'aigua ja que aquesta és un bé escàs, i que tothom tingui dret a la seva utilització que és el que anomenem dret a l'ús de boca. A Catalunya no tothom té assegurat l'ús de boca a casa seva, això cal defensar-ho per damunt de tot". (Representant de la Unió de Pagesos).

La defensa dels recursos de les comarques de l'Ebre com a un bé natural per desenvolupar-se de forma endògena:

"Això forma part del nostre discurs. Si som quatre comarques de les Terres de l'Ebre, que estem mantenint, i que això es pot veure als anuaris de la Generalitat, on hi ha el PIB i la renda anual familiar més baixa de Catalunya, etc. Si ja som quatre comarques que tenim un desenvolupament sota la mitjana de desenvolupament de Catalunya, com podem continuar desenvolupant-nos si ens estan prenent el nostre recurs natural, vital i cada dia més escàs". (Representant plataforma local de la Ribera d'Ebre).

Es constata en la majoria d'entrevistes, l'existència d'un sentiment de profund abandonament, per part de les administracions públiques, i d'una implicació governamental actual que respon a interessos polítics oportunistes:

"No parem de repetir que aquestes terres estan oblidades, i ara van i diuen què no, que faran el Pla Territorial Parcial, faran això i faran allò. És fals. Vénen continuament per aquí els Consellers del President Pujol, s'han fet un fart de venir durant els darrers mesos, senzillament venen a inaugurar l'Aula Telemàtica de l'Institut d'Amposta, una aula on han ficat quatre ordinadors. Vénen a inaugurar això. No han vingut en cap moment a inaugurar cap infraestructura: un polígon industrial, una escola de capacitació agrària, una escola d'enologia, per dir alguna cosa... El President Pujol ha vingut tres vegades. Hi ha hagut setmanes que han enviat cinc o sis Consellers, a les Terres de l'Ebre... L'Artur Mas, tots, tots per aquí. Que volen demostrar, que estan amb la gent de l'Ebre? (...) Quant temps feia que no venien? Quant temps feia que no aportaven absolutament res?" (Representant Plataforma local de la Ribera d'Ebre).

8.2 El sentiment de frustració entre la població

Hem partit de la hipòtesi que existeix a les Terres de l'Ebre un sentiment d'àmplia frustració entre la població que està motivat per contradiccions estructurals del sistema social de les Terres de l'Ebre, on s'ha donat una marginació històrica respecte la centralitat de Barcelona i Tarragona, una dependència del poder extern. Aquesta llunyania dels centres de decisió de Catalunya ha comportat no ser actors protagonistes del propi desenvolupament territorial.

Tant els representants de posicions polítiques diverses i com els líders del moviment reconeixen l'existència d'aquest sentiment de frustració existent entre la gent de les comarques de l'Ebre, profundament arrelat i que vindria de lluny.

"...vull dir, jo no 'partixo' d'aquest sentiment de frustració, de devaluació, amb que de vegades sortim aquí: 'som lo cul del món'. (...) tenim... sí que ens falta algun tipus d'infraestructura... o a lo millor no hem sigut capaços com a... societat de les Terres de l'Ebre de... generar certes iniciatives que ens permetisquin estar al capdavant de... un determinat progrés (...) a les Terres de l'Ebre també hi ha: 'que ens ho portin... que ens ho donguin'. Aquí hi ha molt la sensació: 'nos han de fer, nos han de donar'." (Representant Convergència i Unió).

"... a lo llarg de molts anys... la gent d'aquestes terres estem... molt escarmentats perquè nos han fet moltes promeses i mai no ens han donat solucions. I que, ... per primera vegada a la vida, per Llei s'hagi aprovat les mesures que (...) doncs... les bases nostres estan... molt contents. (...) en principi hi havia aquella... temor de com aniria això, com acabarà, que passarà, ... no per res... per l'experiència que portem d'altres governs en tota la història." (Representant Partit Popular).

"Sempre respectant a la gent que surt al carrer, que surt per defensa de la terra amb lo cor a la mà, en consciència... i ja des de tota la vida amb desil·lusió, perquè sempre nos han enganyat, nos han fet moltes promeses en aquestes terres i... nos sentim marginats. Mos sentim marginats, ... sempre hem estat marginats..." (Representant del Partit Popular).

"Això és l'últim feudo on hi ha una remesa de vots bastant fixa dels partits de govern com de CIU. I per això no s'han preocupat mai i la gent està tenint la percepció de que se'ns ha oblidat i som uns súbdits de Catalunya. I aquí tenim una frase que ja fa temps diu: Si Catalunya fos

un edifici de tres plantes, l'àtic seria Girona d'on és la gent amb més qualitat de vida, la planta principal seria les rodalies de Barcelona, (...) i el sòtan on estan les calderes, la calefacció... i nosaltres som el sòtano a Catalunya. I això, és general sigui qui sigui el partit polític que hi sigui." (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

Aquest sentiment de frustració en ocasions es concreta territorialment a Tortosa, per part dels nostres entrevistats, com a ciutat amb un passat amb més importància i pes polític i que va viure una pèrdua de rellevància dins del conjunt català.

"Sociològicament, ... jo dic alguna cosa que, a vegades, per entendre una mica el que està passant a les terres de l'Ebre hem de partir de la frustració d'una ciutat com a Tortosa. (...) Aquesta sensació a Tortosa la hi ha, de decadència, de frustració (...)." (Representant Convergència i Unió).

" (...) ... jo penso que avui Tortosa té un paper, que les Terres de l'Ebre tenen un paper, però que han de partir de la voluntat d'exercir el paper que ens toca... tampoc hem d'anar a culpar a ningú de ser el que som... o aquest de ser una llunyania dels centres de decisió a Catalunya (...) hi ha un sentiment de no ser allò que volíem ser, però... em sembla que això no es soluciona amb plorades i... 'que no ens prenguin res més'." (Representant Convergència i Unió).

Com a element constitutiu d'aquesta crisi social o frustració podem contemplar els deutes històrics, les demandes i reivindicacions de la població que no han estat resolts pels mitjans tradicionals, ni a nivell d'acció ni a nivell polític. Apareix així com a necessària l'acció al marge dels canals tradicionals de participació.

"Les terres de l'Ebre són les comarques més desfavorides de Catalunya." (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

"...Estem molt dolguts de com ens ha tractat el govern català, no només en aquesta conjuntura sinó en altres que s'han produït anteriorment." (Conferència-Debat sobre el PHN).

"El PHN ha aixecat recels perquè hi ha uns deutes històrics a la conca hidrogràfica de l'Ebre (...) Ens diuen que sense el PHN aquestes obres no tirarien endavant, cosa amb la que no estem d'acord perquè creiem que una cosa són els deutes històrics i que creiem que com a territori no hem de donar res a canvi perquè a cap comarca de la resta del territori

no hi donen res a canvi per les seves infraestructures.” (Representant Unió de Pagesos).

“La gent d’aquestes terres apostem per un turisme de qualitat, per una agricultura de qualitat, per les denominacions d’origen dels bons vins (...) És a dir, tot un desenvolupament que no té res a veure amb tota aquesta massificació industrial i de trompada i clatellot que ens proposen els que viuen a les grans urbs. Això són zones rurals. Ja ens van colar en el seu dia tres nuclears, tenim totes les nuclears del país aquí al nostre país, ens volien colar la tèrmica, han de ficar-nos aquí totes les centrals de producció d’energia eòlica, i a més a més ens treuen l’aigua. És que sembla que no pugui ser.” (Representant Plataforma Ribera d’Ebre).

“Aquesta mobilització ve perquè no ens recolzen les institucions, i en aquestes mobilitzacions els grans absents són els representants institucionals-polítics que quasi tots perteneixen al PP i CIU, i que encara que molts personalment estan amb nosaltres –diuen– quan donen la cara per la institució, estan al servei del secretari general del seu partit. Per tant, la gent de les terres de l’Ebre ens veiem obligats a mobilitzar-nos perquè és l’única manera per a què les nostres veus i arguments tècnics i jurídics puguin ser escoltats.” (Representant Plataforma en Defensa de l’Ebre).

La implantació del PHN és vista com una amenaça, un atemptat envers el sistema de vida i la societat tradicional de les Terres de l’Ebre, que consideren comportarà un impacte ecològic amb repercussions a l’agricultura, la pesca, és a dir les formes tradicionals de subsistència d’aquestes comarques, així com, també, al turisme. Amb un escenari final que s’apunta a mig termini de despoblació i d’envelliment de la població.

“El PHN és l’aniquilació del riu Ebre. El PHN és una llei injusta aprovada amb un passeig militar que comportarà l’aniquilació i pèrdua d’estabilitat del Delta de l’Ebre. I no només del territori sinó de la societat que està instal·lada en aquest tram final del riu. Davant d’això, la gent de les terres de l’Ebre hem decidit oposar-nos.” (Representant Plataforma en Defensa de l’Ebre).

“El PHN no implicarà una catàstrofe immediata, sinó que serà un procés de degradació progressiu (...) El resultat final és un sistema degradat ambientalment on és la base de l’economia en aquest tram final, i hi ha un impacte ecològic sobre les activitats com l’agricultura i la pesca, i el turisme, provocant fins i tot una despoblació.” (Conferència-Debat PHN).

"Defensem el territori davant el que pensem que és la seva aniquilació. Aquest Pla Hidrològic és l'aniquilació. (...) ... però d'aquí a 15 o 20 o 30 anys vista. És a dir, serà una mort lenta, serà una mort agonitzant, cada dia menys aigua, cada dia menys recursos, anirem envellint." (Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

8.3 El sentiment d'identitat territorial

En el marc d'aquest substrat estructural i de la frustració generada en els actors socials s'ha desenvolupat una profunda identitat de pertànyer a aquestes terres, una identitat territorial en la població de les Terres de l'Ebre, que és esgrimida i afavorida pel propi moviment social que estudiem.

Definim identitat com a sentiment de pertinença a una col·lectivitat, de formar part d'un grup social i ésser reconegut com a tal pels seus membres. El grup constitueix un "nosaltres" davant dels "altres". Segons Berger i Luckmann la identitat és un fenomen que sorgeix de la dialèctica entre l'individu i la societat, és un producte social³⁶. Les societats tenen la seva història i en el seu decurs sorgeixen identitats concretes, però alhora aquesta història està feta per individus amb unes identitats personals.

El moviment social s'ha desenvolupat a partir d'un fet concret: l'aprovació i el desenvolupament per part de les administracions del PHN, que inclou el transvasament de l'Ebre, però la principal reivindicació del moviment, encara que presentada d'una manera secundària, és una reivindicació d'identitat territorial.

"Aquest no és ben bé un problema de pagesos. Si ho plantegeu així us equivoqueu, és un problema d'identitat." (Representant Plataforma Defensa de l'Ebre).

"El tema que hi ha darrera és la sensació d'abandonament que tenen les Terres de l'Ebre enfront altres territoris catalans, i sobretot, enfront Barcelona." (Representant Plataforma Joves en Defensa de l'Ebre).

³⁶ Berger y Luckmann (1988: 240) BERGER, P.T. ; LUCKMANN, T.H. (1988) *La construcció social de la realitat*. Barcelona, Herder.

"Aquesta mobilització per nosaltres és un símptoma d'afirmació com a territori i societat. És també un símptoma de cohesió. Avui dia no hi ha ampostins, tortosins, etc. Avui som terres de l'Ebre mal que pese a molts dels cacies polítics que tenim per allà. (...) La mobilització és al mateix temps una forma de pressió, a les institucions, als partits polítics, los poders econòmics ja que allà encara hi ha caciquisme. Mentre tinguem la pressió serem amos del nostre futur i quan no tinguem pressió tornarem a lo de sempre. Al no recolzar-nos les institucions, hem de confiar en la ciutadania. Aquesta és la situació actual de perquè les terres de l'Ebre té una organització o una situació en la que té un organisme d'ajuda en defensa de l'Ebre i ha acaparat la totalitat de la imatge pública de les terres de l'Ebre, perquè s'està en lluita per la defensa del territori." (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

"El sentiment de territori, com en pocs anys li ha un orgull molt fort i a més comença a donar-se una imatge de territori i Terres de l'Ebre. El moviment ajunta tot aquest sentiment de l'aigua, de territori, de ja n'hi ha prou... i fa que aquest moviment es desbordi." (Representant Plataforma Local d'Amposta).

"És molt important veure com una zona que ha estat sumisa i victimista ha fet un pas endavant, encara que la nostra manera de ser ens ha ajudat a tenir la situació actual." (Representant Plataforma Local d'Amposta).

Aquest sentiment s'ha desenvolupat --i, sobretot, s'ha pres consciència que existeix-- a partir del fet que totes les Terres de l'Ebre s'han agrupat en una única reivindicació en defensa del seu territori, encara que els motius de cada comarca han estat diferents. I tenint en compte que el principal cavall de batalla ha estat, i és, la lluita contra el transvasament de l'Ebre, potser perquè és un tema més tangible que no pas el tema de la identitat territorial.

"El més important d'aquest moviment, ha sigut que, dintre d'una mateixa petició, d'una mateixa reivindicació, te'n trobes gent de Deltebre (...) Te'n trobes gent de tot el territori, que abans estava molt desagregat i molt desunit per factors històrics (...) Han sigut capaços d'unir un territori, gràcies a les barbaritats que han anat dient, gràcies a les seves frases tendencioses, que han anat dient cada dia, en un únic territori que feia més de 40 o 50 anys que no tenia aquesta unió." (Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

"(...) ENRON, molinets... van construir aquesta lluita de les Terres de l'Ebre que va augmentar moltíssim la consciència de territori de les Terres de l'Ebre. De fet ara això de l'ENRON està solucionat i ha baixat la participació de la gent de la Ribera en la Plataforma, continua però ha baixat la massivitat." (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

8.4 El riu com element simbòlic

La identitat territorial que s'ha desenvolupat i que esgrimeix el moviment social que estudiem té com a element identitari d'afirmació el riu Ebre. En moltes ocasions els símbols que s'esgrimeixen com elements identitaris són aquells que els mateixos actors consideren com a significatius³⁷. Així, es pren com a element aglutinador de la identitat territorial el riu Ebre.

"Parlar de les comarques de l'Ebre és parlar del riu Iber, que dona nom a la península Ibèrica i per tant això demostra la importància vital de l'eix vertebrador del nostre territori." (Conferència-Debat sobre el PHN).

"Ningú ha perdut la seva personalitat encara que es mesclaven totes les reivindicacions, ara bé davant sempre ha anat l'Ebre perquè és el pal de paller. (...) Aquest no és ben bé un problema de pagesos. (...) és un problema d'identitat." (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

"Per això tenim un eslògan com 'no als transvasaments, nos prenen l'aigua' Jo no hi estic d'acord, l'aigua no és nostra però aquí se xoca amb un tema de sentiment. La vida de molta gent està associada al riu i si no s'entén que el tema que s'està tocant és el del sentiment, no s'entén res." (Representant Plataforma Local d'Amposta).

"Hi ha una lluita constant al llarg dels segles de l'home per a poder aconseguir regar els seus camps, perquè l'aigua és vida, i això ha aixecat moltes suspicàcies perquè l'aigua és poder per desenvolupar-se i tirar endavant. També és poder des del punt de vista de l'equilibri territorial." (Representant Unió de Pagesos).

Existeix un sentiment d'especificitat pròpia entre la gent de les Terres de l'Ebre. Es fa palès a partir de les entrevistes l'existència d'altres elements constitutius d'una

³⁷ Barth (1976: 15) BARTH, F. *Los grupos étnicos y sus fronteras*. 1976, México, FCE.

certa idiosincràsia, com és el cas de la llengua, que connecta amb la catalanitat, però viscuda d'una manera diferencial:

"...inclús en el tema de la llengua, aquí no hem de tenir un sentiment de culpa ni de frustració, ... això de què nosaltres parlem un dialecte, una varietat del català, ... perfectament homologable, que no ens hem de sentir ni menys ni més, i que no hem de reivindicar res més que allò que som." (Representant Convergència i Unió).

8.5 Els moviments

Una característica del moviment ha estat que aquest ha tingut la capacitat per a sintetitzar un descontent latent en les Terres de l'Ebre i que la seva emergència és deguda en part a la convergència d'altres moviments socials incipients o, desapareguts en l'actualitat de les Terres de l'Ebre, com són el moviment ecologista, i elements del moviment regionalista i/o nacionalista. El moviment ecologista sorgeix per les contínues agressions mediambientals que han sofert aquestes terres i que es remunten als anys setanta. Aquest aspecte es mostra clarament tant en la procedència d'alguns dels seus activistes i participants (com més endavant veurem com en les pròpies afirmacions dels entrevistats):

"Si parlem dels antecedents d'aquest moviment contra el PHN, podem dir que hi ha hagut una sèrie d'intencions d'agressions al territori al llarg del temps que ha estat com un nexa d'unió". (Representant de la Unió de Pagesos).

Tanmateix el moviment contra el PHN té antecedents més directes en el moviment que tingué lloc en la dècada dels anys noranta contra l'anomenat "minitransvasament":

"Uns altres moviments a principis dels noranta van ser contra el mini-transvasament a Tarragona on va haver molta oposició". (Representant de la Unió de Pagesos).

Com tot moviment social, s'organitza una plataforma o nucli organitzatiu on es prenen les decisions estratègiques i de coordinació més importants. La Plataforma

constitueix l'òrgan organitzatiu del moviment. Aquesta representa una síntesi de les diverses organitzacions i moviments participants:

"La Plataforma d'aquí, la de la Ribera d'Ebre, la majoria de gent som pagesos, i a banda també hi havia diferents grups, sindicats, tant sindicats agrícoles com Unió de Pagesos, com d'àmbit industrial, grups de diferents àmbits, però fonamentalment aquí la Ribera, érem pagesos". (Representant Plataforma local de la Ribera d'Ebre).

"La plataforma en defensa de l'Ebre, és una plataforma bastant assembleària encara que té uns portaveus. Si la gent té mitificat en Manolo Tomàs com a portaveu és bo per aquesta gent, ja que són gent que venen de moviments socials, que treballen en partits polítics extraparlamentaris (Moviments Comunista, Lliga Comunista, ex PSUC...)". (Representant Plataforma local d'Amposta).

La convergència del moviment ecologista es mostra a partir dels valors i elements centrals de l'ecologisme, arguments que es repeteixen constantment. Un representant de la Plataforma afirma:

"(...) Tot això, pels ecosistemes i per la fauna, per la flora, pels peixos, pel bosc de la ribera, tota la vida que envolta el riu, fa que els valors ecològics vagin baixant. Per això em semblava una autèntica barbaritat que els polítics d'aquí la comarca diguessin que estiguéssim tranquils". (Representant Plataforma local de la Ribera d'Ebre).

En aquest aspecte s'ha preguntat als membres del moviment si es tractava d'un moviment ecologista, al qual respongueren: *"No, és de territori. Nosaltres entenem que si treus a aquest riu el que preveu el Pla Hidrològic Nacional, 33.000 litres d'aigua per segon, ja no serà un riu, serà una riera, desapareixerà el Delta"* (Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

8.6 El moviment social com a única forma de protesta

Com ja s'ha explicat, l'emergència més directa del moviment contra el PHN es remunta a la protesta que tingué lloc amb ocasió del minitransvasament. A partir de finals de la dècada dels anys noranta, s'estengueren per comarques properes a l'Ebre

diverses protestes contra la instal·lació dels parcs eòlics i d'altres projectes com és la incineradora al terme municipal de Montblanc.

Tots aquests projectes aprovats o previstos pel govern de la Generalitat han causat un sentiment de poca credibilitat dels ciutadans enfront als polítics i als canals tradicionals de protesta (Parlament, signatures, mocions, referèndum, etc). L'acció col·lectiva organitzada en manifestacions ha estat l'últim camí per a poder mostrar la seva disconformitat i rebuig enfront als esmentats projectes:

"Tenim el cas de la central tèrmica l'ENRON a Mora la Nova que degut a la pressió de la societat amb 10.000-15.000 persones mobilitzades també va suposar una pressió social al govern. També el tema de les centrals eòliques... tota una sèrie d'infraestructures que s'han de fer als terrenys agraris i aquests despropòsits al Parlament de Catalunya demostra una debilitat i poca credibilitat". (Representant de la Unió de Pagesos).

Front a les reivindicacions legals i a les protestes ciutadanes que han tingut lloc en els últims quinze anys, i les escasses respostes i alternatives donades pel govern de la Generalitat, l'emergència del moviment contra el PHN és l'última possibilitat que veuen els habitants perquè les institucions públiques i els governants tinguin en compte la seva problemàtica:

"La societat l'únic que pot fer és revelar-se i manifestar-se en contra ja que estem en un Estat de llibertat". (Un representant de la Unió de Pagesos).

"La gent de les terres de l'Ebre ens veiem obligats a mobilitzar-nos perquè és l'única manera per a què les nostres veus i arguments tècnics i jurídics puguin ser escoltats". (Conferència debat PHN).

8.7 Transformació del moviment

Segons les fases de desenvolupament d'un moviment social proposades per O.Rammstedt, quan un moviment social ha aconseguit els seus objectius es dissol o s'institucionalitza. En l'actual fase del moviment encara no es detecta cap símptoma

d'institucionalització que tendeixi a convertir el moviment en partit polític o en associació.

Tanmateix, ha estat un tema de debat entre alguns dels participants en el moviment, encara que a finals de l'any 2001 encara no es veu la utilitat de fer aquest pas:

"Seria l'equivocació més gran del món que la plataforma acabés constituïda com un partit polític, això no vol dir que dins de la plataforma hi hagin persones que s'estiguin treballant la carrera política. La filosofia de la coordinadora és que els seus càrrecs públics no pertanyin a cap òrgan de direcció de cap partit polític, ni pertanyin a organisme públic. No s'ha de mesclar la plataforma en les lluites polítiques immediates". (Representant Plataforma de Defensa de l'Ebre).

8.8 Perspectives de futur

Els representants del moviment sempre han tingut clar que s'aprovaria el PHN en el Congrés i en el Senat, al tenir el PP la majoria en les dues *Cámaras*. Les accions i la marxa prevista a Brussel·les per la tardor de l'any 2001, és un pas més per donar a conèixer el moviment fora de Catalunya i d'Espanya, i que sigui el Parlament Europeu la institució política que s'hi impliqui:

"La llei del PH tirará cap endavant i intentaran donar-nos compensacions per trincar-nos la nostra unitat. El moviment continuarà funcionant encara que és possible que hi hagi una petita davallada per cansament -possiblement no, però jo penso que hi haurà una petita davallada-, el moviment té tres camins: un és la mobilització social que continuarà, un camí polític que és Estrasburg, Brussel·les que també continuarà i l'altre és el camí tècnic que aquest sí que és nostre. Jo el dibuix que faig és d'un moviment sostingut que decaurà lleugerament però actiu, alguna derrota política pot tenir i tècnicament guanyem". (Representant Plataforma de Defensa de l'Ebre).

Tampoc es creu que l'actual presidència espanyola a la Unió Europea pugui modificar l'actitud de no implicació del Parlament Europeu. Tanmateix, l'estratègia del moviment se centra en què la Unió Europea retardi les subvencions previstes

provinents dels fons estructurals, fins l'any 2004 per la construcció de les infraestructures hidràuliques necessàries per la realització del PHN.

"Sobre el tema de la presidència el pròxim any d'Espanya a la Unió Europea, jo no crec que ens afecti gaire. Si Espanya actua com han actuat el Arenas, el Zaplana, el Valcarcel, etc. a Brussel·les no hi ha problemes perquè desconeixen la filosofia mínima que impera a Brussel·les. Ili ha una norma no escrita a la UE que diu que quan un país assumeix la presidència no es tramiten aspectes que el puguin beneficiar extraordinàriament. Evidentment en política el PP pot ser el primer en saltar-s'ho...". (Representant Plataforma de Defensa de l'Ebre).

Des dels partits polítics també sembla que es percep que l'estratègia del moviment serà impulsar-lo fins l'any 2003, any en què tindran lloc les eleccions legislatives al Parlament de Catalunya:

"Este moviment social, este moviment politic, ells intentaran mantindre'l durant dos anys fins a les campanyes de les eleccions municipals de dintre de dos anys... ells intentaran mantenir estes guerres, estes manifestacions fins dos anys.... Lo que va és que puguin mantindra-ho i com respongui la gent a tot això." (Càrrec del Partit Popular).

9. ELS ACTORS: LA REACCIÓ ENFRONT A LA POLÍTICA GOVERNAMENTAL

9.1. Els principals actors clau

Els actors que participen en el transvasament de l'Ebre, i en el moviment contra el PHN són molt nombrosos i heterogenis. Aquests s'han classificat en primer lloc entre els actors "a favor" del PHN i l'actor "en contra". Dins de cadascun d'aquests blocs i trobem diferents tipus d'actors: institucionals (Generalitat, govern central, agències estatals, Unió Europea), associacions (ONG i entitats culturals), associacions polítiques (partits polítics i sindicats) i sectors empresarials (empreses privades i cooperatives), entre d'altres.

A continuació s'explica l'origen, la composició i els objectius només d'alguns dels actors més rellevants en el conflicte: Consell General del Consorci Integral del delta de l'Ebre (CPIDE), Comunitats de Regants, Unió de Pagesos, COAGRET i Greenpeace. Manquen altres entitats com poden ser Ecologistes en Acció o ADENC.

- El Consell General del Consorci per a la Protecció Integral del delta de l'Ebre (CPIDE). Organisme que té com a objectiu la gestió de les partides pressupostàries que es volen destinar per compensar el delta de l'Ebre en cas que el PHN tiri endavant. El CPIDE està format per un consell executiu i un consell general. El consell executiu del qual formen part deu persones està dividit de la forma següent: cinc a proposta del govern central i cinc a proposta de la Generalitat. El consell general està format per 21 persones que representen les organitzacions del Delta de l'Ebre. La participació en el consell general es fa a petició dels propis interessats.

El consorci està format per les següents personalitats: president, Francesc Sancho (delegat de la Generalitat a les Terres de l'Ebre); director, Joaquim Fabra (portaveu del PP a l'Ajuntament de Tortosa); consell executiu, Joel Bonet (dirigent dels regants), Tomàs Castells (regidor popular a Deltebre), Joan

Bertomeu (diputat a Madrid) i José Vicente Lacasa (president de la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre), tots aquests en representació del PP.

- **Comunitats de Regants.** L'oposició al Pla Hidrològic de la conca de l'Ebre s'inicia l'any 1998, ja que aquest pla contemplava la possible retallada dels cabdals que tenen concedits les comunitats de regants. Les dues comunitats s'han oposat frontalment al PHN al tractar-se d'un compendi de "los Planes Hidrológicos de Cuenca", i al considerar que aquest projecte afecta negativament al Delta de l'Ebre. En una circular elaborada per les comunitats, aquestes al·legaven: *"defensar la nostra concessió de 870 hectòmetres cúbics per any, quantitat aquesta que, pot ser retallada fins a 330 hectòmetres cúbics per any. Respecte això cal dir que el PHN ens retalla 450 hectòmetres cúbics a canvi de res (això hauria de dir que vostès ens expropien però ens tenen què pagar). De 1.050 que el PHN pretén treure del tram final de l'Ebre, 450 podrien ser nostres"*. Tanmateix, la resta de comunitats de regants espanyoles aprofiten el transvasament. Solament les dues comunitats de regants de l'Ebre s'hi oposen. També l'aspecte mediambiental és argumentat per les comunitats de regants, ja que el PHN no està degudament fonamentat des del punt de vista d'estudis hidràulics i climàtics.
- **Unió de Pagesos.** Aquest sindicat s'ha mostrat des del principi contrari al PHN proposat pel govern. La Unió de Pagesos ha realitzat estudis científics propis en els que es demostra la inutilitat d'aquest PHN i ha proposat mesures hidrològiques per a compensar el dèficit d'aigua a altres comunitats autònomes. Des d'un principi ha mantingut una actitud crítica amb el govern de la Generalitat al denunciar la postura de no defensar els interessos explícits de la població de les Terres de l'Ebre.
- **Coordinadora de Afectados por Grandes Embalses y trasvases (COAGRET).** A nivell estatal, aquesta entitat neix l'any 1995 impulsada per CODA i per Greenpeace, amb l'objectiu de crear una confederació de comarques, pobles i ciutadans afectats per les grans obres hidràuliques. Sorgeix a iniciativa de

diferents col·lectius que ja han sofert aquest tipus de projectes. Aquesta entitat ha estat la impulsora de la "nova cultura de l'aigua" i, entre els objectius d'aquesta entitat *"pretén unir un ampli ventall de voluntats i sabers a la recerca d'un gir de la política hidràulica cap una racionalitat i el respecte"*. La Plataforma de Defensa de l'Ebre forma part d'aquesta entitat com a membre actiu. La forma de participar a COAGRET és de individualment o bé com associació.

- Greenpeace. Aquesta Organització No Governamental internacional ha recolzat des dels inicis del moviment a la Plataforma de Defensa de l'Ebre. A partir de l'any 2001, realitza nombroses accions, entre les que destaquen l'enviament d'un vaixell de l'organització per cridar l'atenció ciutadana sobre el Delta. Aquest tipus d'accions es realitzen de forma intermitent.

9.1.1 L'estratègia

L'estratègia del moviment ha estat determinada per l'estructura d'oportunitat política, és a dir, les accions portades a terme pel govern. Aquesta es manifesta en diverses dimensions: l'estructura formal institucional d'un sistema polític i els procediments que en ell es donen; les estratègies que s'adopten enfront de qui qüestiona el sistema; les configuracions de poder rellevants en la confrontació amb els contestataris. Aquestes dimensions determinen la força de l'Estat enfront dels moviments socials, i conseqüentment, la seva capacitat d'acció i consecució d'objectius respecte al govern i l'Estat.

L'escenari estatal, és a dir, les accions i estratègies estatals enfront als moviments socials, determina profundament el desenvolupament del conflicte, al delimitar o permetre l'accés dels moviments socials al sistema polític. Aquesta dimensió explicaria quina és la dinàmica en la que es mouen els conflictes entre l'Estat i els Moviments socials organitzats, és a dir, com les variacions de poder dintre l'Estat defineixen l'evolució dels mateixos conflictes. Aquesta dimensió està en gran mesura

vinculada amb allò que es coneix com el sistema de partits i en les relacions que estableixen els partits polítics amb els moviments socials.

Una de les denúncies que realitzen els participants del moviment als partits polítics que han aprovat i recolzat el PHN, ha estat la falta de connexió i de defensa dels interessos dels ciutadans de les Terres de l'Ebre: *"Això ha suposat una falta de qualitat de la classe política de la zona"*. (Un representant de la Unió de Pagesos).

L'estratègia política per la que opten els actors en un moment determinat dins d'un moviment social, vé doncs molt determinada per l'estructura d'oportunitat política. Les opinions que millor reflecteixen aquesta configuració del govern de la Generalitat enfront a les reivindicacions de les Terres de l'Ebre són:

"Estem molt dolguts de com ens ha tractat el govern català, no només en aquesta conjuntura sinó en altres que s'han produït anteriorment." (Conferència debat PHN).

"Aquests, són moviments que han estat criticats dient que estaven manipulats, intents per part del govern de la Generalitat i dels poders fàctics de la zona, a les ordres del govern". (Un representant de la Unió de Pagesos).

Un factor de fort rebuig social ha estat la forma en què el govern ha realitzat els estudis preliminars del PHN i més tard la seva aprovació, sense haver estat consensuada amb els agents socials implicats:

"Però, què és lo que ens fa mal? El PHN i, per què estem tant rebotats amb el PHN? Perquè el PHN està basat bàsicament solament en el transvasament de l'Ebre. El PHN va ser presentat a Madrid el 5 de setembre pel ministre Matas, com una oferta a la societat amb debat obert en el que poguéssim participar tots els agents socials. Es va passar al Consejo Nacional del Agua (CNA) per a què es discutís, i quina casualitat que no hi ha hagut manera d'intervenir en el CNA. Quina casualitat, que no hi hagut representació de les terres de l'Ebre al CNA, i quina casualitat que dels 91 representants del CNA només un, era de la conca de l'Ebre i era del PP i, a sobre, se li va vetar i no va ni anar a votar al Parlament." (Conferència debat PHN).

"Ningú sabia, per exemple, que havien aprovat recentment el Pla Territorial Parcial de les Terres de l'Ebre. Això estava des de l'any 97 o 98 damunt la taula. I ara ho han aprovat i lo van a executar. Això ha sigut per la mobilització que han portat a terme les Plataformes". (Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

El poder polític ha actuat enfront del moviment amb estratègies que responen al plantejament d'oportunitat política:

"Hi ha hagut molts intents de desmobilitzar a la gent per part dels partits que estant supeditats a unes obres. També, hem tingut una grata sorpresa de que els socialistes han votat en contra, encara que no hem d'oblidar el pla Borrell de l'any 85, i no hem de ser tan tendres per entendre que hi ha un objectiu polític, però benvinguts els que estan a la nostra corda". (Un representant de la Unió de Pagesos).

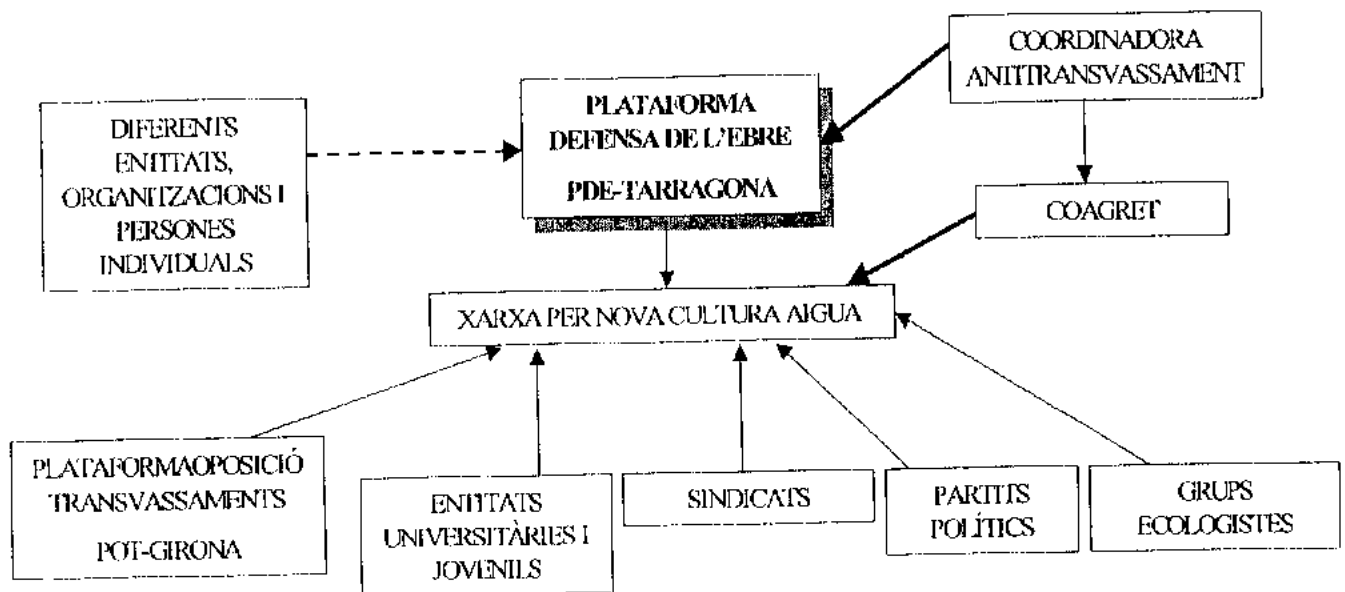
Els antecedents a l'actual moviment són aspectes decisius per entendre'l. Un exemple és el canal Xerta-Sènia ja que en un principi estava pensat com a canal de reg per les zones de secà de València. Tanmateix, des d'un principi s'utilitza per a portar aigua a les zones industrials de Sagunto. A partir de 1975, amb la transició democràtica, si bé hi hagué intents per a transformar el canal, finalment no s'aconseguí: *"el que demostra amb aquests antecedents és que CiU estava venuda"* (Representant de la Unió de Pagesos).

"El tema de la manifestació de Barcelona va marcar un punt d'inflexió ja que no s'esperava que hi anés tanta gent. La gent està farta del cúmul de despropòsits: la ENRON, el tema del mapa eòlic, l'estat d'indefensió... això s'ha aprofitat amb el tema del PHN." (Representant de la Unió de Pagesos).

"I ara que, ens prometen aquests mils de milions, aquestes inversions a canvi de treure l'aigua, perquè ens estem calladets i no parlem? Han proposat les infraestructures, tot el Pla Territorial, com a moneda de canvi per a poder mantenir el cul a la poltrona i que el PP els continuï donant aquells suports al Parlament i aquestes coses. Per què ha de votar Convergència a favor del Pla Hidrològic Nacional al Parlament si el PP no els necessiten, si tenen majoria absoluta? El que passa és que Convergència si que necessita el PP al Parlament. Si no s'haurien de fer eleccions anticipades, i no aniria bé. Ho tenen malament." (Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

QUADRE 4.

ACTORS DEL MOVIMENT CONTRA EL PHN

- > RELACIÓ D'INTEGRACIÓ D'INTRE UNA ENTITAT
 —————> RELACIÓ DE FUNDACIÓ D'UNA ENTITAT
 - - - - -> RELACIÓ DE RECOLZAMENT A UNA ENTITAT

"Apart de manifestacions i mobilitzacions, portarem queixes al Parlament Europeu amb referència a aquest Pla Hidrològic, un cop presentat, l'endemà mateix, farem públiques quines són aquestes queixes, seran dos o tres queixes dels grups ecologistes, d'alguns partits d'esquerres i evidentment, de la Plataforma de Defensa de la Conca de l'Ebre, del seu naixement a la seva desembocadura, això serien les Plataformes de Navarra, La Rioja, Aragó, la d'aquí de les Terres de l'Ebre. Direm que aquest Pla Hidrològic Nacional vulnera diferents normatives, dels hàbitats i de les aus, de les aigües, i per tant, que si se porta a terme això significarà l'aniquilació de determinats hàbitats, etc."
(Representant Plataforma Ribera d'Ebre)

"Si l'alcalde per exemple pren contacte amb la comunitat de regants i diu que tranquil que d'aquí en treure'm beneficis i tal, el pagès és una persona bastant sumisa i una persona que hasta que no ho veu no s'ho creu. Tota aquesta moguda, és una qüestió de sentiment i el pagès sí que té sentiment. En el tema de l'aigua el pagès té molt clar que és no al transvasament i fins ara hi ha hagut un control d'aquesta gent."
(Representant plataforma local d'Amposta).

La rapidesa per l'aprovació al Parlament espanyol del PHN amb 500 esmenes en dos dies ha estat un element important. *"Quan un Parlament ha fet un treball tant ràpid en tan poc temps?"*, es preguntava un dels representants:

"Hi ha hagut un despreci a la mecànica parlamentària i de debat, i això és poc conegut perquè normalment s'accepten les decisions dels parlaments però no es coneix el mètode de discussió i de treball. No hi ha hagut democràcia en l'elaboració del PHN i inclús, quan les terres de l'Ebre volem que la Generalitat de Catalunya, que el Parlament català de la nostra terra, hi vagi a prendre part en el conflicte i vagi a discutir una resolució amb la que nosaltres ens sentíem una mica enfadats... al dia següent, a Tortosa, el Sr. Mas ens va dir: "no en feu cas, perquè les votacions del Parlament (...)" (Conferència debat PHN).

"És una burla a la gent de les terres de l'Ebre, i és una burla al pensament democràtic ja que no hem tingut un marc de discussió perquè se'ns criminalitza i se'ns ataca. Després d'això vindrà el debat al Senat i passarà el mateix i no hi haurà cap tipus de debat. I què hem fet nosaltres? Senyors, ens retirem, feu el que vulgueu, és una comèdia, no us creiem, la institució aquesta queda tocada, proveu el que vulgueu..."
(Conferència PHN a debat).

"No només tenim prou amb aquesta tramitació tan irregular i poc democràtica i tant apavillant, sinó que a més es dona la imatge i una comèdia de negociació. El pacte CIU i PP que és un frau a la societat i a l'explicació que se'ns està donant a la gent de les Terres de l'Ebre. (...) Però a la societat se li diu que s'ha disminuït el transvasament de l'Ebre perquè no es traurà tot el cabdal del centre del riu sinó dels canals, però l'aigua dels canals d'on surt? L'aigua dels canals és aigua del riu Ebre, és un cicle integral, és tota una unitat. El que es diu és que traurem l'aigua dels canals i afavorirem els interessos caciquils econòmics que hi ha a la zona, i de pas intentarem trencar la vostra cohesió social." (Conferència PHN a Debat).

En definitiva, la ineficàcia dels governants és vista pels representants del moviment com un clar impuls per la convergència de diferents interessos i per l'emergència del moviment:

"I això és una d'aquelles coses que agraim enormement als nostres governants, perquè sense la seva ineficàcia això no hauria estat possible. Han sigut capaços d'unir un territori, gràcies a les barbaritats que han anat dient, gràcies a les seves frases tendencioses, que han anat dient cada dia, en un únic territori que feia més de 40 o 50 anys que no tenia aquesta unió". (Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

La falta de voluntat negociadora per part del govern central en l'aprovació del PHN ha marcat també l'estratègia d'acció del PSC. L'aspecte central és la forma en què el govern l'ha aprovat:

"Entenem que no hi ha hagut voluntat negociadora en lo fonamental. De fet el govern no ha modificat en res substancial el projecte i... el que vam fer és presentar un projecte alternatiu, el projecte del Pla Hidrològic del PSOE, que representava una alternativa de gestió diferent, no? Per tant, això és el que hem fet com a partit a nivell general. A partir d'aquí i una vegada vist que no hi havia possibilitat de negociació i d'acord amb el govern... el que hem fet és mirar d'estar al costat de la gent que, sobretot a la conca de l'Ebre i, en concret en el cas nostre a les comarques catalanes de l'Ebre..., d'alguna manera s'ha mobilitzat oposant-se a un projecte que considerem una barbaritat" (Representant PSC).

"També denunciem que el govern de Catalunya no ha estat amb la gent del territori. Des la Unió de Pagesos vam dir que sense el recolzament de CiU l'Estat no hagués pogut tirar endavant aquesta iniciativa. El que

passa és que això és com un joc d'escacs i en aquest cas ni nosaltres ni la gent del territori som moneda de canvi". (Representant de la Unió de Pagesos).

9.1.2 La reacció dels actors

Enfront de la situació d'irregularitats i manca de consens i de consulta per part del govern als agents socials implicats, s'inicien les mobilitzacions a les Terres de L'Ebre. El malestar generalitzat a la zona és amb el partit de CiU per la seva política, ja que ha mantingut un discurs al Parlament criticant el PHN, i paral·lelament a les Corts i al Senat ha aprovat el PHN:

"Aquesta mobilització ve perquè no ens recolzen les institucions, i en aquestes mobilitzacions els grans absents són els representants institucionals-polítics que quasi tots perteneixen al PP i CIU, i que encara que molts personalment estan amb nosaltres -diuen- quan donen la cara per la seva institució, estan al servei del secretari general del seu partit." (Conferència debat PHN).

"Com a Unió de Pagesos hem estat en contra del PHN i de que se'ns digui que si no es fa aquest PHN unes obres de rec tampoc es faran. A més s'estan donant unes excuses que no ens convencen perquè es volen fer inversions allà baix a Múrcia i Almeria, quan des del punt de vista empresarial és molt barat produir els aliments aquí a Catalunya". (Representant de la Unió de Pagesos).

Abans de l'emergència del moviment existia encara una credibilitat tradicional amb els partits polítics i especialment amb els representants polítics. Tanmateix, amb la postura dels polítics amb l'aprovació del PHN, els ciutadans assumeixen que han estat traïts pels seus representants polítics tradicionals, centrats especialment en el partit de Convergència i Unió:

"Però al mateix temps CIU ha traït a la gent i això tindrà un cost molt important. A més CIU tensiona el territori perquè a sobre que la gent se sent traïda, ve el Pujol aquí amb tots els consellers que no han vingut mai, venen amb unes mides de seguretat bestials, i se sent tot el que mai s'havia sentit aquí: traïdor. I això, li passa a més a la resta de pobles. El que no es pot fer és enviar al Felip Puig que fa una política pèssima

aquí, a fer visites i tensionant el territori i donant una imatge radical de nosaltres." (Representant plataforma local Amposta).

"Però pel contrari, això et reforça perquè tu tens un recolzament científic quan a més els polítics estan desacreditats. A més en, moments determinats aquest tensionament ens proporciona encara més seguidors, com amb les paraules del Cañete que ningú es podia pensar, o les declaracions que érem uns etarres. Això van afavorir-nos, igual que les declaracions d'Artur Mas cada vegada que ve aquí i diu que el PHN està més acceptat a les Terres de l'Ebre. La gent s'indigna encara més". (Representant Plataforma Local d'Amposta).

Diferent és la situació de relació de la Plataforma amb les bases dels partits governamentals (CiU i PP) i amb els partits i forces que han recolzat el moviment:

"Les relacions són bones. Amb tots els partits: tant Esquerra Republicana, com els socialistes, Iniciativa... També amb els sindicats, CCOO, UGT, Unió de Pagesos... Nosaltres tenim bona relació amb tots, també amb el PP i Convergència, lo que passa és que és una relació amb interessos contraposats, no podrem arribar a un acord, és molt difícil. (...) Les relacions, en definitiva, són, amb tots els grups, bones, més amb el que ens donen suport, i no tant amb aquells que ni ens donen suport i a més a més estan traïnt el territori, estan en contra dels seus interessos." (Representant Plataforma local de la Ribera d'Ebre).

El partit que és considerat com a "traïdors", al no defensar els interessos locals, ja ha tingut un fort càstig d'imatge, que es tradueix en la manca de credibilitat, i en un proper futur en una manca de recolzament popular:

"Els acabarem passant factura, ara intenten campejar el tema aguantar dos o tres anys fins les eleccions, però llavors ho passaran malament, perquè perdran les eleccions, aquí a les Terres de l'Ebre perquè han arribat tard i malament. I tot el que proposen i diuen, no se'ls creu ningú. No se'ls pot creure ningú". (Representant Plataforma local de la Ribera d'Ebre).

"D'entrada, a les Terres de l'Ebre. Hi ha milers de persones com ma mare, que no han votat a ningú altre a la vida, res més que a Convergència. Però milers de persones. Però és que també hi hauran milers de persones com ma mare que no els tornaran a votar. Perquè ma mare no els tornarà a votar. I com ma mare hi ha milers de persones que

no els tornaran a votar. Sembla com si no ho volguessin veure".
(Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

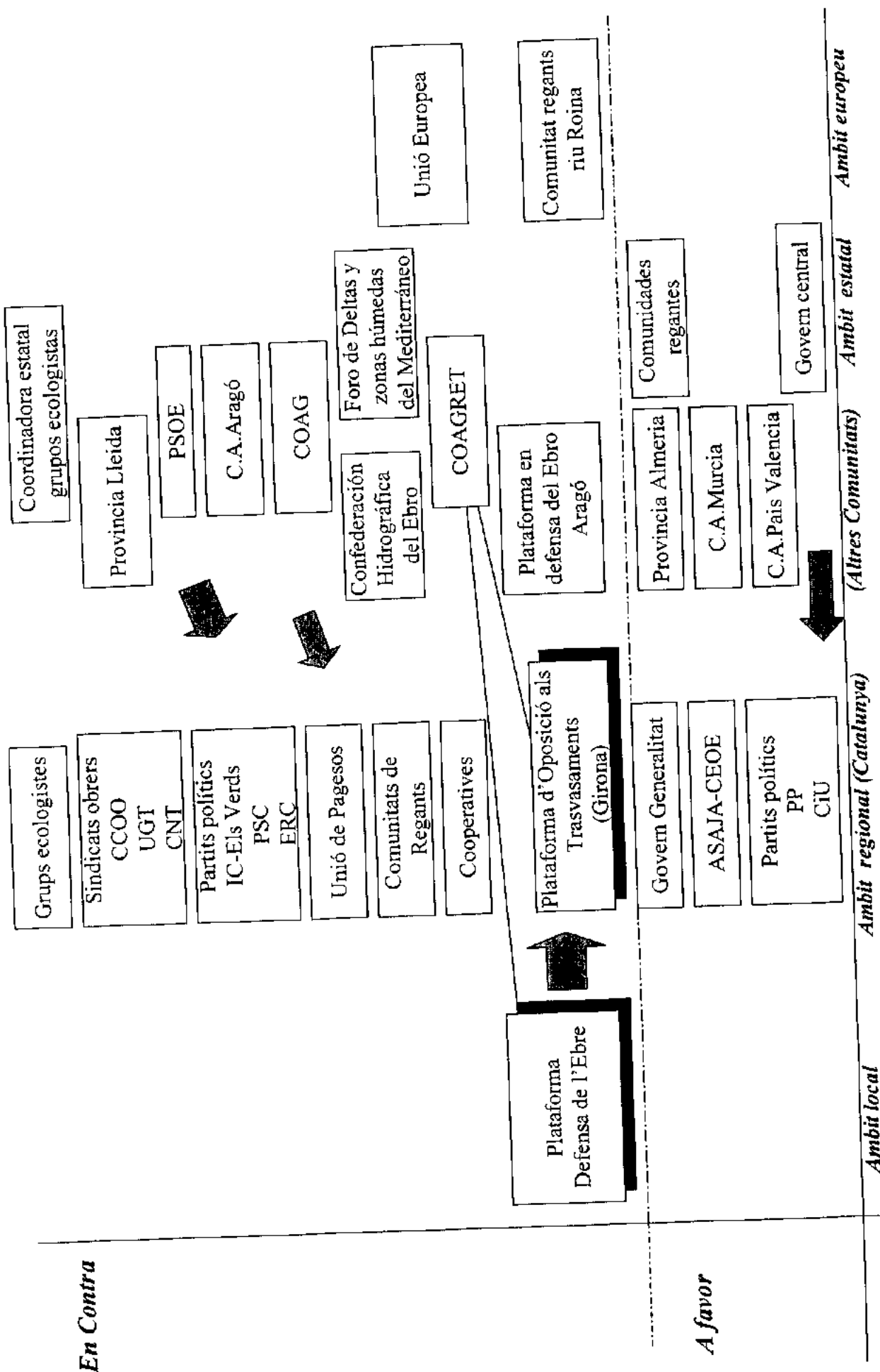
9.2 conflicte d'interessos

La gran quantitat i l'heterogeneïtat d'actors que participen en el moviment comporta que defensin interessos molt diferents, que tenen els seus orígens en el moviment contra el mini-transvasament de la dècada dels anys noranta. Dins dels actors que estan contra el PHN podem establir una diferenciació entre:

- a) Els actors que es troben emmarcats i participen dins de la Plataforma.
- b) Els actors que no estan en la Plataforma.

Entre els actors del primer grup es troben la totalitat dels actors del moviment, mentre que en el segon grup estan les Comunitats de Regants del Marge Dret i la Comunitat de Regants del Marge Esquerre del Riu Ebre.

Els actors entorn al transvasament de l'Ebre

9.2.1. La Plataforma en Defensa de l'Ebre (PDE)

La Plataforma en Defensa de l'Ebre es constitueix a les Terres de l'Ebre i té com a objectiu coordinar els diferents grups locals i entitats del Delta de l'Ebre. La Plataforma està constituïda bàsicament per les següents "potes": grups locals i altres entitats. Tanmateix cal distingir entre els grups locals sorgits a partir del PHN i els grups locals sorgits d'anteriors lluites ciutadanes com són el moviment d'oposició als parcs eòlics.

Els arguments per participar en la Plataforma en Defensa de l'Ebre són molt variats, tanmateix l'element comú és el rebuig al PHN i la forma en què s'ha aprovat aquest pla per part dels partits en el govern central i de la Generalitat. El nucli d'unió i de participació a la Plataforma ho constitueix l'aprovació del "*Manifest constituent de la Plataforma en Defensa de l'Ebre*", signat per totes les entitats. Els punts centrals d'aquest manifest són:

- *Els grans transvasaments impulsen una política hidrològica i un model de desenvolupament insostenible;*
- *Els grans transvasaments promouen un desenvolupament territorial més desequilibrat i injust;*
- *Els grans transvasaments suposen grans impactes ambientals;*
- *Des d'un punt de vista econòmic les prioritats són unes altres.*

Tot i que aquest manifest ha estat signat per la totalitat de grups i associacions de la Plataforma, entre aquests sorgeixen divergències en quant a determinades tàctiques d'acció i de no consens amb les propostes governamentals. En aquest sentit es manifesta el representant de la Unió de Pagesos:

"Des d'un primer moment ens vam adherir a la Plataforma. Aquest és un nexa d'unió de diferents inquietuds i nosaltres tenim molt clar el que volem, però també sé que dins de la plataforma hi ha gent molt integrista que no vol pensar en ni una gota de l'Ebre per res del món. Jo he de pensar en la gent del territori i he de pensar en els pagesos perquè al cap de la correguda és a qui represento encara que també és una qüestió territorial. Hi ha un mínim comú denominador que ens uneix i que fa

amb les Joventuts d'Esquerra Republicana, que els ha ofert els seu recolzament des d'un principi, tant material com moral. Pensen què són els que més paper estan tenint en aquesta protesta.” (Joves en Defensa de les Terres de l'Ebre).

9.2.2. Actors integrants a la “Xarxa de la Nova Cultura de l'Aigua”

La “Xarxa de la Nova Cultura de l'Aigua” a Catalunya està integrada per diferents organitzacions de caire ecologista, partits polítics d'esquerres i sindicats. Entre aquestes organitzacions destaquen la Plataforma per la defensa de l'Ebre (PDE) i la Plataforma d'Oposició als Transvasaments (POT), que té el seu àmbit d'actuació a Girona. A nivell estatal la Xarxa té una estreta vinculació amb la “Coordinadora de Afectados por Grandes Embalses y Trasvases” (COAGRET).

El 13 de novembre del 2001 s'assisteix com a observadors a la reunió de la Xarxa en la que van participar els representants de les següents associacions i partits :

- Ecologistes en acció
- Plataforma d'Oposició als Transvasaments (POT)
- ERC
- Plataforma en Defensa de l'Ebre
- UGT
- IC-Verds
- Assemblea d'Entitats Ecologistes de Catalunya
- Universitat Verda/Joves en defensa de l'Ebre
- Medi ambient (CONC)
- Ecomediterrània
- EU i A
- Verds-Unió Verda
- CC.OO

La reunió té com a objectiu principal establir les activitats i mobilitzacions en relació als diferents problemes hidràulics a Catalunya. Una atenció especial té l'organització de la manifestació en contra del PHN -donant així suport a la Plataforma en Defensa de l'Ebre- en commemoració de l'èxit de la passada mobilització a Barcelona de fa un any.

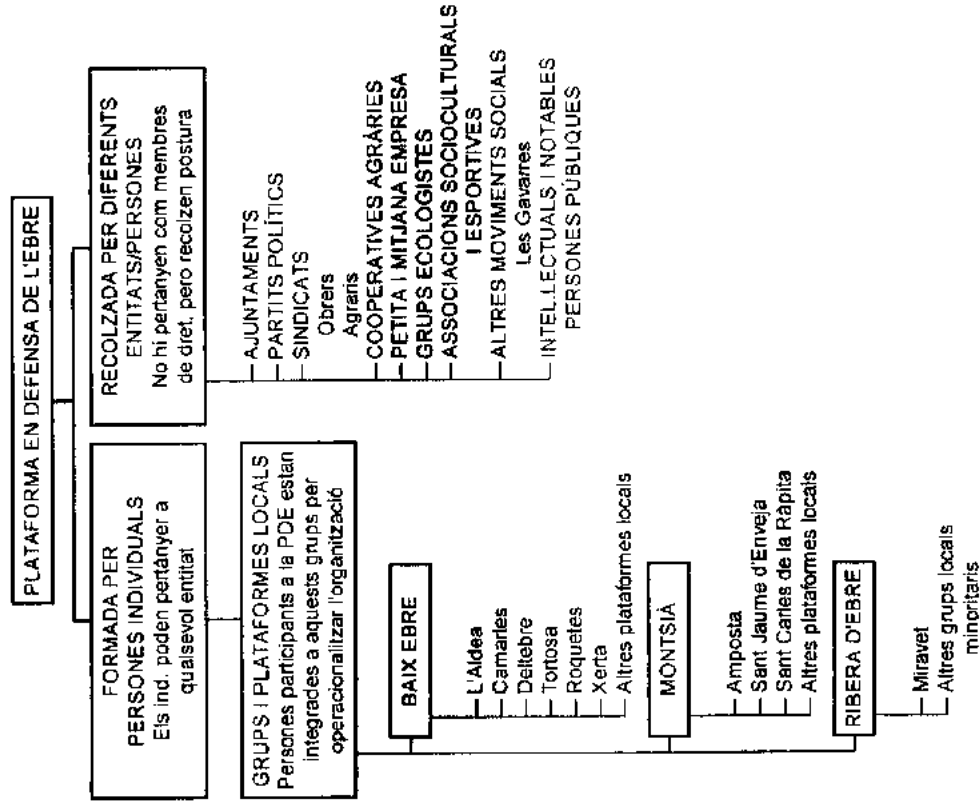
La presa de decisions es realitza mitjançant el consens després que tots els grups hagin expressat la seva opinió. Depenent de les accions i tasques proposades

s'organitzen comissions de treball. A partir de la reunió del 13 de novembre es posen en marxa les següents tres comissions: una primera per l'organització de les segones jornades de la nova cultura de l'aigua; la segona, per l'organització de la recollida de signatures; i la tercera, amb la finalitat de situar en el mapa els diferents problemes de l'aigua a Catalunya.

En anteriors reunions de la xarxa van determinar-se quines havien de ser les aportacions econòmiques de les diferents entitats per sufragar les diverses activitats proposades. En el cas concret de la manifestació a Barcelona de l'any 2001, es decideix que les aportacions es realitzin en quatre trams: 50.000, 15.000, 10.000 i 5.000 ptes. La decisió d'adhesió a aquests trams és totalment subjectiva.

QUADRE 6. ENTITATS/PERSONES QUE RECOLZEN

PDE

9.2.3 No integrants a la PDE: les Comunitats de Regants.

Dins del conjunt d'actors contraris al PHN, però no integrats en el moviment contra el PHN, s'hi troba el posicionament de les Comunitats de Regants: la *Comunitat de Regants del Marge Esquerre* i la *Comunitat de Regants del Marge Dret*. Les comunitats de regants, tot i el seu rebuig al PHN no s'han adherit al moviment contra el PHN. Més bé al contrari, han mantingut des del principi una actitud de desconfiança i de crítica enfront la politització del moviment. Un dels arguments explicats es dirigeix contra els líders del moviment, els quals són considerats com a persones que, amb una feina estable i assegurada, actuen en benefici propi:

"La plataforma en defensa de l'Ebre, els líders... tots ens coneixem en aquesta zona d'aquí. Aquí en aquesta zona del Delta som 50.000 habitants i aquí tothom sap qui és qui, "de donde viene y a adonde va". I s'ha polititzat, ara ja no se sap... El que està passant al Delta és per fer un estudi sociològic. Aquí entre una quantitat de coses tremendes: personalismes, política... interessos personals, econòmics, sentiments... (...) Tortosa és una ciutat que ha viscut d'esquena al riu tota la vida i aquesta gran preocupació en el futur són els habitants del Delta". (Representant de la Comunitat de Regants Marge Esquerre).

Les Comunitats de Regants han mantingut una postura individual enfront al moviment, sent les relacions amb altres actors socials mínimes o inclús hostils, ja sigui amb la Plataforma o amb els partits polítics:

"Amb la Plataforma en defensa de l'Ebre res, zero. No han volgut escoltar mai i a més sempre ens han fotut canya amb insults personals, cartells, pintades amb frases injurioses al president, amenaces... Nosaltres ens devem als regants i punto. Als que no són regants no els tenim que donar cap explicació". (Representant de la Comunitat de Regants Marge Esquerre).

Les comunitats de regants mantenen que l'objectiu principal és la defensa dels interessos dels regants. Tanmateix apareix al seu discurs un posicionament ambigu respecte al cost i preu de l'aigua, és a dir, les compensacions econòmiques que comporta que les Comunitats recolzin el PHN:

"Si n'hi hagués la situació adequada, nosaltres defensariem el PHN. Sempre que garantissin la supervivència del Delta. S'haurien de fer les inversions, i després ja parlariem del transvasament. Els 1050 hectòmetres de transvasament ens semblen en aquest moment una barbaritat, per això estem en contra". (Representant de la Comunitat de Regants Marge Dret).

"Nosaltres defensem el que hem de defensar: primer són unes inversions, donar-li al nostre Delta el que necessita: contra salinitat, regressió, etc. Protegir aquest territori per a què pugui haver feina. Protegir la nostra bahia, les nostres basses. Hem de tindre tota l'estructura ben muntada. Això s'ha de parlar amb els organismes". (Representant de la Comunitat de Regants Marge Dret).

Un aspecte que ha portat una forta discussió a les comunitats de regants ha estat la forma en què s'han realitzat les darreres votacions a les respectives juntes directives. En els mesos de maig i juny de l'any 2001, es votaren les noves juntes. Aquestes votacions no han estat exemptes de polèmica, doncs l'elecció a la junta directiva es determina per vots ponderats:

"Hi ha sectors que manipulen la informació per ignorància, més que per una altra cosa, i el que diu els estatuts de la Comunitat de Regants és que són vots ponderats (...) Cada regant té els vots corresponents a l'aigua que utilitza. El màxim són 20 vots". (Representant de la Comunitat de Regants Marge Esquerre).

Les juntes directives escollides s'han mostrat clarament contràries a la participació en la Plataforma anti transvasament. Oficialment, les relacions de les Comunitats de Regants amb els partits polítics han estat mínimes o nul·les, fet que ha comportat que les Comunitats de Regants es trobin en una difícil situació enfront al sistema polític:

"Amb els partits polítics, no tenim cap relació. I no hem tingut cap reunió amb Jaume Matas! A pesar del que digui la plataforma i es pot demostrar! Una vegada només, hem dit no volem que se'ns retallin els plans, i ja està. És que no sabem com dir-ho ja, perquè l'aigua no la venem". (Representant de la Comunitat de Regants Marge Esquerre).

"La comunitat de regants està passant per una situació en la que està rebent totes les bofetades i les està rebent de CiU i del PP, més el primer que el segon. La comunitat de regants té com a objectiu defensar els

interessos dels propietaris. Quins? Tindre aigua per a poder regar, que no ens expropiïn ni una gota d'aigua dels seus canals". (Representant de la Comunitat de Regants Marge Esquerre).

9.3. Els partits polítics

Capítol apart mereixen els partits polítics. Entre ells, cal lògicament distingir entre el partit del govern (Partido Popular), el partit majoritari en el Parlament de Catalunya i executiu del govern de la Generalitat (Convergència i Unió), i els partits que s'han oposat per diversos motius a l'actual PHN al Parlament de Catalunya: Partit dels Socialistes de Catalunya- Ciutadans pel Canvi, Iniciativa per Catalunya i Esquerra Republicana de Catalunya. Si bé tots aquests partits estan representant a les comarques de l'Ebre, encara que de forma minoritària, el partit històricament predominant és CiU.

El posicionament d'aquest partit enfront al PHN ha estat de recolzament al partit del govern. Tanmateix, si bé els dirigents del partit han recolzat l'estratègia del govern central, els càrrecs electes a nivell municipal i els afiliats s'han trobat confrontats amb el dilema de la defensa dels seus interessos propis, de la defensa dels ciutadans que els han votat i de l'obediència de partit, aspectes que han comportat dimissions de regidors a varies poblacions.

9.3.1. Els partits a favor del PHN: PP i CiU

La postura oficial dels grups locals dels partits que han recolzat el PHN ha estat en primer lloc defensiva, i en segon lloc crítica a la protesta desenvolupada al marge dels canals tradicionals de participació:

"No creiem que es puguin fer les coses amb un moviment social permanent... no podem estar molts anys en un estat de mobilitzacions socials permanents... per a què això garanteixi no sé sap què... no, això es fa a través de les lleis." (Representant de Convergència i Unió a les Terres de l'Ebre).

Dins del partit de CiU, el problema s'ha donat en les pròpies bases del partit i de la militància. Mentre els càrrecs polítics i la direcció del partit han hagut de defensar el PHN, una bona part de les bases del partit i la militància ha mostrat divergències amb les directrius de l'organització. Aquest fet ha tingut com a conseqüència dos aspectes: per una banda, que alguns càrrecs electes del Partido Popular i de Convergència i Unió hagin dimitit dels seus càrrecs; per altra banda, un fort enfrontament entre les bases dels esmentats partits i la postura oficial:

"A Convergència... ha hagut una gran preocupació.. Ha hagut un moment en què ens hem sentit absolutament desbordats... i també és veritat que una part de la militància ha interioritzat això de pagar impost.... Ens ha preocupat molt... i alguna part de la militància... doncs ha arribat a creure que realment puguem muntar les coses com es tenen que fer. (Representant de Convergència i Unió a les Terres de l'Ebre).

"Però també després ha hagut una reacció de donar-se compte de què aquí hi ha hagut molta instrumentació política.... Moltíssima i de què no només es parlava dels transvasaments sinó que es parlava d'altres coses, com era la situació política a Catalunya". (Representant de Convergència i Unió a les Terres de l'Ebre).

La dimissió de càrrecs ha estat també un factor determinant. En una entrevista en la premsa catalana el Senador de Convergència Democràtica de Catalunya, Rafael Lluís, a la pregunta per què ha esperat a abandonar els seus càrrecs un cop aprovat el PHN, afirmava (*Avui*, 28 juny, 2001):

"Vaig voler esperar fins a l'últim moment, tot pensant que potser a última hora CiU s'adonaria que votar a favor del PHN no és el que demanava la gent de l'Ebre, que de fet és la gent del seu país, a qui hauria de defensar. No ha estat així. CiU va votar a favor del PHN al Senat i crec que ha arribat el moment de desvincular-me d'un partit que, a hores d'ara, té una idea de país molt diferent de la meua".

A partir del mes de novembre del 2001, el Partit Popular inicia a Brussel·les una campanya per explicar el PHN a la comissió europea. L'objectiu és obtenir de la Unió Europea el finançament d'un terç del cost total del Pla.

9.3.2. El partit majoritari d'oposició al PHN: PSC

El moviment contra el PHN ha estat també una sorpresa pels representants del PSC:

"Ha estat una sorpresa el grau de mobilització popular. O sigui, a les terres de l'Ebre fa molts anys que hi ha sensibilitat pel tema de possibles transvasaments". (Representant PSC).

Des del PSC s'ha vist que les estratègies per part del govern en consensuar el PHN han estat desafortunades. El partit ha intentat, en primer lloc, establir un nexa de negociació amb el partit del govern:

"Amb tot aquest projecte del govern... entenen què no és el que correspon en aquest moment... per tant hem conduït això des del punt de vista polític i parlamentari, ... mirant de negociar amb el govern". (Representant PSC).

No obstant aquest intent, els resultats no han estat els esperats, fet que ha originat que el partit s'inclinés a recolzar el moviment:

"A partir d'aquí i una vegada vist que no hi havia possibilitat de negociació i d'acord amb el govern... el que hem fet és mirar d'estar al costat de la gent que, sobretot a la conca de l'Ebre" (Representant PSC).

Si bé dins del PSC, el PHN i el moviment resultant ha estat un tema de debat intens, molt més intensiu ha estat el tema en el PSOE, i especialment a les comunitats autònomes afectades i/o beneficiades pel PHN –València i Múrcia- per aquest últim partit, al sorgir un profund conflicte d'interessos:

"Dins del grup socialista ha tingut lloc un intens debat intern. No dins de PSC, sinó dins del PSOE i de les Comunitats Autònomes afectades pel PHN i governades per aquest partit. Bé, dintre del Partit ha hagut un debat important, un debat viu... El tema de la gestió de l'aigua és un tema complex, és un tema... que d'entrada s'ha plantejat com una contraposició d'interessos territorials i per tant ha exigít a nivell de tot lo Partit Socialista Obrer Espanyol... fer un esforç per mirar d'arribar a unificar posicions tot respectant els punts de partida diferents que hi havia. No és un secret per a ningú que des de les Comunitats on es plantejava que podia fer-hi falta transferir aigua, com pot ser el cas de

València, de Múrcia, hi havia uns plantejaments diferents als que podia haver-hi a Aragó o a Catalunya” (Representant PSC).

De cara a futures accions de defensa del moviment, i de defensa dels interessos de la Conca de l'Ebre, el PSC impulsa accions al Parlament Europeu:

“Fins i tot en aquest moment estem coordinant amb les Plataformes l'acció davant les institucions europees. D'alguna manera... intentem a través del grup parlamentari dels socialistes europeus intentar aturar el Pla Hidrològic a Europa en la mesura de que intentarem que no aconseguixi fons estructurals europeus per al seu finançament i aquesta acció davant les institucions europees que és una acció política pròpia del nostre grup però que la farem sempre coordinats amb l'acció que faran també les plataformes en defensa de l'Ebre i, en general, el que podríem dir el moviment ecologista espanyol”. (Representant del PSC).

9.4 Altres partits polítics i actors: ERC i IC

Si bé al Parlament de Catalunya els partits Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), Iniciativa per Catalunya (IC-Verds), i Esquerra Unida i Alternativa (EU-A) s'han mostrat obertament contraris al PHN, a les Terres de l'Ebre la influència d'aquests partits, exceptuant ERC, no és massa significativa, degut principalment a la poca representació política d'aquests³⁸. Tanmateix a les reunions de la “Xarxa de la Nova Cultura de l'Aigua” a Barcelona, els esmentats partits han participat activament en la repartició de tasques (recollida de signatures, organització d'actes, confecció d'un mapa sobre els problemes de l'aigua a Catalunya, etc).

En el cas de ERC es tracta d'un partit amb representació municipal al Priorat amb un total de 8,40% de vots (destacant Cornudella de Montsant amb el 47,35%), al Montsià (Amposta amb un 12,08%, Godall 13,03%, Sant Carles de la Ràpita 17,84%), sent el total de la comarca d'un 9,57%. A Montsià cal assenyalar els municipis de Sant Carles de la Ràpita amb un 17,84% i Godall amb un 13,03 %, i

³⁸ Amb l'excepció del municipi de Deltebre on IC obtingué en les darreres eleccions municipals (13 juny 1999) 2,63 per cent de vots, sumant un 0,47 en tota la comarca de Baix Ebre.

finalment a Ribera d'Ebre destaca Ginestar amb 27,85%. Pel altra banda, cal afegir que IC ha obtingut al municipi de Tivissa un 46,47% de vots.

Pel que fa als sindicats obrers, la connexió entre el moviment i els sindicats s'ha produït des del primer moment, ja que tots els sindicats de Catalunya (CC.OO, UGT, CGT) han recolzat activament la Plataforma del moviment des dels seus inicis.

"Amb els sindicats, la relació ha sigut bona sempre. S'ha coincidit amb ells en reunions, xerrades, etc. A més a més, també hi formen part amb ells i altres grups a la Xarxa per a una Nova Cultura de l'Aigua, les reunions de la qual es realitzen a les seus o de CC.OO o de UGT." (Joves en Defensa de les Terres de l'Ebre).

A les reunions de la "Xarxa per una Nova Cultura de l'Aigua" de la ciutat de Barcelona ha tingut com a lloc de trobada de les assemblees els locals cedits per CC.OO. A les reunions de coordinació han participat representants dels sindicats, repartits de la següent forma: CC.OO. (1 representant), CONC (1 representant), és a dir, aquest sindicat aporta 2 delegats, UGT (1 representant) (Reunió 13 novembre, 2001).

9.5. La vinculació de nous membres

Els moviments socials, al tenir uns recursos humans i econòmics inferiors als de les institucions i partits polítics als que s'enfronten han de recórrer a altres formes per donar a conèixer els seus objectius, i per poder vincular a nous seguidors i simpatitzants al moviment. En els petits municipis la vinculació es realitza a partir de les pròpies associacions que participen en la Plataforma, i en els grups locals.

Tanmateix, els mitjans de comunicació han estat claus en la vinculació de simpatitzants i nous membres en el moviment. Els mitjans de comunicació i les activitats informatives com poden ser conferències, simposis i jornades informatives del moviment són uns elements decisius per aquest fi. L'anàlisi de la vinculació de nous membres s'ha dividit en dues parts:

- a) El paper dels mitjans de comunicació;
- b) El paper de les conferències i actes informatius.

9.5.1. Els mitjans de comunicació

Els mitjans de comunicació influeixen decisivament en l'extensió, doncs és conegut que una acció o un moviment social només existeix per a l'opinió pública si els mitjans de comunicació hi són presents i informen sobre les accions o la manifestació. La informació de les activitats d'un moviment social són un factor decisiu que influeix en la resposta popular i ciutadana, en la vinculació de nous seguidors per al moviment i en les simpaties que pot despertar el moviment entre la població.

Cal indicar, que en l'estudi no s'ha fet un seguiment explícit del paper dels mitjans de comunicació, al no ser l'objectiu i sobrepassar el marc del projecte. Les informacions que es donen a continuació ofereixen només una aproximació al tema, recollint l'opinió que tenen els entrevistats sobre el paper dels mitjans respecte al moviment.

Les accions portades a terme pel moviment han tingut un fort ressò en els mitjans de comunicació catalans i de la resta de Comunitats Autònomes afectades. La premsa comarcal (*Diari de Tarragona*) ha fet un exhaustiu seguiment del moviment. Existeix l'opinió que la premsa com *El Periódico*, *El País* o *La Vanguardia* han donat a conèixer d'una manera molt generalitzada els objectius i les accions del moviment, fet que ha possibilitat que arribés a molta gent. Decisiu ha estat també la informació de les cadenes catalanes (Televisió de Catalunya) i de la televisió de Barcelona (BTV).

Els membres actius i els activistes del moviment valoren molt positivament el paper dels mitjans de comunicació de cara a l'increment de nous seguidors i simpatitzants:

"Amb això s'ha incrementat el nombre d'afiliats. A les assemblees que s'han fet i es fan a Tortosa, cada cop hi va més gent, i la gent s'ha interessat també en rebre informació del tema. L'interès ha crescut i esperen que s'incrementi més". (Joves en Defensa de les Terres de l'Ebre).

Tammateix, s'ha criticat la forma en què els mitjans de comunicació han presentat algunes d'aquestes informacions:

"La manipulació dels mitjans de comunicació que treu imatges dels trams on més aigua hi ha però que en realitat no reflexa l'estat d'aquest, ja que no tothom hi viu allí". (Un representant de la Unió de Pagesos).

Molt diferent és la interpretació per part dels líders polítics. Si bé es valora positivament el paper dels mitjans de comunicació per part dels líders del moviment, l'opinió dels polítics de CiU és molt més crítica amb els mitjans, remarcant la imprecisió de les dades que en ocasions es donen dels manifestats i les mobilitzacions:

"Me'n sembla que la premsa s'ha deixat arrastrar pel moviment. Aquí s'han produït varios fenòmens, que serien dignes d'analitzar i que públicament et costa molt dir-ho, jo en algun periodista l'he dit, és la premsa local i la premsa comarcal." (Representant Convergència i Unió).

"(...) incorporació de periodistes joves... en molt poc temps, per lo tant amb una experiència molt limitada... junt amb això, es produís un moviment social que pareix molt generalitzat i s'acaben produint coses, doncs, mira... ens hem trobat en situacions com... que es donguin xifres de manifestants... que són realment... agafen un número de xifres i el multipliquen per deu. I nosaltres hem tingut aquí fotografies de manifestacions a Tortosa on no hi havien més de tres, quatre mil, però... fotografies de tot". (Representant Convergència i Unió).

"(...) i a partir d'aquí la gent ha tingut la sensació que ningú vol el transvasament, cosa que és certa, que ningú voldriem el transvasament, però que tothom estava absolutament en contra de la negociació, cosa que no és certa. Aquesta sensació ha sigut generalitzada." (Representant Convergència i Unió).

"Jo penso que la premsa, aquí, s'ha deixat portar i també ha manipulat molt, que té una adscripció ideològica molt determinada i l'ha utilitzat"
(Representant Convergència i Unió).

L'opinió del PSC difereix de l'anterior. Creuen que, en general, la premsa ha transmés correctament el missatge del partit, però diferencia clarament entre els mitjans d'àmbit català i nacional:

"En general, no hem tingut gaires dificultats per projectar la nostra posició política a través dels mitjans de comunicació. El Pla Hidrològic ha despertat una gran expectació, ... una expectació creixent a mesura que ha anat avançant el debat sobre aquest tema i per tant podríem dir que qualsevol posicionament sobre això era ben recollit pels mitjans, en el sentit de què era notícia. En aquest sentit jo crec que han recollit prou bé els nostres posicionaments, ... amb tot, evidentment no és el mateix els mitjans catalans que els mitjans estatals, que els mitjans locals o regionals... de Múrcia o de València que, molt identificat amb posicions protransvasistes alguna vegada han tergiversat determinades notícies que sortien des de Catalunya o des de les terres de l'Ebre".
(Representant PSC).

9.5.2. Conferències i actes informatius

Amb les conferències, simposis i actes informatius de tot tipus s'han donat a conèixer els aspectes ecològics i històrics de les Terres de l'Ebre i les reivindicacions del moviment. En aquest apartat cal també destacar les xerrades i conferències a les universitats, fet que ha estat molt positiu al vincular associacions i grups d'estudiants i de joves. Les conferències també han servit per a tematitzar la gestió dels recursos hidràulics i explicar alternatives.

10. MOVIMENT SOCIAL D'OPOSICIÓ

Els moviments socials són tan diversos com diverses són les causes que defensen, reclamen i/o desaproven. Però, a grans trets, podem dir que bàsicament ens trobem amb tres tipus de moviments socials: aquells que fan una defensa col·lectiva dels interessos personals; aquells que apareixen com efecte d'una crisi de les institucions que es tornen incapaces de contestar a les demandes socials; i aquells que oposen actors socials entre sí, bé pel control dels recursos més importants, bé pel control del procés històric de transformació de la societat³⁹.

En quina de les tres categories podríem situar el moviment antitransvasament de les Terres de l'Ebre? Si bé el context social en el que es desenvolupa el moviment es caracteritza principalment per la falta de representativitat de les institucions polítiques davant la frustració social emergent, des del nostre punt de vista el moviment que estem tractant és un moviment d'oposició. En aquest cas oposa, com hem vist anteriorment, diferents actors socials de les Terres de l'Ebre -partits polítics, comunitats de regants, Plataforma en Defensa de l'Ebre, etc.- per aconseguir el control del recurs que constitueix el motor de desenvolupament del territori, i que en aquest cas és l'aigua.

Aquesta disputa per l'aigua és el que el mateix Alain Touraine defineix com la lluita pel control de la pròpia "historicitat", del procés històric de transformació d'una societat en els dominis del coneixement, la producció i la moral. En aquest sentit, a les Terres de l'Ebre, aquests models culturals han estat tradicionalment produïts pel sistema de poder que ha propiciat el desenvolupament d'una estructura social marcadament "caciquil" i d'un sentiment de marginalitat respecte la resta del país. És per això, que l'actual acció col·lectiva contra el PHN i el transvasament de l'Ebre té una sèrie de connotacions d'oposició a aquesta dinàmica històrica que al llarg del temps ha deixat de banda a una part important de la població. En aquest cas, el PHN

³⁹ Touraine, Alain (1997) De la mañana de los regímenes nacional-populares a la vispera de los movimientos sociales. Conferència feta al Congrés Internacional de Guadalajara (Mèxic).

és entès per aquest moviment social com una profunda transformació que influirà en el posterior desenvolupament de les Terres de l'Ebre.

Com hem vist als anteriors capítols, en el moviment antitransvasament es dona la confluència de diferents interessos que corresponen a part de la identitat d'altres moviments socials. Els actors que hi participen, entenen que la gestió hidràulica de la que seran partícips, s'oposa als interessos del seu territori i medi natural, i per extensió a tots aquells que viuen de l'Ebre, principalment pagesos. La transformació de la societat de la que formen part escapa del seu control, deixant únicament en mans del sistema de poder la capacitat d'influir en aquest procés.

Paral·lelament, veurem com el moviment dona a conèixer una sèrie d'alternatives al pla de desenvolupament proposat pel govern. Analitzarem, així, un moviment "actiu" que dona a conèixer com a solució al problema hidràulic l'anomenada "nova cultura de l'aigua". Amb tot, cal analitzar en quin moment es dona aquest missatge, quina ha estat la repercussió en la seva imatge pública i, finalment, quin paper ha jugat en l'evolució i desenvolupament del moviment social.

10.1 Moviment d'oposició

L'efecte que el Pla Hidrològic Nacional tindrà tant a les Terres de l'Ebre com a les comunitats receptores de l'aigua és una de les qüestions d'enfrontament entre el moviment antitransvasament i el govern. Aquesta lluita es dona com a conseqüència de les diferents percepcions que tenen de la realitat cadascuna de les parts. Per tant, comprendre com entén el moviment el PHN i les seves possibles conseqüències, ens ajudarà a determinar davant de quin tipus de moviment social ens trobem, i quins són els elements que componen la seva identitat.

En una primera aproximació al moviment, ens adonem que un dels seus eixos principals a nivell simbòlic, i que és un referent en la construcció de tot el seu discurs, és l'aigua. Aquest element no és representat com un recurs natural, sinó com un bé cultural que forma part de la identitat d'un poble. És l'extensió del mite de la

"set d'aigua" entesa com la lluita pel poder. Certs exemples literaris fan palesa aquesta representació, com és el cas de la novel·la de Sebastià Joan Arbó *Terres de l'Ebre* de l'any 1932⁴⁰, que retrata la societat dels "humiliats i els ofesos" de la Ribera d'Ebre.

"Sens dubte, l'aigua és vida. Vida a les ciutats, als regadius, a la indústria, però també és vida al medi ambient en forma de rius, paisatges, i patrimonis de la natura. En definitiva, l'aigua és un element essencial d'identitat i d'articulació de territoris, tant a la muntanya com al pla i les zones urbanes". (Manifest Constituent de la Plataforma en Defensa de l'Ebre).

"El riu no és un patrimoni natural i ecològic, sinó que és un patrimoni simbòlic de les Terres de l'Ebre, que forma part d'un paisatge. Caldria pensar en l'aigua com un recurs vital com l'aire". (Conferència PHN debat).

"Lo riu és vida. No al transvasament" (Eslògan d'alguns dels pamflets editats per la PDE i lema de la pancarta que ha encapçalat nombroses manifestacions en contra el PHN).

Però més enllà d'aquest lligam sentimental amb el riu i l'aigua, el moviment s'oposa al transvasament principalment per dos tipus d'impactes: els socio-econòmics i els medi ambientals. Aquesta primera vessant socio-econòmica té, a la vegada, dos accepcions: la primera, en termes d'ordenació territorial; i la segona, com a repercussió en aquells que viuen dels recursos del riu.

En primer lloc, com hem analitzat en el capítol dedicat a la frustració social emergent a les Terres de l'Ebre, aquestes han sofert una situació de desequilibri territorial, com a causa d'un menyspreu per part dels governs central i autonòmic. D'aquesta manera, creix un sentiment d'abandonament i frustració social en la població que, alhora, veu en els efectes del transvasament un nou greuge en el seu procés de desenvolupament del que fins ara no han estat participants.

Pel contrari, existeix una forta consciència dels beneficis que les concessions de part dels seus recursos han produït a altres territoris al llarg del temps, pels que no han

⁴⁰ Arbó, Sebastià Joan (1932) *Terres de l'Ebre*. Edicions 62 i "La Caixa", Barcelona.

rebut res a canvi. De la mateixa manera, s'identifiquen una sèrie de deutes històrics que les Terres de l'Ebre sofreixen, i que el moviment els considera causants d'aquest baix desenvolupament territorial. S'intenta, així, fer viu el record d'aquestes mancances per oposar-se més fermament a aquesta nova cessió i donar resposta a aquelles crítiques que els acusen d'insolidaritat amb els territoris menys afavorits en matèria hidràulica.

"El fet de desenvolupar una política d'ordenació territorial equilibrada, tant en el conjunt de l'Estat com en cada comunitat autònoma, comporta un dels grans dèficits i un dels reptes pendents al nostre país. La política de grans transvasaments agreujaria de manera inacceptable els actuals desequilibris territorials, i potenciarà el desenvolupament de les zones més pròsperes, en detriment de les zones menys desenvolupades, i atemptaria contra els principis de justícia i d'equitat més elementals, reconeguts fins i tot per la Constitució". (Manifest constituent de la Plataforma en Defensa de l'Ebre).

Però, aquest sentiment, s'aguditza en un dels punts que considerem d'inflexió en l'evolució del conflicte i del mateix moviment: el recolzament de CIU al PHN en el Congrés dels Diputats. La postura del partit que governa majoritàriament les Terres de l'Ebre és qualificada pel moviment com una "traïció" dels seus representants polítics. Aquest es constituirà com un nou element de lluita i provocarà que les reivindicacions i les mobilitzacions en oposició al PHN facin referència també al pacte entre el PP i CIU.

"Convergència ha pactat amb el PP i ha acabat fent aquestes tonteries que està fent i que ha provocat la indignació del territori, perquè entenem que és un govern que no ens defensa." (Representant de la Plataforma local de la Ribera d'Ebre).

"Així pensa que CIU es posa del costat del PP pel negoci de l'aigua i perquè hi ha uns interessos econòmics molt grans. A més els seus representants aquí fan campanya per no fer una oposició directa. Per això aquesta virulència després de cara a la gent de CIU perquè la gent se sent traïda i venuda". (Representant de la Plataforma local d'Amposta).

D'aquesta manera, el sentiment d'abandonament, el record dels deutes històrics i la "traïció" dels representants polítics donaran pas a l'enfortiment de l'orgull com a

territori unificat. Aquesta cohesió és quelcom nou a les Terres de l'Ebre ja que aquestes s'han caracteritzat històricament per diferents desavinences a nivell territorial i per les disputes pel tema de la capitalitat.

"Aquesta mobilització per nosaltres és un símptoma d'afirmació com a territori i societat. És també un símptoma de cohesió. Avui dia no hi ha ampostins, tortosins, etc. Avui som Terres de l'Ebre mal que pese a molts dels cacics polítics que tenim per allà. Per molt que ho intenten no ens divideixen als d'Amposta i Tortosa, sinó que som Terres de l'Ebre".
(Conferència PHN debat).

Aquest front comú queda reflexat, per una banda, en la mateixa organització del moviment en diferents plataformes locals, que es reuneixen periòdicament per posar en comú la seva posició i l'estratègia a seguir davant el conflicte. I, per altra banda, en la decisió de la plataforma que encapçala el moviment de prendre com a nom *Plataforma en Defensa de l'Ebre*. La intenció és, per tant, expressar la defensa del riu, de l'aigua com a bé simbòlic que travessa les comarques que conformen les Terres de l'Ebre.

Amb tot, la decisió de prendre aquesta nomenclatura respon per la plataforma a un canvi d'estratègia clara en la seva organització. La cronologia del moviment assenyala com aquest no és un moviment social espasmòdic aparegut de sobte. Ans el contrari, les diferents associacions que havien participat anteriorment en les mobilitzacions en contra d'altres transvasaments són el puntal del moviment actual. Gràcies a la llarga experiència d'aquestes, es produeix un debat intern per reconduir el moviment en el nou conflicte. Un nom en positiu serà el reflex d'aquesta imatge renovada i de la pressa d'una nova estratègia.

"Nosaltres fins ara ens havíem mogut en anti i contra, i vam veure que nosaltres defensàvem postures positives en l'àmbit dels recursos medi ambientals, i per tant això era una contradicció perquè ens definíem com a anti quan la nostra posició era positiva. I per això va sorgir el nom de la Plataforma en Defensa de l'Ebre."(Representant de la Plataforma en Defensa de l'Ebre).

Tanmateix, l'impacte socio-econòmic al que el moviment fa referència, inclou aquelles conseqüències que hipotèticament patiran els mitjans i petits pagesos arrel

del transvasament. Diversos informes presentats per part de la comunitat científica que recolza el moviment, avalen la hipòtesi que el PHN agreujarà la regressió del Delta i en conseqüència augmentarà la salinització de l'aigua, provocant pèrdues tant en les collites com en les activitats pesqueres. És per això, que el moviment antitransvasament entén que el *modus vivendi* de part de la població del territori pot veure's greument malmès.

"El Delta està patint les conseqüències econòmiques, socials, etc. per la manca d'aigua. Tot això afecta la pesca, el cultiu litoral, el cultiu d'arròs, etc, etc. és desmanegar tota una estructura." (Representant de la Plataforma local de la Ribera d'Ebre).

"El resultat final és un sistema degradat ambientalment que és la base de l'economia en aquest tram final, i hi ha un impacte ecològic sobre les activitats com l'agricultura i la pesca, i el turisme, provocant fins i tot una despoblació" (Conferència PHN debat).

Però, cal diferenciar entre aquells pagesos que són grans propietaris de terreny i aquells mitjans i petits propietaris, ja que és aquí on intervé el factor socioestructural que hem analitzat en anteriors capítols. Així recordem, que s'obre un nou front entre el moviment antitransvasament i les comunitats de regants que, segons els primers, representen el "caciquisme" vigent a tot el territori. Encara que -com hem vist anteriorment- totes dues parts s'oposen al PHN pels efectes negatius sobre el Delta, la defensa del riu i dels interessos territorials s'entenen de manera diferent. Amb tot, les comunitats de regants s'han expressat públicament en contra del PHN tant per motius territorials com medi ambientals.

"Les comunitats de regants se senten amenaçades en la real possibilitat de la utilització dels cabdals garantits en les seves concessions i per això, han de rebutjar el projecte de transvasament de l'Ebre inclòs en el PHN ja que es considera que no està degudament fonamentat des del punt de vista dels estudis hidràulics i climàtics més solvents" (Representant de la Comunitat de Regants del Marge Esquerre).

"Nosaltres defensem el que hem de defensar. Primer són unes inversions, donar-li al nostre Delta el que necessita: contra salinitat, regressió, etc. Protegir aquest territori per a què pugui haver feina. Protegir la nostra

bahia, les nostres basses" (Representant de la Comunitat de Regants del Marge Dret).

Les desavinences entre el moviment i les comunitats de regants es donen en primer lloc pel diferent valor que se li atribueix al riu i l'aigua. Mentre que el moviment li dóna un valor simbòlic, com hem vist al principi, les comunitats de regants deixen de banda aquest sentiment al fer una defensa de la propietat de l'aigua.

"(...) perquè els propietaris del delta són els regants. Jo sóc propietari del delta perquè sóc regant de l'esquerra, jo sóc una part de propietari del delta." (Representant de la Comunitat de Regants del Marge Esquerre).

"La comunitat de regants té com a objectiu defensar els interessos dels propietaris. Quins? Tindre aigua per a poder regar, que no ens expropiïn ni una gota d'aigua dels seus canals"(Representant de la Comunitat de Regants del Marge Esquerre).

Amb la introducció en el debat de la propietat, s'inclou també, el terme de l'aigua com a valor de canvi, sent aquesta la principal discrepància entre les comunitats de regants i el moviment. El discurs dels regants sobre l'intercanvi de béns està sotmès a certes ambigüitats i dóna una imatge pública indefinida en relació a aquest tema. En ocasions es mostren partidaris de les compensacions, però en d'altres mostren una postura ferma de rebuig a aquestes.

"Defensar la nostra concessió de 870 hectòmetres cúbics/any, quantitat aquesta que, segons el Pla Hidrològic de la Conca de l'Ebre, aprovat amb la nostra oposició, pot ser retallada fins a 330 hectòmetres cúbics/any. (Respecte a això, cal dir que el PHN ens retalla 450 hectòmetres cúbics/anys a canvi de res.) (...) Facultar al president del Sindicat de Regs de la Comunitat, Joel Bonet, a que negociï contrapartides a canvi dels cabdals que s'ens retallin. (L'assemblea va aprovar que podria ser interessant que la Generalitat passés a ser un regant més)." (Circular emesa per la Comunitat de Regants als regants, durant el desembre del 2000).

"Després d'un canvi d'impressions (...) van agafar un posicionament de no al PHN. Ara estem en contra del PHN, però a favor de que es facin inversions al Delta, perquè sinó el Delta es perdrà." (Representant de la Comunitat de Regants del Marge Esquerre).

"La nostra posició és que fins que no estiguin totes les infraestructures i obrés acabades, no volem que es tregui ni una gota d'aigua. Quan es millori tot això, ja parlarem." (Representant de la Comunitat de Regants del Marge Dret).

"Les concessions no les farem a canvi de res. Ni a canvi d'inversions ja que aquestes tenen l'obligació de fer-les. No vol dir no, a canvi de res!" (Representant de la Comunitat de Regants del Marge Esquerre).

És aquest doble discurs el que provoca una sèrie de desqualificacions per part de totes dues bandes. El moviment increpa públicament als presidents de les comunitats igualant la seva postura amb la "traïció" de la que han estat objecte per part dels representants polítics del PP i CIU. Al mateix temps, les comunitats desacrediten els portaveus i dirigents de la plataforma per la seva falta de vincles materials amb l'Ebre.

"Pel seu futur (\$) venen lo teu i continuarà..." (Eslògan d'un pamflet editat per la PDE. En el centre del pamflet apareixen les fotografies dels presidents de les comunitats de regants del marge dret i esquerre, i de dos diputats del PP).

"Hi pot haver molta gent i entitats d'aquí implicades en la Plataforma. Però, tota aquesta gent viu del riu? Estan implicats en la pagesia? És la pagesia a qui li interessa el riu. És per la gent que hi treballa. Aquesta gent de la Plataforma sempre ha estat d'espatlles del riu." (Representant de la Comunitat de Regants del Marge Dret).

"No són propietaris del delta els líders de la plataforma que tots són funcionaris i que no distingeixen el que és una espiga d'arròs de la varietat fonsa, del que és una espiga d'arròs de la varietat val." (Representant de la Comunitat de Regants del Marge Esquerre).

Com hem assenyalat anteriorment, el moviment antitransvasament s'oposa al PHN no solament pel seu impacte territorial sinó també pel medi ambiental, encara que aquests dos aspectes estan íntimament lligats. En aquest cas, cal analitzar dos factors que es relacionen directament amb l'estratègia del moviment.

Per una banda, s'ha donat el que anomenaríem una "cientifització" del discurs del moviment. L'absència d'un debat científic entre les dues parts ha estat un dels elements per a què el moviment tingui una credibilitat per sobre de qualsevol de les

seves interpretacions vinculades amb el sentiment territorial. Han estat diferents catedràtics universitaris i organitzacions ecologistes reconegudes en la matèria, que justifiquen científicament la lluita contra el PHN per la defensa de la natura. Un dels aspectes més criticats de la intervenció estatal, és la falta de rigor de les dades presentades pel PHN, entre d'altres sobre els cabdals actuals de l'Ebre, a més de donar una visió reduccionista del Medi Ambient únicament com aquells espais protegits.

Els informes elaborats per diferents experts presenten els impactes medi ambientals que implicaria el PHN, no només al mateix Delta sinó també a les zones receptores. En general, els principals arguments que el moviment utilitza per oposar-se al PHN són els següents:

- La reducció del cabdal de l'Ebre, agreujat pel transvasament, afavoreix la salinització de l'aigua i l'augment de nitrats que provoquen una disminució de la productivitat del camp de l'Ebre;
- La disminució del cabdal provoca, alhora, una disminució dels sediments que són fonamentals per la conservació del Delta, les costes i platges;
- Els embasaments programats destruirien les darreres valls dels Pirineus i frenarien l'entrada de sediments.

"En resum, podem dir que el PHN no garanteix les necessitats ni de qualitat ni de quantitat d'aigua, ni de sediments per a les Terres de l'Ebre, i que tot això posa en greu perill tant el nostre futur econòmic com la conservació del riu i del delta de l'Ebre". (Document editat per la PDE, Crítiques al Plan Hidrológico Nacional).

Les conseqüències negatives del transvasament presentades pel moviment no són només per al Delta sinó també per les comunitats receptores de l'aigua. Així, es critica el tipus de model de desenvolupament territorial que es pretén dur a terme a les comunitats de Llevant ja que tindria com a conseqüències diferents problemes de sostenibilitat per la saturació i degradació de la costa mediterrània.

"Aquesta política no només té uns impactes molt negatius a la zona final de l'Ebre, sinó que té uns efectes negatius sobre les zones receptores que a simple vista sembla que el PHN serà la gran "magadella", per continuar amb l'expansió urbanística, els camps de golf i l'agricultura industrial, però evidentment això produirà un colapse brutal en aquesta societat, i serà un autèntic desastre" (Conferència PHN debat).

Per altra banda, al mateix temps que va creixent l'oposició al PHN, altres intents d'agressions medi ambientals es donaven a les comarques de l'interior, que en principi no estaven implicades en el moviment antitransvasament. El cas de la central tèrmica ENRON o els parcs eòlics han estat fonamentals per estendre el moviment a tot el territori. La PDE va donar suport actiu a aquelles comarques que se sentien amenaçades des del punt de vista medi ambiental. Aquest fet va produir un major enfortiment d'unitat de les Terres de l'Ebre, alhora que va assegurar una base àmplia i sòlida per oposar-se al PHN. Així, veiem que són les agressions medi ambientals les que fins ara han vehiculat les reivindicacions de defensa del territori.

"Aquest moviment social ha arribat a un punt que és com una barrancada. A més surt el tema dels parcs eòlics i lo de la ENRON i segurament aquests moviments no haguessin tingut tant de pes si no hagués estat pel tema de l'aigua. S'han aprofitat d'aquesta moguda encara que nosaltres també ens aprofitem de la d'ells. És curiós, unes terres com Ribera d'Ebre o Priorat que no hi havia hagut una articulació amb les terres d'aquí, s'uneixen per una cosa. I la manifestació a Mora pel tema de l'ENRON, només era per això? No també reivindicava un sentiment d'unitat de les Terres de l'Ebre, un sentiment de dir que aquí s'ha d'invertir més, s'ha d'apostar per l'equilibri territorial." (Representant de la Plataforma Local d'Amposta).

"(...) quan ens oposem a la instal·lació de centrals tèrmiques o la instal·lació indiscriminada de molins allò que fem és defensar un territori, allò que fem és defensar que la gent pugue viure al seu poble, de la seva terra, de la seva pesca, dels seus recursos." (Manifest del Correllengua del 7 de setembre del 2001 a Vinaròs).

Fins aquí, hem analitzat la percepció que el moviment antitransvasament té del PHN com un element clau en el que serà el procés de desenvolupament de les Terres de l'Ebre. Aquesta transformació del territori ha estat controlada històricament pel sistema de poder representat per un grup reduït d'actors socials, en aquest cas, els

representants polítics i els grans propietaris de terreny. Així, el que durant els anys 80 era només un petit reducte d'organitzacions que s'enfrontaven a aquests per uns determinats transvasaments o per la realització de certes infraestructures, ha esdevingut un moviment social que reivindica la defensa del seu territori des del punt de vista socio-econòmic i medi ambiental.

Alhora, el moviment dona a conèixer com a gran alternativa a la gestió hidràulica proposada pel govern, l'anomenada "nova cultura de l'aigua". En què consisteixen aquestes alternatives i com afecten a l'estratègia del moviment, és allò que analitzarem a continuació.

10.2 Alternatives del moviment

La "nova cultura de l'aigua" és el terme sota el que el moviment antitransvasament proposa una sèrie de millores i alternatives al PHN. Aquest concepte té una sèrie d'antecedents lligats a les organitzacions que ara constitueixen l'actual moviment. Amb la creació de la PDE i la proposta de la manifestació a Brussel·les, aquest llegat és difós públicament a través dels anomenats *Deu principis d'una nova cultura de l'aigua* que es resumeixen en la gestió i conservació de l'aigua com a recurs i patrimoni, a través de polítiques de control de la demanda i no d'augment de l'oferta. Per tant, l'ús racional de l'aigua i el desenvolupament sostenible fonamentaran les alternatives proposades.

"La nova cultura de l'aigua serveix tant com per defensar el delta com per defensar la no pujada del rebut de l'aigua o les depuradores del Llobregat. És un marc que ens hem creat nosaltres mateixos que ha entrat amb molta fortuna i que a més ha estat l'element clau a Europa, perquè a Europa els problemes hidràulics no són com aquí. (...) Amb aquesta marca el que hem aconseguit ha estat obrir un front internacional" (Representant de la Plataforma en Defensa de l'Ebre).

El marc de presentació de les diferents alternatives del moviment, posa en relleu que el manteniment dels actuals criteris de gestió de l'aigua juntament amb l'augment

incontrolat del consum i el canvi climàtic, agreujarà la disminució de recursos hídrics del planeta i sobretot de la Conca mediterrània. És per això que, les propostes presentades defensen una gestió sostenible de l'aigua de les conques receptores mitjançant, entre d'altres, l'estalvi i el retallament de consum, sobretot dels sabuts regadius il·legals. Paral·lelament, s'exerceix una crítica directa tant a la metodologia utilitzada en la realització del PHN, en presentar l'oferta d'uns suposats recursos excendentaris, com als impactes socio-econòmics i medi ambientals que pot ocasionar⁴¹.

Tanmateix, la popularització de la "nova cultura de l'aigua" respon a la imatge positiva que el moviment vol difondre no només al territori sinó sobretot a Europa per tal d'aturar el finançament del PHN mitjançant els fons de cohesió de la Unió Europea. Abans, però, el moviment ha necessitat del recolzament social assolit principalment per la interiorització d'un missatge mobilitzador clar i concís.

"Riu mort. Delta perdut. Catalunya sense Sud"

"Defenseu el nostre!"

"Lo riu és vida. No al transvasament"

"L'aigua de l'Ebre no nos la prendran"

"Transvasament no"

"El pacte PP-CIU ens exigeix el riu"

"El tema està clar: no al transvasament sí al PHN però un PHN alternatiu. Però clar el nostre lema no pot dir sí al PHN o per una nova cultura de l'aigua, que aplega raons tècniques. Jo a un iaio no puc anar amb això perquè em dirà, i això què és? I per això li diem no al transvasament, i no és una demagògia." (Representant de la Plataforma Local d'Amposta).

Quan la fita és aconseguida, com ho van demostrar les manifestacions de Madrid i Barcelona, el moviment considera oportú la seva presentació a Europa mitjançant la Marxa Blava a Brussel·les amb el lema *"Per una nova cultura de l'aigua. Ni un euro*

⁴¹ Destaquen els informes elaborats, entre d'altres, per Ecologistes en acció, *Uso sostenible del agua en la cuenca del Mediterráneo. Una alternativa viable y sostenible al trasvase del Ebro, y PHN, análisis y propuestas por un uso racional del agua.*

per aquest PFHN". És la primera vegada que una mobilització defensa la gran alternativa del moviment ja que, com hem vist, fins al moment l'estratègia havia estat la defensa del territori i l'oposició al PFHN i als partits polítics que la recolzaven.

Aquesta evolució és evident si comparem també els manifestes de la constitució de la PDE i el de la marxa europea. Mentre que el primer només fa referència a les crítiques del PHN pels seus impactes socio-econòmics i medi ambientals, el segon introdueix a més el concepte de la "nova cultura de l'aigua" i la seva aplicació en diferents alternatives.

La introducció d'aquest element ha tingut, a més, un efecte enfortidor en el moviment ja que l'alternativa està emparada per una àmplia xarxa tant a nivell nacional com internacional. De fet, la "xarxa per la nova cultura de l'aigua" a Catalunya, ha estat un important revulsiu ideològic i logístic pel moviment. Aquesta ha fet possible establir uns estrets lligams entre diferents organitzacions amb objectius relacionats amb el conflicte de l'aigua que en ocasions s'han unit en diferents mobilitzacions. Així, per exemple, la manifestació a Barcelona en contra del PHN va assolir un gran èxit gràcies als esforços de la PDE i la "xarxa per la nova cultura de l'aigua".

Totes aquestes alternatives presentades pel moviment i les estratègies seguides per arribar a l'objectiu final, ens corrobora la hipòtesi que el moviment antitransvasament és un moviment d'oposició que té la voluntat d'exercir el control del procés de transformació de les Terres de l'Ebre. La seva oposició a un tipus de desenvolupament i l'enfrontament tant a les institucions polítiques que els representen com a certs sectors socials que històricament han exercit el seu poder, respon a la necessitat de trencament amb el sistema de dominació vigent en defensa de tota la col·lectivitat i no tan sols dels interessos d'una minoria. Com a resposta a aquest trencament, "la nova cultura de l'aigua" representa un primer pas per l'autogestió de la societat de les Terres de l'Ebre. Es tracta de l'intent per ser els productors del seu propi sentit, dels models culturals que originen un determinat tipus de desenvolupament socio-econòmic, en definitiva de la "historicitat" que fins ara estava definida per les relacions de dominació establertes al territori.

11. EL PAPER DE LES ELITS AL MOVIMENT CONTRA EL PHN I EL TRANSVASAMENT DE L'EBRE

Si entenem moviment social –segons la nostra pròpia definició– com “una organització netament estructurada i identificable, amb una elevada integració simbòlica que té per objectiu explícit agrupar als membres amb mires a la defensa o la promoció de certs objectius precisos de connotació social generalment, que poden originar canvis socials profunds, impedir-los o aturar-los”, ens trobem que dos dels trets més importants que identifiquen qualsevol moviment social són en primer lloc, la reivindicació d'objectius, molts cops de caire social, i en segon terme, l'organització, necessària per assolir les metes proposades.

Encara que inicialment un moviment social sorgeixi d'una manera poc estructurada, amb protestes, mobilitzacions i declaracions espontànies, amb el pas del temps comença a organitzar-se per operativitzar les seves actuacions davant l'opinió pública i les administracions, amb la intenció de reivindicar els seus interessos i aconseguir els objectius –tant en positiu, que seria el fet d'aconseguir una determinada fita, com en negatiu, que seria evitar la materialització d'un fet concret– que porten a la protesta.

L'organització d'un moviment social, és, llavors, essencial per a l'estabilitat del moviment que comporta el fet d'arribar a la consecució d'uns determinats objectius. Com ens indica Guy Rocher, “per regla general, un moviment fortament estructurat constitueix un grup de pressió molt més poderós que un moviment no tan ben organitzat” (Rocher 1973: 542). També Kriesi ens indica això: “l'estructuració interna també contribueix a estabilitzar un moviment social organitzat” (Kriesi 1999: 225).

Alain Touraine⁴² ens parla a la seva teoria sobre els moviments socials sobre el paper que desenvolupen les “elits” d'aquests moviments. Per Touraine, l'acció col·lectiva desenvolupada pels moviments, no és fruit de la mobilització d'unes masses

⁴² Teoria publicada a: TOURAINE, A. (1978), *Introducción a la sociología*. Ariel.

desorganitzades, sinó que respon a l'acció d'uns determinats líders carismàtics. A qualsevol moviment social és necessari que els seus membres es trobin units per una experiència social comuna, encara que el moviment social té la necessitat d'unes "élits" que tindran el paper principal de reivindicar un sistema alternatiu que s'imposi al sistema de poder vigent.

Des d'aquest punt de vista, doncs, podem concloure que qualsevol moviment social necessita una *elit* que dirigeixi el moviment per a què aquest moviment pugui assolir els objectius proposats. Darrera la base social del moviment, existeix un grup minoritari que defineix el funcionament del moviment en termes reivindicatius i organitzacionals. Aquest grup o *elit* compost per les persones que, dintre del moviment, pel paper que desenvolupen, exerceixen una certa forma d'influència – organitzativa i/o ideològica- sobre la resta dels membres del moviment social.

També Kriesi (1999: 225) ens parla dels lideratges dintre d'un moviment social com un tret de l'estructura interna que s'ha de desenvolupar als moviments socials si aquests desitgen tenir èxit a llarg termini i assolir una certa estabilitat, juntament amb l'establiment de criteris de pertinença, estatuts i procediments establerts, com altres trets característics necessaris pel desenvolupament del moviment.

Si tenim en compte la bàsica organització que ha de tenir qualsevol moviment social per aconseguir una estructuració interna que li permeti assolir els seus objectius, l'*elit* del moviment s'hauria d'encarregar d'operacionalitzar tres àrees que considerem bàsiques per a què un moviment social assoleixi les fites proposades.

La primera àrea que reconeixem com fonamental per a desenvolupar qualsevol moviment social és l'àrea reivindicativa. Un moviment social és important que tingui una veu que doni a conèixer a l'opinió pública, la societat civil i les administracions públiques els seus objectius. Un moviment que només actuï i no parli, que no expliqui el perquè de les seves actuacions i quines són les seves demandes, perd des d'un principi part de la batalla, doncs, en primer lloc, no té cap possibilitat de

negociació amb les administracions, i en segon lloc, perd la possibilitat d'aconseguir recolzament social i l'opció d'ampliar la seva base social.

Per altra banda, un moviment social pot tenir diferents nivells de participació. Aquests nivells s'han d'estructurar aplicant diferents formes d'interacció i creant diferents canals de comunicació, d'informació i actuació entre ells. A més a més, s'ha d'organitzar una divisió funcional del treball entre els nivells de participació més actius dintre el moviment. Un altre element important és l'organització territorial. En aquest cas, també s'ha de crear i mantenir una estructura de funcionament segons el nivell d'intervenció de cada unitat territorial.

En últim lloc, qualsevol moviment social ha de desenvolupar una organització temporal, és a dir, un calendari d'actuacions que determini la data i el lloc de cadascuna d'elles. Cal aquest calendari per coordinar el moviment, doncs un moviment social que actués dividit en llocs i dates no tindria la mateixa força per reivindicar allò que es desitja aconseguir.

En els següents apartats, es tractarà de veure com s'estructuren cadascuna d'aquestes àrees i qui porta a terme el desenvolupament de les mateixes per al cas del moviment contra el PHN i el transvasament de l'Ebre.

11.1 Àrea reivindicativa

El moviment contra el PHN es defineix com a moviment assembleari, al que qualsevol persona que ho desitgi pot afiliar-se sense que se li demani la seva procedència ni la seva intenció. El seu funcionament és democràtic, intentant arribar a acords conjunts, i si no es pot, realitzant votacions per arribar a un consens.

"És un moviment assembleari i unitari on no es pregunta ningú d'on ve ni qui és, sinó com pot ajudar i com pot col·laborar i què podem fer. És una organització democràtica i es vota poques vegades perquè normalment arribem a consens, i si es vota s'acorda el que diu la

majoria, i si la majoria no és prou ampla, s'intenta arreglar per a què tothom estigui content". Conferència PHN a debat.

"Som assemblearis, és la nostra gran virtut i el nostre gran defecte".
(Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

Però encara que el moviment es consideri un moviment assembleari, disposa d'una sèrie de portaveus que surten a la palestra pública quan el moviment té alguna cosa a exposar a l'opinió pública o a les administracions. Aquests portaveus –o càrrecs públics– tenen, en la major part de les ocasions, capacitat de parlar i actuar en nom del moviment. A més a més, la majoria d'ells ja tenen experiència en aquest camp, doncs provenen de l'activisme polític.

"La Plataforma en Defensa de l'Ebre és una plataforma bastant assembleària, encara que té uns portaveus. (...) Són gent que vénen de moviments socials, que treballen en partits polítics extraparlamentaris (...) i és gent a la que no li agrada figurar, i per això tu has de fixar alguns portaveus, que no tinguin cap cost per sortir allí". (Representant Plataforma d'Amposta).

"És un funcionament molt complexe, però quan hi ha temes immediats hi ha una confiança molt extrema en alguns portaveus que tenim la capacitat d'actuar encara que això no és molt democràtic".
(Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

"La filosofia de la coordinadora (plataforma) és que els seus càrrecs públics no perteneixin a cap òrgan de direcció de cap partit polític, ni perteneixin a organismes públics". (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

Amb aquestes afirmacions, detectem que hi ha certs membres del moviment que exerceixen una funció reivindicativa davant l'opinió pública. Aquestes persones són, el que ells anomenen *portaveus*. Però, de cara a l'opinió pública, els membres de la Plataforma consideren que aquests portaveus no estan en un nivell superior a ells, sinó que treballen al mateix nivell que la base social.

"(...) No hi ha ningú, perquè senzillament són les plataformes les que estan al davant, són les que estan donant la cara. És igual si són els portaveus o qui va a les manifestacions, qualsevol hi va com un plataformista de base, tothom són iguals. Tots donem la cara com el primer". Representant Plataforma Ribera d'Ebre.

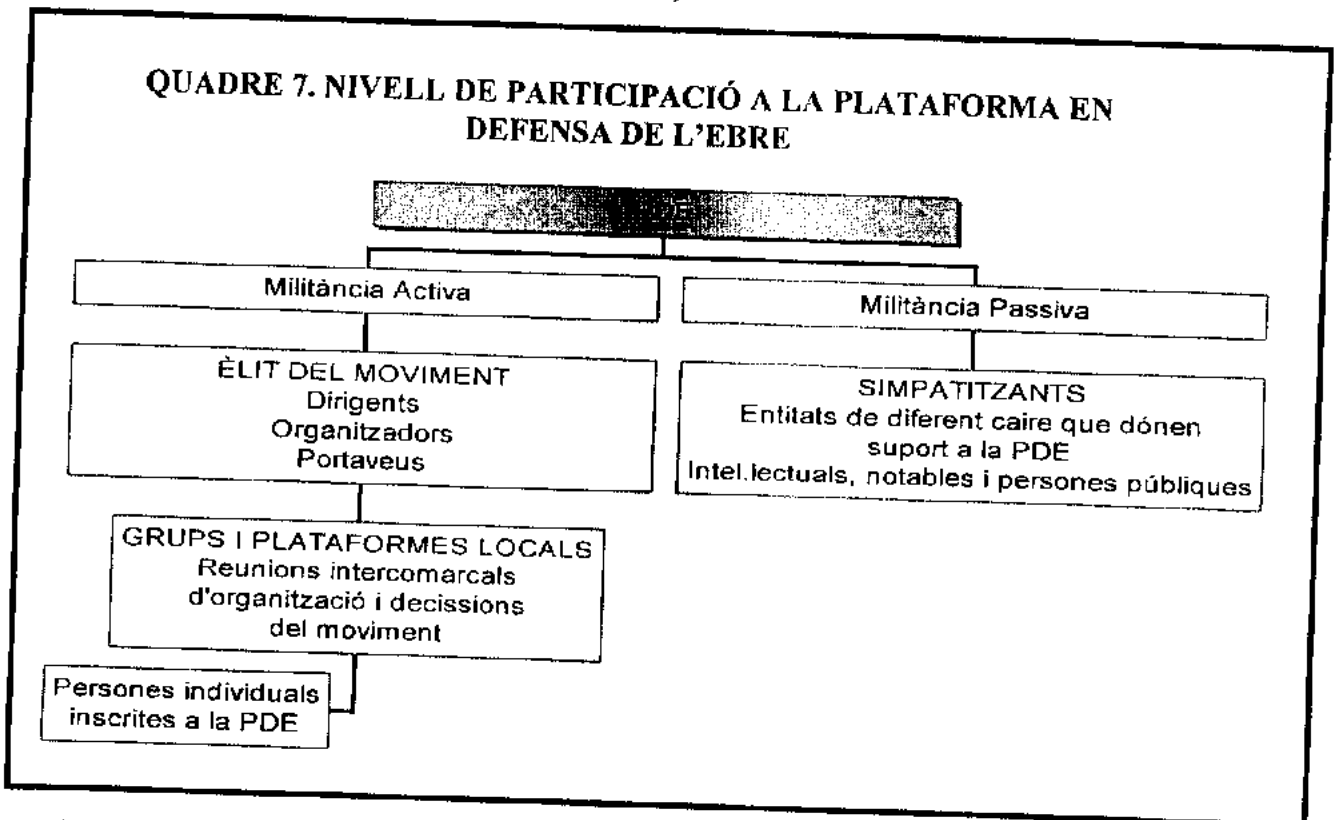
Com a conclusió d'aquest primer punt, podem dir que el moviment contra el PHN és un moviment on sembla que tots els seus membres són iguals, que es defineix com assembleari, donant el mateix valor a totes les opinions. En termes comunicatius i representatius, compta amb una sèrie de persones que exerceixen de *representants*, *portaveus* o *càrrecs públics*, que s'ocupen de desenvolupar la primera àrea que permet donar a conèixer qualsevol moviment social, juntament amb els seus objectius: l'àrea reivindicativa.

11.2 Àrea estructuradora

No totes les persones que hi participen al moviment s'impliquen per igual, el nivell d'activitat dels participants varia molt en funció de diversos motius.

"Hi ha gent que només ha signat i altres que participen d'una forma molt activa. (...) Hi ha associacions que poden participar de manera més activa, dependent de la seva activitat, de la seva grandària...".
(Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

QUADRE 7. NIVELL DE PARTICIPACIÓ A LA PLATAFORMA EN DEFENSA DE L'EBRE

FONT: Elaboració pròpia

Si revisem l'organigrama no oficial de la Plataforma en Defensa de l'Ebre, trobem que hi ha diferents nivells de decisió dintre el moviment, encara que per l'opinió pública i la societat civil, aquests nivells no existeixin al definir el moviment, com ja hem comentat anteriorment, com un moviment assembleari on tant la veu com el vot de tots els participants tenen el mateix valor.

Els nivells de participació que hem detectat dintre el moviment són els següents:

- NUCLI: és allò que anomenem *elit* del moviment. És la part del moviment social més implicada en la consecució dels objectius proposats, i on és fonamentat tot el moviment social.
- GRUPS LOCALS: és la part del moviment que s'encarrega de coordinar els participants actius a les mobilitzacions i a les reivindicacions, inscrits a la Plataforma en Defensa de l'Ebre (PDE).
- INTEGRANTS PDE: són les persones inscrites a la Plataforma en Defensa de l'Ebre que participen activament a les mobilitzacions contra el PHN. És el que anomenem la base social del moviment. Són coordinats a través de comissions, cadascuna d'elles treballa sobre un aspecte organitzatiu diferent: Europa, finançament...
- SIMPATITZANTS: persones que recolzen el moviment sense pertànyer a la Plataforma en Defensa de l'Ebre. Participen a les mobilitzacions i mostren públicament la seva posició contra el PHN i el transvasament de l'Ebre. Poden ser tant persones individuals com diferents associacions, entitats i organitzacions.
- PARTICIPANTS PUNTALS: aquelles persones o entitats que participen en determinades mobilitzacions del moviment, recolzant la seva posició, però sense continuïtat en la seva participació.

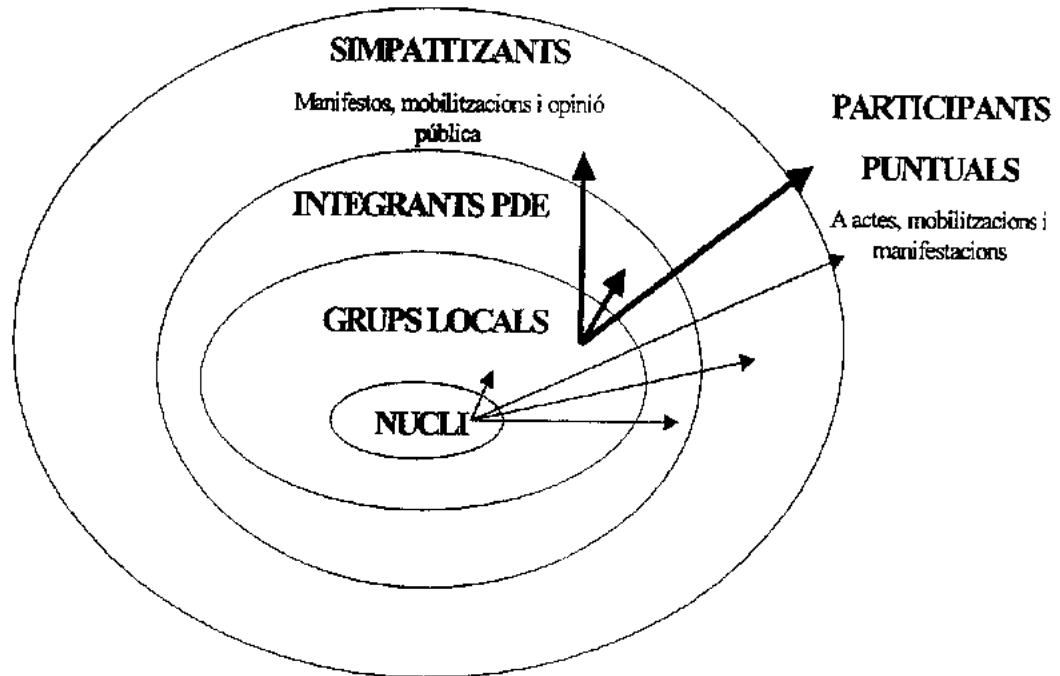
"La Plataforma va per presència individual". (Representant Plataforma Defensa de l'Ebre).

"La Plataforma convoca una manifestació i llavors donen suport aquelles organitzacions que estan dins de la Plataforma i de pas donen suport financer". (Representant Plataforma Defensa de l'Ebre).

"Nosaltres decidim dates de les mobilitzacions i després demanem suport". (Representant Plataforma Defensa de l'Ebre).

QUADRE 8. NIVELLS PARTICIPACIÓ MOVIMENT

INTERRELACIONS ENTRE PARTICIPANTS

→ RELACIONS DE LES ÈLITS DEL MOVIMENT AMB LA RESTA DE PARTICIPANTS, A TRAVÉS DE: REUNIONS INTERCOMARCALS, MOBILITZACIONS, MANIFESTOS, PROPAGANDA, FULLETONS, XARXA NOVA CULTURA DE L'AIGUA...

→ RELACIONS GRUPS LOCALS AMB PARTICIPANTS DE BASE DEL MOVIMENT, A TRAVÉS DE: REUNIONS INTERCOMARCALS, MOBILITZACIONS, PROPAGANDA, MANIFESTOS...

FONT: Elaboració pròpia

La Plataforma en Defensa de l'Ebre, que és el nivell on està principalment fonamentat el moviment, aporta la major part de participants, i està formada per persones individuals, no per entitats, **encara** que, com s'ha comentat anteriorment, disposa del recolzament de nombroses organitzacions i associacions. El moviment

social generat contra l'aprovació del PHN no disposa només de la gent que hi forma part de la Plataforma, encara que ells siguin la base social més important del moviment. Existeixen diferents nivells de participació, tant dintre de la Plataforma com a tot el moviment contra el PHN, coordinats en gran mesura pel *nucli* del moviment, que és el que anomenem *elit*.

Les decisions sobre les actuacions del moviment són preses a les reunions intercomarcals que es realitzen setmanalment a l'Aldea, on participen els representants de totes les plataformes locals que agrupen a les persones integrades dins la Plataforma en Defensa de l'Ebre. Els membres de base deleguen als seus representants de plataforma local la presa de decisions en relació a les actuacions del moviment. Aquestes intercomarcals són una manera d'operativitzar el funcionament del moviment, doncs amb una base social tan àmplia, seria gairebé impossible treballar de forma assembleària.

"(...) Hi ha una assemblea intercomarcal on una seixantena de persones ens reunim cada dimecres a l'Ajuntament de l'Aldea, parlem i prenem les decisions". Representant Plataforma Defensa de l'Ebre.

Les plataformes locals, encara que hi participin mitjançant els seus representants a les preses de decisions a les intercomarcals, juguen un paper una mica secundari dintre l'*organigrama* – encara que oficialment no disposen del mateix – del moviment. Aquestes plataformes, el que fan principalment, és aportar gent que hi participi a les mobilitzacions i integren les comissions de treball de la PDE.

"Les plataformes locals anem a remolc". (Representant Plataforma Amposta).

"Tenim una sèrie de comissions de treball: comissió d'Europa, (...), la comissió de pancartes –es reuneixen dos vegades a la setmana una vintena de persones, la majoria senyores d'uns 40 anys, a un magatzem a Roquetes, comissió que fa el butlletí gratuït (...), una comissió d'extensió (...), i la comissió de finances". (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

Amb totes aquestes dades, podem concloure que, primer, no existeix el mateix nivell de participació als membres de la Plataforma ni del moviment, i que aquest nivell de participació depèn de diferents variables. I en segon lloc, podem afirmar que tots els nivells de participació estan influenciats per les decisions preses pel nucli del moviment. Aquestes decisions afecten a cada nivell, segons la implicació de cadascun d'ells. En aquest cas, doncs, podem considerar el *nucli* del moviment com l'*elit* del mateix, ja que exerceix un tipus d'influència sobre el tipus d'estructura del moviment considerablement important.

11.3 Àrea organitzativa

La presa de decisions organitzatives, com ja s'ha comentat, es realitza a les reunions intercomarcals. Les plataformes locals deleguen en aquests representants la presa de decisions sobre l'organització logística del moviment. Cada plataforma local discuteix els temes de la propera intercomarcal, el representant de cadascuna d'elles aporta les idees sorgides de cada plataforma local a la reunió general, on finalment es discuteixen i es prenen les decisions definitives.

"Nosaltres ens trobem un dilluns, i els dimecres fem l'Intercomarcal. Per tant, es prenen les decisions i després les exposem a l'Intercomarcal". (Representant Amposta).

"Són 18 assemblees locals i llavors hi ha una assemblea Intercomarcal on una seixantena de persones ens reunim cada dimecres a l'ajuntament de l'Aldea, parlem i prenem les decisions". (Representant PDE).

L'ordre del dia, els temes a tractar a les assemblees, generalment estan proposats pels representants o portaveus del moviment, i no pas per les plataformes locals. Aquests portaveus del moviment són també qui dirigeixen les reunions intercomarcals i en fan de moderadors a les mateixes la majoria de les vegades.

"L'ordre del dia es proposa per part de la taula de representants i portaveus del moviment". (Reunió Intercomarcal. Aldea 20/6/2001).

"El portaveu del moviment informa, modera i dóna les pautes a l'assemblea". (Reunió Intercomarcal. L'Aldea 20/6/2001).

També hem pogut adonar-nos del fet que normalment és una persona, que coincideix en les funcions de representació del moviment, la que s'encarrega d'organitzar materialment les mobilitzacions a partir de les decisions preses a les reunions intercomarcals.

"Nosaltres decidim dates de les mobilitzacions i després demanem suport. Nosaltres marquem les estratègies. La marxa blava la vam convocar nosaltres i a la manifestació a Brussel·les els permisos estaven a nom meu, i a la manifestació de Barcelona els permisos estaven a nom de CCOO per delegació meua perquè no podia anar-hi". (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

Una altra dada que ens confirma que la presa de decisions organitzatives es realitza des del nucli del moviment és la següent afirmació:

"Perquè si hi ha una plataforma, i després, en petit comitè, ells decideixen trucar als partits...". (Representant Plataforma Amposta).

Aquesta postura provoca divisió d'opinions dintre el moviment i petits enfrontaments, doncs no tots els membres del mateix estan d'acord sobre el fet que es prenguin d'aquesta manera, en petit grup, les decisions importants que afecten al moviment:

"De vegades es creen moviments interns que creen mal rotllo. Per exemple, si vam quedar que no hi aniria cap polític a la pancarta del davant de la manifestació de Madrid, i després veiem que no és així, hi ha gent que ens rebotem". (Representant Plataforma Amposta).

"Però és inevitable que dins dels moviments assemblearis o socials hi hagi uns moviments que tu desconexies i de vegades se t'escapen de les mans". (Representant Plataforma Amposta).

Inclús, va existir la intenció de formar un petit grup que hi prenguéss les decisions més immediates que afectessin al moviment, encara que al final la idea no es va portar a terme, doncs probablement hagués causat problemes al funcionament del mateix, tenint en compte l'ideari assembleari en el que teòricament es basen. Però

hem pogut detectar que aquest grup existeix, de forma no reconeguda oficialment, i està format per la gent més implicada a la Plataforma i al moviment:

"Va dir-se de crear un organigrama, ben fet, on hi hagués una permanent per prendre les decisions de 24 hores. Però el problema és que no funcionem així, i per tant, la gent que està més a la lluita és qui més ho parla". (Representant Plataforma d'Amposta).

Podem resumir aquest punt sobre el funcionament de l'organització del moviment, reflexant el fet que encara que per l'opinió pública el moviment funcioni d'una manera assembleària i les decisions organitzatives es prenguin de manera conjunta, en la pràctica, aquestes decisions són preses per un grup reduït de persones que representen a la resta del moviment a l'intercomarcal, és la gent més implicada al moviment contra el PHN i el transvasament de l'Ebre. Aquest grup està dirigit per les mateixes persones que, anteriorment, hem anomenat *representants* del moviment, *nucli* del moviment o *elit* del moviment.

Al llarg de les tres parts o àrees que componen la revisió de la nostra hipòtesi sobre l'existència d'una elit dins el moviment social contra el PHN i el transvasament de l'Ebre, que el vertebrava i l'organitza per aconseguir estructurar-lo d'una manera sòlida que el permeti assolir el seus objectius, hem pogut constatar tres aspectes importants:

- Existeix un grup dintre el moviment que s'ocupa del camp reivindicatiu, d'exercir de portaveus del moviment cap a l'opinió pública i cap les administracions;
- El moviment social està compostat per membres –tant individuals com grups– amb diferents nivells de participació. La coordinació de tots aquests nivells és portada a terme pel nivell que hem anomenat *nucli*, el més implicat en el moviment. El tipus de coordinació depèn del grau d'implicació dels participants al moviment;
- En últim lloc, les decisions referents a l'àmbit organitzatiu són preses per un grup limitat de persones, que representen a la resta del moviment.

En conclusió, dintre el moviment existeix un grup o *elit*, que s'encarrega d'organitzar i/o coordinar cadascuna d'aquestes àrees que determinen el bon funcionament d'un moviment social que lluita per assolir uns determinats objectius –en aquests cas, aturar el PHN-: la reivindicació d'uns objectius, l'estructuració dels nivells participatius i l'organització de l'agenda, encara que, ideològicament, el moviment es defineixi com assembleari i atorgui, per principis, el mateix valor a les idees dels membres individuals. A la pràctica hem pogut constatar que el moviment no funciona d'aquesta manera.

Podem afirmar, doncs, que des de la nostra anàlisi, realitzada a partir de les diferents fonts d'informació de les que hem disposat, la nostra hipòtesi ha pogut ser corroborada. Pensem que l'existència d'una elit al moviment social contra el PHN i el transvasament de l'Ebre, encarregada d'estructurar-lo i coordinar-lo, ha estat condició indispensable per desenvolupar d'una manera ordenada el mateix moviment cap els objectius que van provocar el seu naixement com a tal.

12. CONCLUSIONS

1. Partint del marc teòric de l' "estructura d'oportunitat política", un dels determinants que ha impulsat l'emergència i la ràpida extensió del moviment contra el PHN i el transvasament de l'Ebre, ha estat l'actitud inicial poc consensuadora del poder polític (govern central) amb els agents socials i amb la xarxa d'associacions de les Terres de l'Ebre en l'estudi conjunt d'alternatives de cara a un desenvolupament sostenible i a la implantació d'una "nova cultura de l'aigua" a les comarques afectades. Alhora, la ràpida i poc transparent tramitació del PHN, el recolzament inicial dels representants escollits democràticament al PHN ha estat un element decisiu per l'emergència i extensió del moviment a tota Catalunya. Aquests representants polítics (de CiU i PP) s'han vist com a no representants dels interessos dels ciutadans del delta de l'Ebre, sinó com a defensors d'interessos aliens.

2. Convergència de moviments. L'aprovació del PHN vincula una sèrie de moviments i protestes ciutadanes ja existents a les Terres de l'Ebre. En el moviment contra el PHN hi convergeixen diversos aspectes de descontent difús per part de la població.

S'ha generat un profund sentiment de frustració latent entre els habitants de les Terres de l'Ebre, degut a la marginació social i econòmica de la zona. Durant la dècada dels anys noranta, de fortes inversions econòmiques a altres comarques, les Terres de l'Ebre no s'han aprofitat d'aquestes inversions de creació de riquesa.

El moviment social que estudiem s'ha originat a part de la convergència d'altres moviments socials i de protestes ciutadanes sorgits des de finals de la dècada dels anys setanta. Entre aquests, cal destacar les protestes que ocasionaren el minitransvasament, les protestes de la població amb ocasió del projecte d'instal·lació d'una incineradora en el municipi de Montblanc l'any 1990, i les protestes dirigides a la construcció de gegants parcs eòlics a les muntanyes del Montsant a finals de la dècada dels anys noranta.

A partir de l'existència d'una estructura de repartició del poder i d'una activitat econòmica centrada en poques famílies que han dominat la vida política de moltes dècades, s'ha generat entre els habitants de les Terres de l'Ebre un sentiment de traïció per part dels seus representants polítics.

3. L'estructura estratègica dels actors. Els actors implicats en el moviment contra el PHN actuen sota principis racionals amb la finalitat d'obtenir el màxim benefici propi.

Tanmateix, s'ha de distingir entre diversos tipus d'actors. Aquells que actuen clarament sota el principi del major benefici, com són les Comunitats de Regants i, aquells actors que formen part de la Plataforma. Dins de la Plataforma es poden a la vegada diferenciar dos tipus d'actors: els que formen part del nucli i els que formen part com a simpatitzants. Entre els actors que formen part de la Plataforma intentaran, transmetre altres objectius a la "esfera sociocultural" com poden ser la gestió d'una "nova cultura de l'aigua".

4. El grau de deserció dels polítics locals pot tenir profundes conseqüències pel sistema polític a Catalunya. En les eleccions al Parlament de Catalunya (17 d'octubre de 1999), l'índex d'abstenció en les comarques del Priorat, Montsià, Terra Alta, Ribera d'Ebre i Baix Ebre, oscil·la entre un màxim al Baix Ebre (42.94%), a un mínim al Priorat (27.86%) sobre un cens total de 136.404 electors. El partit majoritari -CiU- ha obtingut entre un màxim de 50.03% a Montsià, un 49.49% a Terra Alta a un mínim de 44.80% a Baix Ebre, és a dir, una mitja a les cinc comarques del 48.03%.

Per altra banda, el PSC ha obtingut un màxim de 31.85 per cent al Montsià, 31.52 per cent a Ribera d'Ebre i un mínim de 28.60 per cent a la comarca del Priorat, és a dir, una mitja de 29.6 per cent a les cinc comarques.

En el cas que la població de les cinc comarques que ha votat majoritàriament a CiU realitzi un vot de càstig a aquest partit, altres partits com són el PSC- Ciutadans pel

Canvi o ERC poden obtenir un clar benefici polític. Un canvi massiu del vot cap al partit de l'oposició podria fer que aquest partit guanyes un nou escó al Parlament de Catalunya, fet que podria tenir profundes conseqüències per la composició del futur Parlament en les properes eleccions.

5. Els mitjans de comunicació, ja siguin locals, autonòmics o estatals han tingut un paper decisiu en la divulgació del moviment. Encara que no s'ha realitzat un seguiment exhaustiu i sistemàtic sobre els mitjans de comunicació, de les entrevistes es dedueix que no sempre han informat correctament sobre el moviment, encara que sí han contribuït a donar-lo a conèixer a amplis sectors de la població, i que aquesta població es vinculés en forma de simpatitzants en el moviment.

6. El moviment contra el PHN i el transvasament de l'Ebre s'ha desenvolupat esglaonadament, passant per les diferents fases que hem analitzat anteriorment. Des de la creació de la Coordinadora Antitransvasament -a finals dels anys 80- fins a l'actualitat, el moviment ha aconseguit agrupar a centenars d'entitats i organitzacions alhora que s'ha guanyat el suport de milers de persones arreu de Catalunya.

Encara, però, que el moviment no ha aconseguit els seus objectius, aquest es troba en fase de plena mobilització tant pel que fa a les accions que s'estan porten a terme, com per les accions que estan planejades durant la primavera i tardor de l'any 2002. Aquestes mobilitzacions tindran com objectiu principal evitar que el Parlament Europeu arribi al consens per l'autorització de l'execució d'aquest macroprojecte d'infraestructures hidràuliques mitjançant la seva subvenció a través dels fons estructurals.

Així, veiem com el moviment continua evolucionant amb l'ampliació gradual de la seva base social alhora que creix el seu nivell d'organització, desenvolupant de manera més reflexiva i acurada les diferents accions de protesta. Però, encara que no podem predir amb exactitud l'evolució del moviment, els diferents indicadors analitzats fan pensar que estem davant un moviment obert, actiu i de constant canvi que pot arribar en un moment donat fins la seva institucionalització. Aquesta

evolució, però, pot significar un redireccionament dels seus objectius primaris cap a la defensa de la seva identitat territorial. Amb tot, haurem de donar un temps al moviment per observar el desenvolupament dels seus objectius i organització.

7. L'aparició i consolidació d'aquest moviment és un símptoma de recuperació de l'acció col·lectiva al nostre país. Aquest moviment, pot arribar a representar el renaixement dels nous moviments socials i constituir un model organitzatiu a seguir per altres moviments, sobretot de caràcter ecològic que també defensen certs aspectes relacionats amb el territori.

Un exemple d'aquest referent el trobem en el moviment aparegut arrel del conflicte dels cables d'alta tensió a Les Gavarres, que en els darrers mesos ha signat una aliança amb la Plataforma en Defensa de l'Ebre per constituir un front comú d'oposició per les diferents agressions medio ambientals que sofreixen els seus territoris. El mateix alcalde de Llagostera afirma, referint-se al paper del moviment antitransvasament, que *"allò que feu és un exemple i un referent. Defensem Catalunya i el poble"*(El País 19/11/2001).

8. Diferents teòrics de la globalització (Beck, 1999), indiquen que aquest fenomen provoca efectes en els vincles de les estructures socials. Un d'aquests efectes és l'anomenada desterritorialització. Aquest fenomen comprèn i implica una reconceptualització de la noció d'espai en dos aspectes: primer en un desarrelament de la noció d'identitat de les persones respecte a l'espai on viuen, i segon, a la identificació de la nació amb el territori.

En el moviment contra el PHN queda refutada una part d'aquest hipòtesi al manifestar-se contràriament un arrelament de la noció d'identitat respecte a l'espai habitat –defensa de les Terres de l'Ebre-. La segona part de la hipòtesi si que queda demostrada al manifestar-se amb una identificació de nació i territori, entenent com a nació la configuració política i cultural de Catalunya “nosaltres som tan catalans com els altres”.

9. El moviment contra el PHN es tracta sens dubte d'un moviment ecologista. Tanmateix, sobrepassa aquesta classificació, al ser l'objectiu del moviment no només aturar el PHN, sinó també aconseguir el desenvolupament integral i sostenible d'unes comarques. Es qüestiona profundament el model de desenvolupament proposat per el govern, sent el detonant dels sorgiment d'aquest moviment l'aprovació del PHN.

10. Per part de la població existeix una presa de consciència de la pròpia existència com a zona i com a territori. Aquesta conscienciació és el fruit del desenvolupament d'un pensament i d'una ideologia on hi convergeixen aspectes i reflexions provinents de la democràcia participativa, el desenvolupament sostenible i un nou model de desenvolupament social i ecològic.

Aquest pensament ha estat estructurat i pedagògicament explicat per uns líders socials locals, amb un elevat nivell formatiu, i molts d'ells vinculats als interessos de la població de la zona, que podrien convertir-se en els representants polítics de les Terres de l'Ebre del futur.

Com veiem són molts els interrogants oberts que se'ns plantegen donada l'anàlisi d'un moviment social en constant evolució. Caldrà seguir molt acuradament el seu desenvolupament i les seves conseqüències tant en el que es refereix a l'objectiu que persegueix -l'aturament del PHN proposat pel govern-, com pels diferents precedents que pot arribar a significar en l'aparició, i posterior organització, de nous moviments socials.

BIBLIOGRAFIA

- Arbó, Sebastià Juan (1932), Terres de l'Ebre. Edicions 62 i "La Caixa", Barcelona.
- Arrufat i Viñoles, Rosa; Grau i Folch, Josep Joan; Sabaté i Borràs, Joan (1993), La terra Alta. Estructures productives i evolució social. Caixa d'Estalvis de Catalunya. Col·lecció Catalunya Comarcal, Barcelona.
- Bader, Veit-Michael (1991), Kollektives Handeln. Protheorie sozialer Ungleichheit und Kollektiven Handelns. Opladen.
- Barth, F(1976). Los grupos étnicos y sus fronteras. México, FCE.
- Berger, P.T. ; Luckmann, T.H. (1988) La construcció social de la realitat. Barcelona, Herder.
- Cabré, Ana; Pujades, Isabel (1982), Reconeixement Territorial de Catalunya. Generalitat de Catalunya. C.E.P, Departament de Política territorial i Obres Públiques, Barcelona.
- Carreres i Verdaguer, Carles (dir.) (1996), Geografia General dels Països Catalans. Vol 3: La Població. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- Ecologistes en acció (2000), Uso sostenible del agua en la cuenca del Mediterráneo. Una alternativa viable y sostenible al trasvase del Ebro.
- Ecologistes en acció (2000), PHN, análisis y propuestas por un uso racional del agua.
- Garcia, X.; Reixac, J.; Vilanova, S. (1979), El combat ecologista a Catalunya. Edicions 62. Barcelona.
- Generalitat de Catalunya (2001), Anuari estadístic de Catalunya 2001. Institut d'Estadística de Catalunya.
- Generalitat de Catalunya (1997), Estadística de població 1996. Vol 1. Xifres oficials comarcals i municipals. Institut d'Estadística de Catalunya.
- Generalitat de Catalunya (2001), Llibre Blanc del sector agrari. Un debat al territori. Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca.
- Gerdes, Dirk (Hg.) (1980), Campus Verlag. Frankfurt-New York. Aufstand der Provinz. Regionalismus in Westeuropa.
- Grau i Folch, Josep-Joan; Sorribes i Montserrat, Jesús (1982), El Montsià. Estructura i dinàmica socio-econòmica. Caixa d'Estalvis de Catalunya. Col·lecció Catalunya Comarcal, Barcelona.

Grau i Folch, Josep-Joan; Sorribes i Montserrat, Jesús (1985), *L'economia del Baix Ebre. Estructura i dinàmica socio-econòmica*. Caixa d'Estalvis de Catalunya. Col·lecció Catalunya Comarcal, Barcelona.

Grau i Folch, Josep-Joan; Sorribes i Montserrat, Jesús (1989), *La Ribera d'Ebre. Transformacions socio-econòmiques i perspectives de futur*. Caixa d'Estalvis de Catalunya. Col·lecció Catalunya Comarcal, Barcelona,

Grupo A.R.R.E. (1979), *Vivir del Ebro*. Editorial Lur. Donostia.

Guggengerber, B.; Offe, C. (Hg.) (1984), *An den Grenzen der Mehrheitsdemokratie*. Opladen.

Hernández, F.; Mercadé, F.; Oltrá, B. (1983), *Once tesis sobre la cuestión nacional en España*, Anthropos, Barcelona.

Hernández, F.; Mercadé, F. (1984) "Nuevos movimientos sociales. Los nacionalismos en el mundo occidental", en Del Campo, Salustino (Ed.) (1984), *Tratado de Sociología*. Vol. 2. Taurus, Madrid.

Johnston, H.; Laraña, E.; Gusfield, J. (1994), "Identidades, ideologías y vida cotidiana en los nuevos movimientos sociales", a: Laraña, E.; Gusfield, J., *Los nuevos movimientos sociales. De la ideología a la identidad*. CIS, Madrid.

Kriesi, H.P. (1999), "L'estructura organizacional de los nuevos movimientos sociales en su contexto político". A: McAdam (eds.), *Movimientos sociales: perspectivas comparadas*. Ed. Istmo. Madrid.

Lahusen, Christian (1996), "Interest group politics?. Eine ländervergleichende Studie zur verbandlichen Arbeit sozialer Bewegungsorganisationen", a: *Forschungsjournal Neue Soziale Bewegungen*. Heft 4. Dezember 1996, pages 24-39.

Laraña, Enrique; Gusfield, Joseph (1994), *Los nuevos movimientos sociales. De la ideología a la identidad*. CIS, Madrid.

Martínez Gil, Javier (2001), *Propuestas para la gestión y el uso adecuado del agua*, CODA.

McAdam, D.; McCarthy, J. Zald, M. (1999), *Movimientos sociales: perspectivas comparadas*. Ediciones Istmo. Madrid.

McAdam, Doug (1994), "Cultura y movimientos sociales", a: Laraña, E.; Gusfield, J. *Los nuevos movimientos sociales. De la ideología a la identidad*. CIS. Madrid.

Melucci, Alberto (1980), "The New Social Movements: A Theoretical Approach", a: *Social Science*, núm. 527, May.

Michelsen, Johannes (2001), "Recent Development and Political Acceptance of Organic Farming in Europe", a: *Sociologia Ruralis*. Vol. 11, núm. 1 January 2001.

Mingione, Enzo (1993), *Las sociedades fragmentadas. Una sociología de la vida económica mas allá del paradigma del mercado*. Ministerio de Trabajo. Madrid.

Molins, Joaquim (1998), *La teoria de Grupos*. Wp núm. 143. ICPS. Barcelona.

Padró Municipal d'Habitants 1991. Institut d'Estadística de Catalunya.

Padró Municipal d'Habitants 1996. Institut d'Estadística de Catalunya.

Peix, Andreu (1987), "La pagesia catalana" a: *VV.AA Visió de Catalunya*. El canvi i la reconstrucció nacional des de la perspectiva sociològica. Diputació de Barcelona.

Pont Vidal, Josep (1999), "La investigación de los movimientos sociales desde la Sociología y la Ciencia Política. Una propuesta de aproximación teórica". A: *Papers*. Revista de Sociología, núm 57, pags. 257-272.

Pont Vidal, Josep (1999), "A què ens referim quan parlem de Moviment Social? Com podem analitzar-lo?". A: *Revista Catalana de Sociologia*, núm 8. Barcelona.

Pont Vidal, Josep (1996), "El moviment per a la Solidaritat i les ONG de Desenvolupament: crisi o reptes des d'una nova perspectiva. A: *Papers de la Fundació*. Fundació Campalans. Núm. 84, juliol 1996. Barcelona.

Raschke, Joachim (1988), *Soziale Bewegungen*. Frankfurt-Main.

Rammstedt, Ottheim (1978), *Soziale Begegnung*. Frankfurt.

Riechmann J., Fernández Buey, F. (1994), *Redes que dan libertad*. Ed. Paidós. Barcelona.

Rocher, G. (1990), *Introducción a la sociología general*. Editorial Herder. Barcelona.

Rucht, Dieter (1996), "Wirkungen von Umweltbewegungen: Von den Schwierigkeiten einer Bilanz", a: *Forschungsjournal Neue Soziale Bewegungen*. Heft 4. Dezember 1996, pags 15-28.

Subirats, Marina; Crespan, José Luís (1981), *Reconeixement Territorial de Catalunya*. Vol III, *La Terra Alta*. Estudi sociològic de Les activitats productives i les formes de vida. Generalitat de Catalunya. C.E.P, Departament de Política territorial i Obres Públiques, Barcelona.

Taylor, S.J.; Bogdan, R. (1986), *Introducción a los métodos cualitativos de investigación*. Buenos Aires: Paidós.

Tarrow, Sidney (1989), *Democracy and Disorder: Protest and Politics in Italy, 1965-1975*. Oxford, Clarendon Press.

Tarrow, Sidney. (1994), *Power in Movement. Social Movements, Collectives action and Politics*. Cambridge University Press.

Tilly, Charles. (1978), *From Mobilization to Revolution*. Reading, MA, Addison Wesley Publishing Co.

Touraine, Alain (1978), *Introducción a la sociología*. Ariel.

Touraine, Alain (1982), *Die Antinukleare Prophetie. Zukunftentwürfe einer sozialen Bewegung*. Campus Verlag. Frankfurt-Main.

Touraine, Alain (1990), *Movimientos sociales de hoy*. Hacer editorial.

Touraine, Alain (1993), *Crítica a la modernidad*. Ediciones Temas de hoy.

Touraine, Alain (1997), *De la mañana de los regímenes nacional-populares a la víspera de los movimientos sociales. Conferència feta al Congrés Internacional de Guadalajara (Mèxic)*.

Walk, Heike; Brunnengräger, Achim (1996), "Ad-hoc-Allianzen"- eine neue gesellschaftspolitische Perspektive?, a: *Forschungsjournal Neue Soziale Bewegungen*. Heft 2. Juni 1996, pags 70-83.

HEMEROTECA

Diaris consultats. Dates des de Setembre 2000 fins Gener 2002.

DIARI DE TARRAGONA

EL PAIS

EL PERIÓDICO DE ARAGÓN

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA

HERALDO DE ARAGÓN

LA VANGUARDIA

LA VERDAD DE MURCIA

WEBS INTERNET VISITADES

www.agua-debate.org

www.alvent.net

www.ebre.net

www.ebrencs.com

www.elpais.es

www.elperiodico.com

www.geocities.com/RainForest/Jungle/1839

www.lavanguardia.es

www.marchabruselas.com

www.idescat.es

ANNEXOS

ANNEX I

TIPOLOGIA DE LES ASSOCIACIONS QUE FORMEN PART DEL MOVIMENT CONTRA EL PLA HIDROLÒGIC NACIONAL

Tipologia Associacions	ECOLÒGI- QUES	UNIVERSI- TÀRIES/EDUC ACIÓ/JOVEN- TUT	ASSOCIA- CION S VEÏNS	INTERNA- CIONALS	CASES REGIONALS	ALTRES ASSOCIA- CION S	SINDICATS	PARTITS POLÍTICS
	ADENC	Universitat Verda	CONFAVC	WWF/ Seo/Bird Life	Federación de Centros y Casas Regionales de Catalunya	Acció Antimilitaris- ta Baix Ebre	CCOO	PSC-PSOE
	GEPEC	Assemblea Estudiants Secundària	FAVB	Les Verts			CGT	Juventut Socialista de Catalunya
	Acció Ecologista					Acció Creativa Solidària de Lleida	Unió de Pagesos de Catalunya	Ciutadans pel canvi
	Ecologia Humanista	Universitaris Terres de l'Ebre				ACUDE	Intersindical- CSC	Els Verds- Alternativa Verda
	Ateneu Naturalista de Girona	Joves en Defensa de les Terres de l'Ebre				ANG	Joves de CCOO	Els Verds- Opció Verda
	La Llabor Ecologista					ACTE	UGT de Catalunya	Els Verds- CEC
	Ecomediterrà nia					ADDA-EA	USOC	
	Assemblea					ALA-EA		
						ADENC		ERC

	Entitats Ecologistes de Catalunya (AEEC)							ADE EI Lledoner			EuiA
	AMS-Rius amb Vida							AE La Xopera AEF			Iniciativa per Catalunya- Verds
	Animal Help							ANEGx			JERC
	Bosc Verd							ARITJOL			Joves d'Esquerra Verda
	Col·lectiu Ecologista Vall Calonge							Cadma			Llista Verda
	Ecologia Humanista							Cànem-EA			
								CEPA			PSAN
	Ecologistes en Acció de Catalunya							COAGRET			
	Ecojustícia							CODESEMA			
	Fòrum Cívica de Barcelona Sostenible							Col·lectiu Agudells-EA			
								CRIC			
								COS			
	Fotosíntesi							CYPSELA			

[illegible]

[illegible]

ANNEX II

Priorat

Població

	Comarca			Catalunya		
Per edats:	1981	1991	1996	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	17,6	13,8	11,2	24,9	17,8	14,7
De 15 a 64 anys	60,2	60,2	60,8	64,0	67,9	69,0
De 65 anys i més	21,8	26,0	28,0	11,0	14,3	16,3
No hi consta	0,4	-	-	0,1	-	-
Total població	10.431	9.475	9.212	5.956.414	6.059.494	6.090.040

Fonts:

Institut d'Estadística de Catalunya. Censos de població i padrons municipals d'habitants.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

Anys disponibles: Total: 1975 a 1996. Per edats: 1981, 1986, 1991, 1996.

Lloc de naixement

	Comarca		Catalunya	
	1991	1996	1991	1996
Nascuts a Catalunya	89,0	88,9	67,5	68,4
Nascuts a la resta de l'Estat	10,2	9,6	30,8	28,8
Nascuts a l'estranger	0,8	1,5	1,7	2,8
Total	9.475	9.212	6.059.494	6.090.040

Fonts:

Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

Anys disponibles: 1981, 1986, 1991, 1996.

Moviment natural de la població

	Comarca		Catalunya	
	1991	1998	1991	1998
Nascut vius	58	50	56.162	56.572
Defuncions	137	137	52.110	55.469
Matrimonis	19	29	32.491	31.544
Creixement vegetatiu	-79	-87	4.052	1.103

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Moviment natural de la població. Dades municipals i comarcals. Anual.

Anys diponibles: 1975 a 1998.

Superfície agrària

Distribució de la superfície:	Comarca 1989	Catalunya 1989
Terres llaurades	36,3	33,9
Pastures permanents	0,7	10,9
Terreny forestal	39,8	39,7
Altres superfícies	23,2	15,5
Total hectàrees	33.834	2.471.590

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens agrari 1989.

Any disponible: 1989.

Població ocupada resident per sectors d'activitat

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Agrari	37,7	33,4	25,8	4,9	3,7	3,2
Indústria	19,4	24,8	23,3	35,7	36,2	32,1
Construcció	7,3	11,1	12,0	5,3	8,2	7,0
Serveis	23,7	30,7	38,9	45,6	51,9	57,7
No hi consta	11,9	-	-	8,5	-	-
Total ocupació	3.142	3.305	3.034	1.839.097	2.255.430	2.204.652

Fonts:

Institut d'Estadística de Catalunya. Padró municipal d'habitants 1986.

Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

Anys disponibles: 1986, 1991, 1996.

Producte interior brut a preus de mercat (PIB)

	Comarca 1991	Catalunya 1991
PIB (milions de ptes.)	6.828	10.327.188
PIB per habitant (milers de ptes.)	720,6	1.704,3
Distribució del valor afegit brut per sectors (%):		
agricultura	21,9	1,6
indústria	21,3	30,6
construcció	12,4	8,3
serveis	44,4	59,5
Total	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Macromagnituds bàsiques de les economies comarcals 1991.
Any disponible: 1991.

Renda bruta familiar disponible (RBFD)

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
RBFD (milions de ptes.)	4.789	8.908	13.290	3.915.901	7.001.490	9.531.731
RBFD per habitant (milers de ptes.)	478,1	939,9	1.442,7	654,1	1.153,2	1.565,1
Índex RBFD per hab. (Catalunya=100)	73,1	81,5	92,2	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996.
Anys disponibles: 1986 a 1996.

Distribució de la RBFD per recursos principals

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Remuneració d'assalariats	42,1	42,7	35,1	61,3	60,4	56,1
Rendes empresarials i professionals	42,5	41,2	50,9	30,1	31,4	35,4
Prestacions socials per jubilació i atur	15,4	16,1	14,0	8,6	8,2	8,5
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996.

Anys disponibles: 1986 a 1996.

Establiments i professionals per grans sectors d'activitat econòmica

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Indústria	101	118	59.514	60.647
Construcció	130	162	52.961	62.967
Comerç al detall	168	172	120.052	119.896
Serveis llevat comerç al detall	222	254	211.202	234.920
Professionals i artistes	57	64	76.747	84.103
Total establiments	678	770	520.476	562.533

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE).

Establiments d'empreses industrials

Comarca	Catalunya			
	1995	1998	1995	1998
Energia i aigua	3	4	1.014	1.152
Química i metall	1	0	4.087	4.051
Transformació de metalls	7	11	18.974	20.138
Productes alimentaris	44	61	4.947	4.939
Tèxtil i confecció	15	13	12.041	11.731
Edició i mobles	28	27	14.154	14.353
Indústria ncaa ⁽¹⁾	3	2	4.297	4.283
Total establiments	101	118	59.514	60.647

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE).

Anys disponibles: 1994 a 1998.

Baix Ebre

Població

	Comarca			Catalunya		
Per edats:	1981	1991	1996	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	22,1	17,6	14,5	24,9	17,8	14,7
De 15 a 64 anys	63,1	64,2	65,0	64,0	67,9	69,0
De 65 anys i més	14,8	18,2	20,5	11,0	14,3	16,3
No hi consta	0,0	-	-	0,1	-	-
Total població	62.554	64.645	65.879	5.956.414	6.059.494	6.090.040

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya. Censos de població i padrons municipals d'habitants.
 Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996. Anys disponibles: Total: 1975 a 1996. Per
 edats: 1981, 1986, 1991, 1996.

Lloc de naixement

	Comarca		Catalunya	
	1991	1996	1991	1996
Nascuts a Catalunya	87,6	86,9	67,5	68,4
Nascuts a la resta de l'Estat	11,4	11,3	30,8	28,8
Nascuts a l'estranger	1,0	1,8	1,7	2,8
Total	64.645	65.879	6.059.494	6.090.040

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.
 Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.
 Anys disponibles: 1981, 1986, 1991, 1996.

Moviment natural de la població

	Comarca		Catalunya	
	1991	1998	1991	1998
Nascut vius	507	550	56.162	56.572
Defuncions	670	744	52.110	55.469
Matrimonis	327	296	32.491	31.544
Creixement vegetatiu	-163	-194	4.052	1.103

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Moviment natural de la població. Dades municipals i comarcals.
Anual. Anys diponibles: 1975 a 1998.

Superfície agrària

Distribució de la superfície:	Comarca 1989	Catalunya 1989
Terres llaurades	50,2	33,9
Pastures permanents	1,3	10,9
Terreny forestal	21,4	39,7
Altres superfícies	27,1	15,5
Total hectàrees	73.651	2.471.590

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens agrari 1989.
Any disponible: 1989.

Població ocupada resident per sectors d'activitat

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Agrari	26,3	18,0	14,4	4,9	3,7	3,2
Indústria	22,7	23,3	23,1	35,7	36,2	32,1
Construcció	8,6	12,6	11,7	5,3	8,2	7,0
Serveis	39,3	46,1	50,8	45,6	51,9	57,7
No hi consta	3,1	-	-	8,5	-	-
Total ocupació	20.118	22.535	22.182	1.839.097	2.255.430	2.204.652

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya. Padró municipal d'habitants 1986.
Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.
Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.
Anys disponibles: 1986, 1991, 1996.

Producte interior brut a preus de mercat (PIB)

	Comarca 1991	Catalunya 1991
PIB (milions de ptes.)	87.080	10.327.188
PIB per habitant (milers de ptes.)	1.347,1	1.704,3
Distribució del valor afegit brut per sectors (%):		
agricultura	8,5	1,6
indústria	22,5	30,6
construcció	12,4	8,3
serveis	56,6	59,5
Total	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Macromagnituds bàsiques de les economies comarcals 1991.
Any disponible: 1991.

Renda bruta familiar disponible (RBFD)

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
RBFD (milions de ptes.)	38.564	69.215	96.685	3.915.901	7.001.490	9.531.731
RBFD per habitant (milers de ptes.)	597,8	1.070,8	1.467,6	654,1	1.153,2	1.565,1
Índex RBFD per hab. (Catalunya=100)	91,4	92,9	93,8	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996.
Anys disponibles: 1986 a 1996.

Distribució de la RBFD per recursos principals

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Remuneració d'assalariats	51,6	51,2	44,5	61,3	60,4	56,1
Rendes empresarials i professionals	38,8	37,6	45,0	30,1	31,4	35,4
Prestacions socials per jubilació i atur	9,6	11,2	10,5	8,6	8,2	8,5
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996. Anys disponibles: 1986 a 1996.

Establiments i professionals per grans sectors d'activitat econòmica

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Indústria	416	419	59.514	60.647
Construcció	724	845	52.961	62.967
Comerç al detall	1.389	1.427	120.052	119.896
Serveis llevat comerç al detall	2.136	2.277	211.202	234.920
Professionals i artistes	564	595	76.747	84.103
Total establiments	5.229	5.563	520.476	562.533

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE).
Anys disponibles: 1994 a 1998.

Establiments d'empreses industrials

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Energia i aigua	16	15	1.014	1.152
Química i metall	42	40	4.087	4.051
Transformació de metalls	109	108	18.974	20.138
Productes alimentaris	97	99	4.947	4.939
Tèxtil i confecció	40	41	12.041	11.731
Edició i mobles	94	100	14.154	14.353
Indústria ncaa ⁽¹⁾	18	16	4.297	4.283
Total establiments	416	419	59.514	60.647

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE).
Anys disponibles: 1994 a 1998.

Montsià

Població

	Comarca			Catalunya		
Per edats:	1981	1991	1996	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	22,4	17,8	14,7	24,9	17,8	14,7
De 15 a 64 anys	62,3	64,2	65,2	64,0	67,9	69,0
De 65 anys i més	15,2	18,0	20,1	11,0	14,3	16,3
No hi consta	0,1	-	-	0,1	-	-
Total població	52.971	54.307	54.765	5.956.414	6.059.494	6.090.040

Fonts:

Institut d'Estadística de Catalunya. Censos de població i padrons municipals d'habitants.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

Anys disponibles: Total: 1975 a 1996. Per edats: 1981, 1986, 1991, 1996.

Lloc de naixement

	Comarca		Catalunya	
	1991	1996	1991	1996
Nascuts a Catalunya	84,8	84,2	67,5	68,4
Nascuts a la resta de l'Estat	14,1	13,6	30,8	28,8
Nascuts a l'estranger	1,1	2,2	1,7	2,8
Total	54.307	54.765	6.059.494	6.090.040

Fonts:

Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

Anys disponibles: 1981, 1986, 1991, 1996.

Moviment natural de la població

	Comarca		Catalunya	
	1991	1998	1991	1998
Nascut vius	501	438	56.162	56.572
Defuncions	554	545	52.110	55.469
Matrimonis	259	293	32.491	31.544
Creixement vegetatiu	-53	-107	4.052	1.103

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Moviment natural de la població. Dades municipals i comarcals.
Anual. Anys diponibles: 1975 a 1998.

Superfície agrària

Distribució de la superfície:	Comarca 1989	Catalunya 1989
Terres llaurades	65,7	33,9
Pastures permanents	1,6	10,9
Terreny forestal	10,2	39,7
Altres superfícies	22,5	15,5
Total hectàrees	47.769	2.471.590

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens agrari 1989. Any disponible: 1989.

Població ocupada resident per sectors d'activitat

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Agrari	28,4	25,7	21,3	4,9	3,7	3,2
Indústria	19,3	25,6	27,6	35,7	36,2	32,1
Construcció	6,8	11,1	9,2	5,3	8,2	7,0
Serveis	27,5	37,6	41,9	45,6	51,9	57,7
No hi consta	18,0	-	-	8,5	-	-
Total ocupació	16.945	19.032	18.824	1.839.097	2.255.430	2.204.652

Fonts:

Institut d'Estadística de Catalunya. Padró municipal d'habitants 1986.

Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

Anys disponibles: 1986, 1991, 1996.

Producte interior brut a preus de mercat (PIB)

	Comarca 1991	Catalunya 1991
PIB (milions de ptes.)	62.376	10.327.188
PIB per habitant (milers de ptes.)	1.148,6	1.704,3
Distribució del valor afegit brut per sectors (%):		
agricultura	13,6	1,6
indústria	22,1	30,6
construcció	13,2	8,3
serveis	51,1	59,5
Total	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Macromagnituds bàsiques de les economies comarcals 1991.
Any disponible: 1991.

Renda bruta familiar disponible (RBFD)

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
RBFD (milions de ptes.)	30.923	55.649	79.841	3.915.901	7.001.490	9.531.731
RBFD per habitant (milers de ptes.)	572,3	1.022,9	1.457,9	654,1	1.153,2	1.565,1
Índex RBFD per hab. (Catalunya=100)	87,5	88,7	93,2	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996.
Anys disponibles: 1986 a 1996.

Distribució de la RBFD per recursos principals

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Remuneració d'assalariats	44,0	45,3	39,7	61,3	60,4	56,1
Rendes empresarials i professionals	46,4	45,0	50,2	30,1	31,4	35,4
Prestacions socials per jubilació i atur	9,6	9,7	10,1	8,6	8,2	8,5
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996. Anys disponibles: 1986 a 1996.

Establiments i professionals per grans sectors d'activitat econòmica

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Indústria	452	476	59.514	60.647
Construcció	576	675	52.961	62.967
Comerç al detall	1.123	1.217	120.052	119.896
Serveis llevat comerç al detall	1.864	2.003	211.202	234.920
Professionals i artistes	422	445	76.747	84.103
Total establiments	4.437	4.816	520.476	562.533

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE).
Anys disponibles: 1994 a 1998.

Establiments d'empreses industrials

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Energia i aigua	12	16	1.014	1.152
Química i metall	39	41	4.087	4.051
Transformació de metalls	120	132	18.974	20.138
Productes alimentaris	47	49	4.947	4.939
Tèxtil i confecció	36	43	12.041	11.731
Edició i mobles	178	174	14.154	14.353
Indústria noaa ⁽¹⁾	20	21	4.297	4.283
Total establiments	452	476	59.514	60.647

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE).
Anys disponibles: 1994 a 1998.

Ribera d'Ebre

Població

Per edats:	Comarca			Catalunya		
	1981	1991	1996	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	20,8	17,4	14,4	24,9	17,8	14,7
De 15 a 64 anys	62,8	61,6	62,4	64,0	67,9	69,0
De 65 anys i més	15,8	21,0	23,2	11,0	14,3	16,3
No hi consta	0,6	-	-	0,1	-	-
Total població	24.984	23.055	22.442	5.956.414	6.059.494	6.090.040

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya. Censos de població i padrons municipals d'habitants.
 Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996. Anys disponibles: Total: 1975 a 1996. Per edats: 1981, 1986, 1991, 1996.

Lloc de naixement

	Comarca		Catalunya	
	1991	1996	1991	1996
Nascuts a Catalunya	84,1	84,1	67,5	68,4
Nascuts a la resta de l'Estat	15,3	14,8	30,8	28,8
Nascuts a l'estranger	0,6	1,1	1,7	2,8
Total	23.055	22.442	6.059.494	6.090.040

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.
 Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.
 Anys disponibles: 1981, 1986, 1991, 1996.

Moviment natural de la població

	Comarca		Catalunya	
	1991	1998	1991	1998
Nascut viu	179	176	56.162	56.572
Defuncions	260	260	52.110	55.469
Matrimonis	94	69	32.491	31.544
Creixement vegetatiu	-81	-84	4.052	1.103

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Moviment natural de la població. Dades municipals i comarcals.
 Anual. Anys disponibles: 1975 a 1998.

Superfície agrària

Distribució de la superfície:	Comarca 1989	Catalunya 1989
Terres llaurades	45,1	33,9
Pastures permanents	0,3	10,9
Terreny forestal	33,0	39,7
Altres superfícies	21,6	15,5
Total hectàrees	53.088	2.471.590

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens agrari 1989. Any disponible: 1989.

Població ocupada resident per sectors d'activitat

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Agrari	20,0	18,2	15,4	4,9	3,7	3,2
Indústria	37,4	36,8	31,7	35,7	36,2	32,1
Construcció	7,2	9,9	8,5	5,3	8,2	7,0
Serveis	28,5	35,1	44,4	45,6	51,9	57,7
No hi consta	6,9	-	-	8,5	-	-
Total ocupació	6.904	7.552	7.054	1.839.097	2.255.430	2.204.652

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya. Padró municipal d'habitants 1986.

Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

Anys disponibles: 1986, 1991, 1996.

Producte interior brut a preus de mercat (PIB)

	Comarca 1991	Catalunya 1991
PIB (milions de ptes.)	52.357	10.327.188
PIB per habitant (milers de ptes.)	2.271,0	1.704,3
Distribució del valor afegit brut per sectors (%):		
agricultura	4,5	1,6
indústria	69,6	30,6
construcció	4,6	8,3
serveis	21,3	59,5
Total	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Macromagnituds bàsiques de les economies comarcals 1991.

Any disponible: 1991.

Renda bruta familiar disponible (Rbfd)

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
RBFD (milions de ptes.)	13.918	24.125	32.055	3.915.901	7.001.490	9.531.731
RBFD per habitant (milers de ptes.)	588,9	1.048,3	1.428,4	654,1	1.153,2	1.565,1
Index RBFD per hab. (Catalunya=100)	90,0	90,9	91,3	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996. Anys disponibles: 1986 a 1996.

Distribució de la RBFD per recursos principals

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Remuneració d'assalariats	58,4	57,8	49,0	61,3	60,4	56,1
Rendes empresarials i professionals	31,2	31,0	40,0	30,1	31,4	35,4
Prestacions socials per jubilació i atur	10,4	11,2	11,0	8,6	8,2	8,5
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996. Anys disponibles: 1986 a 1996.

Establiments i professionals per grans sectors d'activitat econòmica

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Indústria	190	185	59.514	60.647
Construcció	241	266	52.961	62.967
Comerç al detall	459	466	120.052	119.896
Serveis llevat comerç al detall	593	628	211.202	234.920
Professionals i artistes	130	152	76.747	84.103
Total establiments	1.613	1.697	520.476	562.533

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE). Anys disponibles: 1994 a 1998.

Establiments d'empreses industrials

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Energia i aigua	11	13	1.014	1.152
Química i metall	23	19	4.087	4.051
Transformació de metalls	36	34	18.974	20.138
Productes alimentaris	58	58	4.947	4.939
Tèxtil i confecció	15	17	12.041	11.731
Edició i mobles	44	40	14.154	14.353
Indústria ncaa ⁽¹⁾	3	4	4.297	4.283
Total establiments	190	185	59.514	60.647

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE). Anys disponibles: 1994 a 1998.

Terra Alta

Població

Per edats:	Comarca			Catalunya		
	1981	1991	1996	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	17,3	14,5	12,3	24,9	17,8	14,7
De 15 a 64 anys	63,7	61,8	60,6	64,0	67,9	69,0
De 65 anys i més	18,7	23,7	27,1	11,0	14,3	16,3
No hi consta	0,3	-	-	0,1	-	-
Total població	13.732	12.945	12.584	5.956.414	6.059.494	6.090.040

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya. Censos de població i padrons municipals d'habitants.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996. Anys disponibles: Total: 1975 a 1996. Per edats: 1981, 1986, 1991, 1996.

Lloc de naixement

	Comarca		Catalunya	
	1991	1996	1991	1996
Nascuts a Catalunya	93,7	93,2	67,5	68,4
Nascuts a la resta de l'Estat	6,2	6,4	30,8	28,8
Nascuts a l'estranger	0,1	0,4	1,7	2,8
Total	12.945	12.584	6.059.494	6.090.040

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996. Anys disponibles: 1981, 1986, 1991, 1996.

Moviment natural de la població

	Comarca		Catalunya	
	1991	1998	1991	1998
Nascut viu	98	81	56.162	56.572
Defuncions	173	152	52.110	55.469
Matrimonis	37	32	32.491	31.544
Creixement vegetatiu	-75	-71	4.052	1.103

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Moviment natural de la població. Dades municipals i comarcals. Anual. Anys disponibles: 1975 a 1998.

Superfície agrària

Distribució de la superfície:	Comarca 1989	Catalunya 1989
Terres llaurades	48,5	33,9
Pastures permanents	0,0	10,9
Terreny forestal	43,7	39,7
Altres superfícies	7,8	15,5
Total hectàrees	60.810	2.471.590

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens agrari 1989. Any disponible: 1989.

Població ocupada resident per sectors d'activitat

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Agrari	53,4	39,8	33,2	4,9	3,7	3,2
Indústria	18,4	24,9	25,4	35,7	36,2	32,1
Construcció	6,2	11,1	9,4	5,3	8,2	7,0
Serveis	16,9	24,2	32,0	45,6	51,9	57,7
No hi consta	5,1	-	-	8,5	-	-
Total ocupació	4.459	4.494	4.115	1.839.097	2.255.430	2.204.652

Fonts:

Institut d'Estadística de Catalunya. Padró municipal d'habitants 1986.

Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

Anys disponibles: 1986, 1991, 1996.

**Producte interior brut a preus de
mercat (PIB)**

	Comarca 1991	Catalunya 1991
PIB (milions de ptes.)	10.018	10.327.188
PIB per habitant (milers de ptes.)	773,9	1.704,3
Distribució del valor afegit brut per sectors (%):		
agricultura	24,8	1,6
indústria	25,4	30,6
construcció	9,8	8,3
serveis	40,0	59,5
Total	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Macromagnituds bàsiques de les economies comarcals 1991.
Any disponible: 1991.

**Renda bruta familiar disponible
(RBFD)**

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
RBFD (milions de ptes.)	6.284	12.165	18.348	3.915.901	7.001.490	9.531.731
RBFD per habitant (milers de ptes.)	468,6	941,1	1.458,1	654,1	1.153,2	1.565,1
Índex RBFD per hab. (Catalunya=100)	71,6	81,6	93,2	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996.
Anys disponibles: 1986 a 1996.

Distribució de la RBFD per recursos principals

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Remuneració d'assalariats	33,3	38,0	31,5	61,3	60,4	56,1
Rendes empresarials i professionals	52,2	47,1	55,4	30,1	31,4	35,4
Prestacions socials per jubilació i atur	14,5	14,9	13,1	8,6	8,2	8,5
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996.

Anys disponibles: 1986 a 1996.

Establiments i professionals per grans sectors d'activitat econòmica

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Indústria	194	218	59.514	60.647
Construcció	127	166	52.961	62.967
Comerç al detall	242	249	120.052	119.896
Serveis llevat comerç al detall	351	375	211.202	234.920
Professionals i artistes	57	76	76.747	84.103
Total establiments	971	1.084	520.476	562.533

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE).

Anys disponibles: 1994 a 1998.

Establiments d'empreses industrials

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Energia i aigua	5	7	1.014	1.152
Química i metall	8	10	4.087	4.051
Transformació de metalls	27	28	18.974	20.138
Productes alimentaris	73	80	4.947	4.939
Tèxtil i confecció	45	53	12.041	11.731
Edició i mobles	34	37	14.154	14.353
Indústria ncaa ⁽¹⁾	2	3	4.297	4.283
Total establiments	194	218	59.514	60.647

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE).

Anys disponibles: 1994 a 1998.

ANNEX III

□ MANIFEST CONSTITUENT DE LA PLATAFORMA EN DEFENSA DE L'EBRE

Per un desenvolupament sostenible i territorialment equilibrat.

Sens dubte, l'aigua és vida. Vida a les ciutats, als regadius, a la indústria, però també és vida al medi ambient en forma de rius, paisatges, i patrimonis de la natura. En definitiva, l'aigua és un element essencial d'identitat i d'articulació de territoris, tant a la muntanya com al pla i les zones urbanes.

Al Llibre Blanc, presentat pel Govern, s'ofereix com a única conclusió clara la necessitat de realitzar grans transvasaments des del Tajo i, sobretot des de l'Ebre, fins al sud-est, i més concretament cap a la Regió murciana. La caracterització de l'Ebre i del Tajo com a principals "conques excedentàries", i la del Segura com a "conca estructuralment deficitària" fonamenten formalment la "ineludible" necessitat d'aquests transvasaments. La caracterització que altres conques i territoris (al Llevant de la Península, a l'àrea metropolitana de Barcelona, en algunes zones d'Andalusia, o a la capçalera del Guadiana) sofreixen "dèficits conjunturals" motiva igualment la proposta d'altres possibles transvasaments que, una altra vegada, tindrien l'Ebre i el Tajo com a possibles donants de cabdals.

Al Llibre Blanc es troba a faltar la més elemental anàlisi sobre els processos de sobreexplotació dels recursos propis que han generat les esmentades situacions de "dèficit". Es contempla la situació d'aquestes zones com a simple conseqüència de la fatalitat d'un ordre natural que imposa els anomenats "desequilibrios hidrológicos a resolver" per mitjà dels grans transvasaments.

D'altra banda, la modificació de la Llei d'Aigües obre el camí cap a la privatització de les aigües i posa en perill el caràcter públic d'aquest patrimoni que s'hauria de gestionar sota la responsabilitat de l'Administració cap a un nou model de desenvolupament sostenible en benefici de la societat en conjunt. Els grans transvasaments impulsen una política hidrològica i un model de desenvolupament

insostenible.

Sovint s'invoquen raons "d'interès general", i fins i tot de solidaritat per justificar la derivació de cabals cap a les zones en què, des d'una gestió inadequada dels recursos disponibles, es presenten situacions de "dèficit". A parer nostre, aquesta política de grans transvasaments representa una elusió del problema essencial d'insostenibilitat del model de desenvolupament vigent en aquestes zones en matèria d'aigües. Però, a més, suposa l'elusió d'un problema, potser encara més urgent, que alimenta l'espiral d'insostenibilitat, el desgovern i l'imperi de l'individualisme en què els interessos privats s'imposen sistemàticament sobre els interessos col·lectius.

Darrera d'aquestes propostes es mouen no només els poderosos interessos privats (directament beneficiaris d'aquesta administració individualista i abusiva del patrimoni públic hidràulic d'aquestes zones), sinó els grans grups de poder de les constructores i les hidroelèctriques, a banda dels interessos del mercat de vots que amb tanta facilitat s'articulen des de l'expectativa d'un creixement tan il·limitat com insostenible, basat en el finançament públic.

En aquest context, potenciar com a màxima prioritat aquesta política de grans transvasaments no fa altra cosa que induir una més ampla espiral d'insostenibilitat. Els grans transvasaments promouen un desenvolupament més desequilibrat i injust des del punt de vista territorial.

La tendència actual de concentrar població a l'arc mediterrani, cosa que desactiva econòmicament i socialment les àrees d'interior, no és un fenomen desitjable ni inevitable. La insostenibilitat del model de desenvolupament turístic i poblacional de la costa mediterrània col·lapsa la mateixa qualitat de vida, i les perspectives de la seua indústria turística. De la mateixa manera, moltes zones de l'interior s'aboquen a una desactivació econòmica i social tan injusta com negativa per al conjunt del país.

El fet de desenvolupar una política d'ordenació territorial equilibrada, tant en el conjunt de l'Estat com en cada comunitat autònoma, comporta un dels grans dèficits

i un dels reptes pendents al nostre país. La política de grans transvasaments agreujaria de manera inacceptable els actuals desequilibris territorials, i potenciarà el desenvolupament de les zones més pròsperes, en detriment de les zones menys desenvolupades, i atemptaria contra els principis de justícia i d'equitat més elementals, reconeguts fins i tot per la Constitució.

Els grans transvasaments suposarien grans impactes ambientals.

Els grans transvasaments exigiria la construcció d'altres grans preses, especialment als Pirineus, cosa que generaria afeccions socials de summa gravetat, i també impactes enormes sobre patrimonis ambientals d'alt valor. D'altra banda, els impactes ecològics i ambientals sobre l'estabilitat del Delta de l'Ebre i sobre la plataforma litoral mediterrània serien inacceptables. S'acceleraria el retrocés i la salinització del Delta, alhora que les afeccions sobre l'activitat mariscadora i sobre les pesqueres de la plataforma litoral podrien ser molt greus.

Des del punt de vista econòmic les prioritats són unes altres. Malgrat que es pretén justificar des d'objectius essencialment econòmics, el Llibre Blanc eludeix un debat econòmic seriós sobre els costos monetaris d'aquests grans transvasaments. Si comptabilitzem tots els costos d'aquests projectes faraònics, incloent-hi tant les inversions de les grans preses de regulació en capçalera i en trànsit, com de les infraestructures de transport, de distribució i d'eventual transformació de nous regadius en destinació, a banda dels costos de bombeig i de manteniment, de fet s'arriba a valors que deposen els límits de la racionalitat i de la viabilitat econòmica, especialment després de comptabilitzar les enormes pèrdues que tindrien semblants transvasaments. En aquestes condicions, resulta evident que les prioritats per abordar amb eficàcia i racionalitat els déficits esmentats són unes altres, fins i tot des d'un punt de vista econòmic.

Davant d'aquest conjunt de raons, els sotasignants fem una crida a la consciència i a la mobilització ciutadana a tota la vall de l'Ebre contra aquests transvasaments, al mateix temps que ens comprometem a articular aquesta mobilització en tota la conca.

□ **MANIFEST CONSTITUENT DE LA PLATAFORMA PER A LA DEFENSA DEL PATRIMONI CULTURAL, HISTÒRIC I PAISATGÍSTIC DE LA RIBERA D'EBRE**

Els espais naturals de les Terres de l'Ebre han estat els grans oblidats de l'administració encarregada de protegir algunes de les serres i zones del riu Ebre, autèntic vertebrador d'aquestes terres, no ha estat suficient per garantir-ne la seva conservació.

A la Ribera d'Ebre i concretament dins l'entorn que formen les zones PEIN del riu Ebre, Cardó, Tivissa-Vandellós, Llaberia, Pàndols i Cavalls, es pretén instal·lar la CENTRAL TÈRMICA de cicle combinat a gas més gra d'Europa. La central que promou la multinacional nordamericana ENRON comptarà amb 1.600 MegaWats de potència instal·lada, prop dels 2.000 MW de les dues centrals nuclears d'Ascó.

Segons la pròpia empresa promotora, aquesta TÈRMICA emetrà a l'atmosfera cada hora: 580 tones de diòxid de carboni, (el CO₂ és el gas que provoca l'efecte hivernacle i el conseqüent canvi climàtic), 496 quilos d'òxids de nitrògen, 128 quilos d'òxids de carboni i 30 quilos de diòxid de sofre (responsable de la pluja àcida). En el cas d'emprar gas-oil (fet que es podria produir durant dos mesos a l'any) es doblaran les emissions d'òxid de carboni i la quantitat de diòxid de sofre emesa per hora serà de 1.017 quilos. La instal·lació d'aquesta central suposarà un gran perjudici per a la Ribera d'Ebre i comarques veïnes afectant directament a la salut de les persones, a la nostra riquesa agrícola i al nostre patrimoni natural. El projecte preveu, a més, la construcció de 4 funerals de 105 metres d'alçada cadascun, provocant un impressionant impacte visual.

És impossible compatibilitzar una instal·lació d'aquest tipus amb el projecte turístic comarcal que té en el riu Ebre el seu principal motor de desenvolupament, gràcies al seu alt valor natural i paisatgístic. El turisme que arriba atret per la navegabilitat de l'Ebre busca allunyar-se de la massificació de les grans ciutats per trobar la pau i

tranquil·litat de la nostra comarca. La implantació d'Enron és totalment incompatible amb el model turístic que es vol potenciar.

La preservació de l'EBRE com a valor natural i el seu aprofitament agrícola i turístic també és incompatible amb el Plan Hidrológico Nacional, elaborat i fet públic pel govern de l'Estat. Aquest Pla comporta el transvasament d'aigües de l'Ebre 1.000 km enllà per abastir en terres molt allunyades de la seva conca natural. El transvasament de 1.050 hectòmetres cúbics l'any (33.000 LLITRES D'AIGUA PER SEGON) crearia una situació irreversible, ja que en potenciar l'ampliació de Les actuals concentracions industrials i urbanes hipotecaria definitivament el possible desenvolupament de les comarques perifèriques o interiors com la nostra, obligant als seus habitants a desplaçar-se cap a les grans ciutats, la qual cosa contribuiria al desarrelament de la terra i al despoblament d'importants zones de Catalunya.

El VENT és un dels elements que ha marcat sens dubte el nostre territori i la forma de ser dels seus habitants. Ara, es planteja la possibilitat de transformar el vent en electricitat. Es tracta d'una de les formes més naturals per tal d'obtenir energia que a la vegada permet fer servir un dels recursos presents a la nostra comarca. La implantació d'aquest sistema de producció d'electricitat ha de ser compatible amb la protecció dels valors naturals i paisatgístics dels nostre entorn. El Mapa d'Implantació d'Energia Eòlica a Catalunya presentat recentment pels consellers d'Indústria i Medi Ambient de la Generalitat deixa la porta oberta a la instal·lació de CENTRALS EÒLIQUES a pràcticament tota la comarca de la Ribera d'Ebre sense tenir en compte els espais a protegir.

Davant la magnitud de les agressions que representen actualment aquestes actuacions per al nostre territori i tenint en compte la possibilitat que es repeteixin en un futur, persones de diferents pobles de la Ribera d'Ebre i amb diferents sensibilitats, decidim constituir-nos en PLATAFORMA PER A LA DEFENSA DEL PATRIMONI CULTURAL, HISTÒRIC I PAISATGÍSTIC DE LA RIBERA D'EBRE i per deixar constància del nostre compromís donem a conèixer a tota la població el nostre posicionament i les nostres reivindicacions.

MANIFESTEM:

1. El Consell Comarcal, alguns Ajuntaments de la Ribera d'Ebre i diverses administracions han estat potenciant en els darrers anys un model de desenvolupament econòmic que aprofita els recursos existents al nostre territori: S'ha apostat per diversificar l'economia comarcal, impulsant la modernització del sector agrari i activant el sector turístic i les petites i mitjanes empreses (PIMES) comarcals; s'ha potenciat la navegabilitat de l'Ebre i s'ha creat una marca turística pròpia (Il·lencavònia) per a donar a conèixer el nostre patrimoni. Per tot això, no entenem com, ara, les mateixes administracions poden acceptar projectes incompatibles amb tot el que s'ha estat portant a terme en aquests últims anys.

2. L'aigua és vida. El riu Ebre és un recurs natural i vital per al futur de la nostra comarca. El Plan Hidrológico Nacional representa una brutal agressió a les nostres terres, també a la Ribera d'Ebre. Per això, ens adherim al Manifest de la Plataforma per a la Defensa de l'Ebre, que rebutja el Plan Hidrológico Nacional, s'oposa als transvasaments i proposa un just reequilibri territorial.

3. La ubicació de la central tèrmica a gas/gas-oil proposada per Enron és una agressió a la salut de les persones, a la nostra riquesa agrícola i al nostre patrimoni natural. Per això, és inacceptable, innecessària i perjudicial, i condicionarà negativament el futur de la Ribera d'Ebre.

4. L'energia eòlica és necessària i ha de ser compatible amb la preservació dels nostres espais d'interés. El Mapa d'Implantació d'Energia Eòlica no reflecteix les propostes fetes per les entitats que defensem el nostre patrimoni natural i permet que es deteriorin i destrueixin els espais més emblemàtics de les nostres comarques: les Serres de Pàndols i Cavalls, Cardó, Tivissa i Llaveria.

5. La Ribera d'Ebre, graner energètic de Catalunya, contribueix sobradament a la producció d'electricitat per benefici de tots (centrals nuclears d'Ascó i hidroelèctriques de Flix i Riba-roja). No únicament la Ribera en pot produir, el

reequilibri territorial també ha de contemplar la ubicació a tot el país dels centres de producció energètica.

Per tot això,

DEMANEM:

1. Que les administracions possibilitin un desenvolupament sostenible de la Ribera d'Ebre, preservant el nostre patrimoni natural i cultural.
2. Que els representants electes de la nostra comarca actuïn com a autèntics valedors de les Terres de l'Ebre votant per la retirada del Plan Hidrológico Nacional i manifestant-se en contra del transvasament d'aigua de l'Ebre. El riu és l'eix vertebrador de l'economia comarcal.
3. Que no s'autoritzi la instal·lació de la central tèrmica sol·licitada per ENRON.
4. Que es potenciïn les energies renovables (eòlica, solar...) tot preservant els espais d'interés cultural i natural.

Demanem la vostra adhesió a la PLATAFORMA PER A LA DEFENSA DEL PATRIMONI CULTURAL, HISTÒRIC I PAISATGÍSTIC DE LA RIBERA D'EBRE.

Podeu signar el manifest en un full a banda i fer-ho arribar a algun membre de la Coordinadora de la Plataforma, tot indicant el nom, cognoms, DNI, població, telèfon i correu electrònic (si disposeu).

□ MANIFEST DE LA MARXA EUROPEA A BRUSSEL·LES

Las organizaciones convocantes reivindicamos un Plan Hidrológico Nacional (PHN) que modernice la actual política hidrológica, gestione la demanda de este recurso crecientemente escaso y lo distribuya de forma sostenible en coherencia con la Directiva Marco de Aguas recientemente aprobada en la Unión Europea (UE).

Desgraciadamente el PHN aprobado que nos ha impuesto el Partido Popular (PP) supone:

- 1) Una política basada en el crecimiento continuo de la oferta de agua, cuya consecuencia es una sobreexplotación de los ecosistemas hídricos auspiciada por intereses especulativos que se mueven impunemente en la ilegalidad.
- 2) La continuidad d'un enfoque anticuado “de oferta” bajo masiva subvención pública, basado en la construcción de grandes obras hidráulicas: un centenar de grandes embalses, más encauzamientos y trasvases que, como el injustificable trasvase del Ebro, **provocarían graves impactos ambientales, al territorio, a las personas que lo habitan, a la cultura que estos sustentan, al Patrimonio y al paisaje asociado a esta cultura.**
- 3) Ampliar las diferencias económicas y sociales entre distintas zonas del Estado, consolidando una ordenación del territorio cada vez más desequilibrada e injusta entre el interior y el litoral, entre la montaña y el llano, entre la ciudad y el medio rural.
- 4) Fomentar, en áreas con una grave escasez de agua, una demanda insaciable que no podrá satisfacerse, creando así graves problemas socioambientales a medio y largo plazo. Resulta inaceptable la justificación de tales demandas desde el llamamiento a una solidaridad interesada, por realizarse desde intereses especulativos y exigir sacrificios a los más desfavorecidos.
- 5) Profundizar el deterioro ambiental de ríos, lagos, deltas humedales, bosques de ribera, montañas... sin tener en cuenta que el agua, además de su importante

función económica, es la base de la vida de todos los ecosistemas y un elemento esencial de nuestra salud y bienestar.

- 6) Este Plan supone impulsar el mercadeo del agua como nueva clave de gestión, tal y como impusieron en la Reforma de la Ley de Aguas en la pasada legislatura PP y CiU. Desde nuestro punto de vista, el agua es y debe seguir siendo un recurso público gestionado tomando como premisa al interés general.
- 7) Se infravalora la creciente reducción de los recursos hídricos a consecuencia del cambio climático, eludiendo así la responsabilidad de diseñar un futuro de sostenibilidad desde la prudencia y el realismo.

A pesar de las masivas movilizaciones sociales que exigían la retirada de este Plan, el Gobierno, con el apoyo de CiU y Coalición Canaria ha impuesto el paseo militar anunciado, desoyendo las críticas y alternativas propuestas desde amplios sectores de la comunidad científica.

La aprobación de este Plan supone por otro lado una grave irresponsabilidad política por cuanto intenta eludir, en el periodo de transición que la UE ofrece para transponer la nueva Directiva Marco, la coherencia, los nuevos criterios de gestión y los objetivos que marca dicha Directiva. Por otro lado, el Gobierno, en su afán de imponer una apresurada política de hechos consumados, vulnera gravemente diversas Directivas ya vigentes desde hace años: la de Hábitats, la de Aves... despreciando por otro lado la inminente aprobación de la Evaluación Ambiental Estratégica. Además, obras contempladas en este PHN, se encuentran en este momento "sub iudice", con importantes ex altos cargos del Ministerio de Medio Ambiente querellados y declarando ante los jueces.

Ante esta situación, es imprescindible abrir un amplio debate social con garantías de participación igualitaria de todos los territorios y sectores afectados, abriendo un

proceso de democratización real de los órganos de participación relacionados con la planificación y gestión del agua en España.

Convencidos de que, en una u otra medida, este problema de democratización y participación ciudadana es general en Europa, y de que este Plan es irrealizable sin la masiva financiación que España espera obtener de los fondos europeos, lanzamos la iniciativa de MARCHAR DESDEL DELTA DEL EBRO HASTA BRUSELAS en una MARCHA EUROPEA POR LA NUEVA CULTURA DEL AGUA en pro d'un desarrollo efectivo de la Directiva Marco que permita:

- 1) Una planificación del uso sostenible de los recursos de las diferentes cuencas, basada en el conocimiento exhaustivo de los consumos reales de cada actividad y en la gestión conjunta de los recursos superficiales y subterráneos.
- 2) Un uso racional del agua cuyo eje central sólo puede ser el ahorro, apostando por incrementar sustancialmente la eficiencia, reduciendo las pérdidas en las redes de distribución, fomentando el empleo de técnicas de riego más eficientes, la depuración y reutilización de las aguas.
- 3) La implantación efectiva de la legalidad acabando con la sobreexplotación, los vertidos incontrolados, las captaciones y las roturaciones ilegales.
- 4) Una planificación territorial que impulse un desarrollo sostenible, equilibrado y armónico, basado en la utilización responsable y solidaria de los recursos existentes.
- 5) La recuperación de nuestros ecosistemas hídricos, que después de años de agresión y desidia se encuentran muy deteriorados, asegurando la protección efectiva del dominio público hidráulico, la restauración hidrológico forestal, la conservación de los ríos, humedales y acuíferos, así como la reducción de la contaminación.

6) La conservación y restauración del Patrimonio cultural como referente de nuestros paisajes y elemento indispensable para la memoria histórica y la diversidad cultural, aspectos que contribuyen al equilibrio y progreso de la sociedad.

7) La planificación integrada entre España y Portugal de las cuencas compartidas tal y como exige la Directiva Marco.

Tal y como demuestran los estudios económicos de expertos independientes, los costes de este Plan superarían con mucho los beneficios esperables, quebrantando la lógica económica defendida por la Directiva Marco Europea. Ello exige, como clave de ejecución, la masiva subvención europea. Tal subvención no sólo impulsaría el mayor atentado ecológico jamás aprobado en España, sino que atentaría contra las leyes políticas europeas en vigor, en beneficio, una vez más, de las empresas constructoras, las eléctricas y las multinacionales de gestión de aguas que, en este caso, a través de los mercados de aguas públicas subvencionadas en los trasvases, impulsarían los negocios especulativos que ampara el modelo de desarrollo insostenible que promueve el Gobierno.

Por todo ello, las organizaciones convocantes de esta MARCHA EUROPEA nos proponemos:

- 1.- Bloquear los fondos europeos de los proyectos más impactantes que impone el PHN.
- 2.- Fomentar la participación ciudadana y la educación por la NUEVA CULTURA DEL AGUA en Europa, democratizando la gestión de aguas en la perspectiva del Desarrollo Sostenible.
- 3.- Desarrollar en toda su profundidad la Directiva Marco de Aguas de la UE, desde la estricta aplicación del principio de NO DETERIORO en el periodo de transposición.

□ DEU PRINCIPIS PER A UNA NOVA CULTURA DE L'AIGUA

1. No inundar los valles de la montaña ni secar los deltas de los ríos, casa y sustento de pueblos a cuya identidad contribuyeron.
2. Conservar los ríos y el patrimonio que en su curso ha florecido a lo largo de la historia y devolver a sus aguas las funciones y atributos más esenciales.
3. Gestionar el agua desde el principio de solidaridad, herencia común de todos que hemos recibido las generaciones presentes, y que debemos transmitir en las mejores condiciones posibles a las generaciones venideras.
4. Ahorrar y preservar la calidad del agua alterando lo menos posible los sistemas naturales, reduciendo en origen la carga contaminante y restringiendo paulatinamente las demandas de depuración.
5. Gestionar de forma sostenible los recursos hídricos haciendo frente al despilfarro, mediante el ahorro, las mejoras en el uso eficiente y la reutilización.
6. Instaurar la cultura de la participación y la imaginación, capaces de dar cabida a las sabias estrategias del pequeño bien hacer, y a la subsidiariedad, como formas obligadas de gestión.
7. Vivir el agua con nuestra realidad de país mediterráneo, una realidad restrictiva, incompatible con la cultura del bien libre, que predica la oferta ilimitada de agua con cargo al erario público.
8. Abandonar la dialéctica demagógica d'un falso productivismo del agua (especialmente en el regadío) para incorporar criterios serios de valoración económica y recuperación íntegra del coste, en la perspectiva d'una gestión sostenible del desarrollo.

9. Aprovechar las aguas superficiales y subterráneas como un recurso unitario, sabedores de que forman parte d'un mismo ciclo y de que luchar contra la sobreexplotación de los acuíferos y su contaminación es la mejor aportación que podemos hacer para ese aprovechamiento conjunto.

10. Defender para el agua el concepto de recurso público gestionado en base al interés general evitando su mercadeo y conversión en objeto de especulación.

Todos estos principios se resumen en dos:

- Gestionar el agua como Recurso y conservarla como Patrimonio.
- Gestionar el agua con políticas de control de la demanda y no de aumento de la oferta.

□ **CARTA OBERTA ALS EURODIPUTATS (ASSOCIACIÓ RIU ARAGÓ-COAGRET)**

Distinguidos señores y señoras parlamentarios:

Ante el reciente documento difundido por el grupo popular bajo el título "Memorandum sobre el Plan Hidrológico Nacional español", desde el ámbito de la comunidad científica española hemos creído necesario responder al citado documento mediante esta carta.

Ante todo es preciso aclarar que el actual Plan Hidrológico Nacional español (PHN) no responde a los criterios de gestión y objetivos definidos por la Directiva Marco de Aguas recientemente aprobada en la UE, sino que es la pieza culminante d'un proceso iniciado a mediados de los años ochenta, en base a criterios muy diferentes. Criterios que responden a la tradicional política hidráulica española de promoción de grandes obras públicas, sin o con recuperación muy parcial de costes, lejos de criterios de racionalidad económica y en la que los valores ambientales quedan relegados a retórica formal.

Ante la aprobación de la nueva Directiva Marco, el Gobierno español optó por acelerar el citado proceso de elaboración, mediante una apresurada política de hechos consumados que pretende imponer una oleada sin precedentes de grandes embalses y trasvases. Estamos, una vez más, ante la vieja estrategia "de oferta" bajo expectativas d'una masiva subvención europea, aprovechando el periodo de transposición de la citada Directiva. A nuestro entender, ésta es una actitud perjudicial para nuestro país y desleal para con el resto de Europa, que el Parlamento no debe permitir. Pero sobre todo, de llevarse adelante, supondría un precedente de suma gravedad, pues se hipotecarían los objetivos mismos que la Directiva se propone conseguir, empleando fondos europeos que deberían tener otros destinos más razonables económica, social y ambientalmente en nuestro país.

En este apresurado proceso, la comunidad científica ha sido marginada e ignorada,

en contra de lo que afirma el memorando del PP. Es de notar al respecto, por un lado el voto particular crítico al PHN emitido unánimemente por los cinco científicos nombrados por el propio Gobierno en el Consejo Nacional del Agua, y por otro la vergonzosa negativa a publicar, e incluso poner a disposición del Parlamento y del citado Consejo Nacional del Agua, de los 80 dictámenes técnicos encargados por el propio Gobierno en ámbitos universitarios y que resultaron ser, en su mayoría, claramente críticos respecto al PHN.

Ante los argumentos presentados por el PP queremos puntualizar los siguientes extremos:

1- El PHN se basa en conceptos y enfoques anticuados

Argumentos como el "desequilibrio hidrológico" entre la "España seca" y la "húmeda" o entre "cuencas excedentarias" y "deficitarias", consideraciones como la de que "las aguas se pierden en el mar..." o conceptos como el de "déficit estructural",..., que reflejan la forma tradicional de pensar en materia de aguas durante gran parte del siglo XX, constituyen la base del diagnóstico desarrollado por el PHN. Sin embargo, desde hace décadas estos criterios se consideran anticuados en EE UU. En Europa, la recién aprobada Directiva Marco certifica la necesidad de modificar en profundidad estos enfoques. Hoy es necesario cambiar el tradicional objetivo de "dominar la naturaleza" por el de conocerla mejor para saber acoplar nuestro desarrollo a sus leyes, equilibrios y limitaciones, en lo que se conoce como Desarrollo Sostenible.

2- Da prioridad a viejas estrategias "de oferta" desde la subvención de grandes obras

Desde esos viejos conceptos, si bien es cierto que se recogen también medidas no estructurales de ahorro y modernización, no se establece la prioridad pertinente sobre las estrategias de gestión, sino sobre las "de oferta" bajo expectativas de masiva subvención pública en base a fondos europeos. Resulta evidente que la columna

vertebral del Plan son los 120 nuevos grandes embalses y los grandes trasvases del Ebro, en un país que, no debe olvidarse, es líder mundial en grandes presas por habitante y por kilómetro cuadrado. De hecho la disponibilidad de aguas bajo control humano, incluso en las zonas más secas de España, superan con mucho las del resto de Europa. España en promedio dispone de 2500 litros por habitante y día; Almería, la provincia española con menos pluviometría, dispone de 3000 litros por habitante y día (la mitad procedente de la sobreexplotación de acuíferos y el 90% dedicado a la agricultura intensiva); la U.E. en media global usa 1800 litros por habitante y día; mientras Israel, con un nivel de desarrollo urbano, industrial y agrícola similar al español, cubre sus necesidades con unos 1200 litros por habitante y día. Obviamente el problema no es de escasez absoluta, sino de gestión, distribución desequilibrada entre sectores de uso y ordenación territorial.

3- No se analizan las causas de los problemas de escasez

El PHN elude analizar las causas que llevan a la sobreexplotación de los recursos en determinadas zonas, especialmente de la costa Mediterránea. Por ejemplo, elude reconocer que en zonas como Almería o Murcia impera una situación de desgobierno en la que la Administración viene permitiendo, e incluso apoyando, que se perforen miles de nuevos pozos ilegales en acuíferos sobre explotados y se extiendan nuevos regadíos sin los pertinentes permisos, al tiempo que se desarrollan sin límite nuevas urbanizaciones turísticas, campos de golf y centros recreativos bajo el imperio de intereses especulativos. Por ejemplo, hoy en Almería se reconoce que de las 25.000 hectáreas de agricultura intensiva bajo plástico existentes, entre un 50% y un 75% son irregulares,. En suma, gran parte de lo que se presenta eufemísticamente como "déficit estructural" es fruto de ese desgobierno estructural y de la ausencia de planes de ordenación territorial y urbanística coherentes con perspectivas de desarrollo sostenible. En el caso del Júcar, la utilización incorrecta de los modelos de análisis induce previsiones incorrectas de escasez ("déficit"), al ignorarse las verdaderas posibilidades que ofrecen, tanto la gestión conjunta de aguas superficiales y subterráneas como las estrategias de ahorro viables; de hecho estas previsiones entran en contradicción con los diagnósticos recientes tanto del Plan Hidrológico del

Júcar como del Libro Blanco (en donde la cuenca del Júcar se caracteriza globalmente como "excedentaria").

4- Se realimenta la espiral de demandas fomentando un desarrollo insostenible

La simple promesa de realizar los grandes trasvases previstos en el PHN está propiciando un fuerte ritmo de nuevas transformaciones en regadío fuera de todo control. La masiva roturación ilegal de zonas forestales, en ocasiones protegidas como espacios naturales, se ha visto reforzada por el apoyo de los Gobiernos Regionales de Valencia y Murcia que han descatalogado zonas protegidas, especialmente en el litoral, para permitir la urbanización de los escasos tramos de costa virgen que quedan, de gran valor ecológico.

Es de notar el antecedente histórico que supuso el trasvase Tajo-Segura (1981), de envergadura similar al propuesto actualmente: dimensionado para 1000 hm³/año, con análogo fin al actual, resolver el "desequilibrio hidrológico", proyectaba crear 50.000 nuevas hectáreas de regadío como máximo; tan apenas diez años más tarde, y aunque sólo se habían conseguido transferir en media unos 300 hm³/año, el Gobierno había legalizado 87.000 nuevas hectáreas, es decir un 74% más de lo proyectado. Esos nuevos regadíos legalizados, junto a los que se mantienen como ilegales, han llevado de hecho a un aumento del mal llamado "déficit estructural" y a una mayor sobreexplotación de los acuíferos.

5- El PHN alimenta desequilibrios territoriales y un modelo de desarrollo insostenible en el litoral mediterráneo

La política de trasvases, en contra de lo que plantea el memorandum del PP, agudiza los desequilibrios territoriales. Alimenta por un lado la espiral de desarrollo insostenible de la costa mediterránea, basado en los nuevos regadíos intensivos (que siguen creándose más allá de palabras y compromisos formales) y de la especulación urbano-turística (que pone en peligro, por congestión y degradación paisajística, la propia industria turística, clave para estas regiones). Por otro lado se afectan

gravemente los intereses de zonas del interior como Aragón, y muy particularmente de las zonas de montaña, con menor desarrollo económico, donde el PHN prevé inundar pueblos y valles habitados, así como del Delta del Ebro, donde el nivel de renta es muy inferior a los de Barcelona, Costa Valenciana, Alicante, Murcia y Almería, que son los territorios receptores del trasvase. Tomar las referencias macroeconómicas medias de las regiones a las que pertenecen esas zonas encubre la realidad del elevado desarrollo socioeconómico del litoral mediterráneo.

6- El balance económico Coste-Beneficio de los trasvases del Ebro resulta negativo, contradiciendo los criterios de racionalidad económica exigidos por la Directiva Marco

La memoria económica justificativa de los trasvases del Ebro adolece de graves errores que implican tergiversaciones metodológicas y conceptuales injustificables que quedan fuera del amplio margen del debate científico-técnico, ya que quiebran el rigor del análisis económico coste-beneficio con el claro objetivo de obtener balances positivos preconcebidos. Resumiremos en los siguientes puntos los principales errores del análisis presentado por el Gobierno Español:

a) Presupuestos inmaduros sesgados a la baja. Así se ha comprobado (contra lo dicho en el memorandum del PP) en el concurso público del primer tramo de trasvase Júcar-Vinalopó, suspendido recientemente al recibirse ofertas de las empresas por encima del presupuesto planteado en más del 100%. Otro ejemplo, la presa de Itoiz, una pieza clave del PHN ya construida, ha supuesto en su ejecución desviaciones presupuestarias del 100%...

b) Periodos de amortización excesivos. Asignar a todas las inversiones un periodo de amortización de 50 años, siendo asumible para grandes embalses o canales, es inaceptable para buena parte de las infraestructuras previstas (25% de las inversiones), como estaciones de bombeo, balsas etc..., cuyos plazos de amortización no deben superar los 15 o 20 años.

- c) **Infravaloración de los costes energéticos de bombeo y sobrevaloración de la energía producible por turbinado.** Se introduce un fraude metodológico en el capítulo energético al sustituir el pertinente análisis económico por un análisis financiero. El resultado es que la energía consumida se valora a la mitad de precio que la energía generada (5 Pts./Kwh frente a 11.2 Pts./Kwh). Por otra parte se elude considerar seriamente el crecimiento esperable de los costes energéticos en los 50 próximos años.
- d) **Error conceptual al usar como beneficio agrario el valor añadido neto.** Este procedimiento, que puede mostrarse de utilidad para determinados fines, no lo es, en este caso, en el que se analiza una inversión pública para el desarrollo de actividades privadas intensivas en capital y cuyo objetivo no puede ser otro que el de la maximización de beneficios empresariales. Por medio de este error se inflan notablemente los beneficios, al considerar como tales, costes laborales y de capital. Ello lleva a estimar el beneficio neto generado en media por el regadío mediterráneo en 0.72 Euros/m³, siendo que el propio plan reconoce la disponibilidad al pago en esos regadíos en medias que oscilan tan sólo entre 0.12 y 0.18 Euros/m³. El hecho de que los libres mercados de aguas subterráneas establezcan hoy precios medios que no suelen superar los 0.18 Euros/m³ ratifica este inflado de beneficios agrarios.
- e) **No se contabilizan costes de regulación.** Según el Plan, la regulación de caudales debería realizarse desde el embalse de Mequinenza, que es privado (de la empresa hidroeléctrica ENHER). Sin embargo en las cálculos no aparece ni 1 Euro en concepto de expropiación o indemnización a dicha empresa. Sirva como referencia, en el trasvase Júcar-Vinalopó, la exigencia pública de la empresa Iberdrola de 6 millones de Euros/año por la presa de Cortes, que regula tan sólo 100 hm³/año, la décima parte del trasvase previsto en el Ebro.
- f) **No se contabilizan costes de depuración de los caudales del bajo Ebro caracterizados como de mala calidad.** Tal caracterización, realizada oficialmente en el propio Plan de la Cuenca del Ebro (altos niveles de salinidad), impiden considerar esas aguas como potabilizables, lo que exigiría importantes costes,

especialmente para usos urbanos. No se contempla por otro lado el deterioro de calidad que en esas aguas trasvasables inducirán las detracciones y retornos contaminados de los cientos de miles de nuevas hectáreas de regadío previstas en la Cenca del Ebro por el PHN.

g) Se sobreestima el valor de los caudales urbanos. El error consiste en falsear la aplicación del concepto de valor de oportunidad, al considerar la desalación de aguas de mar (sobrevalorada a 135 Pts./m³) como la alternativa más barata para eventuales necesidades urbanas, en lugar de usar el valor de oportunidad de los caudales agrarios (a lo sumo 0,18 Euros/m³ como media en los mercados de aguas privadas en Murcia) como alternativa más económica. La simple rectificación de este concepto lleva ya a un balance global económico negativo.

7- No se cumplirá el principio de Recuperación Integra de Costes. Se elude hacer una valoración modular de costes en cada tramo, ofreciéndose un coste medio de 0,32 Euros/m³ (infravalorado, por las razones explicadas), que oculta el coste asignable a cada tramo. Tal coste, que desde los propios cálculos del Gobierno, subiría por encima de 0,6 Euros/m³ para Almería o Murcia, tendría costes reales desde cálculos rigurosos no menos de 1 Euro/m³, lo que contrasta con una disposición al pago media inferior a 0.2 Euros/m³, según indican los mercados actuales de aguas privadas, que suben hasta 0,33 en zonas como Almería. Hoy la desalación de aguas marinas cuesta en torno a 0,5 Euros/m³ y ofrecería aguas de muy superior calidad a la de los trasvases.

8- Los impactos socio-ambientales son muy graves, tanto en las zonas de montaña como en el Delta del Ebro. Tal y como se ha denunciado, no sólo desde los movimientos ecologistas más serios y prestigiosos, sino desde las cátedras de ecología de la Universidad, de llevarse a cabo el conjunto de obras de este PHN, estaríamos ante el mayor atentado ecológico jamás realizado en la UE. Resumiremos en los siguientes puntos la cuestión.

a) Los 120 nuevos grandes embalses suponen inundar pueblos y valles

habitados, lo que de hecho ha abierto ya graves conflictos sociales en las zonas afectadas, como la Huelga General del Pirineo Central del 25 de Octubre del 2000.

- b) Supone destruir el Buen Estado Ecológico de los ríos mejor conservados en contra del principio de No Deterioro exigido por la Directiva Marco, al tiempo que se impactan 47 ZEPAs (23% del total), 117 IBAs (29% del total) y 82 LICs.**
- c) Supone abocar a una crisis de insostenibilidad al Delta del Ebro, acelerando los fenómenos de subsidencia, salinización y eutrofización en curso que se combinan con la subida del nivel del mar por efecto del cambio climático. Al respecto todos los informes independientes de la Universidad y de la propia Comisión Internacional RAMSAR denuncian la incompatibilidad de la política de trasvases prevista con la conservación de este Patrimonio Natural, considerado el segundo en diversidad ornitológica de la Península Ibérica (tras Doñana), ZEPA (SPA) y futura LIC en la Red Natura 2000.**
- d) Agravamiento de los problemas de calidad de aguas, por concentración de la salinidad, de nutrientes generadores de procesos de eutrofización y de otros factores contaminantes. Es de notar que en esta cuestión se sumarían los efectos sinérgicos de los trasvases con la detracción masiva para los nuevos regadíos previstos por el PHN en la Cuenca del Ebro y sus correspondientes retornos contaminantes.**
- e) Graves impactos socio-económicos sobre el Delta. No sólo sobre la agricultura, o sobre la creciente industria turística en torno al Parque Natural, sino también sobre el marisqueo y la pesca en el litoral, recientemente estudiados.**
- f) Supone agravar los impactos sobre las arenas de playas turísticas. Este problema, generado por los embalses de Ribarroja y Mequinenza, se vería agravado por la merma de caudales.**
- g) Se minimizan irresponsablemente los efectos del Cambio Climático, desde**

hipótesis optimistas y reduciendo el horizonte a 20 años en lugar de mantener los 50 años en que se hacen los balances económicos.

9- Se intenta ocultar el elevado nivel de conflictividad social generado. Especialmente en las zonas directamente afectadas, es decir el Pirineo (grandes embalses) y el Delta del Ebro. De hecho en el último año 1 millón las personas se han manifestado en la calle contra este PHN. La Marcha Azul este verano, con la manifestación de 10.000 españoles en Bruselas el pasado 9 de Septiembre, es otro referente. El pretendido y necesario consenso social, político y científico-técnico no existe en absoluto en torno a este Plan.

10- Existen alternativas más razonables. Desde la comunidad científica se han explicitado no sólo críticas, sino alternativas que obran en poder del Gobierno. Alternativas coherentes con la Directiva Marco de Aguas y respetuosas con la legislación ambiental europea, que exigen abrir verdaderos procesos de participación ciudadana y que combinan los siguientes factores:

- aplicación de la Ley frente al desgobierno que impone la sobreexplotación de recursos y la contaminación de ríos y acuíferos;
- implantación de planes de ordenación territorial y urbanística coherentes con el desarrollo sostenible;
- priorización de proyectos de modernización en redes urbanas y regadíos;
- establecimiento de Bancos de Aguas que introduzcan mercados intervenidos en la gestión de las sequías;
- integración de la gestión de aguas subterráneas y de superficie;
- revisión concesional y adecuación a las nuevas demandas ambientales;
- integración de las políticas agrarias y ambientales para potenciar la adecuada política de aguas;
- introducción de la nueva política tarifaria exigida por la Directiva Marco asumiendo la recuperación íntegra de costes y los valores de oportunidad en

los casos de escasez;

- reutilización sistemática de retornos y desalación de aguas marinas, especialmente en entornos costeros para usos urbanos.

Firmas

- Federico Aguilera Klink: Catedrático de la Fac. Económicas-Univ. de La Laguna (Canarias)
- José M. Castillo: Dpto. de Economía Aplicada- Univ. de Granada
- M. Ángel Esteve: Catedrático de Ecología-Hidrología-Univ. de Murcia
- Ricardo Aliod: Dpto. Mecánica de Fluidos- Politécnica de Huesca.
- Pedro Arrojo: Dpto. Análisis Económico-Univ. de Zaragoza
- Juan P. Martínez Rica: Ecólogo-Director del Instituto Pirenaico de Ecología-CSIC
- Leandro del Moral: Dpto. Geografía-Univ. de Sevilla
- Julia Martínez : Instituto del Agua y Medio Ambiente-Univ. Murcia
- Carles Ibáñez: Biólogo-Investigador SEO-Bird Life
- Ángel Garcés: Dpto. de Derecho Administrativo. Univ. Zaragoza
- Mª Teresa Pérez Picazo: Catedrática Dpto. Economía Aplicada-Univ. Murcia
- Benigno Elvira: Dpto. de Biología Animal -Univ. Complutense Madrid
- Isabel Palomera: Institut de Ciències del Mar (CMIMA-CSIC) Barcelona
- Fernando López-Vera: Catedrático Geodinámica e Hidrogeología-Univ. Autónoma Madrid
- Narcís Prat: Catedrático de Ecología-Univ. de Barcelona
- Onofre Rullán: Dpto. Geografía-Univ. Islas Baleares
- Javier Martínez Gil: Catedrático de Hidrogeología-Univ. de Zaragoza
- L. Enrique Espinoza: Dpto. de Economía e Historia Económica -Univ. de Salamanca
- Abel Lacalle: Derecho Internacional-Univ. de Almería
- J. Manuel Naredo: Fac. de CC. Económicas-Univ. Complutense-Madrid. Premio Nacional de Medio Ambiente (2000)
- Antonio Estevan: Ingeniero Industrial -GEA-21- Madrid

- Antonio Rodríguez Perea: Hidrogeología-Univ. Islas Baleares
- Francesc Gallart : Inst. CC.de la Terra 'Jaume Almera', CSIC, Barcelona
- Gaspar Mairal: Dpto. de Sociología - Univ. de Zaragoza.

ANNEX IV

La Vanguardia (29/10/2000)

El no al trasvase moviliza a 18.000 personas en las Terres de l'Ebre

Autor :Sorribes Víctor

Las Terres de l'Ebre hicieron ayer toda una demostración pública de su rotunda oposición al trasvase con una masiva manifestación por las calles de Amposta. El acto de protesta concentró a unas 18.000 personas procedentes de las comarcas del Ebro, que gritaron no a los trasvases y exigieron el reequilibrio de este territorio a la cola de la economía catalana sin tener que negociar compensaciones por el agua.

La convocatoria de ayer logró la mayor movilización de la historia de esta región, que cuenta con apenas 150.000 habitantes. Todo un mensaje para el ministro de Medio Ambiente, Jaume Matas. La manifestación era el acto principal d'una campaña antitransvasés abierta desde que se presentó el anteproyecto del Plan Hidrológico Nacional, que prevé trasvasar 1.050 hectómetros cúbicos anuales del río Ebro a prácticamente todo el levante español. El acto fue convocado por la Plataforma en Defensa del Ebro de las Terres de l'Ebre, que cuenta con la adhesión de casi 200 entidades, así como d'una decena de ayuntamientos.

En la manifestación participaron los alcaldes, diputados y concejales de la zona de todos los partidos excepto de Convergència (CDC) y el Partido Popular. Asimismo, asistieron representantes de las coordinadoras antitransvase de Aragón y de los sindicatos UGT, CC.OO., CGT y Unió de Pagesos.

Los alcaldes de CiU y del PP no se adhieren a este movimiento ciudadano y su postura es la de negociar el contenido del Plan Hidrológico Nacional para lograr que las Terres de l'Ebre vean garantizadas sus necesidades de agua y obtengan compensaciones económicas por los trasvases. El manifiesto que se leyó al término del acto dio un toque de atención a estos políticos: 'Parece que la cuestión de la conservación del medio natural les importa poco, no se entiende cómo en alguna de

las poblaciones afectadas no hay una postura más radical por parte de sus equipos de gobierno, que con sus declaraciones parece que nos quieran vender 'sopars de duro', leyó un portavoz entre encendidos aplausos. Y continuaba contra los alcaldes que no se habían sumado a la protesta: '¿Es que no piensan en sus nietos, no les importa cómo quedará el territorio después de ellos?'

En los discursos también se pidió a la Generalitat que defienda a las Terres de l'Ebre frente al Plan Hidrológico y no acepte los trasvases, y se reclamó la dimisión del ministro de Medio Ambiente, Jaume Matas.

Los diversos sectores socioeconómicos del delta del Ebro, a excepción de las comunidades de regantes, que ofrecen parte de sus concesiones para trasvasar, participaron activamente en la manifestación. De hecho, pescadores, acuicultores, mariscadores y arroceros aseguran que serían los más perjudicados por la detracción de parte de los caudales del Ebro, puesto que el agua dulce es fuente de plancton para los peces y mariscos y frena la salinización de las tierras.

La Plataforma en Defensa del Ebro afirma que la iniciativa del Gobierno está mal planteada y que los trasvases del caudal del Ebro supondrían un grave impacto para el equilibrio ecológico del delta y el río, principalmente porque agravaría los problemas de salinización y empeoraría la calidad de las aguas. Por ello, prevé más protestas.

La Vanguardia (12/12/2000)

Tormenta política en las Terres de l'Ebre por el Plan Hidrológico

Autor : Sorribes Víctor

La unidad de las Terres de l'Ebre, si es que ha existido, ha quedado tocada durante la última semana por dos motivos. Los crispados enfrentamientos entre partidos políticos y las amenazas de los presidentes comarcales de la Ribera d'Ebre y de la Terra Alta. Estos advierten que se distanciarán del ámbito del que se espera que sea una de las futuras veguerías que han de constituirse en Cataluña.

La crisis parte del controvertido anteproyecto del Plan Hidrológico Nacional (PHN), presentado por el Ministerio de Medio Ambiente, que contempla trasvasar 1.050 hectómetros cúbicos anuales de agua del Ebro, sobre el que los partidos mantienen posiciones diferentes, que habían intentado acercar.

El inicial clima de consenso sobre el plan hidrológico se ha convertido en una crisis política, por el momento sin atisbos de solucionarse, en la que destaca el intenso fuego cruzado entre el PSC y CiU. La crisis ha salpicado al Institut per al Desenvolupament de les Comarques de l'Ebre (Idece), único organismo oficial que agrupa a las cuatro comarcas, donde se realizaban las negociaciones. Los representantes del PSC, ERC e IC-Verds consideran que las negociaciones que mantenían todos los partidos en el Idece han quedado rotas e invalidadas por la presentación de alegaciones al PHN por la Generalitat sin consultar ni informar a este organismo.

Además, estos tres partidos consideran que las alegaciones de la Generalitat son inaceptables porque contemplan trasvases del Ebro, en concreto 200 hectómetros cúbicos anuales del río y 400 más de los canales del Delta.

CiU acusa a estas formaciones, en especial al PSC, de "pretender erosionar a la Generalitat a costa de dividir el territorio". Los presidentes comarcales de la Ribera d'Ebre y la Terra Alta, los convergentes Santiago Campos y Xavier Pallarès,

añadieron más leña al fuego declarando que estas comarcas se plantean salir del Idece porque les perjudica el papel de oposición a algunos de sus proyectos que realiza el PSC en este organismo. Ambos pusieron en duda, además, que los ciudadanos de las dos comarcas estén de acuerdo con una veguería de las Terres de l'Ebre.

Campos y Pallarès, así como otros líderes convergentes de la zona, insinúan que el PSC rompió las negociaciones del Idece para no dejar en evidencia a un PP que no podría asumir un rechazo al Plan Hidrológico Nacional que redacta el Gobierno español. Según esta tesis, al PSC no le interesa dejar mal al PP para no poner en peligro el pacto que mantienen ambos partidos en el equipo de gobierno de Tortosa. A esto se han sumado críticas de alcaldes de CiU del Baix Ebre, que acusan al alcalde de Tortosa, el socialista Joan Sabaté, de preocuparse sólo de quedar bien con la Plataforma en Defensa del Ebro, en lugar de dialogar con los municipios de su comarca y de ejercer una verdadera capitalidad comarcal.

El PSC responde que los convergentes crean polémicas para intentar desviar la atención sobre el auténtico drama interno de tener que defender unas alegaciones de la Generalitat al PHN que son perjudiciales para el territorio.

EL DATO El papel de la plataforma

Pese a tratarse d'un movimiento ciudadano apartidista, la Plataforma en Defensa del Ebro ha entrado involuntariamente en la convulsa arena política de las Terres de l'Ebre. Algunos dirigentes convergentes acusan a PSC y ERC de manipular políticamente la plataforma para desgastar a la Generalitat. El PSC también acusó a ERC de manipular la plataforma. Sin embargo, su objetivo es cargar contra todo lo que conlleve un trasvase de aguas del Ebro y por ello últimamente uno de los objetivos es la Generalitat

Diari de Tarragona (05/02/2001)

Unas 25.000 personas de las Terres de l'Ebre y el Priorat dicen 'basta'

Autor :J.T.

Unas 25.000 personas secundaron ayer la manifestación más masiva de las realizadas en las Terres de l'Ebre en protesta por la política mediambiental de los gobiernos central y autonómico. Móra d'Ebre y Móra la Nova acogieron una manifestación que nadie dudo en calificar de «histórica», para protestar contra el Plan Hidrológico propuesto por el gobierno de Madrid, el Mapa eólico elaborado por la Generalitat y la central térmica proyectada por la empresa Enron en Móra la Nova.

«Histórica» fue una de las palabras que más se repitió ayer en Móra d'Ebre y Móra la Nova para definir una manifestación que superó con creces las expectativas de la organización. Las Terres de l'Ebre volvieron a salir a la calle para protestar contra un Plan Hidrológico Nacional considerado injusto porque se basa únicamente en un trasvase de 1.050 hectómetros cúbicos anuales de agua del Ebre; un mapa eólico que permite la instalación de aerogeneradores en los futuros parques naturales de la demarcación y los espacios considerados de interés; y contra la implantación d'una central térmica de ciclo combinado que, según los manifestantes, puede tener afectaciones negativas sobre la zona.

La manifestación de Amposta, que marcó un antes y un después en los actos reivindicativos celebrados en las Terres de l'Ebre, fue superada con creces por la que ayer convocaron en Móra d'Ebre y Móra la Nova las Plataformes per a la Defensa de la Ribera d'Ebre, la Terra Alta y el Priorat y la Plataforma per a la Defensa de l'Ebre. Bajo el lema Prou agressions al territori, que se podía leer en la pancarta de cabeza portada por niños, la manifestación transcurrió pacíficamente por las dos poblaciones y solo puntualmente se vivieron momentos de tensión, pero aislados.

Pasaban pocos minutos de las once de la mañana cuando se dió inicio al acto. La niebla parecía querer ocultar a una multitud que nunca antes había salido a la calle con tanta contundencia para hacer oír su voz. En la Ribera d'Ebre, las movilizaciones antinucleares de los años setenta, el último movimiento popular surgido en la

comarca, desaparecieron ayer como referente. La cifra de 25.000 manifestantes supera la población de la comarca y supone más de la mitad de los habitantes de la Terra Alta, la Ribera y el Priorat juntos. Los primeros manifestantes habían pisado ya las calles de Móra la Nova y en Móra d'Ebre aún había gente esperando para cruzar el puente de arcadas.

La manifestación de Móra d'Ebre y Móra la Nova congregó a vecinos de las tres comarcas -Terra Alta, Ribera y Priorat- pero también a habitantes de las dos comarcas del sur de las Terres de l'Ebre, -Baix Ebre y Montsià- que son a su vez las más pobladas. Muchos de los manifestantes procedentes de estas dos comarcas acudieron a la Ribera d'Ebre con sus propios vehículos y en caravana para protestar, básicamente, contra el borrador del polémico Plan Hidrológico Nacional aprobado recientemente por el Consejo Nacional del Agua. 25.000 personas son un 20 por ciento de la población de las Terres de l'Ebre.

«Estamos emocionados porque la gente de estas tierras sale a la calle para reivindicar asuntos tan importantes como estos, que nos afectan a todos», aseguró uno de los portavoces de la Plataforma de la Ribera, Ramon Roig, que calificó al acto de «éxito rotundo». Según Roig, el próximo paso es «sentarnos, dialogar y poner todos estos temas encima de la mesa para resolver en función de lo que la gente mayoritariamente quiere».

La manifestación también había sido convocada por el grupo ecologista Gepec, caracterizado últimamente por su lucha para proteger las montañas de la implantación «indiscriminada» de centrales eólicas. «Lo que menos prevé el Mapa Eólico es la protección de nuestras sierras y nosotros estamos en contra de la ubicación irracional de centrales eólicas», aseguró el ecologista Damià Vernet.

Basta de agresiones

«Hemos salido a la calle para decir basta a las agresiones al territorio. Queremos continuar viviendo aquí y queremos hacerlo con nuestro modelo de desarrollo, no

con el que nos quieren imponer desde fuera», aseguró otro de los portavoces de la entidad cívica, Toni Borrell, que no dudó en definir el acto de «festivo». Lo cierto es que además de las pancartas alusivas a los tres proyectos protestados -PHN, Mapa Eólico y Central de Enron- y a sus promotores, el acto tuvo también un matiz folklórico, con carrozas y peañas que hacían referencia a las afectaciones que podría provocar la central térmica de ciclo combinado que la empresa Enron propone instalar en Móra la Nova.

De la gent de Móra la Nova no en tenim rés a dir, però Enron i Sabanza els volem fora d'aquí, era el lema que se podía leer en la pancarta que llevaban las mujeres de Benissanet, población eminentemente agrícola y que se ha posicionado en contra de la instalación de la planta térmica. Durante el acto, los manifestantes dejaron claro que no tenían nada contra la población de Móra la Nova però sí contra el proyecto propuesto por la multinacional norteamericana. Las consignas Enron no, Móra la Nova sí, que se pudieron oír durante todo el recorrido de la manifestación, sirvieron para despejar dudas acerca de la política de boicot a los comercios de esta población que se atribuye al movimiento cercano a las plataformas que se oponen a la construcción de esta central.

Antes de la manifestación, Móra la Nova vivía una mañana de domingo cualquiera. Lo cierto es que la población de Móra la Nova vivió con altas dosis de escepticismo el acto, ya que muchos los vecinos de esta población se han mostrado a favor de la implantación industrial que se ha propuesto para este municipio de la Ribera.

Sólo algunas personas se asomaron tímidamente a los balcones de su casa, otros miraron desde la acera el acto de protesta y muy pocos fueron los que realmente se sumaron a la gran manifestación de ayer. El nombre del alcalde, en cambio, fue uno de los más repetidos en las consignas y pancartas que circularon por el municipio durante todo el día.

Diari de Tarragona (23/02/2001)

Més de cent autocars aniran a la manifestació de Barcelona

Autor :M.R.

A tres dies de la celebració de la manifestació de Barcelona en contra del Pla Hidrològic Nacional, la convocatòria de la Plataforma per a la Defensa de l'Ebre té unes expectatives de participació notòries. Més d'un centenar d'autobusos estan reservats perquè des dels diferents municipis de les Terres de l'Ebre i el Priorat, es desplacin els manifestants aquest diumenge fins a Barcelona. El rànquing de participació l'encapçala Deltebre amb un total de 25 autobusos.

Deltebre encapçala el rànquing de participació amb 25 autobusos A tres dies de la celebració de la manifestació de Barcelona en contra del Pla Hidrològic Nacional, la convocatòria de la Plataforma per a la Defensa de l'Ebre té unes expectatives de participació notòries. Més d'un centenar d'autobusos estan reservats perquè des dels diferents municipis de les Terres de l'Ebre i el Priorat, es desplacin els manifestants aquest diumenge fins a Barcelona. El rànquing de participació l'encapçala Deltebre amb un total de 25 autobusos.

Mai abans, els ciutadans de les Terres de l'Ebre s'havien volcat d'una manera tant massiva en la defensa del territori. El Pla Hidrològic Nacional, la tèrmica d'Enron i el mapa eòlic de Catalunya han despertat la gent de l'Ebre que no està disposada a permetre que s'aprovin tots aquests projectes sense que es tingui en compte la seva opinió. «Anirem on faci falta. Ho vam demostrar a Amposta, després a Móra d'Ebre i diumenge ho farem a Barcelona», explicà un portaveu de la Plataforma de l'Ebre, Sisco Lahosa, qui no amaga que s'han vist desbordats davant l'alt nivell de participació previst. El gerent de l'empresa d'autobusos Hife, Josep Maria Chavarria, explica que «mai abans -i existim des de l'any 1912-, s'havia organitzat una sortida tant massiva i per una causa reivindicativa en aquestes comarques». A banda, però, es preveu que molta altra gent es desplaci en cotxe o en tren. Deltebre, amb 25 autobusos, es converteix en la població que participarà més activament, si bé no deixa de sorprendre municipis com Benissanet amb 1.080 habitants i sis autobusos reservats.

Joaquín Fabra (PP) desmenteix les declaracions del ministre Jaume Mata

El Partit Popular de Tortosa va reafirmar ahir la seva oposició a qualsevol mena de transvasament després que el ministre de Medi Ambient, Jaume Matas, assegurés en una entrevista en exclusiva al Diari que el Partit Popular de les Terres de l'Ebre no li havia comunicat en cap ocasió que estés en contra del transvasament de l'Ebre proposat al Pla Hidrològic Nacional. El portaveu del PP a Tortosa, Joaquim Fabra, va assegurar, tot desmentint el ministre, que la seva oposició als transvasaments és coneguda tant per Matas com per tot l'executiu del Govern de Madrid. «Li ho hem comunicat fins i tot per escrit, ja que aquest era un dels punts d'acord del pacte de govern de Tortosa». Fabra va dir que la seva oposició al transvasament de l'Ebre es basa fonamentalment en criteris de **reequilibri** territorial, ja que mediambientalment creu en el ministeri que li ha garantit la supervivència del Delta i combatre la regressió i la salinització.

No obstant això, Fabra va reconèixer que el Ministeri no està disposat a modificar els 1.050 hectòmetres cúbics previstos per al transvasament de l'Ebre. «Ens ho ha dit clarament. No es pot negociar i, davant d'això, el que intentem, pel que lluitem i pressionem és perquè es reconeguin els perills al nostre territori arran del transvasament, que es tinguin en compte i s'evitin». Sobre l'oferta del Partit Popular de Catalunya al ministre Matas de transvasar aigua dels canals del Delta per reduir l'extracció directa del riu Ebre, Fabra va dir que és, simplement, una opció millor dins de la política dels transvasaments. «En cap cas, però, és una negociació per acceptar el transvasament, ja que l'oferta d'aigua dels canals es fa a canvi de res». Fabra insistí que en cap cas el transvasament de l'Ebre es planteja perquè el PP de les Terres de l'Ebre estigui d'acord o hi doni suport, sinó tot el contrari.

D'altra banda, el tinent d'alcalde Josep Maria Franquet va recordar un debat celebrat el mes d'octubre passat en el qual va expressar al director general de Planificació Hidràulica, Francisco Cabezas, «la meua oposició rotunda al transvasament de l'Ebre». Franquet va assenyalar que «els circuits d'informació del ministeri deuen

funcionar malament», en relació a les declaracions del ministre de Medi Ambient, Jaume Matas.

LES REACCIONS

‘Tanquem per poder anar a la manifestació’

Adolfo Giné és el propietari del restaurant El Parc de Tortosa. Després de 12 anys al capdavant d'aquest establiment, aquest diumenge tancarà per primera vegada per una causa que qualifica de «màxima prioritat»: la manifestació a Barcelona en contra del transvasament de l'Ebre. Giné ha decidit tancar i convidar els seus vuit treballadors a participar a la manifestació. «El viatge el paga l'empresa. És per una bona causa». Giné es manifesta en contra del Pla Hidrològic Nacional i en contra del transvasament de l'Ebre. «És un pla injust que no té cap mena de mirament amb les Terres de l'Ebre. No sols perjudicaran mediambientalment el Delta i tot el sistema ecològic del riu, sinó que ens aïllaran encara més socioeconòmicament». Giné es refereix a les possibilitats de desenvolupament econòmic: «Si es fa el transvasament, què passarà amb l'arròs, amb l'aqüicultura, amb la pesca, amb el turisme? Crec que ja va sent hora que se'ns escolti i se'ns faci cas». Adolfo Giné, des del seu restaurant, anima la gent a participar a la manifestació. «Crec que és una lluita de tots. Sense diferències polítiques ni de cap altra mena. Per primera vegada a la vida, tots els ciutadans estem units per una causa comuna. I això no pot passar per alt».

Tota l'empresa en bloc anirà a la manifestació amb els autobusos de la Plataforma.

El País (12/03/2001)

200.000 personas exigen en Madrid la reforma del Plan Hidrológico

Autor :El País

Una riada de ciudadanos procedentes en su mayoría de Aragón tomaron ayer el centro de Madrid para oponerse al trasvase del Ebro. Unas 200.000 personas -hasta 400.000 según los organizadores y 120.000 según la policía municipal- gritaron consignas contra José María Aznar y su Ejecutivo en un ambiente festivo marcado por cánticos regionales. Un millar de autocares llegaron a la capital desde la práctica totalidad de los pueblos de Aragón y muchos otros lugares para exigir al Gobierno la modificación del proyecto de Plan Hidrológico Nacional (PHN) enviado a las Cortes.

'Y luego diréis que somos cinco o seis'. 'Haremos un pantano, en la Puerta del Sol'. Con estos gritos y pitadas ensordecedoras o pequeñas orquestas, miles de manifestantes se divertían ayer mientras llenaban el paseo del Prado y la calle de Alcalá. La marcha, que desbordó las previsiones de los organizadores y tuvo algo de caótica por el exceso de gente, llegó hasta la Puerta del Sol. Los primeros promotores de esta idea, grupos ecologistas contrarios a las obras hidráulicas previstas en el plan, estaban eufóricos y hablaban de 'hecho histórico'. Pedro Arrojo, de la Plataforma de Defensa del Ebro, estaba impactado: 'Es impresionante. Nunca se imaginó el Gobierno esta protesta'.

Però la marcha, una de las más multitudinarias contra una medida del Gobierno, también estaba convocada por grupos políticos. Gaspar Llamazares, coordinador de IU, tachaba de 'moción de censura al plan' la protesta y aseguraba que 'la manifestación demuestra que hay un gran clamor contra una política que centra sus intereses en las grandes constructoras y también que Aragón no es la única comunidad que no está de acuerdo, hay otras muchas que gritan contra un proyecto que va contra el desarrollo sostenible y todo tipo de equilibrios'. De hecho, entre los manifestantes había aragoneses, pero además catalanes, riojanos, andaluces, murcianos, valencianos y madrileños.

Tras una lenta marcha que por la cantidad de público recordaba a las manifestaciones contra la banda terrorista ETA, a la una y veinte de la tarde, en la Puerta del Sol, el actor zaragozano José Luis Pellicena leía el comunicado contra un plan 'que no contempla la nueva política del agua'. Tras la lectura, el acto público concluyó con miles de personas siguiendo en la Puerta del Sol a José Antonio Labordeta, diputado de la Chunta Aragonesista, mientras entonaba sin música su canción Canto a la Libertad.

Además de los convocantes, los principales dirigentes del Gobierno aragonés (formado por PSOE y Par) y de la oposición en Cataluña (PSC, ERC, IC) estaban también allí. Y los líderes sindicales de ambas comunidades.

Los socialistas se quejaron de que TVE no emitiera ni una sola declaración de sus dirigentes, cuando el resto de las cadenas sí lo hicieron. El PSOE no convocaba la manifestación, pero sí la apoyaba con su presencia. A pesar de ello, Álvaro Cuesta, de la ejecutiva socialista, logró colarse en la cabeza de la manifestación junto a los convocantes.

Los líderes políticos iban delante, pero la masa no la componían los afiliados de sus partidos u organizaciones sino gentes llegadas de todos los pueblos, movilizadas por los ayuntamientos. De hecho, había incluso algunos concejales del PP y de CiU de la zona de Tortosa (Tarragona). Adela Domeque, jubilada del Villar de los Navarros (Zaragoza), estaba junto a los ecologistas: 'A los aragoneses nos han robado mucho y los de mi pueblo hemos venido a decir no al plan'.

Theo Oberhuber, coordinador de Ecologistas en Acción, organizaba la cabecera y aseguraba que 'este no és el Plan Hidrológico Nacional, es el plan del trasvase del Ebro'.

Lo cierto es que había miles de lemas y de pancartas. Mientras los contrarios al recrecimiento del pantano de Yesa gritaban 'Rodríguez Zapatero también es pantanero', los dirigentes del PSOE aragonés y catalán pasaban a su lado con otros lemas.

La manifestación fue por encima de todo una fiesta para todas las personas que habían recorrido cientos de kilómetros y aprovecharon la jornada soleada en Madrid para disfrutar de la protesta, que duró hasta pasadas las tres de la tarde. Tambores, gaiteros, petardos, disfraces, trajes y cánticos regionales invadían las calles centrales de la capital. Por todas partes había banderas rojigualdas, però no las españolas, sino las aragonesas y catalanas, con cuatro barras.

Sara, de 11 años, venía de Zaragoza en autobús: 'es que no nos tienen en cuenta y hoy queremos que sepan que existimos y que ese plan es malo para Aragón y para más gente'. Los paisanos del Río Ara de Huesca recordaban que su comarca está muerta por un pantano, el de Jánovas, que lleva más de 20 años en barbecho para finalmente no hacerse.

La gente siguió entrando en la Puerta del Sol hasta tres horas después de que comenzara la marcha. Al final llegaban los catalanes del Delta del Ebro, y el ninot de Aznar adelantaba las fallas, ardiendo sobre un palo mientras los sindicatos recogían las banderas. Los manifestantes improvisaban comidas sobre el asfalto. Los autobuses aguardaban el regreso y en la Gran Vía una tienda de discos no perdía la oportunidad de emitir a todo trapo el Canto a la Libertad de Labordeta.

El País (23/03/2001)

CiU apoya el Plan Hidrológico del PP a cambio de inversiones en el delta del Ebro

Autor :Mardones I. G. / Garriga J.

El Plan Hidrológico del Gobierno del PP salió ayer airoso de su primer trámite parlamentario al recibir el apoyo implícito de los nacionalistas catalanes. El pleno del Congreso debatió en realidad siete enmiendas a la totalidad y un texto alternativo del PSOE que salieron derrotados por la suma de votos del PP, Coalición Canaria y CiU. Tras seis horas de intervenciones, el ministro de Medio Ambiente, Jaume Matas, anunció un principio de acuerdo con CiU al aceptar dos de sus exigencias: aprobar un plan de inversiones para el delta del Ebro y estudiar otras alternativas de travase de agua.

El anuncio d'un principio de acuerdo con CiU cerró una tensa jornada de seis horas, calificada por el ministro Jaume Matas de 'histórica'. Han tenido que pasar 16 años para que el Congreso de los Diputados viera la luz de un proyecto de ley que regule en España los trasvases de agua entre cuencas, tal como preveía la Ley de Aguas de 1985. Poco antes, Matas desveló que el PP accedía a incorporar al proyecto de ley un Plan Integral del Delta del Ebro para el desarrollo sostenible de su ecosistema y el estudio de otras alternativas de transferencias, indentificadas por el entorno del ministro como un posible trasvase procedente del Ródano. Para el portavoz de CiU, Xavier Trias, el objetivo de su grupo es ofrecer las suficientes garantías a las 'tierras del Ebro y a sus habitantes de que su futuro seguirá allí, junto al Ebro'..

Tras el debate, las votaciones a las siete peticiones que proponían la devolución del PHN del Gobierno arrojaban los siguientes resultados: 193 votos en contra, 129 a favor (PSOE, IU, PNV y Grupo Mixto) y dos abstenciones. El proyecto alternativo socialista siguió casi la misma suerte: 195 votos de rechazo por 114 a favor y 16 abstenciones, las de IU y PNV.

El ministro hizo alarde de carácter florentino. La voz se le quedó ronca de tantas gracias que repartió. En su primera intervención, sin ningún otro miembro del

Gobierno que le arropara, describió las bondades del PHN y su previsto trasvase de 1.050 hectómetros cúbicos anuales desde Ebro a Barcelona y la cuenca del Mediterráneo. Con ambos proyectos aseguró que se resolverá el problema secular de falta de agua en España, todo ello valorado en cuatro billones de pesetas (tres billones en obras generales y 700.000 millones en el trasvase) y a ejecutar en ocho años.

Matas echó por tierra cada una de las propuestas del Plan Hidrológico socialista que se sometían a votación. 'Le ha traicionado el subconsciente', le dijo a Jesús Caldera, portavoz del PSOE. 'De toda su intervención sólo ha dedicado los tres últimos minutos a describirnos su plan', añadió. El ministro descalificó la viabilidad d'un banco público de aguas en Murcia, región dondel año pasado sólo se recogieron 180 hectómetros cúbicos. 'Cuando no hay agua, no hay nada que cambiar. Aquí no hay milagros'. Y sobre la desalación, dijo que ellos proponían 386 hectómetros cúbicos anuales, casi los mismos que el PSOE (404). Las cuentas socialistas no le salían al ministro.

Jesús Caldera animó el debate. Reclamó diálogo y consenso y recordó que un 31 de mayo de 1933 el socialista Indalecio Prieto presentaba en esa misma Cámara el primer proyecto de plan hidrológico, frustrado por la guerra civil. Calificó el plan del PP de 'hidrológico más que hídrico', y le reprochó que considere el agua sólo como 'un mero bien al servicio de la producción, minisvalorando sus connotaciones territoriales, sociales, culturales, emocionales, ambientales y estéticas de nuestros ríos'.

El líder de IU, Gaspar Llamazares, dijo que el PHN 'nace muerto', está preñado de 'intereses ocultos' y elaborado sin participación social. Para el portavoz de Iniciativa per Catalunya, Joan Saura, el proyecto es 'ecológicamente insostenible y socialmente rechazado'. En la misma línea, el diputado de Chunta Aragonesista, José Antonio Labordeta, acusó a Matas de ofrecer datos falsos sobre los caudales del Ebro, mientras que para el portavoz de ERC, Joan Puigcercós, el plan es 'básicamente un negocio sobre el agua'.

A pesar de los desmentidos de Matas, fuentes de CiU aseguraron que el acuerdo con el Gobierno central contempla una sustancial reducción del volumen de agua a trasvasar directamente del Ebro, que se situaría entre los 400 y los 500 hectómetros cúbicos. Ello se compensaría por la captación de agua del río Ródano, de unos 300 hectómetros cúbicos y varias obras hidráulicas, como el Plan Integral del Delta, para frenar la salinización de la desembocadura del Ebro o la construcción de una planta desaladora en Tarragona.

Un portavoz del grupo de CiU se mostró convencido de que el Gobierno acabará aceptando la mayoría de sus demandas, que hace unos días expusieron al Ministerio de Medio Ambiente. No obstante, los nacionalistas catalanes no ocultaban su sensación de derrota por haberse vistos obligados a rechazar las propuestas de la oposición y alinearse de nuevo con el PP. Y admitían incluso que una oposición frontal a este plan Les acarrearía una difícil negociación ante el nuevo sistema de financiación autonómica y rompería el frágil equilibrio en el Parlamento de Cataluña. El presidente del PSC, Pasqual Maragall, acusó a CiU de haber 'incumplido' sin 'ninguna justificación' el acuerdo adoptado por el Parlamento catalán contra el PHN lo que, en su opinión, 'será una losa que Cataluña difícilmente olvidará'.

La Verdad (03/04/2001)

Miles de catalanes se echan a la calle en Tortosa para rechazar el Plan Hidrológico

Autor : E.P.

Unas 25.000 personas, según la Plataforma de Defensa de las Terres de l'Ebre y unas 13.000 según la Policía, se manifestaron ayer en Tortosa (Tarragona) para protestar contra el acuerdo entre Gobierno y CiU sobre el Plan Hidrológico. Muchos de los manifestantes se desplazaron a Tortosa desde Amposta, donde, desde las 10.00 horas, se concentraron frente a la sede de la Comunidad de Regantes de la Derecha del Ebro.

Los manifestantes se concentraron en la plaza Alfons XII frente a la sede de CiU donde colgaron una foto de Jordi Pujol, junto al presidente del Gobierno, vestidos de novio y novia respectivamente, bajo el lema Matrimonio de conveniencia. Los participantes en la manifestación gritaron Fuera traidores y El pacto PP-CiU seca el río a lo largo de toda la protesta. Uno de los portavoces de la Plataforma del Ebro, Manolo Tomás, señaló que la manifestación representa la voluntad d'un territorio, de todo un conjunto de pueblos para salvar el Ebro y para tener un futuro digno. Tomás añadió que «estamos convencidos de que el PHN liquida el río Ebro, liquida el tramo final del Delta, aunque con la voluntad de la gente que está aquí conseguiremos lo que queremos».

Artur Gaya, actor y cantautor conocido como Kiko el Celio, leyó un manifiesto en el que se puntualizaba que las Terres de l'Ebre no están en venta. El pacto PP-CiU es «moneda de cambio del financiación autonómica», según los manifestantes, que aseguraron que las Terres de l'Ebre están unidas ante esta agresión.

El manifiesto quiso reflejar que la voluntad de la gente de las comarcas del Ebro es la defensa sus tierras y "no los votos de Covergencia i Unión, según los manifestantes".

El País (06/04/2001)

Pujol admite que el apoyo de CiU al trasvase le supondrá un coste electoral

Autor :Garriga Josep

El trasvase del Ebro es un asunto que afecta negativamente a los sentimientos de los ciudadanos de aquellas comarcas y el Gobierno catalán no puede luchar contra algo inmaterial. Por ello, el presidente de la Generalitat, Jordi Pujol, dijo ayer que entendía el rechazo que genera el Plan Hidrológico Nacional (PHN) en las tierras del Ebro y admitió por primera vez que el apoyo de *Convergència i Unió* (CiU) a este proyecto del Partido Popular (PP) acabará pasando factura electoral a la coalición nacionalista. A pesar de todo, CiU continúa negociando con el Gobierno central contrapartidas para las comarcas del sur de Cataluña.

El trasvase del Ebro es un asunto que afecta negativamente a los sentimientos de los ciudadanos de aquellas comarcas y el Gobierno catalán no puede luchar contra algo inmaterial. Por ello, el presidente de la Generalitat, Jordi Pujol, dijo ayer que entendía el rechazo que genera el Plan Hidrológico Nacional (PHN) en las tierras del Ebro y admitió por primera vez que el apoyo de *Convergència i Unió* (CiU) a este proyecto del Partido Popular (PP) acabará pasando factura electoral a la coalición nacionalista. A pesar de todo, CiU continúa negociando con el Gobierno central contrapartidas para las comarcas del sur de Cataluña.

El presidente de la Generalitat apostó ayer en Santiago de Compostela, donde asiste a una sesión plenaria del Círculo de Montevideo, por seguir una doble estrategia respecto al Plan Hidrológico. La primera, continuar negociando con el Gobierno central una modificación sustancial del proyecto para adecuarlo a las exigencias de CiU: medidas compensatorias para las tierras del Ebro y reducción del impacto ambiental del trasvase. Sólo así, el Partido Popular podrá contar con su apoyo. La segunda, una política didáctica in situ para que los ciudadanos de aquellas comarcas comprendan que el proyecto que finalmente se aprobará es menos dañino que el previsto en un principio. Pujol reiteró su deseo de hacer cuantas visitas a Tarragona sean necesarias para explicarlo. Después de Semana Santa, empezará por la comarca de la Terra Alta. No obstante, el presidente de la Generalitat expresó su escepticismo

sobre el resultado de estas visitas porque, insistió, 'se trata d'una cuestión de sentimientos'.

Pujol confía en que el futuro le dará la razón, como, a su juicio, ha sucedido con el minitrasvase del Ebro. Pero hasta que esto no suceda, se mostró dispuesto a asumir las consecuencias que se deriven dello, incluso las electorales. 'Un político', manifestó, 'tiene que pensar en perspectiva de futuro, aunque no sea rentable electoralmente en el momento inmediato. Nuestra obligación era hacer lo que hemos hecho, o sea, modificar el proyecto, porque el Plan Hidrológico se hubiera aprobado igual' con la mayoría absoluta del Partido Popular.

Pujol informó, en conferencia de prensa, de la existencia d'un pacto no escrito entre Unió y Convergència -al margen del aprobado este fin de semana para la constitución d'una federación entre ambos partidos- por el cual los democristianos asumirán un cuarto departamento en el Gobierno de la Generalitat. 'El cuarto departamento vendrá en aplicación del pacto, però ya veremos, será cuando toque', se limitó a declarar Pujol, y eludió anunciar de qué departamento se trataba y cuándo se producirían los relevos.

A pesar de la negativa del presidente catalán, es seguro que Unió asumirá la cartera de Cultura, de la que en la actualidad es titular Jordi Vilajoana. Éste, hombre de la confianza del conseller en cap, Artur Mas, podría ser nombrado nuevo delegado de la Generalitat en Madrid, donde sustituiría a Josep Gomis, que se hará cargo del Consorcio Petroquímico de Tarragona de forma inminente.

El productor de cine Félix Riera -militante de Unió desde hace una semana- figura como el candidato mejor situado para sustituir a Vilajoana al frente del Departamento de Cultura.

La Vanguardia (11/05/2001)

Tres concejales de Tortosa contrarios al PHN abandonan el PP y abren una crisis municipal

Autor :Sorribes Víctor

El Plan Hidrológico Nacional (PHN) está condicionando la vida política de Tortosa hasta tal punto que el grupo municipal del PP perdió ayer la mitad de sus concejales por esta cuestión, lo que obligará a componer un nuevo equipo de gobierno. Tres de los seis concejales que tenía el PP en Tortosa, Josep Maria Franquet, Gaspar Ricart y Ramón Cardús, anunciaron ayer que se pasaban al grupo mixto por su discrepancia con el PHN. Con la salida de estos concejales, el PSC y el PP ya no cuentan con mayoría absoluta para gobernar, con lo que el alcalde de Tortosa, el socialista Joan Sabaté, anunció que hoy empezaría los contactos con los portavoces de los grupos para intentar formar una nueva mayoría.

La postura ante el PHN y la Plataforma en Defensa del Ebro será determinante para la composición del nuevo gobierno. Desde el pleno del pasado lunes, en el que CiU -en la oposición- y PP -en el gobierno- unieron sus votos para atacar a la plataforma antitransvase, los concejales se han polarizado en dos bloques. Uno está en contra del PHN y a favor de la plataforma (PSC, nuevo grupo mixto y ERC) y otro que defiende el PHN y está enfrentado con la plataforma (CiU y PP). El bloque antitransvase suma un concejal más que CiU y PP juntos. El alcalde de Tortosa, Joan Sabaté, fue ayer prudente y no quiso avanzar si sería posible un pacto entre todos los concejales antitransvasistas. Sin embargo, Sabaté dijo: 'De momento, tenemos un pacto con el PP que no se ha roto, pero su actitud en el último pleno se alejó de la posición del gobierno municipal contra el PHN y de sintonía con la plataforma y si el PP no rectifica se rompería el acuerdo que firmamos a favor de la defensa del agua del Ebro'.

El grupo mixto que se ha formado con las bajas del PP pretende recomponer un nuevo gobierno antitransvase que dé apoyo a la Plataforma en Defensa del Ebro. Según manifestó ayer Josep Maria Franquet, histórico antitransvasista que ya anunció el martes su baja del PP, 'la ciudadanía está pidiendo a gritos que en Tortosa haya

una política antitrasvasista'. El concejal de ERC, Lluís Martín Santos, no quiso avanzar qué harían ante la posibilidad de entrar en el gobierno, però añadió que 'cualquier futuro gobierno donde haya una fuerza a favor del trasvase -en referencia a CiU y PP- no puede ser un pacto bueno para la ciudad'. Antes de anunciarse la creación del grupo mixto, el portavoz de CiU, Marià Curto, ofreció un pacto de gobierno al PP, però tras la salida de tres concejales de este grupo ya no tendrá mayoría absoluta. El PP no se ha pronunciado de momento sobre la nueva situación.

La posible ruptura del pacto entre el PSC y PP podría afectar al gobierno conjunto de estos dos partidos en el Consell Comarcal del Baix Ebre. Sin embargo, Franquet, que es también conseller comarcal, dijo ayer que eran realidades distintas y que él de momento continuaba en el grupo popular en el Consell. El ex edil del PP Franquet, histórico antitrasvasista, afirmó que 'la ciudadanía está pidiendo a gritos una política' contraria al PHN

La fuga de los tres concejales conservadores obliga al alcalde socialista a iniciar conversaciones para formar otro gobierno.

La Vanguardia (10/09/2001)

El clamor del Ebro llega a Bruselas

Autor: MARC BASSETS

Un mes después de que comenzase en el delta del Ebro, la marcha azul desembarcó ayer en Bruselas con una manifestación considerada como un éxito por los organizadores a pesar del mal tiempo. Miles de personas -15.000, según los organizadores; 4.100, según la policía belga- se congregaron, bajo un intenso aguacero, en el centro de la capital comunitaria para protestar contra el Plan Hidrológico Nacional (PHN). Su objetivo: demostrar a Europa la fuerza del movimiento ciudadano contrario al trasvase e impedir que la Unión Europea (UE) financie el proyecto.

En un ambiente festivo y familiar, un mar de paraguas, pancartas, banderas cuatribarradas y pañuelos azules partió a la una y media de la Gare du Nord en dirección a la Gare du Midi. Al frente, marchaban los políticos: Juan Alberto Belloch (PSOE), Raimon Obiols (PSC), Josep Lluís Carod-Rovira (ERC), Joan Saura (Iniciativa-Els Verds) y Gaspar Llamazares (IU), entre otros. Sostenían una pancarta escrita en inglés, francés y neerlandés: "Por una nueva cultura del agua". Fue en este sector, precisamente, donde surgieron las disensiones.

Los dos representantes de la Junta de Aragón que acudieron a Bruselas -el consejero de Agricultura, socialista, y el de Medio Ambiente, del Partido Aragonés Regionalista- abandonaron la marcha antes del final. En realidad, ambos dirigentes quisieron mostrar su desacuerdo con algunos contenidos de la protesta y con el uso que della hacen partidos como la Chunta Aragonesista de José Antonio Labordeta. En Zaragoza, el Gobierno aragonés no apoyó la manifestación. El Ejecutivo aragonés se opone al PHN. Però, al contrario que la Plataforma en Defensa del Ebro, principal organizadora de la manifestación, defiende el pacto del agua en Aragón.

En la Gare du Midi, tras dos horas y media de marcha, la lluvia obligó a dispersar rápidamente a los manifestantes e impidió los discursos previstos. Los portavoces del

movimiento antitrasvase convocaron una rueda de prensa en el Centro Asturiano de Bruselas, punto de reunión de la emigración española de los años sesenta.

Hoy presentarán sendas quejas a la Comisión Europea, responsable del reparto de las subvenciones comunitarias, y a la Eurocámara, donde han recogido apoyos entre los grupos socialista, ecologista y comunista.

"El dinero público europeo no puede servir para los negocios privados ni para la especulación urbanística avalada por el PP y CiU", dijo Pedro Arrojo, catedrático de Economía en Zaragoza y cabeza visible de la plataforma. No han conseguido que les reciba ningún comisario, deberán conformarse con una reunión con miembros de sus gabinetes.

El Periódico (22/10/2001)

Una plataforma europea intentará frenar el PHN

Europa tomará el relevo de las asociaciones contrarias al trasvase del Ebro y a la construcción de embalses que realizaron el pasado verano una Marcha Azul a Bruselas gracias a una plataforma que se creará este próximo invierno. Así lo anunció ayer en Jaca el director ejecutivo de la European Ribers Network, Roberto Epple, quien participó en la mesa redonda titulada Europa, por una nueva cultura del agua, dentro de las jornadas del mismo título organizadas por la Asociación Río Aragón.

Epple indicó que ésta es la tercera ocasión en la que se lucha en Europa contra proyectos de esta envergadura y que en las dos anteriores (contra la construcción de embalses en el Danubio en los años 80 y en el Loira en los 90) se consiguió paralizarlos. Sin embargo, Epple indicó que esta vez se trata de "una lucha nacional" que cuestiona un enfoque de planificación tradicional hidráulica.

En el debate, el portavoz de Coagret, Pedro Arrojo, consideró que con la Marcha Azul se ha abierto "un frente de lucha inesperado por el Gobierno", por lo que "estamos en condiciones de dar la batalla en Europa, aunque no hay que descuidar el nivel local y nacional".

Arrojo aseguró que la batalla política "la vamos a ganar", però advirtió de que el poder, cuando se siente herido, "se ve en la obligación de ejercer el autoritarismo del que ya ha hecho gala el PP, por lo que tenemos que prepararnos para lo peor".

El coordinador del grupo Verde del Parlamento Europeo, Gianluca Solera, recordó que Huesca es la provincia de Europa con mayor número de pueblos abandonados, "con un total de 300", mientras que el portavoz de la Federación de los Verdes, David Hammerstein, resaltó: "Todos estamos afectados en las cuestiones del agua, y todos somos de la montaña y del delta del Ebro", según informó Efe.

**EL MOVIMENT SOCIAL CONTRA EL
PLA HIDROLÒGIC NACIONAL I EL
TRANSVASAMENT DE L'EBRE**

**FUNDACIÓ JAUME BOFILL
ASSOCIACIÓ CATALANA DE SOCIOLOGIA**

Director:
Dr. Josep Pont Vidal

Equip investigador:
Encarna Herrera Martínez
Vanessa Maxé Navarro
Esther Mena Ayuso

Una cosa entra pels ulls: aquí el riu mana, és el fenomen central, constitueix el comú denominador de tot. Hi ha comarques difícils de resumir perquè estan formades per diversos i variats elements, de vegades contradictoris. Aquí ens trobem amb un element que ho lliga tot, que ho impregna tot: la vida dels homes, la qualitat de les terres, el sistema agrari, el sistema econòmic. És l'Ebre maternal, solemne, carregat de fang. Aquest riu ha de tenir una predilecció especial per les terres del seu últim curs, perquè sembla destinat a tragar-hi, a dipositar-hi tot allò que de bo, substànciós i vital ha trobat en el seu llarg camí (...) Aquí senti, constantment la proximitat de l'aigua densa, gairebé aturada, embadocada, callada. Aquesta presència impregna tot el paisatge, el color de la llum, la qualitat de l'aire.

Josep Pla, *Guia de Catalunya*

AGRAÏMENTS

L'equip investigador vol agrair la col·laboració de totes aquelles institucions, entitats i organitzacions de les Terres de l'Ebre que ens han facilitat la tasca de treball de camp del present estudi. Una menció especial mereixen la Plataforma en Defensa de l'Ebre -i les diferents plataformes locals- i els representants dels partits polítics implicats en el conflicte.

També volem referir-nos a l'Associació Catalana de Sociologia i la Fundació Jaume Bofill pel seu suport institucional. L'ajut d'investigació que ens la facilitat la Fundació Jaume Bofill ha possibilitat la realització d'aquest treball.

No oblidem, però, l'inestimable recolzament dels sociòlegs Dr. Joan Costa i Dr. Andreu Peix que amb les seves aportacions i comentaris han enriquit l'anàlisi d'aquest moviment social. Agraïm, també, la col·laboració del Ricard Iznardo, que va dedicar grans esforços en l'elaboració d'aquest estudi.

A tots ells, moltes gràcies.

ÍNDEX

	PÀG.
1. INTRODUCCIÓ: L'APARICIÓ DEL MOVIMENT SOCIAL	6
2. EL MOVIMENT CONTRA EL TRANSVASAMENT DE L'EBRE I EL PLA HIDROLÒGIC NACIONAL	8
3. POBLACIÓ I ESTRUCTURA SOCIOECONÒMICA DE LES TERRES DE L'EBRE	19
3.1 Evolució de la població	19
3.2 Estructura de la població per edats i sexe	23
3.3 Població segons l'activitat econòmica	28
3.4 Trets característics	33
4. MARC TEÒRIC	36
4.1 Aproximació conceptual	36
4.2 Anàlisi de l'acció col·lectiva	42
5. FASES DE DESENVOLUPAMENT D'UN MOVIMENT SOCIAL	49
6. HIPÒTESIS	58
7. METODOLOGIA D'ANÀLISI	60
7.1 Treball de camp	68
8. CONVERGÈNCIA DE DIFERENTS MOVIMENTS SOCIALS	70
8.1 Descontent latent	70
8.2 El sentiment de frustració en la població	74
8.3 El sentiment d'identitat territorial	77
8.4 El riu com element simbòlic	79
8.5 Els moviments	80
8.6 El moviment social com a única forma de protesta	81
8.7 Transformació del moviment	82
8.8 Perspectives de futur	83
9. ELS ACTORS: LA REACCIÓ ENFRONT LA POLÍTICA GOVERNAMENTAL	85
9.1 Els principals actors claus	85
9.1.1 L'estratègia	87
9.1.2 La reacció dels actors	93

9.2	Conflicte d'interessos	95
9.2.1	La Plataforma en Defensa de l'Ebre	97
9.2.2	Els actors integrants a la "Xarxa per la nova cultura de l'aigua"	99
9.2.3	No integrants a la PDE: les Comunitats de Regants	102
9.3	Els partits polítics	104
9.3.1	Els partits a favor del PHN: PP i CIU	104
9.3.2	El partit majoritari d'oposició al PHN: PSC	106
9.4	Altres partits polítics i actors	107
9.5	La vinculació de nous membres	108
9.5.1	Els mitjans de comunicació	109
9.5.2	Conferències i actes informatius	111
10.	MOVIMENT SOCIAL D'OPOSICIÓ	112
10.1	Moviment d'oposició	113
10.2	Moviment amb alternatives	122
11.	LES ELITS DEL MOVIMENT	125
11.1	Àrea reivindicativa	127
11.2	Àrea estructuradora	129
11.3	Àrea organitzativa	133
12.	CONCLUSIONS	137
	BIBLIOGRAFIA, HEMEROTECA, INTERNET	142
	ANNEXOS	148
	ANNEX I: Tipologia de les associacions que formen part del moviment	149
	ANNEX II: Taules de població i estructura social de les Terres de l'Ebre	153
	ANNEX III: Documents editats pel moviment social	176
	ANNEX IV: Recull de premsa	200

1. INTRODUCCIÓ: L'APARICIÓ DEL MOVIMENT SOCIAL

L'aprovació el darrer mes de març de l'any 2001, en el Congrés dels Diputats del "Plan Hidrológico Nacional" (a partir d'ara PHN) que inclou un important transvasament del riu Ebre, ha marcat l'inici d'un dels moviments socials que més ciutadans ha mobilitzat a Catalunya i a altres Comunitats Autònomes en els darrers anys. Les manifestacions sota el lema "ni una gota més", "volem polítics dignes, no compensacions" de Saragossa l'any 2000, febrer de 2001 a Barcelona on hi participaren unes 200.000 persones (*El País*, 26/2/2001) i de Madrid (400.000 manifestants) són una de les mobilitzacions més importants de tot l'Estat dels darrers anys i constitueixen un moment culminant que s'ha gestat durant molts mesos. Tanmateix, aquest moviment no sorgeix de forma espontània sinó que és el resultat – com veurem – d'un profund malestar històric de les Terres de l'Ebre, amb unes arrels que es remunten a varies dècades, mostrant l'aparició novament del moviment ecologista.

Aquestes mobilitzacions han estat possibles per l'impuls que han donat gairebé tres-centes associacions de tot tipus (grups i associacions ecologistes, grups universitaris, fins a federacions de veïns, sindicats, i partits polítics, entre d'altres), enquadrades per la "*Plataforma per a la Defensa de l'Ebre*" (PDE) i la "*Xarxa per una nova cultura de l'Aigua*".

L'emergència d'aquest important moviment social a les Terres de l'Ebre té els seus inicis a principis de l'any 1999 impulsat principalment pel grup ecologista "Grup d'Estudi i Protecció a l'Ecosistema" (GEPEC) amb motiu de la publicació als mitjans de comunicació de diferents grans projectes i inversions a les comarques riberenques. Tanmateix el moviment es gesta en els anys vuitanta a partir de la Coordinadora Antitransvasament. Entre els projectes i inversions previst en el PHN destaquen la construcció d'un gegantí parc eòlic a les terres del Montsant, la construcció d'una central tèrmica per part de l'empresa nord-americana ENRON, -projecte definitivament abandonat degut a la fallida financera d'aquest gegant energètic

multinacional, el 16 de gener de 2002-, projectes tots ells que ja han provocat mobilitzacions ciutadanes i, que han convergit en el moviment contra el PHN.

No és la primera vegada que en els darrers anys a Catalunya es produeixen protestes populars i manifestacions contra diferents projectes que atempten contra el delicat sistema ecològic. Cal recordar les mobilitzacions que es produïren a començaments de la dècada dels anys noranta, al municipi de Montblanc amb ocasió de la proposta de construcció d'una planta incineradora de residus, i a mitjans de la mateixa dècada, les mobilitzacions al municipi de Cardona contra l'emmagatzematge de residus nuclears a les mines de sal, entre d'altres. En aquestes ocasions es tractava de residus industrials venint d'altres comarques bàsicament del Baix Camp i Tarragonès. Si que és nou, en el cas de les mobilitzacions contra el PHN i el transvasament de l'Ebre, a nivell d'organització qualitativa i quantitativa, i pel nombre d'agents socials implicats.

Per altra banda, el govern i els agents defensors del PHN i el transvasament de l'Ebre han promès invertir al territori unes xifres astronòmiques. Amb el recolzament per part de l'executiu català de CiU a la proposta del govern central del PHN i la consegüent aprovació per majoria al Parlament, el PHN comporta unes inversions globals d'uns 2.600 milions d'euros (400.000 milions de pessetes) a diferents comunitats autònomes, dels quals un terç aproximadament haurien de provenir dels fons d'ajuda i estructurals de la Unió Europea.

2. EL MOVIMENT CONTRA EL TRANSVASAMENT DE L'EBRE I EL PLA HIDROLÒGIC NACIONAL

El desenvolupament i l'aprovació del Pla Hidrològic Nacional (PHN) proposat pel Partit Popular, del que es va presentar el primer avantprojecte al Consell Nacional de l'Aigua al setembre de 2000 -aprovat pel Parlament Espanyol al maig de 2001 i pel Senat al juny de 2001-, ha estat l'espuma que ha aixecat a les comarques de l'Ebre una mobilització social de profundes arrels, on intervenen motius de caire molt diferent: històrics, culturals, polítics, socials i ecològics, entre d'altres.

Per començar a fer una cronologia del moviment, hem de remuntar-nos a finals de la dècada dels anys setanta, època en la que es van iniciar els primers moviments socials contra grans projectes estatals d'infraestructures a les comarques de l'Ebre. El dia 28 d'agost de 1977, la Comissió Mixta de la Ribera d'Ebre va convocar la primera mobilització contra la concessió d'aigües del riu pel sistema de refrigeració dels reactors nuclears d'Ascó. Aquestes primeres manifestacions només van aconseguir agrupar unes 3.000 persones, mentre que altres mobilitzacions contra la instal·lació d'infraestructures energètiques recolzades per l'Estat a altres punts de la península mobilitzaven centenars de milers de persones –un exemple d'això va ser la manifestació convocada per aturar la construcció de la central nuclear de Lemoniz, al País Basc, que va aplegar unes 250.000 persones-. Les mobilitzacions i manifestacions convocades a les Terres de l'Ebre quedaren aïllades de les mobilitzacions que es van organitzar a la resta d'Espanya. Si ens preguntem el perquè d'aquesta manca de mobilitzacions a les Terres de l'Ebre, podem concloure que queden en bona mesura explicats pels següents motius ¹:

- la manca de sensibilització en els medis universitaris;
- el desinterès dels partits polítics de l'esquerra parlamentària;
- la repressió aplicada a causa de la contestació als ajuntaments afectats, així com el caciquisme dominant a les comarques;

¹GARCIA, X., REIXAC J., VILANOVA S. (1979). El combat ecologista a Catalunya. Edicions 62. Barcelona.

- les pressions exercides per les companyies elèctriques i els grups bancaris sobre els mitjans de comunicació.

Amb les mobilitzacions a les Terres de l'Ebre aturades durant gairebé una dècada, a finals de l'any 1989 sorgeix al territori un primer moviment contra els transvasaments planejats per al riu Ebre. L'organització que va encapçalar aquest moviment es va denominar *Coordinadora Antitransvasament*. Aquesta entitat, formada principalment per gent de diferents pobles de les Terres de l'Ebre, es creà amb el principal objectiu d'evitar el transvasament de 30 m³/s de l'Ebre cap al Pirineu Oriental que pretenia portar a terme la Generalitat de Catalunya amb el recolzament del *Ministerio de Obras Públicas y Urbanismo* (MOPU), mitjançant un pla denominat "Anteproyecto de Acueducto Ebro-Pirineo Oriental". Per als fundadors de la Coordinadora, aquest minitransvasament tenia com a únic objectiu concentrar encara més la indústria i l'activitat econòmica catalana a l'entorn de Barcelona i la seva zona d'influència.

L'entitat es recolzava en dos principis fonamentals:

- No als transvasaments de cap tipus;
- L'aigua no és negociable, els recursos naturals s'han d'utilitzar allà on són.

Posteriorment, l'any 1992, amb l'ampliació dels seus objectius i activitats, van incloure un tercer:

- Gestió racional dels recursos naturals. Aquesta premissa posteriorment es va transformar en el discurs que ara coneixem com "Nova Cultura de l'Aigua" i del que parlarem més endavant.

La Coordinadora, com a entitat, va organitzar diverses mobilitzacions: manifestacions a Tortosa, concentracions davant el Parlament de Catalunya, entre d'altres, encara que la participació ciutadana a aquestes mobilitzacions va ser sempre bastant limitada.

L'any 1995 es va fundar a Tortosa, per suggeriment de *Greenpeace* i la *Coordinadora de Organizaciones de Defensa Ambiental* (CODA), una entitat denominada *Coordinadora de Afectados por Grandes Embalses y Trasvases* (COAGRET), que agrupa tots aquells col·lectius arreu del territori espanyol afectats per aquest tipus d'infraestructures hidràuliques. La Coordinadora Antitransvasament participa activament dintre aquesta entitat. La COAGRET va encunyar el terme de "Nova Cultura de l'Aigua", sota el qual s'ha fundat també una editorial. Aquesta filosofia que es recolza en diferents alternatives sobre la gestió hidràulica ha estat determinant en el posterior desenvolupament del moviment contra el PHN. També van posar-se en contra del PHN plantejat pel Govern socialista, i defensat pel Josep Borrell, en aquell moment Ministre d'Obres Públiques i Urbanisme.

En un principi, la Coordinadora va evitar el minitransvasament de l'Ebre cap el Pirineu Oriental, però aquesta Coordinadora no es va dissoldre, sinó que va continuar funcionant encara que sense cap transcendència pública. Finalment, el transvasament es va realitzar en part, arribant a la ciutat de Tarragona, mitjançant un pacte al que es va arribar amb les Comunitats de Regants del Delta de l'Ebre. El que no es va desenvolupar, però, va ser el PHN defensat pel Govern socialista.

A l'estiu de 2000 apareix la notícia que el PP vol desenvolupar un nou PHN que afecta profundament a totes les Terres de l'Ebre degut al transvasament del riu Ebre cap a les províncies del sud d'Espanya. La Coordinadora comença a mobilitzar-se de nou a arrel d'una sèrie de trobades a Amposta amb l'objectiu d'organitzar tots els pobles de les comarques de l'Ebre en un moviment unitari que lluités contra aquest projecte de PHN que volia desenvolupar el Govern Central amb el recolzament de la Generalitat de Catalunya. Ràpidament s'afegeixen centenars de persones a aquestes trobades i es forma el que coneixem en l'actualitat com *Plataforma en Defensa de l'Ebre* (PDE) el dia 15 de setembre de 2000. En certa mesura, va ser un moviment que va sorgir d'una manera espontània a Tortosa, encara que poc a poc, amb el recolzament de la gent que s'apuntava (van ser 260 persones el primer dia i 140 el següent) i de les entitats que van adherir-se al manifest fundacional, s'organitzà un moviment que comença a estructurar-se en torn a un objectiu comú. Es va fundar

amb aquest nom en prendre la decisió de formar un moviment que parlés en positiu de la lluita que es volia encetar en aquell moment, defensant postures alternatives en l'àmbit mediambiental i regional. Així, es va creure convenient que el nom del moviment no continguéss la partícula “anti” o “contra” ja que podria ser perjudicial per la seva imatge pública.

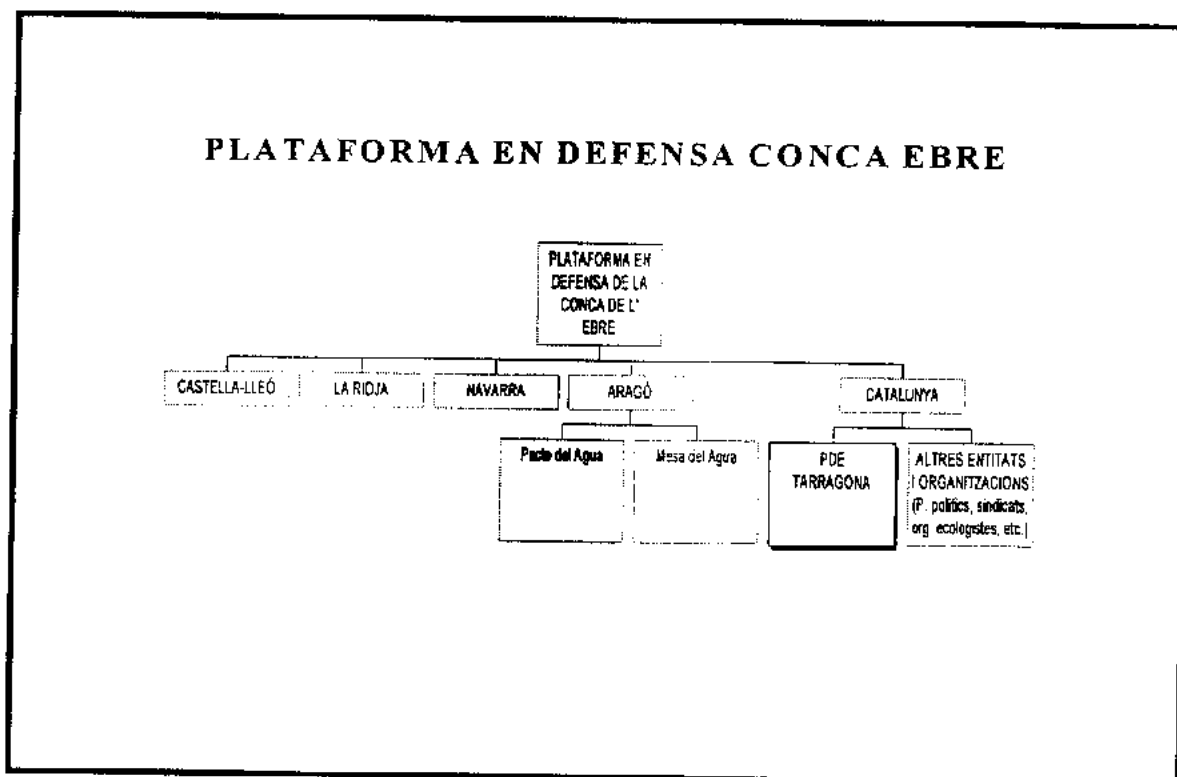
Poc a poc, la PDE va anar assumint un paper protagonista en les mobilitzacions organitzades per protestar contra un PHN amb el que gairebé ningú a les Terres de l'Ebre estava d'acord. Tots els que estan dintre d'aquesta Plataforma, o la recolzen, estan contra el PHN per diferents raons: des de motius purament econòmics fins motius estrictament ecològics. En aquest sentit, la PDE ha aconseguit establir un moviment social amb membres de diverses procedències amb diferents raons per mobilitzar-se, encara que amb el mateix objectiu.

La principal característica de la PDE és l'heterogeneïtat dels seus components. Els membres de dret de la Plataforma són persones a títol individual coordinats en grups locals i comarcals. La Plataforma, a l'hora de fer públic el “Manifest Constituent de la PDE”, va tenir el recolzament de més de 300 entitats de diferent caire: sindicats, partits polítics, associacions ecologistes, ajuntaments tarragonins de les Terres de l'Ebre, Plataformes Locals i Comarcals, associacions de joves i d'universitaris, etc. Aquestes entitats, en molts casos, també han actuat contra la llei del PHN com grups individuals sense vinculació directa amb la PDE: manifestos, actes propis, al·legacions de diversos tipus a les institucions públiques, etc. Posteriorment s'han afegit altres entitats i organitzacions al recolzament donat a aquest manifest i a la postura adoptada per la Plataforma. Totes aquestes entitats –tant en les seves mobilitzacions recolzant la Plataforma com a les seves actuacions com a entitats pròpies- tenen un objectiu comú: evitar el transvasament del riu Ebre cap a les províncies del sud d'Espanya, afectades per una important mancança d'aigua, encara que a les seves mobilitzacions sempre parlin d'estar en contra del PHN en general. S'ha de dir, però, que algunes Plataformes Locals i Comarcals es van afegir i van donar suport al moviment contra el PHN genèric perquè van pensar que si unien aquesta lluita amb la seva pròpia lluita (mapa eòlic, ENRON) podrien recolzar-se mútuament i tenir més

pes a l'hora d'organitzar actes i mobilitzacions. A més a més, d'aquesta manera, transformaven ambdues lluites en una comuna en defensa del territori i de la identitat de les Terres de l'Ebre. En aquests moments, la lluita contra la instal·lació d'una planta d'energia per part de la multinacional ENRON ha acabat degut a la fallida financera d'aquesta corporació. Per altra banda, la lluita contra els diferents parcs eòlics que es volen distribuir per les Terres de l'Ebre està, de moment, en punt mort.

Respecte a l'organització de la Plataforma, aquesta no compta amb un cap visible que actuï com a únic portaveu de l'entitat, sinó que són diverses persones de la Plataforma les que actuen com a portaveus de la mateixa davant les administracions i l'opinió pública. El funcionament intern de la PDE es planteja mitjançant reunions intercomarcals dels diferents grups i plataformes locals, on s'integren molts dels participants al moviment. En les reunions intercomarcals es reuneixen els representants d'aquests grups, que fan de representants de tots els membres del moviment. El funcionament de les intercomarcals és, segons la PDE, assembleari, i són poques les vegades que voten per prendre decisions, que en general són consensuades entre tots els representants. A més a més, la Plataforma s'ha coordinat amb altres associacions catalanes i nacionals a l'hora d'organitzar activitats i mobilitzacions contra el PHN, com poden ser les diferents Plataformes arreu de la Conca de l'Ebre que estan contra el transvasament: Castella-Lleó, Rioja, Navarra i Aragó. Conjuntament formen la denominada Plataforma en Defensa de la Conca de l'Ebre.

QUADRE 1. MEMBRES DE LA PLATAFORMA EN DEFENSA DE LA CONCA DE L'EBRE

FONT: Elaboració pròpia

Aquesta Plataforma ha organitzat actes i mobilitzacions a diferents punts del territori espanyol sota el lema "Volem futur. Stop transvasament del Pla Hidrològic" per protestar contra el PHN i, més específicament, contra el transvasament de l'Ebre. El primer d'aquests actes va ser una manifestació convocada a Saragossa el dia 8 d'octubre de 2000 i on, segons els organitzadors, van reunir-se unes 400.000 persones. Segons la Policia Local, el nombre de manifestants va estar al voltant dels 300.000. Posteriorment s'han organitzat altres manifestacions a Saragossa (el 12 de novembre de 2000 i el 7 d'octubre de 2000, aquesta última per commemorar el primer aniversari de la primera manifestació multitudinària contra el PHN), a Madrid, l'11 de març de 2001, on es va aconseguir reunir a 400.000 persones, segons els organitzadors (200.000 persones segons la premsa i 120.000 persones segons la Policia Local). Una altra manifestació important va ser la que es va organitzar a

Barcelona el dia 25 de febrer de 2001 on es van congregar –sempre segons els organitzadors- unes 250.000 persones.

Com a Plataforma de les Terres de l'Ebre, independentment de la seva aliança amb altres Plataformes antitransvasament, la PDE ha convocat diferents mobilitzacions, la primera de les quals va tenir lloc a Amposta el 29 d'octubre de 2000, on es van aconseguir reunir aproximadament a 18.000 persones i una segona a Móra d'Ebre i Móra la Nova el dia 4 de febrer de 2001, on van manifestar-se –segons els organitzadors- unes 25.000 persones, que és el 20 % de la població de les comarques afectades pel transvasament. El dia 29 d'abril de 2001 també es van convocar dos manifestacions paral·leles a Amposta i Tortosa sota el lema “Lo pacte PP-CiU eixuga lo riu”. A més a més, s'han realitzat altres manifestacions periòdiques tant a Amposta com a Tortosa, tallades de carreteres (per exemple, tallada de la N-340 a l'altura d'Alcanar, Tarragona, el dia 3 de desembre de 2000 per demanar la retirada del PHN i actes festiu-reivindicatius, com la jornada amb manifestació i concert contra PHN convocada a Tortosa el 6 d'octubre de 2001 o la passejada en moto pel Delta de l'Ebre organitzada el dia 16 de setembre de 2001). També s'han utilitzat les noves tecnologies en les seves reivindicacions i n'hi ha una Manifestació Virtual contra el PHN convocada a Internet a la que qualsevol que ho desitgi, pot afegir-se.

Potser l'acte més significatiu que s'ha portat a terme com a protesta contra el PHN va ser el que es va denominar “Marxa Blava a Brussel·les”, amb el lema “Cap euro per aquest PHN”. Aquesta marxa, iniciada el dia 11 d'agost de 2001 a Deltebre, tenia com objectiu recórrer en 30 etapes el trajecte fins a Brussel·les i manifestar-se contra el PHN a les portes del Parlament Europeu. Aquesta iniciativa va dur-se a terme amb la resta de plataformes contràries a la realització del PHN i del transvasament del riu Ebre. A més a més, aquesta reivindicació ha comptat amb el recolzament de l'European Ribers Network, associació europea dedicada a la cura i manteniment dels rius europeus i a la lluita contra projectes hidràulics de gran envergadura. Juntament amb aquesta organització, el moviment contra el PHN a Espanya ha organitzat una Plataforma d'àmbit europeu que vol lluitar contra la implementació d'aquest macroprojecte hidràulic.

Encara que a primera vista el moviment basa les seves actuacions en una sèrie de protestes i mobilitzacions davant l'opinió pública i les administracions centrals i autonòmica, també encara el seus esforços cap a la via jurídica. Durant el període de gestació i posterior aprovació del PHN al Parlament espanyol, s'han presentat diverses al·legacions al PHN a nivell nacional, com després –i principalment amb aquest objectiu es va organitzar la Marxa a Brussel·les- també s'han presentat davant l'administració comunitària, on volen parar la posada en marxa real del PHN. Aquestes al·legacions estan basades en primer lloc, en diverses directrius comunitàries contraposades a diversos punts del PHN; en segon lloc, en motius tècnics i científics; i en últim lloc, en motius econòmics i de finançament del mateix, doncs l'Estat espanyol necessita subvencions europees per poder dur a terme aquest projecte d'infraestructures hidràuliques.

A més a més de l'organització de mobilitzacions i manifestacions contra el PHN i del seguiment polític i jurídic que estan realitzant per contrarestar l'aprovació i finançament del PHN, la PDE, juntament amb moltes de les entitats participants a les mobilitzacions van crear el març de 2001 una Coordinadora anomenada "Xarxa per una nova Cultura de l'Aigua". Aquesta Coordinadora vol ser continuadora de la feina encetada amb les protestes organitzades contra el PHN, encara que des d'una perspectiva diferent, no només de protesta, sinó amb la intenció de conscienciar la societat sobre el tema de l'aigua com recurs escàs que s'ha d'aprendre a repartir i administrar. A aquesta Coordinadora també hi pertanyen altres entitats de molt diferent caire: des de partits polítics i sindicats fins diverses organitzacions ecologistes i universitàries.

**QUADRE 2. NOMBRE DE MANIFESTANTS A LES PRINCIPALS MOBILITZACIONS
ORGANITZADES (CAPITALS DE PROVÍNCIA I CAPITALS COMARCALS) PEL
MOVIMENT CONTRA EL PHN I EL TRANSVASAMENT DE L'EBRE**

	ORGANITZADORS	PREMSA	POLICIA LOCAL
Saragossa 8/10/00	400.000 Heraldo de Aragón 9/10/01	300.000 El País 9/10/01	300.000 El País 9/10/01
Amposta 28/10/00	N/D	18.000 La Vanguardia 29/10/01	N/D
Saragossa 12/11/00	100.000 El Heraldo de Aragón 13/11/00	N/D	N/D
Móra Ebre / Nova 4/2/01	25.000 www.alvent.net/riberan eta	25.000 Dian 5/2/01	N/D
Barcelona 25/2/01	250.000 www.alvent.net/riberan eta	N/D	N/D
Madrid 11/3/01	400.000 El País, 12/3/01	200.000 El País, 12/3/01	120.000 El País, 12/3/01
Tortosa 2/4/01	25.000 La Vanguardia 3/4/01	N/D	13.000 La Vanguardia 3/4/01
Brussel·les 9/9/01	15.000 www.alvent.net/riberan eta	N/D	5.000 Heraldo de Aragón 10/9/01
7/10/01 Saragossa	200.000 El País, 8/10/01	N/D	20.000-25.000 El Periódico, 8/10/01

Actes organitzats per la Plataforma en Defensa de la Conca de l'Ebre conjuntament, amb el recolzament del Govern Autònic d'Aragó

Actes organitzats per la PDE a Catalunya

Acte organitzat per la PDE Terres de l'Ebre amb participació d'altres Plataformes Territorials

N/D Dades no disponibles

FONT: Elaboració pròpia

Aquest moviment, amb fortes implicacions socials, també ha donat lloc a conseqüències polítiques. La primera d'elles, i potser la més important, la divisió dels partits polítics catalans en dos grans blocs: els que estan a favor del PHN (PP i CiU) i els que estan en contra (PSC-PSOE, ERC, IC-V, EUiA). En aquest sentit, la gent de la zona ha quedat bastant desencantada del comportament de CiU – fins l'emergència d'aquestes mobilitzacions, aquestes terres han estat, electoralment parlant, de caire convergent-, doncs es pensava que CiU no recolzaria el PHN, i finalment ho va fer, encara que amb una postura contradictòria. doncs a la votació a la Cambra Baixa de Madrid, va votar a favor i a la votació al Parlament Català va votar en contra. Aquest comportament ha provocat la rebuda dels dirigents del Govern (President i Consellers) a les Terres de l'Ebre amb fortes protestes.

La segona conseqüència política ha estat per al PP. Segons el diari EL PAÍS (16/5/01), el PP, partit amb majoria a l'ajuntament de Tortosa, va perdre 4 dels seus regidors a Tortosa que van passar al Grup Mixte –ja que van decidir conservar les seves respectives actes- després que el portaveu municipal del grup polític condemnés l'actitud de la PDE. La versió donada pels regidors del PP que van passar a formar part del Grup Mixte va ser que el PP va subscriure a Tortosa un compromís per a la defensa del riu i que aquest compromís havia estat trencat. A Amposta també hi va haver problemes polítics en aquest sentit, doncs l'únic regidor conservador a l'Ajuntament d'Amposta va tenir un posicionament similar al dels regidors de Tortosa.

La PDE també s'ha fet forta a les seves reivindicacions per tenir el recolzament de diferents sectors socials. Independentment del recolzament que ha mostrat la societat civil catalana –especialment la tarragonina-, el moviment té, per una banda, el recolzament de diversos professors i **catedràtics** universitaris que han fet estudis amb la finalitat de demostrar la inviabilitat tècnica del projecte del PHN i les possibles conseqüències ecològiques que hi podrien desenvolupar-se del fet de portar a terme aquest projecte d'infraestructures hidrològiques. Per altra banda, la Plataforma també ha comptat amb el recolzament de nombroses persones públiques i intel·lectuals espanyols, que el passat mes d'octubre van signar un manifest de recolzament a la

PDE i contra el PHN i el transvasament del riu Ebre. Entre aquestes persones públiques, intel·lectuals i artistes cal destacar la presència de Joan Manel Serrat, Quim Monzó, José Antonio Labordeta, Manuel Vázquez Montalbán, Adolfo Marsillach i Maria del Mar Bonet, entre d'altres. Per fer la presentació d'aquest manifest, van organitzar una visita pel Delta de l'Ebre, un passeig pel riu i un dinar a l'illa fluvial de Gràcia.

Una de les últimes aliances que el moviment antitransvasament ha segellat amb altres moviments reivindicatius del país ha estat amb la Plataforma de les Gavarres. D'aquesta manera, dos dels conflictes socials amb més rellevància dels últims anys a Catalunya s'han donat la mà per recolzar-se mútuament sense cap tipus de reserves, inclús per organitzar mobilitzacions conjuntes (*El País*, 19/11/01).

Però la PDE també ha tingut postures discrepants amb altres entitats i organitzacions de les Terres de l'Ebre (independentment dels partits polítics que recolzen el PHN). Aquestes entitats són principalment, les Comunitats de Regants (del Marge Dret i del Marge Esquerre de l'Ebre). La postura que mantenen aquestes entitats respecte l'aprovació del PHN és en contra de la implementació del PHN, encara que mantenen una actitud més negociadora amb les administracions públiques que no pas la PDE.

Encara que en aquests moments –amb l'aprovació parlamentària a Espanya del projecte hidràulic i la seva discussió al Parlament europeu, i comptant que aquest semestre² la Presidència Europea és d'Espanya- el macroprojecte d'infraestructures hidràuliques que és el PHN continua el seu curs, tot el moviment contra aquest Pla Hidrològic, i especialment la PDE, continua batallant contra el mateix. De moment, s'han organitzat ja diversos actes i manifestacions per aquest any, entre els que destaquen unes Jornades Europees al Delta a principi del mes de febrer, amb visita d'eurodiputats i xerrades informatives, una primera manifestació a Deltebre el dia 9 de febrer de 2001 i una gran manifestació a Barcelona pel dia 10 de març.

² Primer semestre de 2002 (gener-juny).

3. POBLACIÓ I ESTRUCTURA SOCIOECONÒMICA DE LES TERRES DE L'EBRE

En aquest apartat es farà una anàlisi de la població i de l'estructura socioeconòmica de les comarques de les Terres de l'Ebre -el Baix Ebre, el Montsià, la Ribera Alta, la Terra Alta i el Priorat-, que situades al sud del Principat conformen una zona amb una especificitat pròpia i són el context geogràfic i social d'aquest estudi.

En primer lloc, realitzarem una anàlisi de la població i la seva evolució a les darreres dècades, així com una descripció de la situació demogràfica actual, l'estructura per edats i sexe. Els recursos poblacionals i la relació dels habitants amb l'activitat econòmica i l'especialització per sectors econòmics seran altres aspectes a tractar que ens aproparan a l'estructura socioeconòmica de la zona d'estudi, contextualitzant la situació de les comarques dins del conjunt del Principat.

Els tres primers apartats d'aquests capítol fan una anàlisi descriptiva de la distribució poblacional i l'estructura socioeconòmica de les Terres de l'Ebre. L'anàlisi que desenvoluparem a l'últim apartat ens servirà de referent dels components estructurals on s'emmarca i neix el moviment social objecte d'estudi.

3.1 Evolució de la població

L'evolució de la població³ a les Terres de l'Ebre des dels inicis del segle XX presenta unes pautes diferenciades, amb unes comarques que perden habitants, que són la Terra Alta, la Ribera d'Ebre i el Priorat, i unes altres que en guanyen, que són el Baix Ebre i el Montsià. Aquesta tendència general es dona, amb molt poques excepcions, des de 1900 a 1996.

³ S'ha utilitzat com a font per a les dades dels anys 1900 a 1975 el *Reconeixement Territorial de Catalunya* (1982).

A Catalunya en el decurs del segle XX es produeix una evolució demogràfica que va configurant unes zones en expansió i unes altres en regressió, donant-se a les primeres una falta d'espai i a les segones una falta de població. Als anys 50 van iniciar-se dos fenòmens que dibuixarien la futura evolució de la població, la immigració a gran escala i la polarització de la població catalana en el territori a través del doble moviment de concentració-desertització⁴.

Presentarem una anàlisi de l'evolució de la població a partir de les dades dels Padrons d'Habitants de 1981, 1991 i 1996, assenyalant les especificitats de la nostra zona d'estudi dins del conjunt del Principat.

A Catalunya, entre 1991 i 1996, es produeix un estancament de la població, és a dir, es consolida un model iniciat a mitjans de la dècada dels setanta caracteritzat pel baix creixement demogràfic. Aquest, contrasta amb el model tradicional de concentració de la població en l'àrea de Barcelona i així es genera una tendència de reequilibri del territori, amb dispersió del creixement demogràfic en diverses àrees geogràfiques⁵.

Al quinquenni 1991-1996 es registra un creixement de la població de Catalunya de 30.546 habitants, equivalent a un 0,5% (Taula 2). Les Terres de l'Ebre en conjunt experimenten un augment de població del 0,5%, per tant, similar al conjunt català.

Com s'ha comentat anteriorment, dins d'aquest quinquenni es produeix una tendència al reequilibri de la població de Catalunya, que és més perceptible si s'analitzen dades a nivell comarcal. Així queden al Principat menys àrees de despoblament que en quinquennis anteriors⁶, una d'elles està formada per les comarques interiors del sud-oest, on estan incloses la Ribera d'Ebre, la Terra Alta i el Priorat, entre d'altres. A les tres comarques es dona una pèrdua d'habitants en aquests anys (Taula 3).

⁴CABRÉ, Anna, PUJADES, Isabel, (1982) Generalitat de Catalunya. C.E.P, Departament de Política territorial i Obres Públiques, Barcelona.

⁵ Padró Municipal d'Habitants, 1996. Estadística de població 1996. Vol. I, Institut d'Estadística de Catalunya, 1997, Pàg. 12

⁶ Padró Municipal d'Habitants, 1996. Estadística de població 1996. Vol. I, Institut d'Estadística de Catalunya, 1997, Pàg. 14

A Catalunya el creixement natural, l'any 1995 ha estat pràcticament de zero, però ha conegut el mateix any una recuperació del saldo migratori que ha estat positiu, equivalent a 0,6% de immigrants per 1000 habitants, i això ha permès un creixement total positiu. A les Terres de l'Ebre, a les cinc comarques de referència, el creixement natural de la població és negatiu al període 1986 a 1996, però el creixement migratori positiu del Baix Ebre i el Montsià compensa aquesta tendència i dona creixements poblacionals positius pel conjunt de la demarcació.

Si ens remuntem al període de 1975 a 1986, a les Terres de l'Ebre es va produir una pèrdua progressiva de població, que arribarà a la situació de creixement negatiu al quinquenni 1986-1991 amb $-0,4$ (Taula 2). Posteriorment, al període de 1991 a 1996 hi ha una recuperació i la població experimenta un creixement de 0,5, seguint la pauta del conjunt català, com ja havíem comentat (Taula 2).

Una anàlisi de les dades a nivell comarcal, evidencia que hi ha dues comarques, que són el Baix Ebre i el Montsià, que tenen creixements positius de població des de 1986 a 1996 i tres comarques que tenen creixement negatiu en el mateix període, que són la Ribera d'Ebre, la Terra Alta i el Priorat (Taula 3). Aquesta tendència dualitzada ja s'apuntava a l'anterior quinquenni, de 1981 a 1986 (veure taules de l'annex).

Taula 1. Evolució de la població a les Terres de l'Ebre* i a Catalunya 1975-1996

	1975	1981	1986	1991	1996
Terres de l'Ebre	152.526	154.241	155.578	154.952	155.670
(*)					
Percentatge sobre el total de Catalunya	2,7	2,6	2,6	2,6	2,6
El Priorat	11.093	10.431	10.051	9.212	9.119
Catalunya	5.660.393	5.956.414	5.978.638	6.059.494	6.090.040

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya, Estadística de població 1996.
Vol.1 Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

(*) Els àmbits territorials d'anàlisi fixats pel Pla Territorial General de Catalunya inclouen dintre de la denominació de Terres de l'Ebre les comarques de: Baix Ebre, El Montsià, la Ribera d'Ebre i la Terra Alta. Nosaltres inclourem a la nostra anàlisi la comarca del Priorat, malgrat tot quan utilitzem algunes de les dades aportades per l'Institut d'Estadística de Catalunya, a la denominació Terres de l'Ebre no hi figurarà agregada aquesta comarca. És el cas d'aquesta taula.

Taula 2. Creixement de la població en termes relatius i absoluts a les Terres de l'Ebre i Catalunya 1975-1996

	1975-1981	1981-1986	1986-1991	1991-1996
Terres de l'Ebre	1,3	0,9	-0,4	0,5
(*)				
	1.715	1.337	-626	718
Catalunya	5,2	0,4	1,4	0,5
Priorat	-662	-380	-576	-263
	296.021	22.224	80.856	30.546

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya, Estadística de població 1996.

(*) Nosaltres inclourem a la nostra anàlisi la comarca del Priorat, malgrat tot quan utilitzem algunes de les dades aportades per l'Institut d'Estadística de Catalunya, a la denominació Terres de l'Ebre no hi figurarà agregada aquesta comarca. És el cas d'aquesta taula.

Taula 3. Evolució de la població i creixement absolut i relatiu a les comarques de les Terres de l'Ebre 1986-1996

Comarques	Població			Creixement absolut			% Creixement		
	1986	1991	1996	86/96	86/91	91/96	86/96	86/91	91/96
Baix Ebre	64.452	64.645	65.879	1.427	193	1.234	2,21	0,29	1,90
Montsià	54.027	54.307	54.765	738	280	458	1,36	0,51	0,84
Ribera d'Ebre	23.650	23.055	22.442	-1.208	-595	-613	-5,10	-2,51	-2,65
Terra Alta	13.449	12.945	12.584	-865	-504	-361	-6,43	-3,74	-2,79
Priorat	10.051	9.475	9.212	-839	-576	-263			-2,78
Catalunya	5.978.638	6.059.494	6.090.040	111.402	80.856	30.546	1,86	1,35	0,50

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya, Estadística de població 1996.

3.2 Estructura de la població per edats i sexe

L'estructura per edats i sexe d'una població està influïda pels nivells de natalitat i mortalitat experimentats en el passat i, fonamentalment, per la dimensió de les migracions que és el fenomen amb independència més gran i té una explicació econòmica i social. La distribució de la població en un territori determinat depèn de les diferències entre el creixement natural i migratori acumulades en el decurs del temps.

La piràmide de la població catalana presentava a principis de segle senyals d'envelliment, amb un estretament de la seva base, que es va agreujar al 1930, presentant al 1950 una forma de bolet, com a resultat de la davallada de la natalitat de la postguerra. El fenomen immigratori va contribuir a un augment de la natalitat, que es va fer notar a la piràmide de 1960, amb un agrandiment de la base de la piràmide, tendència que va augmentar en els anys posteriors, presentant al 1975 una similitud amb la piràmide d'edats d'Espanya⁷.

A Catalunya l'evolució per grups d'edats des de 1981 a 1986 experimenta una reducció de la població infantil deguda a la davallada de la natalitat. Així, de representar el 24,9% al 1981 baixa fins a 14,7% l'any 1996 (Taula 5). El grup de població entre 15 i 64 anys, en edat activa, era de 64% l'any 1981 a Catalunya i s'ha elevat al 69,1 l'any 1996 "com a conseqüència de la baixada de la població infantil, compensada en part per l'augment de la població de més edat en el curs d'aquest últim quinquenni"⁸. Pel que fa a la població que tenia 65 i més anys era del 11% l'any 1981, i s'incrementà fins al 16% a l'any 1996, com a conseqüència del procés d'envelliment de la població catalana i bàsicament per l'augment de l'esperança de vida de la població.

Per tant, a Catalunya s'ha produït una disminució de la població infantil i juvenil i un augment gradual i progressiu de la població de més edat. Pel que fa a les Terres de

⁷ CABRÉ, Anna, PUJADES, Isabel, (1982) Generalitat de Catalunya. C.E.P, Departament de Política territorial i Obres Públiques, Barcelona.

⁸ Padró Municipal d'Habitants, 1991, Vol. I, pàg. 26, Institut d'Estadística de Catalunya.

l'Ebre, a l'any 1996 tenen un 14,2% de població entre 0 i 14 anys, una proporció una mica més reduïda de població infantil i juvenil que la mitjana catalana. A més a més, amb una proporció del 21,7% de població de 65 i més, és clarament l'àmbit territorial de Catalunya amb una població més envellida, molt per damunt de la mitjana catalana (16,3%). També a aquesta zona se situen els valors mínims de tota Catalunya, pel que fa al grup de 15 a 64 anys d'edat, que és de 64,1%, molt per sota de la mitjana catalana, 69,1% (Taula 4).

A les Terres de l'Ebre les pautes comarcals presenten diferències, destacant la Ribera d'Ebre, la Terra Alta i el Priorat amb percentatges molt baixos de població del grup de 15 a 64 anys, pertanyents a àrees fonamentalment agràries. A les cinc comarques al període de 1981 a 1996, es dona una reducció progressiva del grup de 0 a 14 anys i un augment del grup de 65 i més anys d'edat (Taula 5), que és més acusada al Priorat i a la Terra Alta.

El 1996 es pot constatar la continuïtat del procés d'envelliment de la població catalana, tant per la base de la piràmide per la disminució continuada de la fecunditat, com per la cúspide per l'augment gradual de l'esperança de vida⁹. L'índex d'envelliment de Catalunya se situa en 111 persones de 65 anys i més per cada 100 habitants de 0 a 14 anys. Aquest indicador ha tingut un creixement accelerat en les últimes dècades. A les Terres de l'Ebre l'índex d'envelliment és molt elevat, 147 persones de més de 65 anys per cada 100 habitants menors de 15 anys. A nivell comarcal destaquen els nivells assolits per la Ribera d'Ebre 161,4, la Terra Alta 219,7 i el Priorat 249,5.

La proporció de sexes, que ve mesurada pel quocient entre el nombre d'homes i el nombre de dones, ha augmentat a Catalunya entre 1960 i 1991. Aquest fenomen està relacionat, sens dubte, amb la substitució progressiva de les generacions amb més edat, que suportaren més pèrdues d'homes, tant a causa de la guerra civil com d'una major mortalitat en edats joves que afectà més els homes que les dones. Les

⁹ Padró Municipal d'Habitants, 1996. Estadística de població 1996. Vol. 2, Institut d'Estadística de Catalunya, 1997, Pàg. 9.

generacions més joves no han patit cap mortalitat extraordinària d'homes i la millora de les condicions de vida permet als homes disminuir la mortalitat prematura¹⁰.

A nivell estatal, el número de naixements d'homes és més elevat, i a partir d'una major mortalitat d'aquest sexe, la relació entre homes i dones a la població es va igualant, fins que les dones superen als homes. De la mateixa manera, a Catalunya, es dona la mateixa tendència. Així, al darrer Padró, 1996, i continuant la pauta de la darrera dècada (des del 1986), les dones eren un 51% i els homes un 48,8%. A les Terres de l'Ebre la relació entre sexes és molt similar a la del conjunt català, així al 1996 el percentatge de dones era de 50,4 i el d'homes de 49,56. S'ha de remarcar que la comarca de la Terra Alta i el Priorat estan una mica per sota d'aquesta pauta comarcal, amb un 49,3% de dones i un 50,70% d'homes.

A Catalunya l'índex de masculinitat continua el procés de reducció registrat al llarg dels últims quinquennis, prenent un valor de 95,3 homes per cada 100 dones a l'any 1996. A les Terres de l'Ebre al 1996 l'índex de masculinitat és de 98,2 homes per cada 100 dones, exceptuant les comarques de la Terra Alta, on els homes superen a les dones amb 102,8 homes per cada 100 dones i el Priorat amb una relació de 100,8 homes per cada cent dones.

¹⁰Geografia General dels Països Catalans, Pàg. 249.

Taula 4. Estructura per edats a les comarques de les Terres de l'Ebre i a Catalunya, 1996

Grup d'edat

Comarques	De 0 a 14 anys		De 15 a 64 anys		De 65 anys i més		Total
	nombre	%	nombre	%	nombre	%	
Baix Ebre	9.575	14,53	42.797	64,97	13.507	20,50	65.879
Montsià	8.051	14,70	35.720	65,23	10.994	20,07	54.765
Ribera d'Ebre	3.228	14,38	14.002	62,40	5.212	23,22	22.442
Terra Alta	1.553	12,34	7.619	60,56	3.412	27,11	12.584
Priorat	1.035	11,23	5.594	60,74	2.583	28,03	9.212
Conjunt Terres de l'Ebre *	23.442	14,22	105.732	64,12	35.708	21,66	164.882
Catalunya	892.431	14,65	4.205.903	69,07	991.706	16,28	6.090.040

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya, Estadística de població 1996. Vol.1 Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

* Inclou agregada la comarca del Priorat

Taula 5. Estructura per edats a les comarques de les Terres de l'Ebre i a Catalunya 1981-1991-1996

Grups d'edats	Baix Ebre			Catalunya		
	1981	1991	1996	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	22,1	17,6	14,5	24,9	17,8	14,7
De 15 a 64 anys	63,1	64,2	65,0	64,0	67,9	69,0
De 65 anys i més	14,8	18,2	20,5	11,0	14,3	16,3
No hi consta	0,0	-	-	0,1	-	-
Total població	62.554	64.645	65.879	5.956.414	6.059.494	6.090.040

Montsià			
Per edats	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	22,4	17,8	14,7
De 15 a 64 anys	62,3	64,2	65,2
De 65 anys i més	15,2	18,0	20,1
No hi consta	0,1	-	-
Total població	52.971	54.307	54.765

Ribera d'Ebre			
Per edats	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	20,8	17,4	14,4
De 15 a 64 anys	62,8	61,6	62,4
De 65 anys i més	15,8	21,0	23,2
No hi consta	0,6	-	-
Total població	24.984	23.055	22.442

Terra Alta			
Per edats	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	17,3	14,5	12,3
De 15 a 64 anys	63,7	61,8	60,6
De 65 anys i més	18,7	23,7	27,1
No hi consta	0,3	-	-
Total població	13.732	12.945	12.584

Priorat			
Per edats	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	17,6	13,8	11,2
De 15 a 64 anys	60,2	60,2	60,8
De 65 anys i més	21,8	26,0	28,0
No hi consta	0,4	-	-
Total població	10.431	9.475	9.212

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, Estadística de població 1996, 1991.

3.3 Població segons l'activitat econòmica

A les Terres de l'Ebre les taxes d'activitat¹¹ al 1996 són més reduïdes en relació a les que presenta Catalunya, degut, en bona mesura, a l'estructura per edat de la zona, que té un contingent molt baix en el grup d'edat de 16 a 65 anys.

En primer lloc, considerem la població de dret ocupada per branques d'activitat al conjunt de Catalunya al 1996, amb la tendència d'evolució dels sectors d'activitat al quinquenni 1991-1996. A continuació, farem una anàlisi de la dedicació de la població per grans sectors d'activitat a les Terres de l'Ebre i les seves comarques.

El 1996 el sector serveis abarca més de la meitat de la població ocupada de Catalunya, el 57% de l'ocupació. A continuació, el segon sector més nombrós és el d'indústria i energia, que representa el 32%. La construcció suposa el 7% i l'agricultura un 3,2% (Taula 6). El sector serveis augmenta en el quinquenni 1991 a 1996, passant del 52% a l'any 1991 a 57,7% en 1996 (Taula 7). La indústria ha tingut una reducció de 4%, passant del 36 a l'any 1991 a un 32% al 1996. La reducció real de l'ocupació industrial probablement sigui bastant inferior pel procés d'externalització de serveis que eren de prestació interna de les empreses industrials, procés que ha determinat un important creixement del subsector de serveis a les empreses¹². Pel que fa a la construcció ha baixat del 8,2% en 1991 a 7% en 1996, reducció influïda pel canvi del cicle, que afecta especialment el sector de la construcció, molt sensible a les modificacions de la conjuntura. Finalment, el sector de l'agricultura, ramaderia i pesca ha passat del 3,7% d'ocupats a Catalunya al 1991 al 3,2% l'any 1996 (Taula 7).

¹¹ La taxa d'activitat és la relació entre la població activa i la població de 16 anys i més. La taxa d'activitat a Catalunya al 1996 és de 53,4 i a les comarques de les Terres de l'Ebre és la següent: Baix Ebre (48,2), Montsià (47,5), Priorat (44,2), Ribera d'Ebre (44,2) i Terra Alta (43,6). Font: Anuari Estadístic de Catalunya 2001. Institut d'Estadística de Catalunya.

¹² Padró Municipal d'Habitants, 1996. Estadística de població 1996. Vol. 10, Institut d'Estadística de Catalunya, 1997, Pàg. 9

A les Terres de l'Ebre l'ocupació del sector de l'agricultura, ramaderia i pesca presenta els valors màxims (18,5%) en relació al conjunt català al 1996 (Taula 6). Pel que fa a la indústria, tenen un 26% d'ocupats, per sota de la mitjana de Catalunya (32,1%). La construcció té una dedicació del 10,2% de la població ocupada, més alta que a l'entorn català (7%). Pel que fa als serveis, les Terres de l'Ebre presenten proporcions d'ocupació sensiblement més baixes (45,3%) que la mitjana catalana (57,7%).

Al sector de l'agricultura, ramaderia i pesca, que representa el 3,2% del conjunt de l'ocupació del principat, les taxes més altes d'ocupació es localitzen en la meitat occidental de Catalunya i assoleixen els nivells màxims a la comarca de la Terra Alta, 33%. Les altres comarques de les Terres de l'Ebre també tenen una certa especialització en l'agricultura amb nivells molt alts d'ocupació, com ara el Priorat, 25%, el Montsià, 21%, la Ribera d'Ebre, 15%, i el Baix Ebre, 14%, encara que en totes hi predomini el sector serveis (Taula 6).

La indústria, que continua essent el principal sector d'ocupació en un bon nombre de comarques de l'interior de Catalunya, presenta a les Terres de l'Ebre nivells molts baixos en relació a la mitjana catalana (32%), a excepció de la Ribera d'Ebre que segueix aquesta tendència amb un 31,7%. Així el Baix Ebre i el Priorat tenen una dedicació industrial del 23% dels ocupats, el Montsià un 27,6% i la Terra Alta un 25,4%.

El sector serveis presenta a les comarques agràries de l'interior de Catalunya taxes molt més baixes d'ocupació, localitzant-se els nivells més reduïts a la Terra Alta, 32% i al Priorat, 38,9%. Respecte a l'evolució de la dedicació sectorial a les comarques de les Terres de l'Ebre a la darrera dècada, 1986-1996, s'ha experimentat una davallada de l'agricultura i un augment del sector serveis. Pel que fa a la indústria s'incrementa lleugerament al Baix Ebre, i molt al Montsià i Terra Alta, decreixent a Ribera d'Ebre (Taula 7).

La falta d'ocupació a les Terres de l'Ebre fa que molts residents a la zona hagin de sortir fora a treballar, resultant que els desplaçaments per motiu de treball¹³ al 1996 donen saldos negatius a totes les comarques, a excepció de la Ribera d'Ebre. És a dir, si es resten les entrades per motius de treball a les sortides gairebé totes les comarques tenen saldos negatius.

¹³ Dades consultades a l'Anuari Estadístic de Catalunya 2001, Institut d'Estadística de Catalunya.

Taula 6. Població ocupada per sector d'activitat econòmica a les Terres de l'Ebre i a Catalunya, 1996

	Sectors d'activitat				
	Agricultura, ramaderia i pesca	Indústria i energia	Construcció	Serveis	Total
Baix Ebre	14,39	23,11	11,68	50,82	22.182
Montsià	21,28	27,59	9,16	41,97	18.824
Ribera d'Ebre	15,35	31,74	8,49	44,42	7.054
Terra Alta	33,26	25,39	9,40	31,95	4.115
Priorat	25,84	23,30	11,96	38,90	3.034
Conjunt Terres de l'Ebre *	18,49	26,07	10,16	45,28	52.175
Catalunya	3,21	32,08	6,96	57,75	2.204.652

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya, Estadística de població 1996.

Vol.I Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

* No inclou agregada la comarca del Priorat.

Taula 7. Població ocupada resident per sector d'activitat econòmica a les Terres de l'Ebre i a Catalunya, 1986-1991-1996

Sectors	Baix Ebre			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Agrari	26,3	18,0	14,4	4,9	3,7	3,2
Indústria	22,7	23,3	23,1	35,7	36,2	32,1
Construcció	8,6	12,6	11,7	5,3	8,2	7,0
Serveis	39,3	46,1	50,8	45,6	51,9	57,7
No hi consta	3,1	-	-	8,5	-	-
Total ocupació	20.118	22.535	22.182	1.839.097	2.255.430	2.204.652

Montsià			
Sectors	1986	1991	1996
Agrari	28,4	25,7	21,3
Indústria	19,3	25,6	27,6
Construcció	6,8	11,1	9,2
Serveis	27,5	37,6	41,9
No hi consta	18,0	-	-
Total ocupació	16.945	19.032	18.824

Ribera d'Ebre			
Sectors	1986	1991	1996
Agrari	20,0	18,2	15,4
Indústria	37,4	36,8	31,7
Construcció	7,2	9,9	8,5
Serveis	28,5	35,1	44,4
No hi consta	6,9	-	-
Total ocupació	6.904	7.552	7.054

Terra Alta			
Sectors	1986	1991	1996
Agrari	53,4	39,8	33,2
Indústria	18,4	24,9	25,4
Construcció	6,2	11,1	9,4
Serveis	16,9	24,2	32,0
No hi consta	5,1	-	-
Total ocupació	4.459	4.494	4.115

Priorat			
Sectors	1986	1991	1996
Agrari	37,7	33,4	25,8
Indústria	19,4	24,8	23,3
Construcció	7,3	11,1	12,0
Serveis	23,7	30,7	38,9
No hi consta	11,9	-	-
Total ocupació	3.142	3.305	3.034

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, Estadística de població 1996, 1991, 1986.

3.4 Trets característics

Les Terres de l'Ebre constitueixen una zona amb un gran envelliment de la població, on s'està produint una pèrdua de contingents poblacionals localitzada a les comarques més deprimides, la Terra Alta, Ribera d'Ebre i el Priorat. Aquesta tendència queda compensada pel creixement poblacional moderat, degut a la immigració rebuda, del Baix Ebre i el Montsià que fa que tota la demarcació territorial tingui un creixement poblacional similar al conjunt del Principat al 1996.

L'especialització econòmica de les Terres de l'Ebre en relació al conjunt de Catalunya, és fonamentalment al sector agrícola, amb els casos paradigmàtics de la Terra Alta, el Priorat i el Montsià. Existeix un pes relativament baix dels serveis comparativament al conjunt català, així com també del sector de la indústria i energia, amb excepció de la Ribera d'Ebre que segueix la pauta del conjunt del principat. La construcció, en canvi supera la mitjana catalana a les comarques d'anàlisi. La renda familiar disponible a les cinc comarques està per sota de la que gaudeix el conjunt català¹⁴.

El sector agrari està caracteritzat per un règim de finença de la terra on predomina la propietat directa en majors proporcions que al conjunt del Principat, i amb nivells inferiors dels règims d'explotació indirecta de la terra, l'arrendament i la parceria. A més a més, s'ha produït un fenomen de concentració de les explotacions agràries a les darreres dècades.

Podem considerar que la pagesia com a grup social té una gran importància i pes dintre de l'estructura social d'aquestes comarques, amb una composició heterogènia. Els grans propietaris de la terra tenen en bona mesura el control de les Comunitats de Regants¹⁵. Aquestes tenen, segons els seus Estatuts, una assignació de vots a la Junta General per als seus membres que és més elevada en funció de la superfície de

¹⁴ Veure quadres de l'annex sobre Renda bruta familiar disponible (Rbfd).

¹⁵ La Comunitat de Regants és una corporació de dret públic que té com a missió gestionar l'aigua a un cost mínim. És per això que té interès en incrementar l'eficiència d'un recurs tan escàs amb un preu determinat. Llibre Blanc del sector agrari (2001:115).

journals, és a dir, la quantitat de superfície detentada i la corresponent aigua consumida (Taula 8).

El Programa de Desenvolupament Rural de la Generalitat¹⁶, que divideix Catalunya en quatre zones, situa les comarques del Baix Ebre i el Montsià dintre de la zona d'agricultura consolidada, que estaria caracteritzada per tenir una agricultura aferrada i integrada amb la resta de sectors econòmics de la comarca, especialment l'agroindústria. Aquí el sector primari és un dels principals eixos del territori.

En canvi, la Ribera d'Ebre, la Terra Alta i el Priorat són comarques que s'inclouen dintre de la zona d'agricultura mediterrània de secà. Són àrees poc poblades, amb evolució demogràfica regressiva i amb l'agricultura com a activitat econòmica principal. Una característica comuna que es destaca de la zona és la falta d'aigua, tant pel seu règim de pluges com per estar lluny de les conques fluvials aprofitables, exceptuant la Ribera d'Ebre. El citat Llibre Blanc remarca que a conseqüència d'aquesta escassetat l'agricultura presenta una baixa productivitat i uns rendiments escassos amb un nivell baix de renda familiar.

El cas de la Terra Alta és paradigmàtic, amb una agricultura de secà tradicional, la comarca ha tingut problemes de subministrament d'aigua als municipis, com han assenyalat alguns estudis, realitzats a les dècades dels vuitanta i noranta:

“Diversos estudis reflecteixen el problema de l'escassetat de recursos hídrics, fet que condiciona les expectatives de relleu econòmic comarcal (...).”¹⁷

“(el problema de l'aigua) suscita entre els seus habitants un sentiment d'haver estat oblidats per part de les instàncies administratives; o com diuen (...) ‘pels de Madrid’. Aquest sentiment s'ha derivat ara cap a la Generalitat de Catalunya en qui posen les expectatives d'una ràpida

¹⁶ Llibre Blanc del sector agrari (2001:42-43).

¹⁷ ARRUFAT I VIÑOLES, Rosa; GRAU I FOLCH, Josep-Joan; SABATÉ I BORRÀS, Joan, La Terra Alta. Estructures productives i evolució social. Caixa d'Estalvis de Catalunya. Col·lecció Catalunya Comarcal, Barcelona, 1993, (Pàg. 122 i Pàg. 67).

actuació i una necessària intervenció en les correccions dels desequilibris intercomarcals de Catalunya".¹⁸

Taula 8. Assignació del nombre de vots de la Junta General a les Comunitats de Regants segons la superfície detentada i l'aigua consumida pels seus membres

Superfície en jornals (*)	Nombre de vots
De 0,01 a 2,50	1
De 2,51 a 5,00	2
De 5,01 a 7,50	3
De 7,51 a 10,00	4
De 10,01 a 12,50	5
De 12,51 a 15,00	6
De 15,01 a 19,00	7
De 19,01 a 24,00	8
De 24,01 a 30,00	9
De 30,01 a 37,00	10
De 37,01 a 45,00	11
De 45,01 a 55,00	12
De 55,01 a 70,00	13
De 70,01 a 85,00	14
De 85,01 a 100,00	15
De 100,01 a 120,00	16
De 120,01 a 140,00	17
De 140,01 a 160,00	18
De 160,01 a 180,00	19
De 180,01 a 200,00	20
A partir de 200,01 per cada 60,00 jornals o fracció 1 vot més	

Font: Elaboració pròpia a partir dels Estatuts de les Comunitats de Regants.

Article 36. Comunitats de Regants de les Terres de l'Ebre.

(*) Un jornal de superfície correspon a 2.190 m² que es computa a raó de 0,4035 litres/seg. d'aigua. A cap comuner podrà correspondre un nombre de vots que arribi al 50% de la totalitat dels mateixos.

¹⁸ SUBIRATS, M.; CRESPIAN, J.L. 1981:66.

4. MARC TEÒRIC

4.1 Aproximació conceptual

La proposta del PHN i la consegüent aprovació al Parlament i al Senat ha provocat un dels moviments socials més amplis des del moviment pel 0,7 a començaments de la dècada dels anys noranta, i uns anys més tard, del moviment d'estudiants l'any 2001 amb motiu de la implantació de la controvertida Llei Orgànica d'Universitats (LOU), moviment reduït als àmbits universitaris, exceptuant actes puntuals com poden ser les manifestacions de suport als immigrants a principis de l'any 2001¹⁹.

El moviment contra el PHN es tracta d'un complex moviment social format – com veurem- per entitats i actors molt heterogenis (més de tres-cents) i milers de persones.

Una de les premisses d'aquest treball de recerca, de les que va partir l'equip d'investigadors, va ser que el moviment contra el PHN es tractava d'un tipus de moviment on hi conflueixen, a més a més de la demanda ecologista, altres aspectes relacionats amb el territori. Entre aquestes reivindicacions, podem subrallar aquelles relacionades amb els problemes d' "identitat" (territorial, cultural i/o lingüística) a més a més d'aquelles reclamacions històriques vinculades amb qüestions regionalistes. En aquest nivell, la repartició de la terra, l'estructura social i la gestió de l'aigua de les comarques del Delta de l'Ebre han constituït un factor decisiu en l'emergència del moviment.

Partim de la premissa que en aquest moviment hi convergeixen quatre elements que el conformen i determinen els seus objectius:

- a) L'existència d'uns processos culturals concrets;
- b) L'existència d'una estructura política, que ha facilitat la seva estructuració com a moviment;

¹⁹ Manifestació que tingué lloc el 4 de febrer de l'any 2001 reivindicant "papers per tothom" on i participaren milers de persones (10.000 segons la Guardia Urbana i 50.000 segons els organitzadors).

- c) L'existència d'una sèrie d'actors socials, que actuen sota uns principis clarament racionals i d'interessos propis diferenciats;
 - d) L'existència d'unes "ressourcen" –recursos humans i també econòmics-, que han facilitat l'emergència del moviment.
- a) La historicitat és un dels conceptes clau desenvolupats per A.Touraine. Examinem el moviment contra el PHN a partir de la historicitat degut a l'existència de processos culturals concrets en les Terres de l'Ebre, que han impulsat uns models culturals que han originat el moviment. A les Terres de l'Ebre té lloc un important greuge històric que es manifesta amb aspectes com: l'existència d'una burgesia amb escàs interès inversor, repartiment de la terra i dels arrossals de forma molt desigual, marginalitat respecte a la centralitat de Barcelona, entre altres. Tots aquests elements han promogut l'emergència del moviment contra el PHN. Aquest moviment no sorgeix de forma espontània i irracional, sinó amb unes estratègies concretes per a superar la marginació històrica de les Terres de l'Ebre.
- b) L'estructura política, àmpliament analitzada en estudis comparatius europeus realitzats a moviments socials (H.P.Kriesi), ha estat un altre element clau per comprendre l'emergència del moviment. Com a estructura d'oportunitat política, ens referim a l'estratègia, accions i respostes que desenvolupa el poder polític en cada cas concret enfront a les reivindicacions ciutadanes.
- En el context del moviment contra el PHN, en un primer moment, tingueren lloc intents de consens entre el Govern de la Generalitat i els agents socials implicats, sense que s'arribés a un acord satisfactori entre els participants a aquesta comissió.
- c) L'acció racional dels actors socials implicats és un element determinant, no tant en l'emergència del moviment, sinó en l'actual estructura, l'estratègia i configuració del moviment.

- d) L'existència d'uns recursos humans i materials. Com a recursos humans ens referim a l'existència d'un petit grup de membres actius del moviment que han sabut explicar, canalitzar i sintetitzar les inquietuds d'una gran part de la població. Aquests membres amb un nivell educatiu elevat i provinents principalment de professions lliberals han participat anteriorment en altres moviments reivindicatius en les Terres de l'Ebre.

Com a recursos materials ens referim a l'ampli suport d'algunes associacions i organitzacions (Ecologistes en Acció, Greenpeace, COAGRET, entre d'altres) que des de l'inici del moviment han aportat recursos humans, materials i la capacitat organitzativa i mobilitzadora al moviment contra el PHN.

A partir d'aquestes premisses analitzem el moviment des de perspectives i concepcions epistemològiques diferents però que en aquest estudi resulten clarament complementàries: la Sociologia i la Ciència Política.

Des de la Sociologia, centrada en l'acció de l'ésser humà dins un col·lectiu, s'analitza el moviment com un tipus d'acció col·lectiva, concretament d'un moviment social ampli amb formes variables d'organització i d'acció, i, en aquest cas, amb un clar objectiu: "aturar el PHN". Aquest moviment social està conformat per un conjunt d'actors, organitzacions i ciutadans. Els motius per participar en aquest moviment són molt diversos, doncs aquests comprenen des del sentiment de marginació de les Terres de l'Ebre, fins la necessitat de desenvolupar una "nova cultura de l'aigua".

Donada la confusió molts cops existent a l'hora de definir l'acció col·lectiva -degut a les nombroses manifestacions, accions i moviments socials apareguts en els darrers anys- en primer lloc, exposarem de quina conceptualització partim quan ens referim als termes "moviment social" i "actors col·lectius". El moviment contra el PHN es tracta d'un moviment social on apareixen aspectes tant diversos com són: la defensa del medi ambient, la defensa del territori, reivindicacions regionals, etc.

Es tracta, d'un moviment ecologista -amb determinats aspectes antimodernistes i romàntics- o d'un moviment regionalista, on apareixen aspectes com la defensa del territori, de la cultura i de la llengua? En aquesta aproximació conceptual, exposarem també què entenem per moviment ecologista i de protesta, com un tipus específic de moviment social.

En primer lloc conceptualitzarem què entenem per moviment social, i seguidament què entenem per moviment ecologista. Definirem el concepte de "moviment social", des de les perspectives teòriques de J.Raschke i A.Touraine. El politòleg J.Raschke, partint de la hipòtesi desenvolupada per Maslow i del canvi de valors seculars defensada per R.Inglehard, desenvolupa el concepte de moviment social. Raschke parteix de la premissa de la racionalitat dels moviments socials: "moviment social és un actor col·lectiu mobilitzador, amb una certa continuïtat sobre la base d'una elevada integració simbòlica i una mínima especificació de rols, amb formes variables d'organització i d'acció, i que persegueix l'objectiu d'originar canvis socials profunds, impedir-los o aturar-los" (Raschke 1985:77).

Tanmateix veiem que en la definició anterior no apareixen elements com són la "defensa" enfront a una situació que sorgeix del poder establert. Així doncs, entenem com a moviment social "una organització estructurada i identificable, amb una elevada integració simbòlica, que té per objectiu explícit agrupar a membres amb mires a la defensa o a la promoció d'aquests objectius i que pot originar canvis socials o impedir-los".

Per fa al concepte "moviment ecologista" partim de la definició de D.Rucht (1996), que entén aquest tipus de moviments com una xarxa de grups i organitzacions no estatals ni governamentals, que tenen com a finalitat aturar la constant explotació, destrucció dels espais i condicions naturals d'un territori, i la utilització de tecnologies que comporten riscos incalculats i no avaluats. Per aconseguir aquesta finalitat intenten influir en les relacions socials i polítiques. El moviment ecologista sorgeix, doncs, de posicionaments de defensa de la natura ja iniciats en la dècada dels anys setanta a nivell local, amb propostes de canvi social.

El motiu central del moviment ecologista és la percepció dels perills ja siguin a nivell local o a nivell global.

Si es comparen els moviments ecologistes als països de l'Europa occidental, es pot observar que aquests moviments ecologistes han obtingut notables èxits, però també contratemps que es manifesten de forma paradoxal: a) creixement i estabilització, b) la tematització i el reconeixement, c) reconeixement referent als efectes de cara a la confecció de la política ecològica institucional. Per altra banda, tot i l'objectiu de millorar l'entorn natural, el moviment ecologista europeu es troba en una situació de clar escepticisme enfront les solucions ecològiques i mediambientals proposades pels governs.

A Catalunya, cal diferenciar alguns trets propis. Ha tingut lloc un important creixement de grups ecologistes i de constitució de xarxes, creant-se centres de recerca sobre temes ecològics i medi ambientals. Tanmateix, l'estabilització encara no s'ha aconseguit plenament al no existir cap grup suficientment fort per aglutinar els altres, però s'ha assolit un important reconeixement social. La majoria de partits polítics o bé han format coalició amb grups polítics, partits i col·lectius ecologistes i verds, o bé han introduït elements ecologistes en les seves campanyes electorals. Com a exemples del suport social i ciutadà de les demandes ecologistes, cal mencionar la manifestació que sota el lema "Per una nova cultura de l'aigua. No al Pla Hidrològic Nacional i al transvasament de l'Ebre" que tingué lloc a Barcelona, i que reuní més de 120.000 persones (*El Periódico*, 26 febrer, 2001). En quant al tercer aspecte, les polítiques ecològiques, el govern de la Generalitat amb prou feines ha introduït aquest aspecte en les seves polítiques, sorgint nombroses protestes i petits moviments ecologistes arreu de Catalunya.

Des de la Ciència Política, s'analitzen els moviments socials a partir d'un complicat joc d'interessos contraposats en el que intervenen un important nombre d'actors de formació, àmbit d'actuació, rellevància social i política i procedència molt heterogènia, i amb uns interessos molt diversos i contraposats. Aquests actors es poden aglutinar bàsicament en dos blocs enfrontats. Per una banda, els actors que es

manifesten clarament a favor del PHN, com són les administracions central i autonòmica i els partits respectius que estan en el govern central i autonòmic. Per altra banda, un ampli i heterogeni conjunt d'actors, amb interessos diversos, que tenen com a punt de partida el rebuig del PHN.

Des de la Ciència Política s'analitzen els moviments socials a partir de la seva influència en el sistema polític i a partir dels objectius polítics d'aquests moviments. Un tipus específic de moviments polítics ho constitueixen els moviments nacionalistes i/o regionalistes. Sense voler aprofundir en la temàtica dels moviments nacionalistes i/o regionalistes europeus, estudiats des de nombrosos punts de vista teòrics (D.Gerdes, F.V.Krosig, E.Hobsbawn, X. Aierdi, J.J.Linz, F. Hernandez, F. Mercadé), ja que sobrepassa l'objectiu d'aquesta recerca, definim de forma aproximativa que entenem per moviment regionalista: els moviments socials que amb freqüència impliquen el desenvolupament de nous aspectes de la identitat dels seus membres. Les seves reivindicacions se centren en qüestions de caràcter històric, cultural i simbòlic, relacionades amb problemes de no reconeixement o de la negació de la identitat dels seus membres. Aquest tipus de moviment es troba relacionat amb símbols, amb sentiments de pertinença a un grup determinat i amb significats que contribueixen a donar sentit a la seva vida quotidiana, construint-se de forma col·lectiva. Un element desencadenant d'aquest moviment ho constitueix l'existència d'un centre i una perifèria en els estats nació, o dintre d'aquests en la seva divisió territorial, on les decisions i el poder econòmic i polític es troben concentrades en el centre.

En el moviment contra el PHN apareixen elements de marginalitat històrica i abandonament respecte a la centralitat de Barcelona o a les inversions que s'han concentrat en altres comarques catalanes, com per exemple "*defensem les Terres de l'Ebre*" o "*contra la marginalitat de les nostres terres*".

Creiem necessari definir també el concepte de grup d'interès, doncs alguns dels actors participants en el moviment actuen com a tal. Per a definir grup d'interès ens basem en la definició de J.M.Valles (2000:332): "per tractar-se d'associacions

voluntàries que tenen com a objectiu principal influir sobre el procés polític, defenent propostes que afecten als interessos d'un sector determinat de la comunitat". Els grups d'interès, doncs, proposen participar en l'elaboració de les decisions polítiques relacionades amb els interessos del sector però sense assumir les responsabilitats institucionals.

Finalment, creiem necessari clarificar un concepte que ha aparegut en nombroses ocasions durant la investigació empírica, en el context de definició per part dels entrevistats de les relacions de poder en les comarques de l'Ebre i, al que fem referència en les conclusions d'aquest treball. Es tracta del concepte de "caciquisme" per definir determinats grup i persones que tenen uns privilegis a l'hora d'exercir el poder.

Com a caciquisme entenem l'existència de tot tipus de personalització arbitrària i abusiva del poder a partir del control de recursos (ja siguin aquests institucionals, relacions privilegiades o de propietat), per part d'una persona, i que aquesta tingui un cert grau de poder per poder-lo exercir en profit propi o del seu grup.

4.2. Anàlisi de l'acció col·lectiva

Com s'ha exposat, partim de la premissa que en aquest moviment social convergeixen quatre elements diferents que el conformen, cadascun dels quals es basa en estudis previs diferenciats. A la literatura científica sobre els moviments socials i l'acció col·lectiva, sorgeixen punts de vista teòrics interpretatius basats en diferents hipòtesis, i diferents àmbits o nivells d'anàlisi que se centren en determinats aspectes. Aquests poden resumir-se en l'anomenada perspectiva microsociològica i la perspectiva macrosociològica, nivells d'anàlisi molts cops entesos de forma contraposada a les Ciències Socials, tot i els recents intents de síntesi (C.Offe, 1973, 1977; A.Giddens, 1979; E.Mingione, 1993). La perspectiva microsociològica comporta diferents supòsits teòrics i metodològics i fa referència als processos emmarcadors que possibiliten l'acció col·lectiva, i especialment als esforços

realitzats per grups de persones amb la perspectiva de formar i forjar identitats, i formes compartides d'entendre i de considerar el món que els envolta i a sí mateixes, que legitimitzin i impulsin cap a l'acció col·lectiva.

L'estudi d'aquesta perspectiva ha estat encertadament estudiada des dels aspectes de la "identitat" dels participants en un moviment (A.Melucci), i a partir de l'estudi sobre l'anàlisi dramaturgic de E.Goffman²⁰. La recerca que es porta a terme no analitza els aspectes referents a la motivació dels membres a participar en accions de protesta col·lectives.

La perspectiva macrosociològica, interpreta el fenomen dels moviments socials bàsicament a partir de tres punts de vista teòrics diferents: primer, l'anomenada "estructura d'oportunitat política" (S. Tarrow, H.P. Kriesi); segon, les formes d'organització; i, tercer, els processos col·lectius d'interpretació, atribució i construcció social que es troben entre l'oportunitat i l'acció. Cal tanmateix indicar, que en els darrers temps s'estan donant unes influències mútues entre les visions teòriques esmentades.

Des de la perspectiva macrosociològica, veiem a continuació els quatre punts de vista teòrics per analitzar l'acció col·lectiva utilitzats en aquest estudi, cadascun dels quals es basa en estudis previs diferenciats:

- a) L'estructura política, analitzada per H.P.Kriesi;
- b) Existència d'actors racionals que es mouen per principis racionals, i que el marc teòric de l'elecció racional intenta explicar;
- c) La historicitat, desenvolupada per A.Touraine;
- d) El marc explicatiu de la mobilització de recursos a partir d'estudis previs realitzats per McCarthy i Zald.

a) **L'estructura política.** La "estructura d'oportunitat política" fa referència a l'estructura i les constriccions polític-socials que els moviments socials han

²⁰ E.Goffman, (1974), *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*

d'afrontar. Aquest punt de vista parteix de les premisses segons les quals el sorgiment dels moviments socials és degut a canvis en l'estructura institucional o en les relacions informals de poder d'un sistema polític nacional donat, és a dir, determinats factors polítics tenen un paper clau en l'èxit o el fracàs de la mobilització. Aquest fet es produeix especialment en els moviments que participen institucionalment en els debats polítics que es produeixen.

En la sociologia nord-americana, els primers estudis parteixen de l'anàlisi de la relació i de la interacció entre política institucionalitzada i moviments socials (Charles Tilly, 1978; Sydney Tarrow, 1983). A partir d'aquests primers estudis, s'ha pretès explicar el sorgiment dels moviments socials a partir dels canvis en l'estructura institucional o en les relacions informals de poder d'un sistema polític en un país concret.

En l'anomenada escola europea, els estudis se centren en les diferències entre l'estructura, l'amplitud i l'èxit aconseguit per moviments similars (Tarrow, 1989) i les diferències en les característiques polítiques dels estats nacionals en els quals s'inscriuen (Kriesi, 1992). A manera de síntesi, ambdós autors defensen que els moviments socials i les revolucions adopten una forma o una altra depenent de l'àmplia gamma d'oportunitats i construccions polítiques pròpies del context nacional en el qual s'inscriuen.

Dins d'aquesta hipòtesi teòrica, diversos autors analitzen l'evolució organitzacional dels moviments socials organitzats o nous moviments socials (a partir d'ara, Moviments socials organitzats, segons la nomenclatura utilitzada per H.P. Kriesi²¹). Aquesta depèn de molts factors, alguns d'ells intrínsecs als mateixos Moviments socials organitzats i d'altres que són aliens a la mateixa estructura dels Moviments socials organitzats. D'entre els factors interns que influeixen en l'estructura dels Moviments socials organitzats, podem destacar el tipus de moviment que són –

²¹ KRIESI, H.P. La estructura organizacional de los nuevos movimientos sociales en su contexto político, dintre de McADAM, D. i altres, Movimientos sociales: perspectivas comparadas Ed. Istmo, Madrid, 1999 (pàg. 221)

instrumentals, subculturals, contraculturals- i la dinàmica organitzativa interna que desenvolupen per assolir els seus objectius.

Els factors externs que determinen l'organització estructural dels moviments socials organitzats també són múltiples. D'entre aquests, podem distingir el nivell de desenvolupament econòmic dels països on desenvolupen les seves activitats, els paràmetres culturals que prenen com a referència, i sobretot, els factors polítics que envolten la seva activitat. En aquesta presentació, es farà referència a la influència d'aquests últims factors en el desenvolupament dels moviments socials organitzats.

H.P. Kriesi²² exposa, sota la denominació d'"estructura d'oportunitat política" (EOP), la influència dels factors polítics que rodegen als moviments socials organitzats en la seva formació i desenvolupament. Kriesi parteix de la base que les EOP disposen de tres dimensions:

- 1) L'estructura formal institucional d'un sistema polític i els procediments que en ell es donen;
- 2) Les estratègies que s'adopten enfront els que qüestionen el sistema;
- 3) Les configuracions de poder rellevants en la confrontació amb els contestataris.

Aquests indicadors assenyalats per Kriesi determinen la força de l'Estat enfront dels Moviments socials organitzats i, consegüentment, la capacitat d'acció i consecució d'objectius dels Moviments socials organitzats respecte l'Estat.

Partint de les dues primeres dimensions, Kriesi elabora una tipologia en la qual es determina quins són els escenaris estàtics en els que es donen els conflictes entre Estat i els moviments socials organitzats. L'escenari estatal defineix el desenvolupament del conflicte, ja que delimita o permet l'accés d'aquests al sistema polític. L'última dimensió explicaria quina és la dinàmica en la que es mouen els conflictes entre l'Estat i els moviments, és a dir, com les variacions de poder dintre

²² Op. cit. (pàgs. 231-232)

l'Estat –o inclús, la combinació d'aquests-, defineixen l'evolució dels mateixos conflictes. Aquesta dimensió està en gran mesura vinculada amb allò que coneixem com “sistema de partits” i en les relacions que generen els mateixos partits polítics amb els moviments socials organitzats.

b) L'anàlisi de l'acció col·lectiva des de la perspectiva teòrica de l'elecció racional s'ha realitzat bàsicament des de la Ciència Política. Aquesta perspectiva teòrica no està lliure de controvèrsies que es manifesten amb els nombrosos defensors i detractors. Els defensors argumenten que la teoria de l'acció racional constitueix una alternativa a les diferents teories existents (Elster, 1986). Per altra banda, els crítics consideren aquesta teoria com a mecanicista, i en definitiva, com un model explicatiu de l'ordre establert, semblant al que representa en el seu moment el funcionalisme de T.Parsons. En aquest sentit, argumenten que la realitat social no es pot “encorsetar” per unes proposicions “universals”, sinó que és el producte de l'individu en interacció constant amb altres individus.

L'anàlisi dels moviments socials des de la Ciència Política deriva directament de l'economia, al considerar els fenòmens socials i l'acció humana directament vinculada als costos que aquesta comporta. Es parteix de la premissa que els individus realitzen les seves accions a partir d'una racionalitat basada en incentius – costos i beneficis- que portarà cap a l'esmentada acció. Aquest punt de vista ha estat bàsicament desenvolupat pels treballs de Mancur Olson (1965). M.Olson es basa en la teoria de l'acció racional per explicar els motius que tenen els individus per emprendre accions col·lectives. Parteix de la premissa que els individus participen en una acció per a produir un bé comú. Tanmateix, hi ha individus que no realitzen l'esforç de participar activament en les accions, i també s'aprofiten dels seus resultats (el problema del *free-rider*, o del gorrón).

Dins de la perspectiva racional, es parteix de la hipòtesi que la conducta dels ciutadans és purament racional a l'hora de votar a un partit determinat, si els

ciutadans veuen que aquest partit els portarà algun benefici directe. Tanmateix, aquesta última teoria prové de l'anomenada escola nord-americana.

Des de la Sociologia, la teoria de l'acció racional no està tant vinculada als aspectes economicistes, sinó més aviat les arrels sociològiques parteixen de la sociologia de M.Weber, i per tant no ha tingut tanta difusió. Aquest punt de vista ha estat desenvolupat pels estudis de Homans²³ i Blau²⁴ i, recentment per Boudon (1998) i Coleman (1992).

c) La historicitat. En el moviment contra el PHN apareixen elements de la historicitat. L'estudi de la historicitat dels moviments socials ha estat bàsicament desenvolupada per A.Touraine²⁵. Segons Touraine, la vida social és una xarxa d'accions conflictives i sobretot de moviments socials. Així, desenvolupa la seva teoria en el context de la societat de consum o programada.

Per entendre quin paper hi juguen, cal remuntar-se al pas entre la societat industrial i la societat de consum. A la societat industrial, l'individu era una peça més del sistema social i quedava reduït a racionalitat. La transició cap a la societat de consum donarà pas a una nova modernitat on la capacitat de subjectivació de l'individu permetrà interpretar-se a ell mateix i al que l'envolta. Aquesta nova capacitat d'interpretació deixarà d'estar guiada pels instruments de control social i farà que s'enfronti, fins i tot, a aquests. La resposta col·lectiva al que serà en definitiva la recerca de la pròpia identitat, és el que Touraine anomena nous moviments socials. Aquests tenen com a objectiu l'enfrontament al sistema de poder existent per aconseguir el control dels recursos més importants d'una societat i de la historicitat. Aquest terme és entès com un conjunt de models culturals pels que una societat produeix les seves normes en els dominis del coneixement, la producció i la moral.

²³ HOMANS, George (1958), "Social behaviour as exchange", American Journal of Sociology, núm 62, pags 597-606.

²⁴ BLAU, Peter M. (1964), Exchange and Power in Social Life. Nueva York: Wiley.

²⁵ TOURAINE, A. (1978), Introducción a la sociología, Ariel.

L'acció col·lectiva que aquests actors desenvolupen no és fruit de la mobilització d'unes masses desorganitzades, i que com alguns autors han descrit, responen a uns determinats líders carismàtics. Ans el contrari, és necessari que els seus membres es trobin units per una experiència social comuna, encara que amb la necessitat d'unes "elits" que tindran una funció reivindicativa d'un sistema alternatiu que s'imposa al sistema de poder vigent. Segons Touraine, aquestes "elits" reivindicatives normalment estan formades pels membres més qualificats del moviment. És per això que aquests sorgiran amb més facilitat a les universitats i a les grans organitzacions de producció on existeixen un important número de professionals i experts que disposen d'una autonomia professional.

d) La mobilització de recursos. L'enfoc de la mobilització de recursos "ressource mobilization approach" ofereix un marc explicatiu sobre el paper de les organitzacions i els actors col·lectius per definir les mobilitzacions. La planificació organitzativa significa que les tàctiques d'aquestes organitzacions no tenen la seva base en aparicions emocionals de ciutadans frustrats, sinó en càlculs conscients sobre la forma d'aconseguir millor els objectius de l'organització.

5. FASES DE DESENVOLUPAMENT D'UN MOVIMENT SOCIAL

El teòric alemany O.Rammstedt²⁶, desenvolupa un sistema d'anàlisi dels moviments socials basat en l'evolució del moviment al llarg de la seva existència. Rammstedt planteja que el naixement i l'evolució de qualsevol moviment social pot dividir-se en vuit fases diferents. En aquest capítol intentarem concretar per quines d'aquestes fases ha passat el moviment contra el Pla Hidrològic Nacional (PHN) i el transvasament de l'Ebre, en quina es troba en aquest moment i fer un esbós sobre el camí que pot prendre aquest moviment en el seu desenvolupament actual i futur. Però hem de precisar que les línies que defineixen cadascuna de les etapes que hem fixat, no són tan clares a la pràctica com ho poden ser teòricament i, per tant, poden existir solapaments entre les diferents fases.

Fase 1

Crisi com experiència col·lectiva. En la mesura en què les conseqüències de la crisi es converteixen en conscients entre les persones afectades, i superen les experiències individuals. Per resoldre la nova situació, és necessari augmentar el grau de comunicació amb altres persones, començant d'aquesta forma un procés d'aprenentatge, en el que la crisi individual es converteix en un problema social. La possibilitat d'establir aquest procés d'aprenentatge és més gran quantes més possibilitats de comunicació entre els afectats existeixin²⁷.

En aquesta primera fase, ens trobem la crisi com experiència col·lectiva que comença a desenvolupar qualsevol moviment social. Trobem una sèrie de persones que s'uneixen amb una causa comuna, deixant de banda els objectius personals. Aquesta causa comuna ha vingut impulsada per una sèrie de processos històrics que s'han desenvolupat a les Terres de l'Ebre, vinculats a uns determinats greuges històrics que s'han donat al llarg de la història d'aquestes terres, i que han acabat determinant una sèrie de nous models culturals que afavoreixen el sorgiment del moviment social²⁸.

²⁶ RAMMSTEDT, O. (1977) Soziale Bewegung. Modell und Forschungsperspektiven. En: H.Matthöfer (Hrsg.). Bürgerbeteiligung und Bürgerinitiativen.

²⁷ Abans de desenvolupar l'explicació de cada fase per al moviment contra el PHN, s'inclou en cursiva la transcripció de l'explicació teòrica de Rammstedt per cadascuna d'elles.

²⁸ TOURAINE, A. (1978) Introducció a la sociologia. Ariel.

S'inicien les primeres relacions entre els membres d'aquest grup primari, que poc a poc converteix un petit problema, en un primer moment pres com un assumpte individual, en un problema d'abastament general per a tots ells. En aquest període existeix un aprenentatge comú, durant el qual el problema individual es transforma per a tots ells en un problema social. En el moviment contra el PHN i el transvasament de l'Ebre, aquesta fase podria situar-se en el moment en què unes poques persones de les Terres de l'Ebre creen la Coordinadora Antitransvasament contra les primeres polítiques de transvasament del riu Ebre, assumint un problema a primera vista minoritari i començant a transformar-lo en un problema d'abastament social. En resum, en aquesta primera etapa es comencen a donar les primeres relacions entre afectats i l'establiment primari d'un grup de protesta davant un projecte d'infraestructures hidràuliques amb conseqüències ecològiques.

Fase 2

Propagació de les conseqüències de la crisi. La propagació de les conseqüències de la crisi depèn i està concretament dirigida al paper que juga l'aspecte de la realització d'un treball públic efectiu. El treball públic bàsicament mostra de forma transparent a altres grups socials la problemàtica original. Aquesta apel·lació pública se centra en aspectes com la compassió, la solidaritat, la necessitat d'impulsar la cooperació i la justícia social, entre d'altres. Aquesta segona fase espera una resposta dels responsables polítics i/o econòmics.

Amb el progressiu increment dels projectes transvasístics a les terres tarragonines, que afecten al riu Ebre, la Coordinadora Antitransvasament comença a plantejar-se el tema de realitzar diferents tipus de manifestacions públiques per a donar a conèixer aquest problema i les solucions que en demanen. En aquesta etapa, en primer lloc, comencen les relacions amb diverses entitats socials de diferent caire per donar-se a conèixer com a grup i donar a conèixer les seves reivindicacions: comencen a propagar públicament les conseqüències que podria tenir la implementació pràctica dels transvasaments de l'Ebre i el PHN en general. D'aquesta forma, busquen un primer recolzament social que els pugui facilitar el fet de donar-se a conèixer a l'opinió pública i, gradualment, assolir els objectius que van forjar el naixement de

l'entitat. La Coordinadora Antitransvasament comença en aquesta fase les relacions amb la COAGRET, altres grups antitransvasament i antienvasament i altres entitats ecologistes, encara que també inicia relacions amb organitzacions amb objectius diferents. A més a més d'iniciar aquesta relació amb grups socials, amb la que busquen un recolzament basat principalment en els principis de solidaritat, cooperació i justícia social, la Coordinadora Antitransvasament convoca una reunió (estiu de 2000) amb representats de tots els partits polítics de la comarca per tantejar l'estat de l'opinió d'aquests grups. Així, es demanen respostes sobre l'estat de la qüestió, a més a més de l'oferiment de formar una oposició política en cas que el projecte no es pogués tirar endarrere en les seves primeres fases d'aprovació i execució. S'espera una resposta política que no arriba de manera clara. Aquesta estructura política en un moment determinat, tancada i sense cap element de consens amb els agents representatius de les Terres de l'Ebre, és un element essencial que fa possible l'emergència del moviment²⁹.

Fase 3

Articulació de la protesta. Aquesta fase s'inicia quan els responsables polítics i/o econòmics no reaccionen. Arribat aquest punt, els iniciadors de la protesta comencen a desenvolupar altres mitjans. S'exigeixen mesures per a aturar les causes de la crisi i es posa èmfasi en l'extensió de la protesta per disposar de suficient recolzament social. Els iniciadors del moviment es radicalitzen tant en els aspectes de les exigències com en les formes que pren la protesta. Aquesta fase es manté dintre dels límits de les accions legals. Els participants i els grups comencen a sentir-se com un moviment social.

Al no trobar cap tipus de resposta positiva a les seves reivindicacions per part dels responsables polítics, el moviment comença a articular-se d'una manera més operativa i comencen les primeres manifestacions i mobilitzacions públiques contra el PHN, que a més a més comença a forjar-se d'una forma més clara dintre el plànol polític. L'estructura política del moment segueix afavorint l'aparició del moviment.

²⁹ KRIESI, H.P. (1999) La estructura organizacional de los nuevos movimientos sociales en su contexto político, dintre de McADAM, D. i altres, Movimientos sociales: Perspectivas comparadas. Istmo. Madrid.

Els nous models culturals que es vinculen a aquest moviment social sorgit a causa d'uns deutes històrics cap a les Terres de l'Ebre fan que el mateix moviment comenci a enfrontar-se al sistema de poder existent per aconseguir el control de determinats recursos propis³⁰. Es convoquen les primeres protestes, exigint la parada del macroprojecte hidràulic, estenent aquestes protestes per a què les reivindicacions pròpies del moviment arribin progressivament a tota la massa social que potencialment pot recolzar el moviment. La fase de diàleg polític i social comença a dissoldre's per donar lloc a l'inici d'un període on la reivindicació social, en un terme ample, es comença a desenvolupar dins el moviment. El moviment social comença a prendre cos com a tal, però encara d'una forma minoritària i localitzada.

Fase 4

El moviment social es fa cada cop més intensiu. El motiu que ha originat la protesta es fa públic. El moviment demana a la ciutadania que es defineixi a favor o en contra del moviment, de tal forma que al marc determinant per les circumstàncies ja no és possible tenir una posició neutral.

A nivell de continguts del moviment, aquesta fase significa que els motius que van originar l'aparició del moviment es converteixen en un tema que afecta a la totalitat de la ciutadania. Això pressuposa una repulsa de l'ordre establert i de les normes d'aquest. Les formes que adquireix aquesta acció van, des de causar molèsties a l'ordre públic fins la realització d'accions que sobrepassen el marc legal establert; aspectes que poden fer que l'aparell estatal actuï.

En aquesta fase, les reivindicacions s'intensifiquen i les protestes comencen a desenvolupar-se de manera més notòria. A més a més, en aquesta etapa la Coordinadora Antitransvasament, partint dels seus propis recursos, crea la Plataforma per la Defensa de l'Ebre (PDE), que aconsegueix un ampli recolzament d'entitats, encara que no relacionades directament amb aquest moviment i les seves reivindicacions. Aquest recolzament es basa, com s'ha comentat anteriorment, sobretot, en un sentiment de justícia i solidaritat, no és un recolzament objectiu en

³⁰ TOURAINE, A. (1978) Introducció a la sociologia. Ariel.

termes de fites per aquestes organitzacions. Es demana a la ciutadania i a l'opinió pública un posicionament sobre el tema, sense acceptar posicionaments neutrals, doncs es considera un problema que afecta, en primer lloc, a tots els ciutadans de les Terres de l'Ebre, i en segon lloc, a tots els territoris afectats pel transvasament del riu Ebre, per pertànyer a la conca del mateix. L'àmbit de protesta s'intensifica, assolint un major grau territorial. Deixa de ser una protesta centrada al territori tarragoní per desenvolupar-se també a les grans capitals, com Barcelona, on es troben les administracions públiques, principals defensores del desenvolupament del PHN, per demanar l'aturada de la seva implementació. Així, es realitzen actes de diferent tipus, des de la presentació de diferents al·legacions en l'àmbit polític contra aquest transvasament i aquest PHN, fins manifestacions i encadenaments a diversos punts del territori català. Alguns d'aquests actes fan necessària la intervenció de les forces d'ordre públic. En aquesta fase es comença a lluitar contra l'estructura formal institucional enfrontada al moviment, i aquest adopta les primeres estratègies clares contra el sistema i la configuració del seu poder³¹.

Fase 5

Articulació de la ideologia quan el moviment de protesta no ha pogut imposar les seves exigències de forma legal per buscar solucions a les conseqüències de la crisi. L'articulació de la ideologia reforça i estén les contradiccions, tant al poder dominant, com entre les relacions de poder que existeixen. Els criteris d'acció dintre el marc legal perden gradualment els seus aspectes normatius, com conseqüència d'això, la crisi augmenta.

El moviment comença a fer-se més fort ideològicament, recolzant-se cada cop més en les seves idees, objectius i en les entitats i persones que els hi donen el seu suport. Se simbolitza la lluita en diferents logos i eslògans (el nus), activant les mobilitzacions de caire més reivindicatiu -deixant una mica de banda les actuacions

³¹ KRIESI, H.P. (1999) La estructura organizacional de los nuevos movimientos sociales en su contexto político, dintre de McADAM, D. i altres, Movimientos sociales: Perspectivas comparadas. Istmo. Madrid.

polítiques basades en el diàleg- en adonar-se'n que no arribaran a un consens amb els partits governants.

L'enfrontament amb l'estructura política dominant és cada cop més clar. El desencant respecte les administracions públiques comença a desenvolupar-se ràpidament dintre el moviment, i comencen a prendre més força els criteris d'actuació basats en la mobilització i la protesta, perdent gradualment força els criteris d'actuació basats en el diàleg. S'inicia una revolta contra el poder dominant, on les actuacions reivindicatives adquireixen una gran rellevància al moviment. El diàleg amb l'estructura de poder i el sistema de partits dominants desapareix i el conflicte va adoptant gradualment un caire de major enfrontament.

Fase 6

Extensió del moviment social. En aquesta fase, el moviment social té com objectiu la gran massa de ciutadans. La ideologia del moviment estableix ponts i punts de connexió així com possibilitats per solidaritzar-se amb el moviment entre un ampli cercle d'individus.

A finals de 2000 es va començar a donar l'expansió del moviment social. Aquesta expansió ha tingut dues vessants: per un costat, s'ha expansionat a nivell informatiu, donant-se a conèixer i presentant els seus objectius a la ciutadania i l'opinió pública mitjançant xerrades, sessions informatives, pamflets... Per altra banda, el moviment s'ha estès gradualment entre la població que poc a poc s'ha anat considerant afectada pel problema. Una prova d'aquesta expansió la tenim en les grans manifestacions convocades a la tardor d'aquest any a Saragossa, Barcelona i Madrid. S'estableixen, sobretot, aquestes manifestacions a les grans capitals de província, connexions amb altres afectats pel PHN d'altres punts de la conca de l'Ebre i s'amplia la gamma de relacions, tant a nivell institucional com a nivell ciutadà.

Fase 7

Organització del moviment social. Amb l'extensió com a moviment social, apareix la necessitat de trobar noves formes organitzatives en l'aspecte de l'intercanvi d'informació. Paral·lelament, entre els diferents interessos dels participants, es desenvolupen formes efectives per a la coordinació d'activitats. En aquesta fase apareix una clara divisió, per un costat, entre la denominada "perifèria" del moviment (la gran massa de participants) i els que tenen una forma de comunicació i d'interacció poc formal; i, per altra banda, entre els membres que -per la seva vinculació al moviment quasi bé professional- assumeixen feines de direcció.

Aquesta és la fase d'organització del moviment arrel del seu creixement continu. Es desenvolupa una xarxa de comunicacions més sofisticada, mitjançant les diferents plataformes locals i regionals i les reunions intercomarcals, a més a més de desenvolupar-se la relació amb altres entitats afectades mitjançant iniciatives com la Marxa a Brussel·les i la Coordinadora "Xarxa per una Nova Cultura de l'Aigua". Les diferents feines organitzatives es reparteixen entre comissions de treball, demostrant que la coordinació de les activitats pren gran importància al moviment. També els iniciadors del moviment i els portaveus del mateix prenen la responsabilitat d'exercir d'una forma més clara de "directors" del moviment, assumint la major part de les responsabilitats organitzatives i de comunicació. Aquests portaveus adquireixen la responsabilitat de liderar el moviment cap els seus objectius, coordinant tota l'acció col·lectiva³². Es comença a veure la línia divisòria entre aquestes elits del moviment, que fan de portaveus i representants del mateix, doncs assumeixen la seva funció de forma gairebé professional, i la base social que desenvolupa les activitats reivindicatives. Els nivells de comunicació i interacció entre els diferents nivells del moviment canvien de forma. La interacció i la comunicació entre els nivells superiors del moviment és molt més complexa que no pas en els nivells de base, doncs la coordinació necessària per desenvolupar el funcionament del moviment ho fa necessari. Tal i com ho expliquem posteriorment en el desenvolupament de l'anàlisi del moviment, pensem que el grup objecte del nostre estudi, en l'actualitat, es troba en aquesta fase.

³² TOURAINE. A. (1978) Introducción a la sociología. Ariel.

Fase 8

Institucionalització del moviment social. Al moment en què un moviment social sobrepassa aquesta situació, aquest perd la seva fase organitzativa i constitutiva, per la connexió entre els motius individuals i la finalitat organitzativa. En aquesta fase apareix una situació contradictòria respecte els objectius inicials del moviment amb la formalització de les regles de comunicació i de divisió de feines dintre el moviment i amb la formalització del paper de membre. D'aquesta manera, el moviment social adapta el model d'un tipus d'acció social institucionalitzada. En aquesta situació, el moviment s'adapta a les estructures socials que anteriorment havia combatut. Per altra banda, es distancia de la finalitat original de la protesta contra les institucions establertes i es comencen a desenvolupar models alternatius en l'acció del moviment. El moviment social adquireix una rutina. La crisi que va originar el moviment perd importància i pren un paper secundari o s'adapta a la nova situació i exigències.

És la que Rammstedt anomena “fase d'institucionalització del moviment”. Aquesta institucionalització pot ser de molts tipus: el moviment pot convertir-se en ONG, en fundació, en partit polític... A més a més, la institucionalització pot ser de tot el moviment (com per exemple, en el cas dels Verds d'Alemanya) o només d'una part del moviment, normalment l'elit, amb la dissolució de la resta del moviment. En aquests moments, no veiem que aquesta institucionalització s'estigui desenvolupant d'una manera clara dintre el moviment, però hem de donar temps per confirmar l'evolució que finalment pugui tenir el moviment contra el PHN. El moviment pot evolucionar de moltes maneres tant si aconsegueix els seus objectius, com si finalment no aconsegueix assolir les seves reivindicacions.

Respecte al format organitzatiu que pot prendre el moviment, és molt difícil poder predir res. Però, des del punt de vista reivindicatiu, el moviment pot anar desenvolupant-se en el temps deixant de banda la reivindicació contra el PHN i adoptant com a principal objectiu la defensa de la identitat territorial de les Terres de l'Ebre. D'aquesta manera, la crisi que va desenvolupar el moviment, el fet concret de l'aprovació del PHN i el transvasament de l'Ebre, perdria importància, prenent la

rellevància reivindicativa un objectiu molt més general que no pas l'objectiu actual del moviment. Aquest objectiu, com ja s'ha comentat, seria la defensa de la seva pròpia identitat territorial, enfrontant-se al sistema i als instruments de control social per aconseguir dirigir i controlar els recursos propis i els seus models socials i culturals. De totes maneres, aquest últim punt és simplement una reflexió sobre un possible futur, i, objectivament, en aquest moment, no podem predir quins camins pot prendre el moviment en la seva evolució.

6. HIPÒTESIS

A partir del marc teòric desenvolupat, l'anàlisi del moviment social en contra del PHN i el transvasament de l'Ebre parteix de les següents hipòtesis:

Hipòtesi 1: A les comarques de l'Ebre té lloc una àmplia frustració entre la població, que podem anomenar com a "frustració social"- o com Rammsted anomena "crisi social"- . Aquesta frustració està motivada per una situació de contradiccions estructurals del sistema social a les comarques de l'Ebre: com la presa de decisions fora del territori afectat o crònica marginació respecte la centralitat de Barcelona i Tarragona o dependència d'un poder extern. Així les decisions econòmiques més importants s'han pres sense la participació dels afectats.

En el marc d'aquest substrat estructural i de la frustració que s'ha generat en els actors socials s'ha desenvolupat una profunda identitat de pertànyer a aquestes terres, de reivindicar el seu protagonisme i de defensar-se contra decisions preses fora. I el nucli que aglutina aquest sentiment identitari de reafirmació és el riu Ebre.

Hipòtesi 2: Ens basem en el marc teòric de "l'estructura d'oportunitat política" de Tarrow i Kriesi, segons la qual l'emergència dels moviments socials és degut als següents factors: a) canvis en l'estructura institucional; b) relacions informals de poder d'un sistema polític; c) l'estructura dels moviments socials. L'èxit d'un moviment social dependrà de les oportunitats i construccions polítiques pròpies del context on s'inscriu. En el moviment contra el transvasament de l'Ebre i el PHN els esmentats factors hi són presents tal i com queda reflexat en la següent hipòtesi.

Al moviment contra el transvasament de l'Ebre es dona una confluència d'interessos, motivada per un descontent latent. Per una banda entre diferents actors socials i per altra banda entre diferents moviments socials. Entre els actors s'hi troben de tan diferents com associacions culturals, petits empresaris, organitzacions no governamentals, partits polítics, entitats cíviques, cooperatives d'arrossaires i comunitats de regants.

En els moviments socials hi trobem elements com els valors, objectius i programes provinents del moviment ecologista, i aspectes com la identitat provinent del moviment regionalista i nacionalista. La capacitat de tots aquests per trobar un objectiu comú ha estat la principal causa per una ràpida i eficaç organització, fet que fa que puguem parlar específicament d'un moviment com el que ens ocupa.

Hipòtesi 3: Seguint amb el marc teòric anterior, ens adonem que dins de la totalitat d'actors que participen en el moviment contra el PHN s'hi troben dos grups diferenciats: els actors que actuen sota el principi d'una llei universal de racionalitat, i el grup d'actors que actuen a partir d'uns desitjos (propostes, alternatives), creences (defensa de la identitat i del medi) i propietats estructurals de l'entorn (defensa del riu).

Entre el primer grup s'hi troben els partits polítics i, alguns actors amb interessos econòmics molt definits. Entre el segon grup s'hi troben els actors organitzats bàsicament entorn a la Plataforma de defensa de l'Ebre.

Hipòtesi 4: El moviment antitrasvasament és un moviment social d'oposició a una determinada gestió hidràulica plantejada pel govern, alhora que proposa models alternatius de desenvolupament industrial i tecnològic.

Hipòtesi 5: Per a l'establiment del moviment contra el Pla Hidrològic Nacional (PHN) s'ha constituït una elit que desenvolupa els següents papers:

1. Un rol reivindicatiu principal davant l'opinió pública;
2. Aquesta elit també s'encarrega d'estructurar el moviment segons el grau d'implicació dels membres del moviment, creant i gestionant diverses formes d'interacció entre els diferents nivells de participació que componen el moviment;
3. La funció d'organitzar, establir i dirigir l'agenda del moviment (actuacions i mobilitzacions).

7. METODOLOGIA D'ANÀLISI

En l'estudi del moviment contra el PHN, s'ha tractat d'analitzar un moviment social "en viu" i sobre el terreny, és a dir, un moviment social en fase de mobilització i d'expansió. Divergeix d'altres que s'han realitzat un cop el moviment estudiat s'ha institucionalitzat o ha desaparegut. Segons les fases definides per O.Rammstedt (1978), el present estudi analitza quan aquest moviment es troba en l'anomenada fase d'organització, en la que apareixen noves formes organitzatives, i la divisió entre la denominada "perifèria" del moviment, i la "direcció" del moviment.

Amb l'intent d'aproximació a l'acció col·lectiva i, concretament, al fenomen del moviment social, es tracta d'un dels temes més complexos d'anàlisi sociològica, tant a nivell teòric i conceptual, a nivell de la operacionalització de les hipòtesis, com per la dificultat que comporta l'estudi d'un fenomen social inspirat i amb similituds en la perspectiva etnogràfica. Des de la perspectiva teòrica, per la gran quantitat de punts de vista existents: processos d'interpretatius del fenomen (E.Goffman, 1959; N.Smelser, 1963; E.Laraña, 1982), sobre la mobilització de recursos i l'organització (McCarthy i Zald, 1977), l'estructura (H.P.Kriesi, 1989; S.Tarrow, 1994) o la construcció d'identitats dels participants (A.Melucci, 1985, 1990). Des de la perspectiva analítica, per les diferents possibles dimensions d'anàlisi d'un moviment social: macro, meso, micro, corresponent cadascun d'aquests nivells d'estudi a diferents aspectes d'un moviment social: estructura, organització, motius individuals. Darrerament han aparegut intents teòrics per vincular els nivells d'anàlisi micro i macro de l'acció col·lectiva en l'anomenada "pro-teoria" (Bader, 1992; Pont 1998).

Pel seguiment del moviment contra el PHN, es tracta d'una recerca centrada en els aspectes de l'organització, l'estructura i el marc polític en què es desenvolupa i, en el context socio-polític que provoca l'emergència del moviment.

En la fase de preparació del projecte, l'equip d'investigadors va recórrer a la utilització de materials documentals sobre les Terres de l'Ebre, el PHN, les

conseqüències ecològiques que comporta i, la gestió racional de l'aigua. Concretament es consultaren:

- *Vivir del Ebro. La gestión popular del agua en los pueblos de la Cuenca del Ebro*. Zaragoza, 1978. Aquest llibre editat pel col·lectiu ARRE³³, és obra imprescindible per a comprendre l'origen dels actuals conflictes;
- *El Plan Hidrológico Nacional*;
- "50 Razones para oponerse al PHN";
- *Texto alternativo del PSOE al proyecto de Ley del Plan Hidrológico Nacional presentado por el gobierno*;
- *Reunión de representantes de entidades integradas en el "Foro de Deltas y Zonas Húmedas del Mediterráneo"*, Sueca, 2001;
- *Llibre blau de l'aigua*;
- *Pacte de l'aigua d'Aragó*;
- *Informe sobre el PHN elaborat per Pedro Arroyo (Universitat de Zaragoza)*;
- *Al·legacions al PHN presentades per la Plataforma en Defensa de l'Ebre (Heraldo de Aragón)*.

En aquesta fase prèvia a la recerca es realitzaren els primers contactes amb diferents "informants clau", per tal de conèixer i rebre informació sobre les dinàmiques socio-polítiques i culturals que es desenvolupaven a les Terres de l'Ebre. A partir d'aquesta fase prèvia, l'equip formula les primeres hipòtesis aproximatives: es tractava d'un moviment molt heterogeni, en el qual hi convergien discursos alternatius, amb interessos d'actors molt heterogenis que actuen sota principis clarament racionals i d'interès propi. El PHN havia estat l'espurna desencadenant d'un malestar de discriminació i abandonament generalitzat durant moltes dècades, on apareixien sentiments de frustració i privació relativa entre els ciutadans enfront a les seves reivindicacions al poder polític especialment al poder executiu català. Els inicis del moviment antitransvasament s'havien de buscar en diferents mobilitzacions i protestes ciutadanes recents i d'altres que tingueren lloc en la dècada dels anys setanta.

³³ El grup Alternativas Radicales para la Ribera del Ebro (A.R.R.E.) es fundà a principis de 1978, com a grup de reflexió i formació per plantejar alternatives, a partir d'un grup de líders camperols i estudiosos de l'agricultura en les regions i comarques del riu Ebre (text convocatòria grup ARRE).

Es va plantejar la necessitat de realitzar, per una banda, entrevistes amb els líders representants del moviment i els actors participants i, per altra banda, fer un seguiment d'observació participant de les reunions de coordinació del moviment dels grups locals, i de forma especial de les reunions de coordinació intercomarcal.

Tanmateix, per poder observar i fer un seguiment exhaustiu del moviment en les reunions de coordinació, hem hagut d'explicar-ho a les entitats vinculades amb el patrocini del projecte, i definir el nostre paper com a investigadors i, deixar clara la nostra postura de recerca enfront dels "informants clau", per poder accedir a la informació necessària. Els "informants clau" es mostraren receptius, tot i que manifestaren alguna que altra experiència negativa amb algun mitjà de comunicació i algun altre recercador.

Aquesta proposta pot tenir similituds amb l'estratègia d'"intervenció" realitzada per l'equip de científics d'A.Touraine sobre el moviment antinuclear als anys setanta³⁴ i divergències, ja que no s'ha pretès realitzar cap tipus d'"intervenció" en la qual l'investigador hagi actuat, a la vegada, d'"agitador" plenament identificat amb els objectius del moviment.

Donada la complexitat del tema i el nostre desconeixement de la situació a les Terres de l'Ebre, el primer pas, abans d'iniciar la recerca, va ser connectar a un "informant clau". Els avantatges de connectar amb un "informant clau" per l'estudi d'un fenomen d'aquest tipus, són evidents. Tal i com assenyalen Taylor i Bogdan (1986): "constitueixen fonts primàries d'informació, actuant de 'protectors' de l'investigador: el presenten a altres persones, responen ells, li diuen com ha d'actuar i l'informen de com és vist pels altres participants". L'"informant clau" ens va ajudar, a més a més, a obtenir una major comprensió del fenomen, i va donar-nos els primers contactes amb els líders dels diferents actors que componen el moviment.

³⁴ Estratègia descrita a: A.Touraine (1980), *Die Antinukleare Prophetie. Zukunftsentwürfe einer sozialen Bewegung*. Pags.9-16.

Per analitzar sobre el terreny la pressa de decisions i observar les reunions intercomarcals, es va recórrer a l'observació participant. En l'observació participant que s'ha dut a terme els investigadors només hem assumit el rol d'observadors, a diferència del mètode etnogràfic, en el que l'observador pot observar i també participar. Per dur a terme aquest tipus d'observació participant, ens posàrem en contacte amb els portaveus del moviment, als quals se'ls informa del patronatge de la recerca (Institut d'Estudis Catalans, Associació Catalana Sociologia, i la Fundació Bofill, com a entitat finançadora), la presentació del projecte i els objectius, i se'ls explica la metodologia i les tècniques proposades i les diferents fases de treball.

La metodologia de l'observació participant, comprenia el fet de poder estar presents a les reunions setmanals de la coordinadora antitransvasament, que tingueren lloc al saló d'actes de l'ajuntament d'Aldea, i a les reunions de coordinació dels grups locals de Barcelona que han tingut lloc a la seu del sindicat CC.OO a la mateixa ciutat. En el temps de consecució d'aquesta primera fase de presentació dels membres de l'equip, i dels objectius de la recerca, no es detecta cap impediment o obstacle per accedir a la informació. Durant tot el procés d'investigació, paral·lelament, l'equip també ha assistit a diversos actes informatius que han dut a terme diversos representats del moviment, com per exemple la conferència "PHN a debat: repercussions i respostes socials" (Col·legi de Periodistes de Catalunya, 22 maig, 2001) on intervingueren, Manolo Tomás, com a representant de la Plataforma en Defensa de l'Ebre, Carles Ibañez, hidrògraf, i Josep Sánchez, historiador.

Una de les dificultats que ha comportat l'estudi, és que s'ha tractat del seguiment del moviment durant uns pocs mesos compresos entre maig i octubre del 2001, un període de temps de poc més de sis mesos, que coincideix amb el procés de reflexió dels participants i de les entitats, després de la primera gran manifestació que tingué lloc a la primavera a Barcelona (unes 200.000 persones), "que ningú esperava que assistís tanta gent" -segons un representant del moviment-, el replantejament de les accions i mobilitzacions a partir de l'aprovació del PHN per part del govern central, i finalitza amb l'acord d'impulsar accions coordinades entre la Plataforma de Defensa

de l'Ebre i la Plataforma de les Gavarres, aquest últim moviment ciutadà centrat amb l'objectiu d'aturar la instal·lació de cables d'alta tensió.

Durant aquest espai de temps, el moviment ha dut a terme importants accions col·lectives en forma de manifestacions, actes populars en diferents municipis de les Terres de l'Ebre, la marxa a Brussel·les, i accions diverses en el riu Ebre. Per part del govern, aquest ha aprovat definitivament el PHN. A partir de la seva aprovació, el moviment ha intensificat les accions de protesta i de mobilització. El curt espai de temps d'anàlisi comporta que la recerca pugui oferir una aproximació limitada a diferents aspectes del moviment centrats en l'anàlisi de l'estratègia dels actors implicats i de l'organització del moviment: orígens, coordinació, organització, tipologia d'actors implicats.

En el desenvolupament metodològic, podem distingir tres passos diferenciats: primer, establiment dels criteris de selecció dels representants de les associacions i actors participants en el moviment; segon, elaboració de les categories i variables necessàries per obtenir la informació; i, tercer, anàlisi de la informació, de les entrevistes i de les fonts documentals.

Previ a la delimitació de l'univers d'actors a analitzar, es realitza un mapa de tots els actors involucrats en el PHN, ja estiguin a favor o en contra del Pla. En aquest mapa es delimita als actors per una banda, en els nivells micro (actors comarcals), meso (actors regionals) i, macro (actors nacionals i internacionals com la Comunitat de Regant del riu Roina i per altra banda entre actors "socials" i actors "polítics-institucionals".

El primer pas ha consistit en la delimitació de l'univers i en la determinació dels criteris de selecció dels actors i els representants de les associacions a entrevistar. Degut al gran nombre d'actors participants i implicats en el moviment, des d'un principi, ens hem trobat amb la dificultat d'establir unes categories fiables dels actors participants, doncs abarquen des de grups locals, associacions de tot tipus (esportives, culturals), partits polítics, sindicats, empreses, comunitats de regants i

cooperatives i, a nivell individual, la participació de ciutadans rellevants, a més a més de ciutadans no organitzats.

Quadre 3. Tipologia d'associacions principals més representatives del moviment³⁵

Tipologia associacions	Ecològiques	Universitàries	Associacions de veïns	Internacionals	Cases regionals	Altres associacions	Sindicats	Partits polítics
	ADENC GEPEC Grup ecologista Ecologistes en Acció Greenpeace Ecomediterrània Assemblea Entitats Ecologistes de Catalunya AEEC	Universitat verda	CONFA VC	WWF-ADENA	Federación de Centros y Casas Regionales de Catalunya	Acció Antimilitarista Baix Ebre Acció Solidària de Lleida ACUDE ANG	CCOO CGT Unió de Pagesos de Catalunya UGT de Catalunya Intersindical-CSC	PSC-PSOE EUIA Joventut Socialista de Catalunya Els Verds-Alternativa Verda ERC

En primer lloc, es realitzà un cens i una tipologia de totes les associacions participants en el moviment, establint els següents vuit tipus: ecològiques; universitàries i educació; veïnals; internacionals; cases regionals; altres associacions; sindicats i partits polítics. D'aquesta tipologia es realitza una segona a partir del criteri d'implicació dels actors, arribant-se a la consideració dels tres tipus següents: 1) actors que formen part del "nucli" –pertanyen als grups locals i a la Plataforma de Defensa-; 2) actors "simpatitzants"; i 3) "participants puntuals" del moviment. Els actors que pertanyen al "nucli", són els que recolzen de forma activa el moviment i que són impulsors, que participen regularment en les reunions de coordinació, i que aporten una quota significativa; com actors "simpatitzants" i "puntuals", s'inclouen els que participen en el moviment només signant els manifestes i les accions, amb unes quotes molts menors.

³⁵ En aquest quadre només s'inclouen algunes de les associacions participants. L'annex I recull totes les associacions que formen part del moviment contra el PHN.

De totes les associacions pertanyents al “nucli” es realitza una tipologia entre les que s’escolliren unes representatives: el Grup d’Estudi i Protecció de l’Ecosistema (GEPEC), Associació per a la Defensa de la Natura (ADENC), la Unió de Pagesos, la Comunitat de Regants del Marge Dret i la Comunitat de Regants del Marge Esquerre del riu Ebre.

Com a actors polítics, s’escolliren els representants polítics dels tres partits amb més representació en els municipis afectats pel transvasament i que han tingut un pes específic i decisiu en l’aprovació o rebuig de l’actual PHN proposat pel govern central: Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC), Convergència i Unió (CiU) i el Partit Popular (PP).

Com a representants de les Plataformes del moviment, s’han escollit un portaveu de la Plataforma de Defensa de l’Ebre, un portaveu de Joves en Defensa de les Terres de l’Ebre i representants de les Plataformes Locals d’Amposta i Ribera d’Ebre.

El segon pas ha estat l’elaboració d’un model d’entrevistes. Es tracta d’entrevistes no estructurades, de modalitat focalitzada. En elles, els entrevistadors formularem algunes preguntes basades en hipòtesis relacionades amb els efectes de la situació concreta. En aquesta fase, s’elaboraren tres models diferents de guions d’entrevistes estructurades i focalitzades.

Un primer model per a les entrevistes a persones representants o en llocs de gerència i/o direcció de les associacions. En aquest primer model es dissenyà una tipologia especial per a cadascuna de les dues comunitats de regants existents a l’Ebre. Un segon model per a les entrevistes als representants polítics. I, finalment, un tercer model per a les entrevistes als líders del moviment. Segons el model, les entrevistes contenen les següents categories:

a) Entrevistes als representants de les organitzacions i associacions:

1. Organització i funcionament.
2. Objectius respecte al PHN: definició de prioritats, canvis produïts.

3. Representació d'interessos.
 4. Relacions amb la Plataforma **antitransvasament**: vinculació, representació, tipologia territorial i/o temàtica.
 5. Perspectives de futur respecte al moviment.
- b) Entrevistes als representants polítics
1. Objectius respecte al PHN.
 2. Representació: concordança entre les bases i els dirigents respecte al PHN.
 3. Relacions externes amb la Plataforma.
 4. Posicionament als mitjans de comunicació respecte al PHN.
- c) Entrevistes als líders del moviment
1. Motius per participar en el moviment.
 2. Origen de la Plataforma o Comitè local al que representen.
 3. Relacions amb altres entitats: treball en xarxa.
 4. Evolució i estructura.
 5. Perspectives de futur.

Paral·lelament, en aquesta segona fase s'ha iniciat l'observació participant anteriorment explicada en les reunions intercomarcals. Aquesta es realitzà assistint a determinades reunions de coordinació intercomarcal seguint les següents pautes, dividides en quatre blocs, vinculat cadascun d'ells amb el marc teòric proposat:

- 1) Aspectes sobre la composició associativa. Objectiu: establir quants i quins comitès locals influeixen decisivament en el moviment. Pautes d'anàlisi:
 - Composició dels grups assistents.
- 2) Aspectes interns de l'estructura del moviment amb els objectius d'establir el lideratge, i funcionament de la coordinadora i la Plataforma. Pautes d'anàlisi:
 - Forma de presa de decisions.
 - Relacions externes del moviment.
- 3) Anàlisi del discurs. Objectiu, construcció quotidiana del discurs:
 - Eslògans i manifestos proposats.
- 4) Estructura d'oportunitat política, amb l'objectiu d'analitzar les relacions amb el sistema polític institucional.

- Reacció enfront les accions i la política governamental.

Tercer, anàlisi de la informació. En aquesta fase s'ha analitzat la informació obtinguda de les entrevistes i de les fonts documentals, a partir de les tècniques empleades: interactives (observació participant limitada, entrevistes focalitzades) i tècniques no interactives. Dins d'aquestes últimes, s'hi inclouen:

- Anàlisi de les "actes" de les reunions.
- Articles apareguts a la premsa.
- Pasquins i documents editats pel moviment.
- Anàlisi d'articles científics sobre les conseqüències del PHN.

A partir dels mètodes i tècniques exposades, s'ha pogut obtenir una informació a tres nivells:

1. Informació general sobre l'estratègia dels diversos actors o associacions participants en el moviment;
2. Informació sobre la dinàmica interna i de l'estratègia de les diferents plataformes locals;
3. Informació personal de les opinions de diversos representants polítics sobre l'actuació del partit que representen respecte al moviment.

7.1. El treball de camp

Com s'ha explicat, el treball de camp inclou dos nivells diferents: per una banda, entrevistes estructurades i, per altra banda l'observació participant. El nombre d'entrevistes s'ha dividit de la següent forma: representants a entitats "centrals" del moviment; representants a entitats "perifèriques" del moviment; representants polítics i portaveus de plataformes locals:

Entitats "centrals":

1. Grup d'Estudi i Protecció de l'Ecosistema (GEPEC);
2. Unió de Pagesos;

3. Comunitat de Regants del Marge Dret del Riu Ebre;
4. Comunitat de Regants del Marge Esquerre del Riu Ebre.

Entitats "perifèriques":

5. Associació per a la Defensa de la Natura (ADENC).

Actors polítics (portaveus):

6. Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC);
7. Convergència i Unió (CiU);
8. Partit Popular (PP).

Plataforma del moviment:

9. Portaveu de la Plataforma de Defensa de l'Ebre;
10. Portaveu de Joves en defensa de les Terres de l'Ebre;
11. Representant de la Plataforma local d'Amposta;
12. Representant de la Plataforma local Ribera d'Ebre.

Observació participant:

13. Reunió Unió de Pagesos;
14. Xarxa "Nova Cultura de l'Aigua", 13 novembre 2001;
15. Reunió intercomarcal, 20 juny 2001;
16. Reunió intercomarcal, 27 juny 2001.

Conferències:

17. El moviment contra el PHN. Col·legi de Periodistes de Barcelona, 22 de maig 2001.

Les entrevistes es realitzaren entre els mesos de maig i setembre de 2001, sent l'acceptació entre els representants i líders escollits positiva. Es realitza també una entrevista grupal a la Unió de Pagesos. Pel que fa a l'apartat de l'observació participant, s'inclou l'assistència a les reunions intercomarcals, prèvia identificació personal, doncs prèviament s'havia anunciat i pactat telefònicament amb un dels líders del moviment la nostra assistència a la reunió. Tanmateix aparegueren problemes a la reunió de la "Xarxa per la Nova Cultura de l'Aigua", on algunes de les associacions assistents van replantejar-se de cara al futur la possibilitat de fer-les a porta tancada. Es va proposar exposar a tots els representants assistents a la reunió la presència d'un investigador per a què tots en tinguessin constància.

8. CONVERGÈNCIA DE DIFERENTS MOVIMENTS SOCIALS

8.1 Descontent latent

Una de les hipòtesis que ens formulàvem a l'inici de la recerca era que es tractava d'un moviment amb unes profundes arrels. Entre aquestes, s'hi troben elements com són: la composició socio-política de les Terres de l'Ebre que correspon a estructures històricament "enquillosades", poc dinàmiques i nepotistes, la marginalitat històrica, de defensa del territori i de caràcter simbòlic.

Des del punt de vista històric a les Terres de L'Ebre es mostra l'herència d'un context socio-polític molt tancat i d'estructura social amb poc moviment i estructurada de forma molt tradicional, o inclús de caràcter caciquil. Aquest últim aspecte es manifesta en els pocs canvis de poder polític que han tingut lloc en els municipis, en els Consells Comarcals i en la Província de Tarragona des de la instauració de la democràcia, o el repartiment de la terra en els arrossals del Delta de l'Ebre: *"Es tracta del tema del caciquisme amb una societat i un ambient de tipus sicilià, 'mafiós'".* (Representant de la Unió de Pagesos). La marginalitat històrica es reflecteix en la discriminació d'aquestes terres en relació a altres comarques de Catalunya, aspecte que ha comportat que la renda per càpita sigui notablement inferior a la mitjana de Catalunya.

Aquests aspectes es manifesten en l'existència d'una situació de descontent latent per part d'una important part de la població prèviament a l'emergència del moviment. Es reflexen aspectes com tractar-se de comarques marginades enfront de la centralitat de Barcelona, i des del punt de vista simbòlic, la necessitat de defensar el territori enfront les agressions externes, ja siguin aquestes econòmiques o culturals.

Des de l'anàlisi de la perspectiva històrica, aquesta es troba molt vinculada amb aspectes simbòlics, com poden ser la catalanitat de les Terres de l'Ebre i, en conseqüència el poder disfrutar dels mateixos avantatges que la resta dels catalans d'altres comarques. En aquest sentit, apareixen opinions que interpreten l'aprovació

del PHN amb una sèrie d'inversions que s'han retardat durant dècades, i d'un greuge històric respecte a altres comarques:

"Ens diuen què sense el PHN aquestes obres no tirarien endavant, cosa amb la que no estem d'acord perquè creiem que una cosa són els deutes històrics i que creiem que com a territori no hem de donar res a canvi, perquè a cap comarca de la resta del territori no hi donen res a canvi per les seves infraestructures". (Representant de la Unió de Pagesos).

Aquest greuge històric es justifica com una marginació regionalista o inclús d'identitat ètnica, que han sofert els habitants de les Terres de l'Ebre, al tenir un sentiment de catalans marginats o "no prou catalans", respecte a altres comarques catalanes:

"Nosaltres som els més catalans de tots els catalans, i no perquè volguéssim fer un espot publicitari sinó perquè al llarg de la història hem pogut ser aragonesos, valencians i sempre, al llarg de totes les conjuntures del segle XIV, XV i XVI i qualsevol dels conflictes que s'han produït, nosaltres sempre hem apostat pel casal de Barcelona i de Catalunya". (Conferència Debat sobre el PHN).

Com a conseqüència del reafirmament de catalanitat, apareix la defensa del territori, novament amb la reivindicació del passat històric i els recursos naturals d'aquest:

"El PHN afecta a uns més que a uns altres i són uns recursos que si es deixen marxar no tornaran aquí i com a territori català no s'ha defensat el que demanava la majoria de la gent del territori". (Representant de la Unió de Pagesos).

"Sí, evidentment, és la defensa del territori davant agressions, siguin des de casa nostra o siguin des de fora, externes. Del mapa eòlic, internes, i del Pla Hidrològic Nacional, externes. Cada vegada el Pla Hidrològic Nacional és més intern, perquè s'està mullant el govern de la Generalitat, dient que sí, que sí, que sí. Doncs mira". (Representant Plataforma Local de la Ribera d'Ebre).

"En aquest conflicte que ara tenim plantejat, tenim dos obligacions: defensar el territori i reivindicar el nostre passat comú i identitari, i ho hem de fer en el conjunt de Catalunya. I si no ho podem fer amb els governants que ens representen ho farem amb uns altres governants, però els dos objectius bàsics que tenim en aquest combat són: defensar el nostre territori, que és defensar el riu i la nostra gent, i així contribuïm a

democratitzar i a higienitzar i millorar el nostre país." (Conferència PHN debat).

Com qualsevol societat, la composició socio-política és determinant per l'aparició d'un tipus o altre de moviment de protesta. L'estructura social, determina les ocupacions de les persones i, en conseqüència, la seva consciència com a ciutadans, com a treballadors, com a obrer, com a camperols, etc. Aquest fet marca profundament les opcions polítiques i com els conflictes apareixen, i es resolten. Aquestes es manifesten en l'estructura política, en el partit més votat, a nivell municipal, i amb els representants al parlament de Catalunya, al Congrés, al Senat, i en la corresponent composició de la Diputació i dels Consells Comarcals: Convergència i Unió. Això es pot veure clarament en les persones que ocupen els càrrecs institucionals més representatius de les comarques i els municipis, i en la confiança que tenen els votants i els ciutadans en el seus càrrecs electes:

"La classe política juga el paper que hi juga i el caciquisme està instal·lat a segons quines terres de l'Ebre i els més vells instints tenen la capacitat de resistir. A més, quan els interessos polítics dels partits dels que estan manant els interessen a aquests cacics, doncs, no tenen cap escrúpol de fer-se'ls seus. Això denota que, damunt de la sensibilitat de les persones i la sensibilitat del territori, hi ha el poder del diner". (Representant de la Unió de Pagesos).

L'element simbòlic és un aspecte essencial determinant dels moviments socials, que es manifesta clar en el moviment contra el PHN. El riu Ebre és l'element simbòlic clau del moviment:

"El riu no és un patrimoni natural i ecològic, sinó que és un patrimoni simbòlic de les Terres de l'Ebre, que forma part d'un paisatge. Caldria pensar en l'aigua com un recurs vital com l'aire". (Conferència PHN a Debat).

Finalment, com element cultural també s'inclou l'ús racional del bé escàs com és l'aigua:

"Un ús racional de l'aigua ja que aquesta és un bé escàs, i que tothom tingui dret a la seva utilització que és el que anomenem dret a l'ús de boca. A Catalunya no tothom té assegurat l'ús de boca a casa seva, això cal defensar-ho per damunt de tot". (Representant de la Unió de Pagesos).

La defensa dels recursos de les comarques de l'Ebre com a un bé natural per desenvolupar-se de forma endògena:

"Això forma part del nostre discurs. Si som quatre comarques de les Terres de l'Ebre, que estem mantenint, i que això es pot veure als anuaris de la Generalitat, on hi ha el PIB i la renda anual familiar més baixa de Catalunya, etc. Si ja som quatre comarques que tenim un desenvolupament sota la mitjana de desenvolupament de Catalunya, com podem continuar desenvolupant-nos si ens estan prenent el nostre recurs natural, vital i cada dia més escàs". (Representant plataforma local de la Ribera d'Ebre).

Es constata en la majoria d'entrevistes, l'existència d'un sentiment de profund abandonament, per part de les administracions públiques, i d'una implicació governamental actual que respon a interessos polítics oportunistes:

"No parem de repetir que aquestes terres estan oblidades, i ara van i diuen què no, que faran el Pla Territorial Parcial, faran això i faran allò. És fals. Vénen continuament per aquí els Consellers del President Pujol, s'han fet un fart de venir durant els darrers mesos, senzillament venen a inaugurar l'Aula Telemàtica de l'Institut d'Amposta, una aula on han ficat quatre ordinadors. Vénen a inaugurar això. No han vingut en cap moment a inaugurar cap infraestructura: un polígon industrial, una escola de capacitació agrària, una escola d'enologia, per dir alguna cosa... El President Pujol ha vingut tres vegades. Hi ha hagut setmanes que han enviat cinc o sis Consellers, a les Terres de l'Ebre... L'Artur Mas, tots, tots per aquí. Que volen demostrar, que estan amb la gent de l'Ebre? (...) Quant temps feia que no venien? Quant temps feia que no aportaven absolutament res?" (Representant Plataforma local de la Ribera d'Ebre).

8.2 El sentiment de frustració entre la població

Hem partit de la hipòtesi que existeix a les Terres de l'Ebre un sentiment d'àmplia frustració entre la població que està motivat per contradiccions estructurals del sistema social de les Terres de l'Ebre, on s'ha donat una marginació històrica respecte la centralitat de Barcelona i Tarragona, una dependència del poder extern. Aquesta llunyania dels centres de decisió de Catalunya ha comportat no ser actors protagonistes del propi desenvolupament territorial.

Tant els representants de posicions polítiques diverses i com els líders del moviment reconeixen l'existència d'aquest sentiment de frustració existent entre la gent de les comarques de l'Ebre, profundament arrelat i que vindria de lluny.

"...vull dir, jo no 'partixo' d'aquest sentiment de frustració, de devaluació, amb que de vegades sortim aquí: 'som lo cul del món'. (...) tenim... sí que ens falta algun tipus d'infraestructura... o a lo millor no hem sigut capaços com a... societat de les Terres de l'Ebre de... generar certes iniciatives que ens permetisquin estar al capdavant de... un determinat progrés (...) a les Terres de l'Ebre també hi ha: 'que ens ho portin... que ens ho donguin'. Aquí hi ha molt la sensació: 'nos han de fer, nos han de donar'." (Representant Convergència i Unió).

"... a lo llarg de molts anys... la gent d'aquestes terres estem... molt escarmentats perquè mos han fet moltes promeses i mai no ens han donat solucions. I que, ... per primera vegada a la vida, per Llei s'hagi aprovat les mesures que (...) doncs... les bases nostres estan... molt contents. (...) en principi hi havia aquella... temor de com aniria això, com acabarà, que passarà, ... no per res... per l'experiència que portem d'altres governs en tota la història." (Representant Partit Popular).

"Sempre respectant a la gent que surt al carrer, que surt per defensa de la terra amb lo cor a la mà, en consciència... i ja des de tota la vida amb desil·lusió, perquè sempre mos han enganyat, nos han fet moltes promeses en aquestes terres i... nos sentim marginats. Mos sentim marginats, ... sempre hem estat marginats..." (Representant del Partit Popular).

"Això és l'últim feudo on hi ha una remesa de vots bastant fixa dels partits de govern com de CIU. I per això no s'han preocupat mai i la gent està tenint la percepció de que se'ns ha oblidat i som uns súbdits de Catalunya. I aquí tenim una frase que ja fa temps diu: Si Catalunya fos

un edifici de tres plantes, l'àtic seria Girona d'on és la gent amb més qualitat de vida, la planta principal seria les rodalies de Barcelona, (...) i el sòtan on estan les calderes, la calefacció... i nosaltres som el sòtano a Catalunya. I això, és general sigui qui sigui el partit polític que hi sigui." (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

Aquest sentiment de frustració en ocasions es concreta territorialment a Tortosa, per part dels nostres entrevistats, com a ciutat amb un passat amb més importància i pes polític i que va viure una pèrdua de rellevància dins del conjunt català.

"Sociològicament, ... jo dic alguna cosa que, a vegades, per entendre una mica el que està passant a les terres de l'Ebre hem de partir de la frustració d'una ciutat com a Tortosa. (...) Aquesta sensació a Tortosa la hi ha, de decadència, de frustració (...)." (Representant Convergència i Unió).

" (...) ... jo penso que avui Tortosa té un paper, que les Terres de l'Ebre tenen un paper, però que han de partir de la voluntat d'exercir el paper que ens toca... tampoc hem d'anar a culpar a ningú de ser el que som... o aquest de ser una llunyania dels centres de decisió a Catalunya (...) hi ha un sentiment de no ser allò que volíem ser, però... em sembla que això no es soluciona amb plorades i... 'que no ens prenguin res més'." (Representant Convergència i Unió).

Com a element constitutiu d'aquesta crisi social o frustració podem contemplar els deutes històrics, les demandes i reivindicacions de la població que no han estat resolts pels mitjans tradicionals, ni a nivell d'acció ni a nivell polític. Apareix així com a necessària l'acció al marge dels canals tradicionals de participació.

"Les terres de l'Ebre són les comarques més desafavorides de Catalunya." (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

"...Estem molt dolguts de com ens ha tractat el govern català, no només en aquesta conjuntura sinó en altres que s'han produït anteriorment." (Conferència-Debat sobre el PHN).

"El PHN ha aixecat recels perquè hi ha uns deutes històrics a la conca hidrogràfica de l'Ebre (...) Ens diuen que sense el PHN aquestes obres no tirarien endavant, cosa amb la que no estem d'acord perquè creiem que una cosa són els deutes històrics i que creiem que com a territori no hem de donar res a canvi perquè a cap comarca de la resta del territori

no hi donen res a canvi per les seves infraestructures.” (Representant Unió de Pagesos).

“La gent d'aquestes terres apostem per un turisme de qualitat, per una agricultura de qualitat, per les denominacions d'origen dels bons vins (...) És a dir, tot un desenvolupament que no té res a veure amb tota aquesta massificació industrial i de trompada i clatellot que ens proposen els que viuen a les grans urbs. Això són zones rurals. Ja ens van colar en el seu dia tres nuclears, tenim totes les nuclears del país aquí al nostre país, ens volien colar la tèrmica, han de ficar-nos aquí totes les centrals de producció d'energia eòlica, i a més a més ens treuen l'aigua. És que sembla que no pugui ser.” (Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

“Aquesta mobilització ve perquè no ens recolzen les institucions, i en aquestes mobilitzacions els grans absents són els representants institucionals-polítics que quasi tots perteneixen al PP i CIU, i que encara que molts personalment estan amb nosaltres –diuen– quan donen la cara per la institució, estan al servei del secretari general del seu partit. Per tant, la gent de les terres de l'Ebre ens veiem obligats a mobilitzar-nos perquè és l'única manera per a què les nostres veus i arguments tècnics i jurídics puguin ser escoltats.” (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

La implantació del PHN és vista com una amenaça, un atemptat envers el sistema de vida i la societat tradicional de les Terres de l'Ebre, que consideren comportarà un impacte ecològic amb repercussions a l'agricultura, la pesca, és a dir les formes tradicionals de subsistència d'aquestes comarques, així com, també, al turisme. Amb un escenari final que s'apunta a mig termini de despoblació i d'envelliment de la població.

“El PHN és l'aniquilació del riu Ebre. El PHN és una llei injusta aprovada amb un passeig militar que comportarà l'aniquilació i pèrdua d'estabilitat del Delta de l'Ebre. I no només del territori sinó de la societat que està instal·lada en aquest tram final del riu. Davant d'això, la gent de les terres de l'Ebre hem decidit oposar-nos.” (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

“El PHN no implicarà una catàstrofe immediata, sinó que serà un procés de degradació progressiu (...) El resultat final és un sistema degradat ambientalment on és la base de l'economia en aquest tram final, i hi ha un impacte ecològic sobre les activitats com l'agricultura i la pesca, i el turisme, provocant fins i tot una despoblació.” (Conferència-Debat PHN).

"Defenseu el territori davant el que pensem que és la seva aniquilació. Aquest Pla Hidrològic és l'aniquilació. (...) ... però d'aquí a 15 o 20 o 30 anys vista. És a dir, serà una mort lenta, serà una mort agonitzant, cada dia menys aigua, cada dia menys recursos, anirem envellint." (Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

8.3 El sentiment d'identitat territorial

En el marc d'aquest substrat estructural i de la frustració generada en els actors socials s'ha desenvolupat una profunda identitat de pertànyer a aquestes terres, una identitat territorial en la població de les Terres de l'Ebre, que és esgrimida i afavorida pel propi moviment social que estudiem.

Definim identitat com a sentiment de pertinença a una col·lectivitat, de formar part d'un grup social i ésser reconegut com a tal pels seus membres. El grup constitueix un "nosaltres" davant dels "altres". Segons Berger i Luckmann la identitat és un fenomen que sorgeix de la dialèctica entre l'individu i la societat, és un producte social³⁶. Les societats tenen la seva història i en el seu decurs sorgeixen identitats concretes, però alhora aquesta història està feta per individus amb unes identitats personals.

El moviment social s'ha desenvolupat a partir d'un fet concret: l'aprovació i el desenvolupament per part de les administracions del PHN, que inclou el transvasament de l'Ebre, però la principal reivindicació del moviment, encara que presentada d'una manera secundària, és una reivindicació d'identitat territorial.

"Aquest no és ben bé un problema de pagesos. Si ho plantegeu així us equivoqueu, és un problema d'identitat." (Representant Plataforma Defensa de l'Ebre).

"El tema que hi ha darrera és la sensació d'abandonament que tenen les Terres de l'Ebre enfront altres territoris catalans, i sobretot, enfront Barcelona." (Representant Plataforma Joves en Defensa de l'Ebre).

³⁶ Berger y Luckmann (1988: 240) BERGER, P.T. ; LUCKMANN, T.H. (1988) *La construcció social de la realitat*. Barcelona, Herder.

"Aquesta mobilització per nosaltres és un símptoma d'afirmació com a territori i societat. És també un símptoma de cohesió. Avui dia no hi ha ampostins, tortosins, etc. Avui som terres de l'Ebre mal que pese a molts dels cacics polítics que tenim per allà. (...) La mobilització és al mateix temps una forma de pressió, a les institucions, als partits polítics, los poders econòmics ja que allà encara hi ha caciquisme. Mentre tinguem la pressió serem amos del nostre futur i quan no tinguem pressió tornarem a lo de sempre. Al no recolzar-nos les institucions, hem de confiar en la ciutadania. Aquesta és la situació actual de perquè les terres de l'Ebre té una organització o una situació en la que té un organisme d'ajuda en defensa de l'Ebre i ha acaparat la totalitat de la imatge pública de les terres de l'Ebre, perquè s'està en lluita per la defensa del territori." (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

"El sentiment de territori, com en pocs anys hi ha un orgull molt fort i a més comença a donar-se una imatge de territori i Terres de l'Ebre. El moviment ajunta tot aquest sentiment de l'aigua, de territori, de ja n'hi ha prou... i fa que aquest moviment es desbordi." (Representant Plataforma Local d'Amposta).

"És molt important veure com una zona que ha estat sumisa i victimista ha fet un pas endavant, encara que la nostra manera de ser ens ha ajudat a tenir la situació actual." (Representant Plataforma Local d'Amposta).

Aquest sentiment s'ha desenvolupat –i, sobretot, s'ha pres consciència que existeix– a partir del fet que totes les Terres de l'Ebre s'han agrupat en una única reivindicació en defensa del seu territori, encara que els motius de cada comarca han estat diferents. I tenint en compte que el principal cavall de batalla ha estat, i és, la lluita contra el transvasament de l'Ebre, potser perquè és un tema més tangible que no pas el tema de la identitat territorial.

"El més important d'aquest moviment, ha sigut que, dintre d'una mateixa petició, d'una mateixa reivindicació, te'n trobes gent de Deltebre (...) Te'n trobes gent de tot el territori, que abans estava molt desagregat i molt desunit per factors històrics (...) Han sigut capaços d'unir un territori, gràcies a les barbaritats que han anat dient, gràcies a les seves frases tendencioses, que han anat dient cada dia, en un únic territori que feia més de 40 o 50 anys que no tenia aquesta unió." (Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

"(...) ENRON, molinets... van construir aquesta lluita de les Terres de l'Ebre que va augmentar moltíssim la consciència de territori de les Terres de l'Ebre. De fet ara això de l'ENRON està solucionat i ha baixat la participació de la gent de la Ribera en la Plataforma, continua però ha baixat la massivitat." (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

8.4 El riu com element simbòlic

La identitat territorial que s'ha desenvolupat i que esgrimeix el moviment social que estudiem té com a element identitari d'afirmació el riu Ebre. En moltes ocasions els símbols que s'esgrimeixen com elements identitaris són aquells que els mateixos actors consideren com a significatius³⁷. Així, es pren com a element aglutinador de la identitat territorial el riu Ebre.

"Parlar de les comarques de l'Ebre és parlar del riu Iber, que dona nom a la península Ibèrica i per tant això demostra la importància vital de l'eix vertebrador del nostre territori." (Conferència-Debat sobre el PHN).

"Ningú ha perdut la seva personalitat encara que es mesclaven totes les reivindicacions, ara bé davant sempre ha anat l'Ebre perquè és el pal de paller. (...) Aquest no és ben bé un problema de pagesos. (...) és un problema d'identitat." (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

"Per això tenim un eslògan com 'no als transvasaments, nos prenen l'aigua' Jo no hi estic d'acord, l'aigua no és nostra però aquí se xoca amb un tema de sentiment. La vida de molta gent està associada al riu i si no s'entén que el tema que s'està tocant és el del sentiment, no s'entén res." (Representant Plataforma Local d'Amposta).

"Hi ha una lluita constant al llarg dels segles de l'home per a poder aconseguir regar els seus camps, perquè l'aigua és vida, i això ha aixecat moltes suspicàcies perquè l'aigua és poder per desenvolupar-se i tirar endavant. També és poder des del punt de vista de l'equilibri territorial." (Representant Unió de Pagesos).

Existeix un sentiment d'especificitat pròpia entre la gent de les Terres de l'Ebre. Es fa palès a partir de les entrevistes l'existència d'altres elements constitutius d'una

³⁷ Barth (1976: 15) BARTH, F. *Los grupos étnicos y sus fronteras*. 1976, México, FCE.

certa idiosincràsia, com és el cas de la llengua, que connecta amb la catalanitat, però viscuda d'una manera diferencial:

"...inclús en el tema de la llengua, aquí no hem de tenir un sentiment de culpa ni de frustració, ... això de què nosaltres parlem un dialecte, una varietat del català, ... perfectament homologable, que no ens hem de sentir ni menys ni més, i que no hem de reivindicar res més que allò que som." (Representant Convergència i Unió).

8.5 Els moviments

Una característica del moviment ha estat que aquest ha tingut la capacitat per a sintetitzar un descontent latent en les Terres de l'Ebre i que la seva emergència és deguda en part a la convergència d'altres moviments socials incipients o, desapareguts en l'actualitat de les Terres de l'Ebre, com són el moviment ecologista, i elements del moviment regionalista i/o nacionalista. El moviment ecologista sorgeix per les contínues agressions mediambientals que han sofert aquestes terres i que es remunten als anys setanta. Aquest aspecte es mostra clarament tant en la procedència d'alguns dels seus activistes i participants (com més endavant veurem com en les pròpies afirmacions dels entrevistats):

"Si parlem dels antecedents d'aquest moviment contra el PHN, podem dir que hi ha hagut una sèrie d'intencions d'agressions al territori al llarg del temps que ha estat com un nexe d'unió". (Representant de la Unió de Pagesos).

Tanmateix el moviment contra el PHN té antecedents més directes en el moviment que tingué lloc en la dècada dels anys noranta contra l'anomenat "minitransvasament":

"Uns altres moviments a principis dels noranta van ser contra el mini-transvasament a Tarragona on va haver molta oposició". (Representant de la Unió de Pagesos).

Com tot moviment social, s'organitza una plataforma o nucli organitzatiu on es prenen les decisions estratègiques i de coordinació més importants. La Plataforma

constitueix l'òrgan organitzatiu del moviment. Aquesta representa una síntesi de les diverses organitzacions i moviments participants:

"La Plataforma d'aquí, la de la Ribera d'Ebre, la majoria de gent som pagesos, i a banda també hi havia diferents grups, sindicats, tant sindicats agrícoles com Unió de Pagesos, com d'àmbit industrial, grups de diferents àmbits, però fonamentalment aquí la Ribera, érem pagesos". (Representant Plataforma local de la Ribera d'Ebre).

"La plataforma en defensa de l'Ebre, és una plataforma bastant assembleària encara que té uns portaveus. Si la gent té mitificat en Manolo Tomàs com a portaveu és bo per aquesta gent, ja que són gent que venen de moviments socials, que treballen en partits polítics extraparlamentaris (Moviments Comunista, Lliga Comunista, ex PSUC...)". (Representant Plataforma local d'Amposta).

La convergència del moviment ecologista es mostra a partir dels valors i elements centrals de l'ecologisme, arguments que es repeteixen constantment. Un representant de la Plataforma afirma:

"(...) Tot això, pels ecosistemes i per la fauna, per la flora, pels peixos, pel bosc de la ribera, tota la vida que envolta el riu, fa que els valors ecològics vagin baixant. Per això em semblava una autèntica barbaritat que els polítics d'aquí la comarca diguessin que estiguéssim tranquils". (Representant Plataforma local de la Ribera d'Ebre).

En aquest aspecte s'ha preguntat als membres del moviment si es tractava d'un moviment ecologista, al qual respongueren: *"No, és de territori. Nosaltres entenem que si treus a aquest riu el que preveu el Pla Hidrològic Nacional, 33.000 litres d'aigua per segon, ja no serà un riu, serà una riera, desapareixerà el Delta"* (Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

8.6 El moviment social com a única forma de protesta

Com ja s'ha explicat, l'emergència més directa del moviment contra el PHN es remunta a la protesta que tingué lloc amb ocasió del minitransvasament. A partir de finals de la dècada dels anys noranta, s'estengueren per comarques properes a l'Ebre

diverses protestes contra la instal·lació dels parcs eòlics i d'altres projectes com és la incineradora al terme municipal de Montblanc.

Tots aquests projectes aprovats o previstos pel govern de la Generalitat han causat un sentiment de poca credibilitat dels ciutadans enfront als polítics i als canals tradicionals de protesta (Parlament, signatures, mocions, referèndum, etc). L'acció col·lectiva organitzada en manifestacions ha estat l'últim camí per a poder mostrar la seva disconformitat i rebuig enfront als esmentats projectes:

“Tenim el cas de la central tèrmica l'ENRON a Mora la Nova que degut a la pressió de la societat amb 10.000-15.000 persones mobilitzades també va suposar una pressió social al govern. També el tema de les centrals eòliques... tota una sèrie d'infraestructures que s'han de fer als terrenys agraris i aquests despropòsits al Parlament de Catalunya demostra una debilitat i poca credibilitat”. (Representant de la Unió de Pagesos).

Front a les reivindicacions legals i a les protestes ciutadanes que han tingut lloc en els últims quinze anys, i les escasses respostes i alternatives donades pel govern de la Generalitat, l'emergència del moviment contra el PHN és l'última possibilitat que veuen els habitants perquè les institucions públiques i els governants tinguin en compte la seva problemàtica:

“La societat l'únic que pot fer és revelar-se i manifestar-se en contra ja que estem en un Estat de llibertat”. (Un representant de la Unió de Pagesos).

“La gent de les terres de l'Ebre ens veiem obligats a mobilitzar-nos perquè és l'única manera per a què les nostres veus i arguments tècnics i jurídics puguin ser escoltats”. (Conferència debat PHN).

8.7 Transformació del moviment

Segons les fases de desenvolupament d'un moviment social proposades per O.Rammstedt, quan un moviment social ha aconseguit els seus objectius es dissol o s'institucionalitza. En l'actual fase del moviment encara no es detecta cap símptoma

d'institucionalització que tendeixi a convertir el moviment en partit polític o en associació.

Tanmateix, ha estat un tema de debat entre alguns dels participants en el moviment, encara que a finals de l'any 2001 encara no es veu la utilitat de fer aquest pas:

"Seria l'equivocació més gran del món que la plataforma acabés constituïda com un partit polític, això no vol dir que dins de la plataforma hi hagin persones que s'estiguin treballant la carrera política. La filosofia de la coordinadora és que els seus càrrecs públics no pertanyin a cap òrgan de direcció de cap partit polític, ni pertanyin a organisme públic. No s'ha de mesclar la plataforma en les lluites polítiques immediates". (Representant Plataforma de Defensa de l'Ebre).

8.8 Perspectives de futur

Els representants del moviment sempre han tingut clar que s'aprovaria el PHN en el Congrés i en el Senat, al tenir el PP la majoria en les dues Cámaras. Les accions i la marxa prevista a Brussel·les per la tardor de l'any 2001, és un pas més per donar a conèixer el moviment fora de Catalunya i d'Espanya, i que sigui el Parlament Europeu la institució política que s'hi impliqui:

"La llei del PH tirar   cap endavant i intentaran donar-nos compensacions per trincar-nos la nostra unitat. El moviment continuarà funcionant encara que és possible que hi hagi una petita davallada per cansament -possiblement no, però jo penso que hi haurà una petita davallada-, el moviment té tres camins: un   s la mobilització social que continuarà, un camí polític que és Estrasburg, Brussel·les que també continuarà i l'altre   s el camí tècnic que aquest s   que és nostre. Jo el dibuix que faig   s d'un moviment sostingut que decaurà lleugerament però actiu, alguna derrota política pot tenir i tècnicament guanyem". (Representant Plataforma de Defensa de l'Ebre).

Tampoc es creu que l'actual presidència espanyola a la Unió Europea pugui modificar l'actitud de no implicació del Parlament Europeu. Tanmateix, l'estratègia del moviment se centra en què la Unió Europea retardi les subvencions previstes

provinents dels fons estructurals, fins l'any 2004 per la construcció de les infraestructures hidràuliques necessàries per la realització del PHN.

"Sobre el tema de la presidència el pròxim any d'Espanya a la Unió Europea, jo no crec que ens afecti gaire. Si Espanya actua com han actuat el Arenas, el Zaplana, el Valcarcel, etc. a Brussel·les no hi ha problemes perquè desconeixen la filosofia mínima que impera a Brussel·les. Hi ha una norma no escrita a la UE que diu que quan un país assumeix la presidència no es tramiten aspectes que el puguin beneficiar extraordinàriament. Evidentment en política el PP pot ser el primer en saltar-s'ho...". (Representant Plataforma de Defensa de l'Ebre).

Des dels partits polítics també sembla que es percep que l'estratègia del moviment serà impulsar-lo fins l'any 2003, any en què tindran lloc les eleccions legislatives al Parlament de Catalunya:

"Este moviment social, este moviment polític, ells intentaran mantindre'l durant dos anys fins a les campanyes de les eleccions municipals de dintre de dos anys... ells intentaran mantenir estes guerres, estes manifestacions fins dos anys.... Lo que va és que puguin mantindra-ho i com respongui la gent a tot això." (Càrrec del Partit Popular).

9. ELS ACTORS: LA REACCIÓ ENFRONT A LA POLÍTICA GOVERNAMENTAL

9.1. Els principals actors clau

Els actors que participen en el transvasament de l'Ebre, i en el moviment contra el PHN són molt nombrosos i heterogenis. Aquests s'han classificat en primer lloc entre els actors "a favor" del PHN i l'actor "en contra". Dins de cadascun d'aquests blocs i trobem diferents tipus d'actors: institucionals (Generalitat, govern central, agències estatals, Unió Europea), associacions (ONG i entitats culturals), associacions polítiques (partits polítics i sindicats) i sectors empresarials (empreses privades i cooperatives), entre d'altres.

A continuació s'explica l'origen, la composició i els objectius només d'alguns dels actors més rellevants en el conflicte: Consell General del Consorci Integral del delta de l'Ebre (CPIDE), Comunitats de Regants, Unió de Pagesos, COAGRET i Greenpeace. Manquen altres entitats com poden ser Ecologistes en Acció o ADENC.

- El Consell General del Consorci per a la Protecció Integral del delta de l'Ebre (CPIDE). Organisme que té com a objectiu la gestió de les partides pressupostàries que es volen destinar per compensar el delta de l'Ebre en cas que el PHN tiri endavant. El CPIDE està format per un consell executiu i un consell general. El consell executiu del qual formen part deu persones està dividit de la forma següent: cinc a proposta del govern central i cinc a proposta de la Generalitat. El consell general està format per 21 persones que representen les organitzacions del Delta de l'Ebre. La participació en el consell general es fa a petició dels propis interessats.

El consorci està format per les següents personalitats: president, Francesc Sancho (delegat de la Generalitat a les Terres de l'Ebre); director, Joaquim Fabra (portaveu del PP a l'Ajuntament de Tortosa); consell executiu, Joel Bonet (dirigent dels regants), Tomàs Castells (regidor popular a Deltebre), Joan

Bertomeu (diputat a Madrid) i José Vicente Lacasa (president de la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre), tots aquests en representació del PP.

- **Comunitats de Regants.** L'oposició al Pla Hidrològic de la conca de l'Ebre s'inicia l'any 1998, ja que aquest pla contemplava la possible retallada dels cabdals que tenen concedits les comunitats de regants. Les dues comunitats s'han oposat frontalment al PHN al tractar-se d'un compendi de "los Planes Hidrológicos de Cuenca", i al considerar que aquest projecte afecta negativament al Delta de l'Ebre. En una circular elaborada per les comunitats, aquestes al·legaven: *"defensar la nostra concessió de 870 hectòmetres cúbics per any, quantitat aquesta que, pot ser retallada fins a 330 hectòmetres cúbics per any. Respecte això cal dir que el PHN ens retalla 450 hectòmetres cúbics a canvi de res (això hauria de dir que vostès ens expropien però ens tenen què pagar). De 1.050 que el PHN pretén treure del tram final de l'Ebre, 450 podrien ser nostres"*. Tanmateix, la resta de comunitats de regants espanyoles aproven el transvasament. Solament les dues comunitats de regants de l'Ebre s'hi oposen. També l'aspecte mediambiental és argumentat per les comunitats de regants, ja que el PHN no està degudament fonamentat des del punt de vista d'estudis hidràulics i climàtics.
- **Unió de Pagesos.** Aquest sindicat s'ha mostrat des del principi contrari al PHN proposat pel govern. La Unió de Pagesos ha realitzat estudis científics propis en els que es demostra la inutilitat d'aquest PHN i ha proposat mesures hidrològiques per a compensar el dèficit d'aigua a altres comunitats autònomes. Des d'un principi ha mantingut una actitud crítica amb el govern de la Generalitat al denunciar la postura de no defensar els interessos explícits de la població de les Terres de l'Ebre.
- **Coordinadora de Afectados por Grandes Embalses y trasvases (COAGRET).** A nivell estatal, aquesta entitat neix l'any 1995 impulsada per CODA i per Greenpeace, amb l'objectiu de crear una confederació de comarques, pobles i ciutadans afectats per les grans obres hidràuliques. Sorgeix a iniciativa de

diferents col·lectius que ja han sofert aquest tipus de projectes. Aquesta entitat ha estat la impulsora de la “nova cultura de l'aigua” i, entre els objectius d'aquesta entitat *“pretén unir un ampli ventall de voluntats i sabers a la recerca d'un gir de la política hidràulica cap una racionalitat i el respecte”*. La Plataforma de Defensa de l'Ebre forma part d'aquesta entitat com a membre actiu. La forma de participar a COAGRET és de individualment o bé com associació.

- Greenpeace. Aquesta Organització No Governamental internacional ha recolzat des dels inicis del moviment a la Plataforma de Defensa de l'Ebre. A partir de l'any 2001, realitza nombroses accions, entre les que destaquen l'enviament d'un vaixell de l'organització per cridar l'atenció ciutadana sobre el Delta. Aquest tipus d'accions es realitzen de forma intermitent.

9.1.1 L'estratègia

L'estratègia del moviment ha estat determinada per l'estructura d'oportunitat política, és a dir, les accions portades a terme pel govern. Aquesta es manifesta en diverses dimensions: l'estructura formal institucional d'un sistema polític i els procediments que en ell es donen; les estratègies que s'adopten enfront de qui qüestiona el sistema; les configuracions de poder rellevants en la confrontació amb els contestataris. Aquestes dimensions determinen la força de l'Estat enfront dels moviments socials, i conseqüentment, la seva capacitat d'acció i consecució d'objectius respecte al govern i l'Estat.

L'escenari estatal, és a dir, les accions i estratègies estatals enfront als moviments socials, determina profundament el desenvolupament del conflicte, al delimitar o permetre l'accés dels moviments socials al sistema polític. Aquesta dimensió explicaria quina és la dinàmica en la que es mouen els conflictes entre l'Estat i els Moviments socials organitzats, és a dir, com les variacions de poder dintre l'Estat defineixen l'evolució dels mateixos conflictes. Aquesta dimensió està en gran mesura

vinculada amb allò que es coneix com el sistema de partits i en les relacions que estableixen els partits polítics amb els moviments socials.

Una de les denúncies que realitzen els participants del moviment als partits polítics que han aprovat i recolzat el PHN, ha estat la falta de connexió i de defensa dels interessos dels ciutadans de les Terres de l'Ebre: *"Això ha suposat una falta de qualitat de la classe política de la zona"*. (Un representant de la Unió de Pagesos).

L'estratègia política per la que opten els actors en un moment determinat dins d'un moviment social, ve doncs molt determinada per l'estructura d'oportunitat política. Les opinions que millor reflecteixen aquesta configuració del govern de la Generalitat enfront a les reivindicacions de les Terres de l'Ebre són:

"Estem molt dolguts de com ens ha tractat el govern català, no només en aquesta conjuntura sinó en altres que s'han produït anteriorment." (Conferència debat PHN).

"Aquests, són moviments que han estat criticats dient que estaven manipulats, intents per part del govern de la Generalitat i dels poders fàctics de la zona, a les ordres del govern". (Un representant de la Unió de Pagesos).

Un factor de fort rebuig social ha estat la forma en què el govern ha realitzat els estudis preliminars del PHN i més tard la seva aprovació, sense haver estat consensuada amb els agents socials implicats:

"Però, què és lo que ens fa mal? El PHN i, per què estem tant rebotats amb el PHN? Perquè el PHN està basat bàsicament solament en el transvasament de l'Ebre. El PHN va ser presentat a Madrid el 5 de setembre pel ministre Matas, com una oferta a la societat amb debat obert en el que poguéssim participar tots els agents socials. Es va passar al Consejo Nacional del Agua (CNA) per a què es discutís, i quina casualitat que no hi ha hagut manera d'intervenir en el CNA. Quina casualitat, que no hi hagut representació de les terres de l'Ebre al CNA, i quina casualitat que dels 91 representants del CNA només un, era de la conca de l'Ebre i era del PP i, a sobre, se li va vetar i no va ni anar a votar al Parlament." (Conferència debat PHN).

"Ningú sabia, per exemple, que havien aprovat recentment el Pla Territorial Parcial de les Terres de l'Ebre. Això estava des de l'any 97 o 98 damunt la taula. I ara ho han aprovat i lo van a executar. Això ha sigut per la mobilització que han portat a terme les Plataformes". (Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

El poder polític ha actuat enfront del moviment amb estratègies que responen al plantejament d'oportunitat política:

"Hi ha hagut molts intents de desmobilitzar a la gent per part dels partits que estant supeditats a unes obres. També, hem tingut una grata sorpresa de que els socialistes han votat en contra, encara que no hem d'oblidar el pla Borrell de l'any 85, i no hem de ser tan tendres per entendre que hi ha un objectiu polític, però benvinguts els que estan a la nostra corda". (Un representant de la Unió de Pagesos).

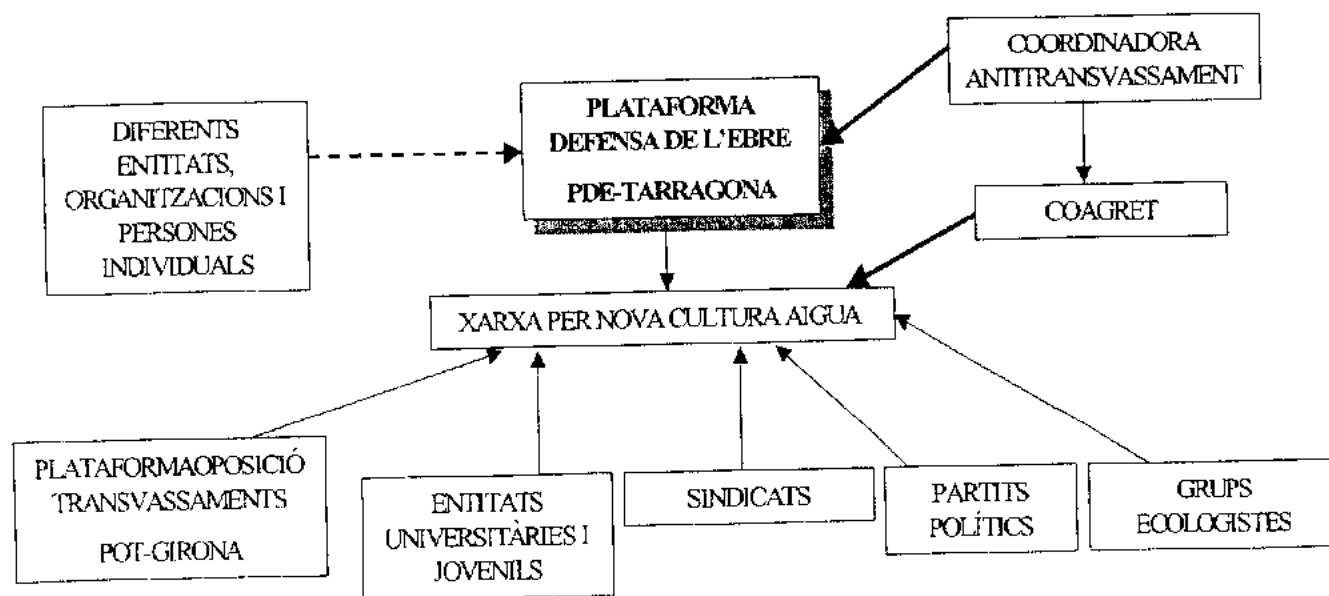
Els antecedents a l'actual moviment són aspectes decisius per entendre'l. Un exemple és el canal Xerta-Sènia ja que en un principi estava pensat com a canal de reg per les zones de secà de València. Tanmateix, des d'un principi s'utilitza per a portar aigua a les zones industrials de Sagunto. A partir de 1975, amb la transició democràtica, si bé hi hagué intents per a transformar el canal, finalment no s'aconseguí: *"el que demostra amb aquests antecedents és que CiU estava venuda"* (Representant de la Unió de Pagesos).

"El tema de la manifestació de Barcelona va marcar un punt d'inflexió ja que no s'esperava que hi anés tanta gent. La gent està farta del cúmul de despropòsits: la ENRON, el tema del mapa eòlic, l'estat d'indefensió... això s'ha aprofitat amb el tema del PHN." (Representant de la Unió de Pagesos).

"I ara que, ens prometen aquests mils de milions, aquestes inversions a canvi de treure l'aigua, perquè ens estem calladets i no parlem? Han proposat les infraestructures, tot el Pla Territorial, com a moneda de canvi per a poder mantenir el cul a la poltrona i que el PP els continuï donant aquells suports al Parlament i aquestes coses. Per què ha de votar Convergència a favor del Pla Hidrològic Nacional al Parlament si el PP no els necessiten, si tenen majoria absoluta? El que passa és que Convergència si que necessita el PP al Parlament. Si no s'haurien de fer eleccions anticipades, i no aniria bé. Ho tenen malament." (Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

QUADRE 4.

ACTORS DEL MOVIMENT CONTRA EL PHN

- RELACIÓ D'INTEGRACIÓ DINTRE UNA ENTITAT
 —————→ RELACIÓ DE FUNDACIÓ D'UNA ENTITAT
 - - - - -→ RELACIÓ DE RECOLZAMENT A UNA ENTITAT

"Apart de manifestacions i mobilitzacions, portarem queixes al Parlament Europeu amb referència a aquest Pla Hidrològic, un cop presentat, l'endemà mateix, farem públiques quines són aquestes queixes, seran dos o tres queixes dels grups ecologistes, d'alguns partits d'esquerres i evidentment, de la Plataforma de Defensa de la Conca de l'Ebre, del seu naixement a la seva desembocadura, això serien les Plataformes de Navarra, La Rioja, Aragó, la d'aquí de les Terres de l'Ebre. Direm que aquest Pla Hidrològic Nacional vulnera diferents normatives, dels hàbitats i de les aus, de les aigües, i per tant, que si se porta a terme això significarà l'aniquilació de determinats hàbitats, etc."
(Representant Plataforma Ribera d'Ebre)

"Si l'alcalde per exemple pren contacte amb la comunitat de regants i diu que tranquil que d'aquí en treure'm beneficis i tal, el pagès és una persona bastant sumisa i una persona que hasta que no ho veu no s'ho creu. Tota aquesta moguda, és una qüestió de sentiment i el pagès sí que té sentiment. En el tema de l'aigua el pagès té molt clar que és no al transvasament i fins ara hi ha hagut un control d'aquesta gent."
(Representant plataforma local d'Àmposta).

La rapidesa per l'aprovació al Parlament espanyol del PHN amb 500 esmenes en dos dies ha estat un element important. *"Quan un Parlament ha fet un treball tant ràpid en tan poc temps?"*, es preguntava un dels representants:

"Hi ha hagut un despreci a la mecànica parlamentària i de debat, i això és poc conegut perquè normalment s'accepten les decisions dels parlaments però no es coneix el mètode de discussió i de treball. No hi ha hagut democràcia en l'elaboració del PHN i inclús, quan les terres de l'Ebre volem que la Generalitat de Catalunya, que el Parlament català de la nostra terra, hi vagi a prendre part en el conflicte i vagi a discutir una resolució amb la que nosaltres ens sentiem una mica enfadats... al dia següent, a Tortosa, el Sr. Mas ens va dir: "no en feu cas, perquè les votacions del Parlament (...)" (Conferència debat PHN).

"És una burla a la gent de les terres de l'Ebre, i és una burla al pensament democràtic ja que no hem tingut un marc de discussió perquè se'ns criminalitza i se'ns ataca. Després d'això vindrà el debat al Senat i passarà el mateix i no hi haurà cap tipus de debat. I què hem fet nosaltres? Senyors, ens retirem, feu el que vulgueu, és una comèdia, no us creiem, la institució aquesta queda tocada, proveu el que vulgueu..."
(Conferència PHN a debat).

"No només tenim prou amb aquesta tramitació tan irregular i poc democràtica i tant apavullant, sinó que a més es dona la imatge i una comèdia de negociació. El pacte CIU i PP que és un frau a la societat i a l'explicació que se'ns està donant a la gent de les Terres de l'Ebre. (...) Però a la societat se li diu que s'ha disminuït el transvasament de l'Ebre perquè no es traurà tot el cabdal del centre del riu sinó dels canals, però l'aigua dels canals d'on surt? L'aigua dels canals és aigua del riu Ebre, és un cycle integral, és tota una unitat. El que es diu és que traurem l'aigua dels canals i afavorirem els interessos caciquils econòmics que hi ha a la zona, i de pas intentarem trencar la vostra cohesió social." (Conferència PHN a Debat).

En definitiva, la ineficàcia dels governants és vista pels representants del moviment com un clar impuls per la convergència de diferents interessos i per l'emergència del moviment:

"I això és una d'aquelles coses que agraïm enormement als nostres governants, perquè sense la seva ineficàcia això no hauria estat possible. Han sigut capaços d'unir un territori, gràcies a les barbaritats que han anat dient, gràcies a les seves frases tendencioses, que han anat dient cada dia, en un únic territori que feia més de 40 o 50 anys que no tenia aquesta unió". (Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

La falta de voluntat negociadora per part del govern central en l'aprovació del PHN ha marcat també l'estratègia d'acció del PSC. L'aspecte central és la forma en què el govern l'ha aprovat:

"Entenem que no hi ha hagut voluntat negociadora en lo fonamental. De fet el govern no ha modificat en res substancial el projecte i... el que vam fer és presentar un projecte alternatiu, el projecte del Pla Hidrològic del PSOE, que representava una alternativa de gestió diferent, no? Per tant, això és el que hem fet com a partit a nivell general. A partir d'aquí i una vegada vist que no hi havia possibilitat de negociació i d'acord amb el govern... el que hem fet és mirar d'estar al costat de la gent que, sobretot a la conca de l'Ebre i, en concret en el cas nostre a les comarques catalanes de l'Ebre..., d'alguna manera s'ha mobilitzat oposant-se a un projecte que considerem una barbaritat" (Representant PSC).

"També denunciem que el govern de Catalunya no ha estat amb la gent del territori. Des la Unió de Pagesos vam dir que sense el recolzament de CiU l'Estat no hagués pogut tirar endavant aquesta iniciativa. El que

passa és que això és com un joc d'escacs i en aquest cas ni nosaltres ni la gent del territori som moneda de canvi". (Representant de la Unió de Pagesos).

9.1.2 La reacció dels actors

Enfront de la situació d'irregularitats i manca de consens i de consulta per part del govern als agents socials implicats, s'inicien les mobilitzacions a les Terres de L'Ebre. El malestar generalitzat a la zona és amb el partit de CiU per la seva política, ja que ha mantingut un discurs al Parlament criticant el PHN, i paral·lelament a les Corts i al Senat ha aprovat el PHN:

"Aquesta mobilització ve perquè no ens recolzen les institucions, i en aquestes mobilitzacions els grans absents són els representants institucionals-polítics que quasi tots perteneixen al PP i CiU, i que encara que molts personalment estan amb nosaltres -diuen- quan donen la cara per la seva institució, estan al servei del secretari general del seu partit." (Conferència debat PHN).

"Com a Unió de Pagesos hem estat en contra del PHN i de que se'ns digui que si no es fa aquest PHN unes obres de rec tampoc es faran. A més s'estan donant unes excuses que no ens convencen perquè es volen fer inversions allà baix a Múrcia i Almeria, quan des del punt de vista empresarial és molt barat produir els aliments aquí a Catalunya". (Representant de la Unió de Pagesos).

Abans de l'emergència del moviment existia encara una credibilitat tradicional amb els partits polítics i especialment amb els representants polítics. Tanmateix, amb la postura dels polítics amb l'aprovació del PHN, els ciutadans assumeixen que han estat traïts pels seus representants polítics tradicionals, centrats especialment en el partit de Convergència i Unió:

"Però al mateix temps CiU ha traït a la gent i això tindrà un cost molt important. A més CiU tensiona el territori perquè a sobre que la gent se sent traïda, ve el Pujol aquí amb tots els consellers que no han vingut mai, venen amb unes mides de seguretat bestials, i se sent tot el que mai s'havia sentit aquí: traïdor. I això, li passa a més a la resta de pobles. El que no es pot fer és enviar al Felip Puig que fa una política pèssima

aquí, a fer visites i tensionant el territori i donant una imatge radical de nosaltres." (Representant plataforma local Amposta).

"Però pel contrari, això et reforça perquè tu tens un recolzament científic quan a més els polítics estan desacreditats. A més en, moments determinats aquest tensionament ens proporciona encara més seguidors, com amb les paraules del Cañete que ningú es podia pensar, o les declaracions que érem uns etarres. Això van afavorir-nos, igual que les declaracions d'Artur Mas cada vegada que ve aquí i diu que el PHN està més acceptat a les Terres de l'Ebre. La gent s'indigna encara més". (Representant Plataforma Local d'Amposta).

Diferent és la situació de relació de la Plataforma amb les bases dels partits governamentals (CiU i PP) i amb els partits i forces que han recolzat el moviment:

"Les relacions són bones. Amb tots els partits: tant Esquerra Republicana, com els socialistes, Iniciativa... També amb els sindicats, CCOO, UGT, Unió de Pagesos... Nosaltres tenim bona relació amb tots, també amb el PP i Convergència, lo que passa és que és una relació amb interessos contraposats, no podem arribar a un acord, és molt difícil. (...) Les relacions, en definitiva, són, amb tots els grups, bones, més amb el que ens donen suport, i no tant amb aquells que ni ens donen suport i a més a més estan traïnt el territori, estan en contra dels seus interessos." (Representant Plataforma local de la Ribera d'Ebre).

El partit que és considerat com a "traïdors", al no defensar els interessos locals, ja ha tingut un fort càstig d'imatge, que es tradueix en la manca de credibilitat, i en un proper futur en una manca de recolzament popular:

"Els acabarem passant factura, ara intenten campejar el tema aguantar dos o tres anys fins les eleccions, però llavors ho passaran malament, perquè perdran les eleccions, aquí a les Terres de l'Ebre perquè han arribat tard i malament. I tot el que proposen i diuen, no se'ls creu ningú. No se'ls pot creure ningú". (Representant Plataforma local de la Ribera d'Ebre).

"D'entrada, a les Terres de l'Ebre. Hi ha milers de persones com ma mare, que no han votat a ningú altre a la vida, res més que a Convergència. Però milers de persones. Però és que també hi hauran milers de persones com ma mare que no els tornaran a votar. Perquè ma mare no els tornarà a votar. I com ma mare hi ha milers de persones que

*no els tornaran a votar. Sembla com si no ho volguessin veure".
(Representant Plataforma Ribera d'Ebre).*

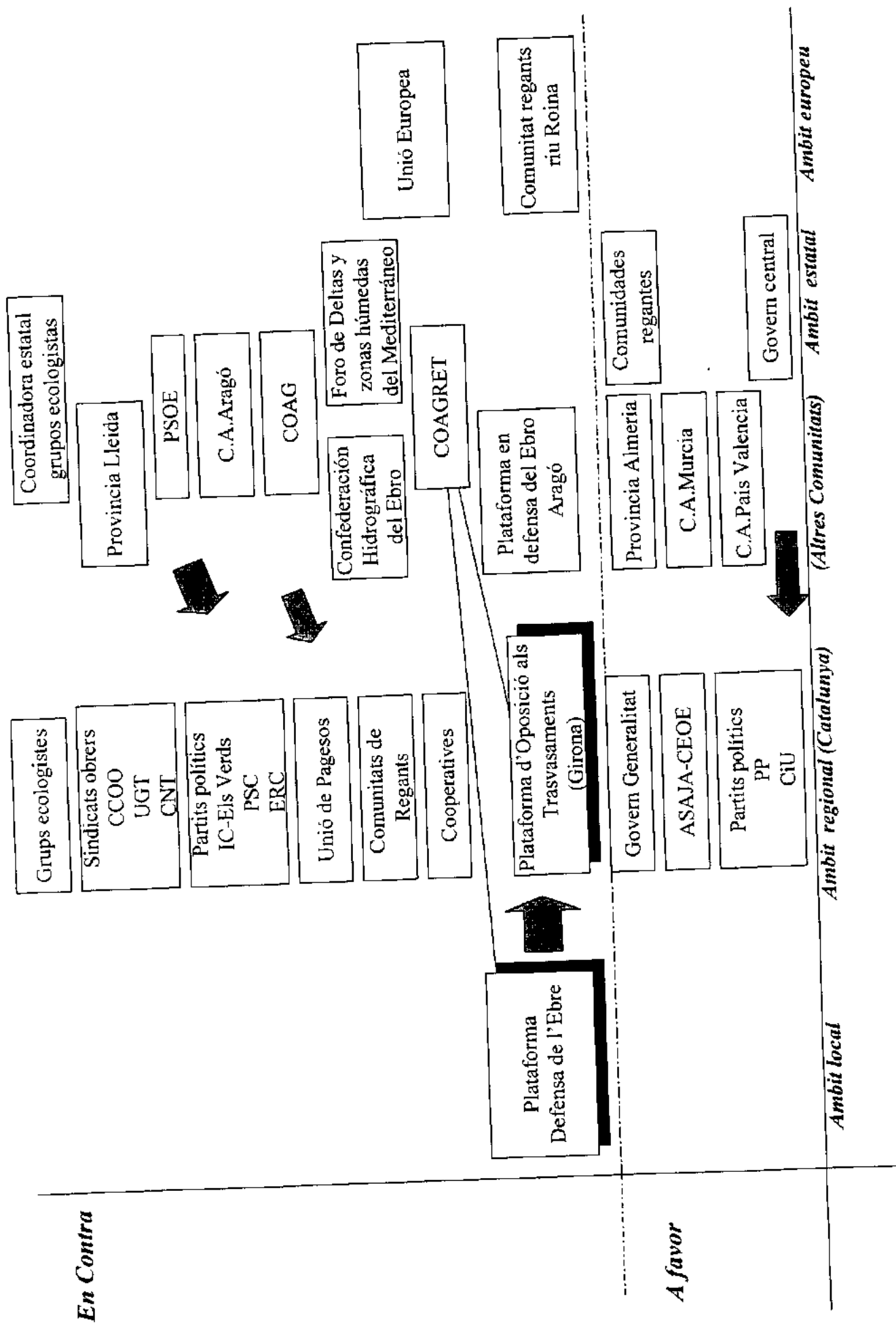
9.2 Conflicte d'interessos

La gran quantitat i l'heterogeneïtat d'actors que participen en el moviment comporta que defensin interessos molt diferents, que tenen els seus orígens en el moviment contra el mini-transvasament de la dècada dels anys noranta. Dins dels actors que estan contra el PHN podem establir una diferenciació entre:

- a) Els actors que es troben emmarcats i participen dins de la Plataforma.
- b) Els actors que no estan en la Plataforma.

Entre els actors del primer grup es troben la totalitat dels actors del moviment, mentre que en el segon grup estan les Comunitats de Regants del Marge Dret i la Comunitat de Regants del Marge Esquerre del Riu Ebre.

Els actors entorn al transvasament de l'Ebre

9.2.1. La Plataforma en Defensa de l'Ebre (PDE)

La Plataforma en Defensa de l'Ebre es constitueix a les Terres de l'Ebre i té com a objectiu coordinar els diferents grups locals i entitats del Delta de l'Ebre. La Plataforma està constituïda bàsicament per les següents "potes": grups locals i altres entitats. Tanmateix cal distingir entre els grups locals sorgits a partir del PHN i els grups locals sorgits d'anteriors lluites ciutadanes com són el moviment d'oposició als parcs eòlics.

Els arguments per participar en la Plataforma en Defensa de l'Ebre són molt variats, tanmateix l'element comú és el rebuig al PHN i la forma en què s'ha aprovat aquest pla per part dels partits en el govern central i de la Generalitat. El nucli d'unió i de participació a la Plataforma ho constitueix l'aprovació del "*Manifest constituent de la Plataforma en Defensa de l'Ebre*", signat per totes les entitats. Els punts centrals d'aquest manifest són:

- *Els grans transvasaments impulsen una política hidrològica i un model de desenvolupament insostenible;*
- *Els grans transvasaments promouen un desenvolupament territorial més desequilibrat i injust;*
- *Els grans transvasaments suposen grans impactes ambientals;*
- *Des d'un punt de vista econòmic les prioritats són unes altres.*

Tot i que aquest manifest ha estat signat per la totalitat de grups i associacions de la Plataforma, entre aquests sorgeixen divergències en quant a determinades tàctiques d'acció i de no consens amb les propostes governamentals. En aquest sentit es manifesta el representant de la Unió de Pagesos:

"Des d'un primer moment ens vam adherir a la Plataforma. Aquest és un nexa d'unió de diferents inquietuds i nosaltres tenim molt clar el que volem, però també sé que dins de la plataforma hi ha gent molt integrista que no vol pensar en ni una gota de l'Ebre per res del món. Jo he de pensar en la gent del territori i he de pensar en els pagesos perquè al cap de la correguda és a qui represento encara que també és una qüestió territorial. Hi ha un mínim comú denominador que ens uneix i que fa

lluitar fins el final per aconseguir paralar-ho". (Representant Unió de Pagesos).

La participació a la Plataforma es pot donar de forma institucional, és a dir, l'entitat o associació ha signat el manifest, o a títol personal, com és el cas de diferents organitzacions:

"Els pagesos que formen part de la Unió de Pagesos hi participen en les plataformes locals i en les reunions intercomarcals. El que s'intenta és sumar gent i fer el major ressò possible en els mitjans de comunicació de les nostres reivindicacions". (Representant Unió de Pagesos).

Aquest aspecte es posa de manifest en el recolzament del PSC a la Plataforma. La decisió oficial del partit de no incorporar-se a la Plataforma, però sí de recolzar al moviment, té lloc un cop aquesta ja està constituïda. La decisió de recolzar-la ve donada també al tractar-se d'un moviment ciutadà on els militants i simpatitzants del PSC ja hi participaven prèviament. Per altra banda, el mateix partit polític ha intentat consensuar amb el Partit Popular una alternativa al PHN sense èxit.

"Des del punt de vista del Partit vam decidir no 'integrar-nos a les Plataformes quan es va començar la mobilització per entendre que el que ens corresponia als partits com a tals era sobretot... fer l'acció institucional i política i.. que les Plataformes havien de ser un moviment ciutadà sense vinculacions partidistes, ...tot i que els nostres militants i dirigents poguessin participar-hi en les plataformes". (Representant PSC).

Tanmateix, la relació de la Plataforma o dels grups recolzants de la Plataforma amb els partits polítics ha estat mínima. En el cas del grup dels Joves en Defensa de les Terres de l'Ebre, aquest manté relacions amb altres grups de joves com, per exemple, les Joventuts d'Esquerra Republicana de Catalunya:

"Respecte als partits polítics, amb PP i CiU no existeix cap tipus de relació. Només intenten fer pressió sobre ells per a què canviïn d'opinió respecte el Pla Hidrològic Nacional. També opinen (sense donar noms) que n'hi ha hagut partits polítics que s'han apuntat al carro de les protestes per un simple interès polític. No volen implicar-se massa amb els partits, al menys de moment. Només tenen una relació més estreta

amb les Joventuts d'Esquerra Republicana, que els ha ofert els seu recolzament des d'un principi, tant material com moral. Pensen què són els que més paper estan tenint en aquesta protesta.” (Joves en Defensa de les Terres de l'Ebre).

9.2.2. Actors integrants a la “Xarxa de la Nova Cultura de l'Aigua”

La “Xarxa de la Nova Cultura de l'Aigua” a Catalunya està integrada per diferents organitzacions de caire ecologista, partits polítics d'esquerrres i sindicats. Entre aquestes organitzacions destaquen la Plataforma per la defensa de l'Ebre (PDE) i la Plataforma d'Oposició als Transvasaments (POT), que té el seu àmbit d'actuació a Girona. A nivell estatal la Xarxa té una estreta vinculació amb la “Coordinadora de Afectados por Grandes Embalses y Trasvases” (COAGRET).

El 13 de novembre del 2001 s'assisteix com a observadors a la reunió de la Xarxa en la que van participar els representants de les següents associacions i partits :

- Ecologistes en acció
- Plataforma d'Oposició als Transvasaments (POT)
- ERC
- Plataforma en Defensa de l'Ebre
- UGT
- IC-Verds
- Assemblea d'Entitats Ecologistes de Catalunya
- Universitat Verda/Joves en defensa de l'Ebre
- Medi ambient (CONC)
- Ecomediterrània
- EU i A
- Verds-Unió Verda
- CC.OO

La reunió té com a objectiu principal establir les activitats i mobilitzacions en relació als diferents problemes hidràulics a Catalunya. Una atenció especial té l'organització de la manifestació en contra del PHN -donant així suport a la Plataforma en Defensa de l'Ebre- en commemoració de l'èxit de la passada mobilització a Barcelona de fa un any.

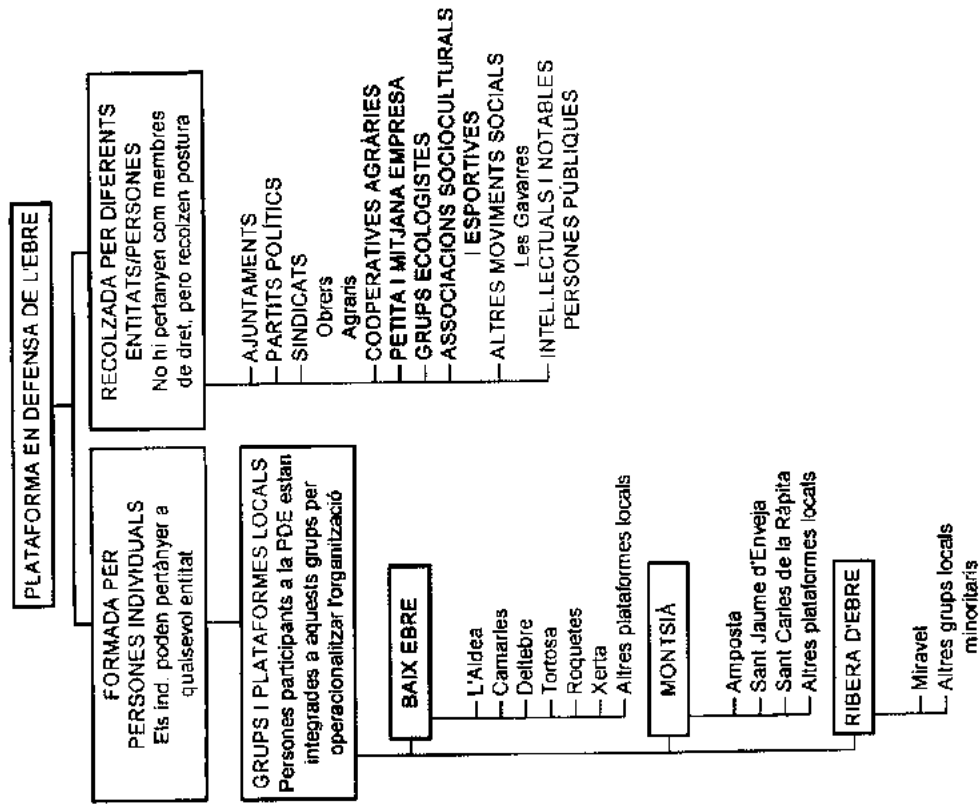
La presa de decisions es realitza mitjançant el consens després que tots els grups hagin expressat la seva opinió. Depenent de les accions i tasques proposades

s'organitzen comissions de treball. A partir de la reunió del 13 de novembre es posen en marxa les següents tres comissions: una primera per l'organització de les segones jornades de la nova cultura de l'aigua; la segona, per l'organització de la recollida de signatures; i la tercera, amb la finalitat de situar en el mapa els diferents problemes de l'aigua a Catalunya.

En anteriors reunions de la xarxa van determinar-se quines havien de ser les aportacions econòmiques de les diferents entitats per sufragar les diverses activitats proposades. En el cas concret de la manifestació a Barcelona de l'any 2001, es decideix que les aportacions es realitzin en quatre trams: 50.000, 15.000, 10.000 i 5.000 ptes. La decisió d'adhesió a aquests trams és totalment subjectiva.

QUADRE 6. ENTITATS/PERSONES QUE RECOLZEN

PDE

9.2.3 No integrants a la PDE: les Comunitats de Regants.

Dins del conjunt d'actors contraris al PHN, però no integrats en el moviment contra el PHN, s'hi troba el posicionament de les Comunitats de Regants: la *Comunitat de Regants del Marge Esquerre* i la *Comunitat de Regants del Marge Dret*. Les comunitats de regants, tot i el seu rebuig al PHN no s'han adherit al moviment contra el PHN. Més bé al contrari, han mantingut des del principi una actitud de desconfiança i de crítica enfront la politització del moviment. Un dels arguments explicats es dirigeix contra els líders del moviment, els quals són considerats com a persones que, amb una feina estable i assegurada, actuen en benefici propi:

"La plataforma en defensa de l'Ebre, els líders... tots ens coneixem en aquesta zona d'aquí. Aquí en aquesta zona del Delta som 50.000 habitants i aquí tothom sap qui és qui, "de donde viene y a adonde va". I s'ha polititzat, ara ja no se sap... El que està passant al Delta és per fer un estudi sociològic. Aquí entre una quantitat de coses tremendes: personalismes, política... interessos personals, econòmics, sentiments... (...) Tortosa és una ciutat que ha viscut d'esquena al riu tota la vida i aquesta gran preocupació en el futur són els habitants del Delta". (Representant de la Comunitat de Regants Marge Esquerre).

Les Comunitats de Regants han mantingut una postura individual enfront al moviment, sent les relacions amb altres actors socials mínimes o inclús hostils, ja sigui amb la Plataforma o amb els partits polítics:

"Amb la Plataforma en defensa de l'Ebre res, zero. No han volgut escoltar mai i a més sempre ens han fotut canya amb insults personals, cartells, pintades amb frases injurioses al president, amenaces... Nosaltres ens devem als regants i punto. Als que no són regants no els tenim que donar cap explicació". (Representant de la Comunitat de Regants Marge Esquerre).

Les comunitats de regants mantenen que l'objectiu principal és la defensa dels interessos dels regants. Tanmateix apareix al seu discurs un posicionament ambigu respecte al cost i preu de l'aigua, és a dir, les compensacions econòmiques que comporta que les Comunitats recolzin el PHN:

"Si n'hi hagués la situació adequada, nosaltres defensariem el PHN. Sempre que garantissin la supervivència del Delta. S'haurien de fer les inversions, i després ja parlariem del transvasament. Els 1050 hectòmetres de transvasament ens semblen en aquest moment una barbaritat, per això estem en contra". (Representant de la Comunitat de Regants Marge Dret).

"Nosaltres defensem el que hem de defensar: primer són unes inversions, donar-li al nostre Delta el que necessita: contra salinitat, regressió, etc. Protegir aquest territori per a què pugui haver feina. Protegir la nostra badia, les nostres basses. Hem de tindre tota l'estructura ben muntada. Això s'ha de parlar amb els organismes". (Representant de la Comunitat de Regants Marge Dret).

Un aspecte que ha portat una forta discussió a les comunitats de regants ha estat la forma en què s'han realitzat les darreres votacions a les respectives juntes directives. En els mesos de maig i juny de l'any 2001, es votaren les noves juntes. Aquestes votacions no han estat exemptes de polèmica, doncs l'elecció a la junta directiva es determina per vots ponderats:

"Hi ha sectors que manipulen la informació per ignorància, més que per una altra cosa, i el que diu els estatuts de la Comunitat de Regants és que són vots ponderats (...) Cada regant té els vots corresponents a l'aigua que utilitza. El màxim són 20 vots". (Representant de la Comunitat de Regants Marge Esquerre).

Les juntes directives escollides s'han mostrat clarament contràries a la participació en la Plataforma anti transvasament. Oficialment, les relacions de les Comunitats de Regants amb els partits polítics han estat mínimes o nul·les, fet que ha comportat que les Comunitats de Regants es trobin en una difícil situació enfront al sistema polític:

"Amb els partits polítics, no tenim cap relació. I no hem tingut cap reunió amb Jaume Matas! A pesar del que digui la plataforma i es pot demostrar! Una vegada només, hem dit no volem que se'ns retallin els plans, i ja està. És que no sabem com dir-ho ja, perquè l'aigua no la venem". (Representant de la Comunitat de Regants Marge Esquerre).

"La comunitat de regants està passant per una situació en la que està rebent totes les bofetades i les està rebent de CiU i del PP, més el primer que el segon. La comunitat de regants té com a objectiu defensar els

interessos dels propietaris. Quins? Tindre aigua per a poder regar, que no ens expropiïn ni una gota d'aigua dels seus canals". (Representant de la Comunitat de Regants Marge Esquerre).

9.3. Els partits polítics

Capítol apart mereixen els partits polítics. Entre ells, cal lògicament distingir entre el partit del govern (Partido Popular), el partit majoritari en el Parlament de Catalunya i executiu del govern de la Generalitat (Convergència i Unió), i els partits que s'han oposat per diversos motius a l'actual PHN al Parlament de Catalunya: Partit dels Socialistes de Catalunya- Ciutadans pel Canvi, Iniciativa per Catalunya i Esquerra Republicana de Catalunya. Si bé tots aquests partits estan representant a les comarques de l'Ebre, encara que de forma minoritària, el partit històricament predominant és CiU.

El posicionament d'aquest partit enfront al PHN ha estat de recolzament al partit del govern. Tanmateix, si bé els dirigents del partit han recolzat l'estratègia del govern central, els càrrecs electes a nivell municipal i els afiliats s'han trobat confrontats amb el dilema de la defensa dels seus interessos propis, de la defensa dels ciutadans que els han votat i de l'obediència de partit, aspectes que han comportat dimissions de regidors a varies poblacions.

9.3.1. Els partits a favor del PHN: PP i CiU

La postura oficial dels grups locals dels partits que han recolzat el PHN ha estat en primer lloc defensiva, i en segon lloc crítica a la protesta desenvolupada al marge dels canals tradicionals de participació:

"No creiem que es puguin fer les coses amb un moviment social permanent... no podem estar molts anys en un estat de mobilitzacions socials permanents... per a què això garanteixi no sé sap què... no, això es fa a través de les lleis." (Representant de Convergència i Unió a les Terres de l'Ebre).

Dins del partit de CiU, el problema s'ha donat en les pròpies bases del partit i de la militància. Mentre els càrrecs polítics i la direcció del partit han hagut de defensar el PHN, una bona part de les bases del partit i la militància ha mostrat divergències amb les directrius de l'organització. Aquest fet ha tingut com a conseqüència dos aspectes: per una banda, que alguns càrrecs electes del Partido Popular i de Convergència i Unió hagin dimitit dels seus càrrecs; per altra banda, un fort enfrontament entre les bases dels esmentats partits i la postura oficial:

"A Convergència... ha hagut una gran preocupació.. Ha hagut un moment en què ens hem sentit absolutament desbordats... i també és veritat que una part de la militància ha interioritzat això de pagar impost.... Ens ha preocupat molt... i alguna part de la militància... doncs ha arribat a creure que realment puguem muntar les coses com es tenen que fer. (Representant de Convergència i Unió a les Terres de l'Ebre).

"Però també després ha hagut una reacció de donar-se compte de què aquí hi ha hagut molta instrumentació política.... Moltíssima i de què no només es parlava dels transvasaments sinó que es parlava d'altres coses, com era la situació política a Catalunya". (Representant de Convergència i Unió a les Terres de l'Ebre).

La dimissió de càrrecs ha estat també un factor determinant. En una entrevista en la premsa catalana el Senador de Convergència Democràtica de Catalunya, Rafael Lluís, a la pregunta per què ha esperat a abandonar els seus càrrecs un cop aprovat el PHN, afirmava (Avui, 28 juny, 2001):

"Vaig voler esperar fins a l'últim moment, tot pensant que potser a última hora CiU s'adonaria que votar a favor del PHN no és el que demanava la gent de l'Ebre, que de fet és la gent del seu país, a qui hauria de defensar. No ha estat així. CiU va votar a favor del PHN al Senat i crec que ha arribat el moment de desvincular-me d'un partit que, a hores d'ara, té una idea de país molt diferent de la meua".

A partir del mes de novembre del 2001, el Partit Popular inicia a Brussel·les una campanya per explicar el PHN a la comissió europea. L'objectiu és obtenir de la Unió Europea el finançament d'un terç del cost total del Pla.

9.3.2. El partit majoritari d'oposició al PHN: PSC

El moviment contra el PHN ha estat també una sorpresa pels representants del PSC:

"Ha estat una sorpresa el grau de mobilització popular. O sigui, a les terres de l'Ebre fa molts anys que hi ha sensibilitat pel tema de possibles transvasaments". (Representant PSC).

Des del PSC s'ha vist que les estratègies per part del govern en consensuar el PHN han estat desafortunades. El partit ha intentat, en primer lloc, establir un nexa de negociació amb el partit del govern:

"Amb tot aquest projecte del govern... entenen què no és el que correspon en aquest moment... per tant hem conduït això des del punt de vista polític i parlamentari, ... mirant de negociar amb el govern". (Representant PSC).

No obstant aquest intent, els resultats no han estat els esperats, fet que ha originat que el partit s'inclinés a recolzar el moviment:

"A partir d'aquí i una vegada vist que no hi havia possibilitat de negociació i d'acord amb el govern... el que hem fet és mirar d'estar al costat de la gent que, sobretot a la conca de l'Ebre" (Representant PSC).

Si bé dins del PSC, el PHN i el moviment resultant ha estat un tema de debat intens, molt més intensiu ha estat el tema en el PSOE, i especialment a les comunitats autònomes afectades i/o beneficiades pel PHN –València i Múrcia- per aquest últim partit, al sorgir un profund conflicte d'interessos:

"Dins del grup socialista ha tingut lloc un intens debat intern. No dins de PSC, sinó dins del PSOE i de les Comunitats Autònomes afectades pel PHN i governades per aquest partit. Bé, dintre del Partit ha hagut un debat important, un debat viu... El tema de la gestió de l'aigua és un tema complex, és un tema... que d'entrada s'ha plantejat com una contraposició d'interessos territorials i per tant ha exigut a nivell de tot lo Partit Socialista Obrer Espanyol... fer un esforç per mirar d'arribar a unificar posicions tot respectant els punts de partida diferents que hi havia. No és un secret per a ningú que des de les Comunitats on es plantejava que podia fer-hi falta transferir aigua, com pot ser el cas de

València, de Múrcia, hi havia uns plantejaments diferents als que podia haver-hi a Aragó o a Catalunya” (Representant PSC).

De cara a futures accions de defensa del moviment, i de defensa dels interessos de la Conca de l'Ebre, el PSC impulsa accions al Parlament Europeu:

“Fins i tot en aquest moment estem coordinant amb les Plataformes l'acció davant les institucions europees. D'alguna manera... intentem a través del grup parlamentari dels socialistes europeus intentar aturar el Pla Hidrològic a Europa en la mesura de que intentarem que no aconseguixi fons estructurals europeus per al seu finançament i aquesta acció davant les institucions europees que és una acció política pròpia del nostre grup però que la farem sempre coordinats amb l'acció que faran també les plataformes en defensa de l'Ebre i, en general, el que podríem dir el moviment ecologista espanyol”. (Representant del PSC).

9.4 Altres partits polítics i actors: ERC i IC

Si bé al Parlament de Catalunya els partits Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), Iniciativa per Catalunya (IC-Verds), i Esquerra Unida i Alternativa (EU-A) s'han mostrat obertament contraris al PHN, a les Terres de l'Ebre la influència d'aquests partits, exceptuant ERC, no és massa significativa, degut principalment a la poca representació política d'aquests³⁸. Tanmateix a les reunions de la “Xarxa de la Nova Cultura de l'Aigua” a Barcelona, els esmentats partits han participat activament en la repartició de tasques (recollida de signatures, organització d'actes, confecció d'un mapa sobre els problemes de l'aigua a Catalunya, etc).

En el cas de ERC es tracta d'un partit amb representació municipal al Priorat amb un total de 8,40% de vots (destacant Cornudella de Montsant amb el 47,35%), al Montsià (Ampostà amb un 12,08%, Godall 13,03%, Sant Carles de la Ràpita 17,84%), sent el total de la comarca d'un 9,57%. A Montsià cal assenyalar els municipis de Sant Carles de la Ràpita amb un 17,84% i Godall amb un 13,03 %, i

³⁸ Amb l'excepció del municipi de Deltebre on IC obtingué en les darreres eleccions municipals (13 juny 1999) 2,63 per cent de vots, sumant un 0,47 en tota la comarca de Baix Ebre.

finalment a Ribera d'Ebre destaca Ginestar amb 27,85%. Pel altra banda, cal afegir que IC ha obtingut al municipi de Tivissa un 46,47% de vots.

Pel que fa als sindicats obrers, la connexió entre el moviment i els sindicats s'ha produït des del primer moment, ja que tots els sindicats de Catalunya (CC.OO, UGT, CGT) han recolzat activament la Plataforma del moviment des dels seus inicis.

"Amb els sindicats, la relació ha sigut bona sempre. S'ha coincidit amb ells en reunions, xerrades, etc. A més a més, també hi formen part amb ells i altres grups a la Xarxa per a una Nova Cultura de l'Aigua, les reunions de la qual es realitzen a les seus o de CC.OO o de UGT." (Joves en Defensa de les Terres de l'Ebre).

A les reunions de la "Xarxa per una Nova Cultura de l'Aigua" de la ciutat de Barcelona ha tingut com a lloc de trobada de les assemblees els locals cedits per CC.OO. A les reunions de coordinació han participat representants dels sindicats, repartits de la següent forma: CC.OO. (1 representant), CONC (1 representant), és a dir, aquest sindicat aporta 2 delegats, UGT (1 representant) (Reunió 13 novembre, 2001).

9.5. La vinculació de nous membres

Els moviments socials, al tenir uns recursos humans i econòmics inferiors als de les institucions i partits polítics als que s'enfronten han de recórrer a altres formes per donar a conèixer els seus objectius, i per poder vincular a nous seguidors i simpatitzants al moviment. En els petits municipis la vinculació es realitza a partir de les pròpies associacions que participen en la Plataforma, i en els grups locals.

Tanmateix, els mitjans de comunicació han estat claus en la vinculació de simpatitzants i nous membres en el moviment. Els mitjans de comunicació i les activitats informatives com poden ser conferències, simposis i jornades informatives del moviment són uns elements decisius per aquest fi. L'anàlisi de la vinculació de nous membres s'ha dividit en dues parts:

- a) El paper dels mitjans de comunicació;
- b) El paper de les conferències i actes informatius.

9.5.1. Els mitjans de comunicació

Els mitjans de comunicació influeixen decisivament en l'extensió, doncs és conegut que una acció o un moviment social només existeix per a l'opinió pública si els mitjans de comunicació hi són presents i informen sobre les accions o la manifestació. La informació de les activitats d'un moviment social són un factor decisiu que influeix en la resposta popular i ciutadana, en la vinculació de nous seguidors per al moviment i en les simpaties que pot despertar el moviment entre la població.

Cal indicar, que en l'estudi no s'ha fet un seguiment explícit del paper dels mitjans de comunicació, al no ser l'objectiu i sobrepassar el marc del projecte. Les informacions que es donen a continuació ofereixen només una aproximació al tema, recollint l'opinió que tenen els entrevistats sobre el paper dels mitjans respecte al moviment.

Les accions portades a terme pel moviment han tingut un fort ressò en els mitjans de comunicació catalans i de la resta de Comunitats Autònomes afectades. La premsa comarcal (*Diari de Tarragona*) ha fet un exhaustiu seguiment del moviment. Existeix l'opinió que la premsa com *El Periódico*, *El País* o *La Vanguardia* han donat a conèixer d'una manera molt generalitzada els objectius i les accions del moviment, fet que ha possibilitat que arribés a molta gent. Decisiu ha estat també la informació de les cadenes catalanes (Televisió de Catalunya) i de la televisió de Barcelona (BTV).

Els membres actius i els activistes del moviment valoren molt positivament el paper dels mitjans de comunicació de cara a l'increment de nous seguidors i simpatitzants:

"Amb això s'ha incrementat el nombre d'afiliats. A les assemblees que s'han fet i es fan a Tortosa, cada cop hi va més gent, i la gent s'ha interessat també en rebre informació del tema. L'interès ha crescut i esperen què s'incrementi més". (Joves en Defensa de les Terres de l'Ebre).

Tanmateix, s'ha criticat la forma en què els mitjans de comunicació han presentat algunes d'aquestes informacions:

"La manipulació dels mitjans de comunicació que treu imatges dels trams on més aigua hi ha però que en realitat no reflexa l'estat d'aquest, ja que no tothom hi viu allí". (Un representant de la Unió de Pagesos).

Molt diferent és la interpretació per part dels líders polítics. Si bé es valora positivament el paper dels mitjans de comunicació per part dels líders del moviment, l'opinió dels polítics de CiU és molt més crítica amb els mitjans, remarcant la imprecisió de les dades que en ocasions es donen dels manifestats i les mobilitzacions:

"Me'n sembla que la premsa s'ha deixat arrastrar pel moviment. Aquí s'han produït varios fenòmens, que serien dignes d'analitzar i que públicament et costa molt dir-ho, jo en algun periodista l'he dit, és la premsa local i la premsa comarcal." (Representant Convergència i Unió).

"(...) incorporació de periodistes joves... en molt poc temps, per lo tant amb una experiència molt limitada... junt amb això, es produïx un moviment social que pareix molt generalitzat i s'acaben produint coses, doncs, mira... ens hem trobat en situacions com... que es donguin xifres de manifestants... que són realment... agafen un número de xifres i el multipliquen per deu. I nosaltres hem tingut aquí fotografies de manifestacions a Tortosa on no hi havien més de tres, quatre mil, però... fotografies de tot". (Representant Convergència i Unió).

"(...) i a partir d'aquí la gent ha tingut la sensació que ningú vol el transvasament, cosa que és certa, que ningú voldriem el transvasament, però que tothom estava absolutament en contra de la negociació, cosa que no és certa. Aquesta sensació ha sigut generalitzada." (Representant Convergència i Unió).

“Jo penso que la premsa, aquí, s’ha deixat portar i també ha manipulat molt, que té una adscripció ideològica molt determinada i l’ha utilitzat”
(Representant Convergència i Unió).

L’opinió del PSC difereix de l’anterior. Creuen que, en general, la premsa ha transmés correctament el missatge del partit, però diferencia clarament entre els mitjans d’àmbit català i nacional:

“En general, no hem tingut gaires dificultats per projectar la nostra posició política a través dels mitjans de comunicació. El Pla Hidrològic ha despertat una gran expectació, ... una expectació creixent a mesura que ha anat avançant el debat sobre aquest tema i per tant podríem dir que qualsevol posicionament sobre això era ben recollit pels mitjans, en el sentit de què era notícia. En aquest sentit jo crec que han recollit prou bé els nostres posicionaments, ... amb tot, evidentment no és el mateix els mitjans catalans que els mitjans estatals, que els mitjans locals o regionals... de Múrcia o de València que, molt identificat amb posicions protransvasistes alguna vegada han tergiversat determinades notícies que sortien des de Catalunya o des de les terres de l’Ebre”.
(Representant PSC).

9.5.2. Conferències i actes informatius

Amb les conferències, simposis i actes informatius de tot tipus s’han donat a conèixer els aspectes ecològics i històrics de les Terres de l’Ebre i les reivindicacions del moviment. En aquest apartat cal també destacar les xerrades i conferències a les universitats, fet que ha estat molt positiu al vincular associacions i grups d’estudiants i de joves. Les conferències també han servit per a tematitzar la gestió dels recursos hidràulics i explicar alternatives.

10. MOVIMENT SOCIAL D'OPOSICIÓ

Els moviments socials són tan diversos com diverses són les causes que defensen, reclamen i/o desaproven. Però, a grans trets, podem dir que bàsicament ens trobem amb tres tipus de moviments socials: aquells que fan una defensa col·lectiva dels interessos personals; aquells que apareixen com efecte d'una crisi de les institucions que es tornen incapaces de contestar a les demandes socials; i aquells que oposen actors socials entre sí, bé pel control dels recursos més importants, bé pel control del procés històric de transformació de la societat³⁹.

En quina de les tres categories podríem situar el moviment antitransvasament de les Terres de l'Ebre? Si bé el context social en el que es desenvolupa el moviment es caracteritza principalment per la falta de representativitat de les institucions polítiques davant la frustració social emergent, des del nostre punt de vista el moviment que estem tractant és un moviment d'oposició. En aquest cas oposa, com hem vist anteriorment, diferents actors socials de les Terres de l'Ebre -partits polítics, comunitats de regants, Plataforma en Defensa de l'Ebre, etc.- per aconseguir el control del recurs que constitueix el motor de desenvolupament del territori, i que en aquest cas és l'aigua.

Aquesta disputa per l'aigua és el que el mateix Alain Touraine defineix com la lluita pel control de la pròpia "historicitat", del procés històric de transformació d'una societat en els dominis del coneixement, la producció i la moral. En aquest sentit, a les Terres de l'Ebre, aquests models culturals han estat tradicionalment produïts pel sistema de poder que ha propiciat el desenvolupament d'una estructura social marcadament "caciquil" i d'un sentiment de marginalitat respecte la resta del país. És per això, que l'actual acció col·lectiva contra el PHN i el transvasament de l'Ebre té una sèrie de connotacions d'oposició a aquesta dinàmica històrica que al llarg del temps ha deixat de banda a una part important de la població. En aquest cas, el PHN

³⁹ Touraine, Alain (1997) De la mañana de los regimenes nacional-populares a la víspera de los movimientos sociales. Conferència feta al Congrés Internacional de Guadalajara (Mèxic).

és entès per aquest moviment social com una profunda transformació que influirà en el posterior desenvolupament de les Terres de l'Ebre.

Com hem vist als anteriors capítols, en el moviment antitransvasament es dona la confluència de diferents interessos que corresponen a part de la identitat d'altres moviments socials. Els actors que hi participen, entenen que la gestió hidràulica de la que seran partícips, s'oposa als interessos del seu territori i medi natural, i per extensió a tots aquells que viuen de l'Ebre, principalment pagesos. La transformació de la societat de la que formen part escapa del seu control, deixant únicament en mans del sistema de poder la capacitat d'influir en aquest procés.

Paral·lelament, veurem com el moviment dona a conèixer una sèrie d'alternatives al pla de desenvolupament proposat pel govern. Analitzarem, així, un moviment "actiu" que dona a conèixer com a solució al problema hidràulic l'anomenada "nova cultura de l'aigua". Amb tot, cal analitzar en quin moment es dona aquest missatge, quina ha estat la repercussió en la seva imatge pública i, finalment, quin paper ha jugat en l'evolució i desenvolupament del moviment social.

10.1 Moviment d'oposició

L'efecte que el Pla Hidrològic Nacional tindrà tant a les Terres de l'Ebre com a les comunitats receptores de l'aigua és una de les qüestions d'enfrontament entre el moviment antitransvasament i el govern. Aquesta lluita es dona com a conseqüència de les diferents percepcions que tenen de la realitat cadascuna de les parts. Per tant, comprendre com entén el moviment el PHN i les seves possibles conseqüències, ens ajudarà a determinar davant de quin tipus de moviment social ens trobem, i quins són els elements que componen la seva identitat.

En una primera aproximació al moviment, ens adonem que un dels seus eixos principals a nivell simbòlic, i que és un referent en la construcció de tot el seu discurs, és l'aigua. Aquest element no és representat com un recurs natural, sinó com un bé cultural que forma part de la identitat d'un poble. És l'extensió del mite de la

"set d'aigua" entesa com la lluita pel poder. Certs exemples literaris fan palesa aquesta representació, com és el cas de la novel·la de Sebastià Joan Arbó *Terres de l'Ebre* de l'any 1932⁴⁰, que retrata la societat dels "humiliats i els ofesos" de la Ribera d'Ebre.

"Sens dubte, l'aigua és vida. Vida a les ciutats, als regadius, a la indústria, però també és vida al medi ambient en forma de rius, paisatges, i patrimonis de la natura. En definitiva, l'aigua és un element essencial d'identitat i d'articulació de territoris, tant a la muntanya com al pla i les zones urbanes". (Manifest Constituent de la Plataforma en Defensa de l'Ebre).

"El riu no és un patrimoni natural i ecològic, sinó que és un patrimoni simbòlic de les Terres de l'Ebre, que forma part d'un paisatge. Caldria pensar en l'aigua com un recurs vital com l'aire". (Conferència PHN debat).

"Lo riu és vida. No al transvasament" (Eslògan d'algun dels pamflets editats per la PDE i lema de la pancarta que ha encapçalat nombroses manifestacions en contra el PHN).

Però més enllà d'aquest lligam sentimental amb el riu i l'aigua, el moviment s'oposa al transvasament principalment per dos tipus d'impactes: els socio-econòmics i els medi ambientals. Aquesta primera vessant socio-econòmica té, a la vegada, dos accepcions: la primera, en termes d'ordenació territorial; i la segona, com a repercussió en aquells que viuen dels recursos del riu.

En primer lloc, com hem analitzat en el capítol dedicat a la frustració social emergent a les Terres de l'Ebre, aquestes han sofert una situació de desequilibri territorial, com a causa d'un menyspreu per part dels governs central i autonòmic. D'aquesta manera, creix un sentiment d'abandonament i frustració social en la població que, alhora, veu en els efectes del transvasament un nou greuge en el seu procés de desenvolupament del que fins ara no han estat participants.

Pel contrari, existeix una forta consciència dels beneficis que les concessions de part dels seus recursos han produït a altres territoris al llarg del temps, pels que no han

⁴⁰ Arbó, Sebastià Joan (1932) *Terres de l'Ebre*. Edicions 62 i "La Caixa", Barcelona.

rebut res a canvi. De la mateixa manera, s'identifiquen una sèrie de deutes històrics que les Terres de l'Ebre sofreixen, i que el moviment els considera causants d'aquest baix desenvolupament territorial. S'intenta, així, fer viu el record d'aquestes mancances per oposar-se més fermament a aquesta nova cessió i donar resposta a aquelles crítiques que els acusen d'insolidaritat amb els territoris menys afavorits en matèria hidràulica.

"El fet de desenvolupar una política d'ordenació territorial equilibrada, tant en el conjunt de l'Estat com en cada comunitat autònoma, comporta un dels grans dèficits i un dels reptes pendents al nostre país. La política de grans transvasaments agreujaria de manera inacceptable els actuals desequilibris territorials, i potenciarà el desenvolupament de les zones més pròsperes, en detriment de les zones menys desenvolupades, i atemptaria contra els principis de justícia i d'equitat més elementals, reconeguts fins i tot per la Constitució". (Manifest constituent de la Plataforma en Defensa de l'Ebre).

Però, aquest sentiment, s'aguditza en un dels punts que considerem d'inflexió en l'evolució del conflicte i del mateix moviment: el recolzament de CIU al PHN en el Congrés dels Diputats. La postura del partit que governa majoritàriament les Terres de l'Ebre és qualificada pel moviment com una "traïció" dels seus representants polítics. Aquest es constituirà com un nou element de lluita i provocarà que les reivindicacions i les mobilitzacions en oposició al PHN facin referència també al pacte entre el PP i CIU.

"Convergència ha pactat amb el PP i ha acabat fent aquestes tonteries que està fent i que ha provocat la indignació del territori, perquè entenem que és un govern que no ens defensa." (Representant de la Plataforma local de la Ribera d'Ebre).

"Així pensa que CIU es posa del costat del PP pel negoci de l'aigua i perquè hi ha uns interessos econòmics molt grans. A més els seus representants aquí fan campanya per no fer una oposició directa. Per això aquesta virulència després de cara a la gent de CIU perquè la gent se sent traïda i venuda". (Representant de la Plataforma local d'Amposta).

D'aquesta manera, el sentiment d'abandonament, el record dels deutes històrics i la "traïció" dels representants polítics donaran pas a l'enfortiment de l'orgull com a

territori unificat. Aquesta cohesió és quelcom nou a les Terres de l'Ebre ja que aquestes s'han caracteritzat històricament per diferents desavinences a nivell territorial i per les disputes pel tema de la capitalitat.

"Aquesta mobilització per nosaltres és un símptoma d'afirmació com a territori i societat. És també un símptoma de cohesió. Avui dia no hi ha ampostins, tortosins, etc. Avui som Terres de l'Ebre mal que pese a molts dels cacics polítics que tenim per allà. Per molt que ho intenten no ens divideixen als d'Amposta i Tortosa, sinó que som Terres de l'Ebre".
(Conferència PHN debat).

Aquest front comú queda reflexat, per una banda, en la mateixa organització del moviment en diferents plataformes locals, que es reuneixen periòdicament per posar en comú la seva posició i l'estratègia a seguir davant el conflicte. I, per altra banda, en la decisió de la plataforma que encapçala el moviment de prendre com a nom *Plataforma en Defensa de l'Ebre*. La intenció és, per tant, expressar la defensa del riu, de l'aigua com a bé simbòlic que travessa les comarques que conformen les Terres de l'Ebre.

Amb tot, la decisió de prendre aquesta nomenclatura respon per la plataforma a un canvi d'estratègia clara en la seva organització. La cronologia del moviment assenyalava com aquest no és un moviment social espasmòdic aparegut de sobte. Ans el contrari, les diferents associacions que havien participat anteriorment en les mobilitzacions en contra d'altres transvasaments són el puntal del moviment actual. Gràcies a la llarga experiència d'aquestes, es produeix un debat intern per reconduir el moviment en el nou conflicte. Un nom en positiu serà el reflex d'aquesta imatge renovada i de la pressa d'una nova estratègia.

"Nosaltres fins ara ens havíem mogut en anti i contra, i vam veure que nosaltres defensàvem postures positives en l'àmbit dels recursos medi ambientals, i per tant això era una contradicció perquè ens definíem com a anti quan la nostra posició era positiva. I per això va sorgir el nom de la Plataforma en Defensa de l'Ebre." (Representant de la Plataforma en Defensa de l'Ebre).

Tanmateix, l'impacte socio-econòmic al que el moviment fa referència, inclou aquelles conseqüències que hipotèticament patiran els mitjans i petits pagesos arrel

del transvasament. Diversos informes presentats per part de la comunitat científica que recolza el moviment, avalen la hipòtesi que el PHN agreujarà la regressió del Delta i en conseqüència augmentarà la salinització de l'aigua, provocant pèrdues tant en les collites com en les activitats pesqueres. És per això, que el moviment antitransvasament entén que el *modus vivendi* de part de la població del territori pot veure's greument malmès.

"El Delta està patint les conseqüències econòmiques, socials, etc. per la manca d'aigua. Tot això afecta la pesca, el cultiu litoral, el cultiu d'arròs, etc, etc. és desmanegar tota una estructura." (Representant de la Plataforma local de la Ribera d'Ebre).

"El resultat final és un sistema degradat ambientalment que és la base de l'economia en aquest tram final, i hi ha un impacte ecològic sobre les activitats com l'agricultura i la pesca, i el turisme, provocant fins i tot una despoblació" (Conferència PHN debat).

Però, cal diferenciar entre aquells pagesos que són grans propietaris de terreny i aquells mitjans i petits propietaris, ja que és aquí on intervé el factor socioestructural que hem analitzat en anteriors capítols. Així recordem, que s'obre un nou front entre el moviment antitransvasament i les comunitats de regants que, segons els primers, representen el "caciquisme" vigent a tot el territori. Encara que -com hem vist anteriorment- totes dues parts s'oposen al PHN pels efectes negatius sobre el Delta, la defensa del riu i dels interessos territorials s'entenen de manera diferent. Amb tot, les comunitats de regants s'han expressat públicament en contra del PHN tant per motius territorials com medi ambientals.

"Les comunitats de regants se senten amenaçades en la real possibilitat de la utilització dels cabdals garantits en les seves concessions i per això, han de rebutjar el projecte de transvasament de l'Ebre inclòs en el PHN ja que es considera que no està degudament fonamentat des del punt de vista dels estudis hidràulics i climàtics més solvents" (Representant de la Comunitat de Regants del Marge Esquerre).

"Nosaltres defensem el que hem de defensar. Primer són unes inversions, donar-li al nostre Delta el que necessita: contra salinitat, regressió, etc. Protegir aquest territori per a què pugui haver feina. Protegir la nostra

bahia, les nostres basses" (Representant de la Comunitat de Regants del Marge Dret).

Les desavinences entre el moviment i les comunitats de regants es donen en primer lloc pel diferent valor que se li atribueix al riu i l'aigua. Mentre que el moviment li dona un valor simbòlic, com hem vist al principi, les comunitats de regants deixen de banda aquest sentiment al fer una defensa de la propietat de l'aigua.

"(...) perquè els propietaris del delta són els regants. Jo sóc propietari del delta perquè sóc regant de l'esquerra, jo sóc una part de propietari del delta." (Representant de la Comunitat de Regants del Marge Esquerre).

"La comunitat de regants té com a objectiu defensar els interessos dels propietaris. Quins? Tindre aigua per a poder regar, que no ens expropiïn ni una gota d'aigua dels seus canals" (Representant de la Comunitat de Regants del Marge Esquerre).

Amb la introducció en el debat de la propietat, s'inclou també, el terme de l'aigua com a valor de canvi, sent aquesta la principal discrepància entre les comunitats de regants i el moviment. El discurs dels regants sobre l'intercanvi de béns està sotmès a certes ambigüitats i dona una imatge pública indefinida en relació a aquest tema. En ocasions es mostren partidaris de les compensacions, però en d'altres mostren una postura ferma de rebuig a aquestes.

"Defensar la nostra concessió de 870 hectòmetres cúbics/any, quantitat aquesta que, segons el Pla Hidrològic de la Conca de l'Ebre, aprovat amb la nostra oposició, pot ser retallada fins a 330 hectòmetres cúbics/any. (Respecte a això, cal dir que el PHN ens retalla 450 hectòmetres cúbics/anys a canvi de res.) (...) Facultar al president del Sindicat de Regs de la Comunitat, Joel Bonet, a que negociï contrapartides a canvi dels cabdals que s'ens retallin. (L'assemblea va aprovar que podria ser interessant que la Generalitat passés a ser un regant més)." (Circular emesa per la Comunitat de Regants als regants, durant el desembre del 2000).

"Després d'un canvi d'impressions (...) van agafar un posicionament de no al PHN. Ara estem en contra del PHN, però a favor de que es facin inversions al Delta, perquè sinó el Delta es perdrà." (Representant de la Comunitat de Regants del Marge Esquerre).

"La nostra posició és que fins que no estiguin totes les infraestructures i obrés acabades, no volem que es tregui ni una gota d'aigua. Quan es millori tot això, ja parlarem." (Representant de la Comunitat de Regants del Marge Dret).

"Les concessions no les farem a canvi de res. Ni a canvi d'inversions ja que aquestes tenen l'obligació de fer-les. No vol dir no, a canvi de res!" (Representant de la Comunitat de Regants del Marge Esquerre).

És aquest doble discurs el que provoca una sèrie de desqualificacions per part de totes dues bandes. El moviment increpa públicament als presidents de les comunitats igualant la seva postura amb la "traïció" de la que han estat objecte per part dels representants polítics del PP i CIU. Al mateix temps, les comunitats desacrediten els portaveus i dirigents de la plataforma per la seva falta de vincles materials amb l'Ebre.

"Pel seu futur (\$) venen lo teu i continuarà..." (Eslògan d'un pamflet editat per la PDE. En el centre del pamflet apareixen les fotografies dels presidents de les comunitats de regants del marge dret i esquerre, i de dos diputats del PP).

"Hi pot haver molta gent i entitats d'aquí implicades en la Plataforma. Però, tota aquesta gent viu del riu? Estan implicats en la pagesia? És la pagesia a qui li interessa el riu. És per la gent que hi treballa. Aquesta gent de la Plataforma sempre ha estat d'espatlles del riu." (Representant de la Comunitat de Regants del Marge Dret).

"No són propietaris del delta els líders de la plataforma que tots són funcionaris i que no distingeixen el que és una espiga d'arròs de la varietat fonsa, del que és una espiga d'arròs de la varietat vaí." (Representant de la Comunitat de Regants del Marge Esquerre).

Com hem assenyalat anteriorment, el moviment antitransvasament s'oposa al PHN no solament pel seu impacte territorial sinó també pel medi ambiental, encara que aquests dos aspectes estan íntimament lligats. En aquest cas, cal analitzar dos factors que es relacionen directament amb l'estratègia del moviment.

Per una banda, s'ha donat el que anomenariem una "cientifització" del discurs del moviment. L'absència d'un debat científic entre les dues parts ha estat un dels elements per a què el moviment tingui una credibilitat per sobre de qualsevol de les

seves interpretacions vinculades amb el sentiment territorial. Han estat diferents catedràtics universitaris i organitzacions ecologistes reconegudes en la matèria, que justifiquen científicament la lluita contra el PHN per la defensa de la natura. Un dels aspectes més criticats de la intervenció estatal, és la falta de rigor de les dades presentades pel PHN, entre d'altres sobre els cabdals actuals de l'Ebre, a més de donar una visió reduccionista del Medi Ambient únicament com aquells espais protegits.

Els informes elaborats per diferents experts presenten els impactes medi ambientals que implicaria el PHN, no només al mateix Delta sinó també a les zones receptores. En general, els principals arguments que el moviment utilitza per oposar-se al PHN són els següents:

- La reducció del cabdal de l'Ebre, agreujat pel transvasament, afavoreix la salinització de l'aigua i l'augment de nitrats que provoquen una disminució de la productivitat del camp de l'Ebre;
- La disminució del cabdal provoca, alhora, una disminució dels sediments que són fonamentals per la conservació del Delta, les costes i platges;
- Els embasaments programats destruirien les darreres valls dels Pirineus i frenarien l'entrada de sediments.

"En resum, podem dir que el PHN no garanteix les necessitats ni de qualitat ni de quantitat d'aigua, ni de sediments per a les Terres de l'Ebre, i que tot això posa en greu perill tant el nostre futur econòmic com la conservació del riu i del delta de l'Ebre". (Document editat per la PDE, Crítiques al Plan Hidrológico Nacional).

Les conseqüències negatives del transvasament presentades pel moviment no són només per al Delta sinó també per les comunitats receptores de l'aigua. Així, es critica el tipus de model de desenvolupament territorial que es pretén dur a terme a les comunitats de Llevant ja que tindria com a conseqüències diferents problemes de sostenibilitat per la saturació i degradació de la costa mediterrània.

"Aquesta política no només té uns impactes molt negatius a la zona final de l'Ebre, sinó que té uns efectes negatius sobre les zones receptores que a simple vista sembla que el PHN serà la gran "magadella", per continuar amb l'expansió urbanística, els camps de golf i l'agricultura industrial, però evidentment això produirà un colapso brutal en aquesta societat, i serà un autèntic desastre" (Conferència PHN debat).

Per altra banda, al mateix temps que va creixent l'oposició al PHN, altres intents d'agressions medi ambientals es donaven a les comarques de l'interior, que en principi no estaven implicades en el moviment antitransvasament. El cas de la central tèrmica ENRON o els parcs eòlics han estat fonamentals per estendre el moviment a tot el territori. La PDE va donar suport actiu a aquelles comarques que se sentien amenaçades des del punt de vista medi ambiental. Aquest fet va produir un major enfortiment d'unitat de les Terres de l'Ebre, alhora que va assegurar una base àmplia i sòlida per oposar-se al PHN. Així, veiem que són les agressions medi ambientals les que fins ara han vehiculat les reivindicacions de defensa del territori.

"Aquest moviment social ha arribat a un punt que és com una barrancada. A més surt el tema dels parcs eòlics i lo de la ENRON i segurament aquests moviments no haguessin tingut tant de pes si no hagués estat pel tema de l'aigua. S'han aprofitat d'aquesta moguda encara que nosaltres també ens aprofitem de la d'ells. És curiós, unes terres com Ribera d'Ebre o Priorat que no hi havia hagut una articulació amb les terres d'aquí, s'uneixen per una cosa. I la manifestació a Mora pel tema de l'ENRON, només era per això? No també reivindicava un sentiment d'unitat de les Terres de l'Ebre, un sentiment de dir que aquí s'ha d'invertir més, s'ha d'apostar per l'equilibri territorial." (Representant de la Plataforma Local d'Amposta).

"(...) quan ens oposem a la instal·lació de centrals tèrmiques o la instal·lació indiscriminada de molins allò que fem és defensar un territori, allò que fem és defensar que la gent pugue viure al seu poble, de la seva terra, de la seva pesca, dels seus recursos." (Manifest del Correllengua del 7 de setembre del 2001 a Vinaròs).

Fins aquí, hem analitzat la percepció que el moviment antitransvasament té del PHN com un element clau en el que serà el procés de desenvolupament de les Terres de l'Ebre. Aquesta transformació del territori ha estat controlada històricament pel sistema de poder representat per un grup reduït d'actors socials, en aquest cas, els

representants polítics i els grans propietaris de terreny. Així, el que durant els anys 80 era només un petit reducte d'organitzacions que s'enfrontaven a aquests per uns determinats transvasaments o per la realització de certes infraestructures, ha esdevingut un moviment social que reivindica la defensa del seu territori des del punt de vista socio-econòmic i medi ambiental.

Alhora, el moviment dóna a conèixer com a gran alternativa a la gestió hidràulica proposada pel govern, l'anomenada "nova cultura de l'aigua". En què consisteixen aquestes alternatives i com afecten a l'estratègia del moviment, és allò que analitzarem a continuació.

10.2 Alternatives del moviment

La "nova cultura de l'aigua" és el terme sota el que el moviment antitransvasament proposa una sèrie de millores i alternatives al PHN. Aquest concepte té una sèrie d'antecedents lligats a les organitzacions que ara constitueixen l'actual moviment. Amb la creació de la PDE i la proposta de la manifestació a Brussel·les, aquest llegat és difós públicament a través dels anomenats *Deu principis d'una nova cultura de l'aigua* que es resumeixen en la gestió i conservació de l'aigua com a recurs i patrimoni, a través de polítiques de control de la demanda i no d'augment de l'oferta. Per tant, l'ús racional de l'aigua i el desenvolupament sostenible fonamentaran les alternatives proposades.

"La nova cultura de l'aigua serveix tant com per defensar el delta com per defensar la no pujada del rebut de l'aigua o les depuradores del Llobregat. És un marc que ens hem creat nosaltres mateixos que ha entrat amb molta fortuna i que a més ha estat l'element clau a Europa, perquè a Europa els problemes hidràulics no són com aquí. (...) Amb aquesta marca el que hem aconseguit ha estat obrir un front internacional" (Representant de la Plataforma en Defensa de l'Ebre).

El marc de presentació de les diferents alternatives del moviment, posa en relleu que el manteniment dels actuals criteris de gestió de l'aigua juntament amb l'augment

incontrolat del consum i el canvi climàtic, agreujarà la disminució de recursos hídrics del planeta i sobretot de la Conca mediterrània. És per això que, les propostes presentades defensen una gestió sostenible de l'aigua de les conques receptores mitjançant, entre d'altres, l'estalvi i el retallament de consum, sobretot dels sabuts regadius il·legals. Paral·lelament, s'exerceix una crítica directa tant a la metodologia utilitzada en la realització del PHN, en presentar l'oferta d'uns suposats recursos excendentaris, com als impactes socio-econòmics i medi ambientals que pot ocasionar⁴¹.

Tanmateix, la popularització de la "nova cultura de l'aigua" respon a la imatge positiva que el moviment vol difondre no només al territori sinó sobretot a Europa per tal d'aturar el finançament del PHN mitjançant els fons de cohesió de la Unió Europea. Abans, però, el moviment ha necessitat del recolzament social assolit principalment per la interiorització d'un missatge mobilitzador clar i concís.

"Riu mort. Delta perdut. Catalunya sense Sud"

"Defenseu el nostre!"

"Lo riu és vida. No al transvasament"

"L'aigua de l'Ebre no nos la prendran"

"Transvasament no"

"El pacte PP-CIU ens exigia el riu"

"El tema està clar: no al transvasament sí al PHN però un PHN alternatiu. Però clar el nostre lema no pot dir sí al PHN o per una nova cultura de l'aigua, que aplega raons tècniques. Jo a un iaio no puc anar amb això perquè em dirà, i això què és? I per això li diem no al transvasament, i no és una demagògia." (Representant de la Plataforma Local d'Amposta).

Quan la fita és aconseguida, com ho van demostrar les manifestacions de Madrid i Barcelona, el moviment considera oportú la seva presentació a Europa mitjançant la Marxa Blava a Brussel·les amb el lema *"Per una nova cultura de l'aigua. Ni un euro*

⁴¹ Destaquen els informes elaborats, entre d'altres, per Ecologistes en acció, *Uso sostenible del agua en la cuenca del Mediterráneo. Una alternativa viable y sostenible al trasvase del Ebro, y PHN, análisis y propuestas por un uso racional del agua.*

per aquest PHN". És la primera vegada que una mobilització defensa la gran alternativa del moviment ja que, com hem vist, fins al moment l'estratègia havia estat la defensa del territori i l'oposició al PHN i als partits polítics que la recolzaven.

Aquesta evolució és evident si comparem també els manifestes de la constitució de la PDE i el de la marxa europea. Mentre que el primer només fa referència a les crítiques del PHN pels seus impactes socio-econòmics i medi ambientals, el segon introdueix a més el concepte de la "nova cultura de l'aigua" i la seva aplicació en diferents alternatives.

La introducció d'aquest element ha tingut, a més, un efecte enfortidor en el moviment ja que l'alternativa està emparada per una àmplia xarxa tant a nivell nacional com internacional. De fet, la "xarxa per la nova cultura de l'aigua" a Catalunya, ha estat un important revulsiu ideològic i logístic pel moviment. Aquesta ha fet possible establir uns estrets lligams entre diferents organitzacions amb objectius relacionats amb el conflicte de l'aigua que en ocasions s'han unit en diferents mobilitzacions. Així, per exemple, la manifestació a Barcelona en contra del PHN va assolir un gran èxit gràcies als esforços de la PDE i la "xarxa per la nova cultura de l'aigua".

Totes aquestes alternatives presentades pel moviment i les estratègies seguides per arribar a l'objectiu final, ens corrobora la hipòtesi que el moviment antitransvasament és un moviment d'oposició que té la voluntat d'exercir el control del procés de transformació de les Terres de l'Ebre. La seva oposició a un tipus de desenvolupament i l'enfrontament tant a les institucions polítiques que els representen com a certs sectors socials que històricament han exercit el seu poder, respon a la necessitat de trencament amb el sistema de dominació vigent en defensa de tota la col·lectivitat i no tan sols dels interessos d'una minoria. Com a resposta a aquest trencament, "la nova cultura de l'aigua" representa un primer pas per l'autogestió de la societat de les Terres de l'Ebre. Es tracta de l'intent per ser els productors del seu propi sentit, dels models culturals que originen un determinat tipus de desenvolupament socio-econòmic, en definitiva de la "historicitat" que fins ara estava definida per les relacions de dominació establertes al territori.

11. EL PAPER DE LES ELITS AL MOVIMENT CONTRA EL PHN I EL TRANSVASAMENT DE L'EBRE

Si entenem moviment social –segons la nostra pròpia definició– com “una organització netament estructurada i identificable, amb una elevada integració simbòlica que té per objectiu explícit agrupar als membres amb mires a la defensa o la promoció de certs objectius precisos de connotació social generalment, que poden originar canvis socials profunds, impedir-los o aturar-los”, ens trobem que dos dels trets més importants que identifiquen qualsevol moviment social són en primer lloc, la reivindicació d'objectius, molts cops de caire social, i en segon terme, l'organització, necessària per assolir les metes proposades.

Encara que inicialment un moviment social sorgeixi d'una manera poc estructurada, amb protestes, mobilitzacions i declaracions espontànies, amb el pas del temps comença a organitzar-se per operativitzar les seves actuacions davant l'opinió pública i les administracions, amb la intenció de reivindicar els seus interessos i aconseguir els objectius –tant en positiu, que seria el fet d'aconseguir una determinada fita, com en negatiu, que seria evitar la materialització d'un fet concret– que porten a la protesta.

L'organització d'un moviment social, és, llavors, essencial per a l'estabilitat del moviment que comporta el fet d'arribar a la consecució d'uns determinats objectius. Com ens indica Guy Rocher, “per regla general, un moviment fortament estructurat constitueix un grup de pressió molt més poderós que un moviment no tan ben organitzat” (Rocher 1973: 542). També Kriesi ens indica això: “l'estructuració interna també contribueix a estabilitzar un moviment social organitzat” (Kriesi 1999: 225).

Alain Touraine⁴² ens parla a la seva teoria sobre els moviments socials sobre el paper que desenvolupen les “elits” d'aquests moviments. Per Touraine, l'acció col·lectiva desenvolupada pels moviments, no és fruit de la mobilització d'unes masses

⁴² Teoria publicada a: TOURAINE, A. (1978), Introducció a la sociologia. Ariel.

desorganitzades, sinó que respon a l'acció d'uns determinats líders carismàtics. A qualsevol moviment social és necessari que els seus membres es trobin units per una experiència social comuna, encara que el moviment social té la necessitat d'unes "elits" que tindran el paper principal de reivindicar un sistema alternatiu que s'imposi al sistema de poder vigent.

Des d'aquest punt de vista, doncs, podem concloure que qualsevol moviment social necessita una *elit* que dirigeixi el moviment per a què aquest moviment pugui assolir els objectius proposats. Darrera la base social del moviment, existeix un grup minoritari que defineix el funcionament del moviment en termes reivindicatius i organitzacionals. Aquest grup o *elit* compostat per les persones que, dintre del moviment, pel paper que desenvolupen, exerceixen una certa forma d'influència – organitzativa i/o ideològica- sobre la resta dels membres del moviment social.

També Kriesi (1999: 225) ens parla dels lideratges dintre d'un moviment social com un tret de l'estructura interna que s'ha de desenvolupar als moviments socials si aquests desitgen tenir èxit a llarg termini i assolir una certa estabilitat, juntament amb l'establiment de criteris de pertinença, estatuts i procediments establerts, com altres trets característics necessaris pel desenvolupament del moviment.

Si tenim en compte la bàsica organització que ha de tenir qualsevol moviment social per aconseguir una estructuració interna que li permeti assolir els seus objectius, l'*elit* del moviment s'hauria d'encarregar d'operacionalitzar tres àrees que considerem bàsiques per a què un moviment social assoleixi les fites proposades.

La primera àrea que reconeixem com fonamental per a desenvolupar qualsevol moviment social és l'àrea reivindicativa. Un moviment social és important que tingui una veu que doni a conèixer a l'opinió pública, la societat civil i les administracions públiques els seus objectius. Un moviment que només actuï i no parli, que no expliqui el perquè de les seves actuacions i quines són les seves demandes, perd des d'un principi part de la batalla, doncs, en primer lloc, no té cap possibilitat de

negociació amb les administracions, i en segon lloc, perd la possibilitat d'aconseguir recolzament social i l'opció d'ampliar la seva base social.

Per altra banda, un moviment social pot tenir diferents nivells de participació. Aquests nivells s'han d'estructurar aplicant diferents formes d'interacció i creant diferents canals de comunicació, d'informació i actuació entre ells. A més a més, s'ha d'organitzar una divisió funcional del treball entre els nivells de participació més actius dintre el moviment. Un altre element important és l'organització territorial. En aquest cas, també s'ha de crear i mantenir una estructura de funcionament segons el nivell d'intervenció de cada unitat territorial.

En últim lloc, qualsevol moviment social ha de desenvolupar una organització temporal, és a dir, un calendari d'actuacions que determini la data i el lloc de cadascuna d'elles. Cal aquest calendari per coordinar el moviment, doncs un moviment social que actués dividit en llocs i dates no tindria la mateixa força per reivindicar allò que es desitja aconseguir.

En els següents apartats, es tractarà de veure com s'estructuren cadascuna d'aquestes àrees i qui porta a terme el desenvolupament de les mateixes per al cas del moviment contra el PHN i el transvasament de l'Ebre.

11.1 Àrea reivindicativa

El moviment contra el PHN es defineix com a moviment assembleari, al que qualsevol persona que ho desitgi pot afiliar-se sense que se li demani la seva procedència ni la seva intenció. El seu funcionament és democràtic, intentant arribar a acords conjunts, i si no es pot, realitzant votacions per arribar a un consens.

“És un moviment assembleari i unitari on no es pregunta ningú d'on ve ni qui és, sinó com pot ajudar i com pot col·laborar i què podem fer. És una organització democràtica i es vota poques vegades perquè normalment arribem a consens, i si es vota s'acorda el que diu la

majoria, i si la majoria no és prou ampla, s'intenta arreglar per a què tothom estigui content". Conferència PHN a debat.

"Som assemblearis, és la nostra gran virtut i el nostre gran defecte".
(Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

Però encara que el moviment es consideri un moviment assembleari, disposa d'una sèrie de portaveus que surten a la palestra pública quan el moviment té alguna cosa a exposar a l'opinió pública o a les administracions. Aquests portaveus –o càrrecs públics- tenen, en la major part de les ocasions, capacitat de parlar i actuar en nom del moviment. A més a més, la majoria d'ells ja tenen experiència en aquest camp, doncs provenen de l'activisme polític.

"La Plataforma en Defensa de l'Ebre és una plataforma bastant assembleària, encara que té uns portaveus. (...) Són gent que vénen de moviments socials, que treballen en partits polítics extraparlamentaris (...) i és gent a la que no li agrada figurar, i per això tu has de fixar alguns portaveus, que no tinguin cap cost per sortir allí". (Representant Plataforma d'Amposta).

"És un funcionament molt complexe, però quan hi ha temes immediats hi ha una confiança molt extrema en alguns portaveus que tenim la capacitat d'actuar encara que això no és molt democràtic".
(Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

"La filosofia de la coordinadora (plataforma) és que els seus càrrecs públics no perteneixin a cap òrgan de direcció de cap partit polític, ni perteneixin a organismes públics". (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

Amb aquestes afirmacions, detectem que hi ha certs membres del moviment que exerceixen una funció reivindicativa davant l'opinió pública. Aquestes persones són, el que ells anomenen *portaveus*. Però, de cara a l'opinió pública, els membres de la Plataforma consideren que aquests portaveus no estan en un nivell superior a ells, sinó que treballen al mateix nivell que la base social.

"(...) No hi ha ningú, perquè senzillament són les plataformes les que estan al davant, són les que estan donant la cara. És igual si són els portaveus o qui va a les manifestacions, qualsevol hi va com un plataformista de base, tothom són iguals. Tots donem la cara com el primer". Representant Plataforma Ribera d'Ebre.

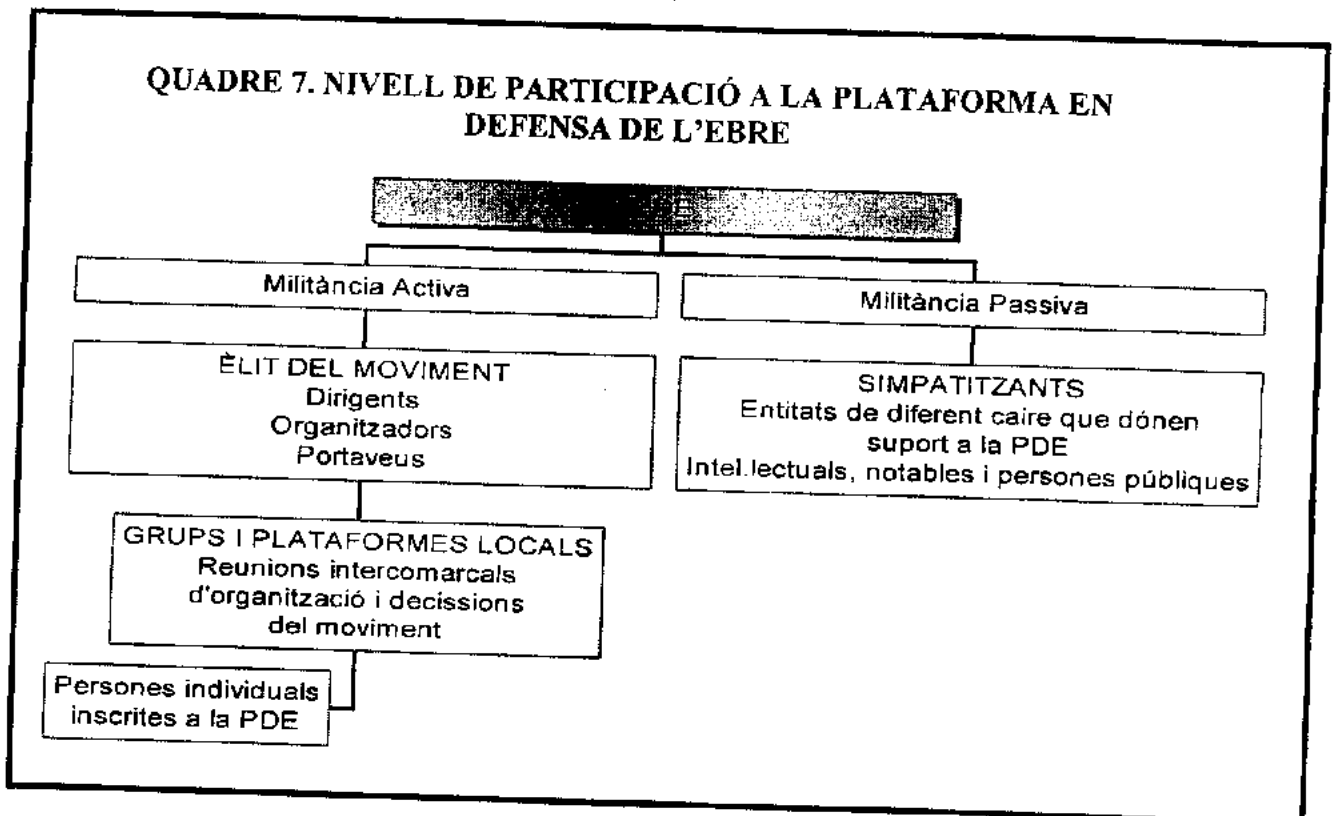
Com a conclusió d'aquest primer punt, podem dir que el moviment contra el PHN és un moviment on sembla que tots els seus membres són iguals, que es defineix com assembleari, donant el mateix valor a totes les opinions. En termes comunicatius i representatius, compta amb una sèrie de persones que exerceixen de *representants*, *portaveus* o *càrrecs públics*, que s'ocupen de desenvolupar la primera àrea que permet donar a conèixer qualsevol moviment social, juntament amb els seus objectius: l'àrea reivindicativa.

11.2 Àrea estructuradora

No totes les persones que hi participen al moviment s'impliquen per igual, el nivell d'activitat dels participants varia molt en funció de diversos motius.

"Hi ha gent que només ha signat i altres que participen d'una forma molt activa. (...) Hi ha associacions que poden participar de manera més activa, dependent de la seva activitat, de la seva grandària..."
(Representant Plataforma Ribera d'Ebre).

QUADRE 7. NIVELL DE PARTICIPACIÓ A LA PLATAFORMA EN DEFENSA DE L'EBRE

FONT: Elaboració pròpia

Si revisem l'organigrama no oficial de la Plataforma en Defensa de l'Ebre, trobem que hi ha diferents nivells de decisió dintre el moviment, encara que per l'opinió pública i la societat civil, aquests nivells no existeixin al definir el moviment, com ja hem comentat anteriorment, com un moviment assembleari on tant la veu com el vot de tots els participants tenen el mateix valor.

Els nivells de participació que hem detectat dintre el moviment són els següents:

- NUCLI: és allò que anomenem *elit* del moviment. És la part del moviment social més implicada en la consecució dels objectius proposats, i on és fonamentat tot el moviment social.
- GRUPS LOCALS: és la part del moviment que s'encarrega de coordinar els participants actius a les mobilitzacions i a les reivindicacions, inscrits a la Plataforma en Defensa de l'Ebre (PDE).
- INTEGRANTS PDE: són les persones inscrites a la Plataforma en Defensa de l'Ebre que participen activament a les mobilitzacions contra el PHN. És el que anomenem la base social del moviment. Són coordinats a través de comissions, cadascuna d'elles treballa sobre un aspecte organitzatiu diferent: Europa, finançament...
- SIMPATITZANTS: persones que recolzen el moviment sense pertànyer a la Plataforma en Defensa de l'Ebre. Participen a les mobilitzacions i mostren públicament la seva posició contra el PHN i el transvasament de l'Ebre. Poden ser tant persones individuals com diferents associacions, entitats i organitzacions.
- PARTICIPANTS PUNTALS: aquelles persones o entitats que participen en determinades mobilitzacions del moviment, recolzant la seva posició, però sense continuïtat en la seva participació.

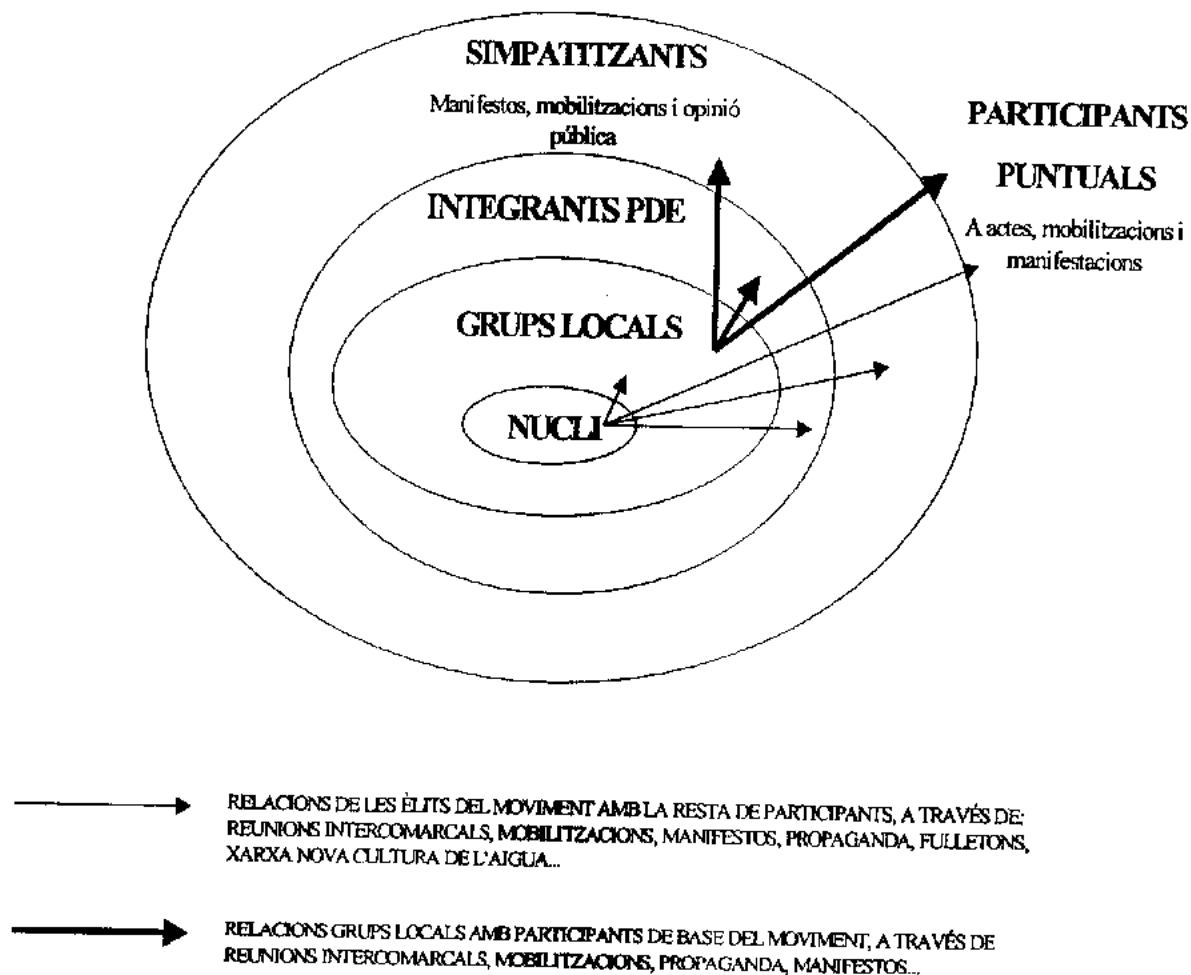
"La Plataforma va per presència individual". (Representant Plataforma Defensa de l'Ebre).

"La Plataforma convoca una manifestació i llavors donen suport aquelles organitzacions que estan dins de la Plataforma i de pas donen suport financer". (Representant Plataforma Defensa de l'Ebre).

"Nosaltres decidim dates de les mobilitzacions i després demanem suport". (Representant Plataforma Defensa de l'Ebre).

QUADRE 8. NIVELLS PARTICIPACIÓ MOVIMENT

INTERRELACIONS ENTRE PARTICIPANTS

FONT: Elaboració pròpia

La Plataforma en Defensa de l'Ebre, que és el nivell on està principalment fonamentat el moviment, aporta la major part de participants, i està formada per persones individuals, no per entitats, encara que, com s'ha comentat anteriorment, disposa del recolzament de nombroses organitzacions i associacions. El moviment

social generat contra l'aprovació del PHN no disposa només de la gent que hi forma part de la Plataforma, encara que ells siguin la base social més important del moviment. Existeixen diferents nivells de participació, tant dintre de la Plataforma com a tot el moviment contra el PHN, coordinats en gran mesura pel *nucli* del moviment, que és el que anomenem *elit*.

Les decisions sobre les actuacions del moviment són preses a les reunions intercomarcals que es realitzen setmanalment a l'Aldea, on participen els representants de totes les plataformes locals que agrupen a les persones integrades dins la Plataforma en Defensa de l'Ebre. Els membres de base deleguen als seus representants de plataforma local la presa de decisions en relació a les actuacions del moviment. Aquestes intercomarcals són una manera d'operativitzar el funcionament del moviment, doncs amb una base social tan àmplia, seria gairebé impossible treballar de forma assembleària.

"(...) Hi ha una assemblea intercomarcal on una seixantena de persones ens reunim cada dimecres a l'Ajuntament de l'Aldea, parlem i prenem les decisions". Representant Plataforma Defensa de l'Ebre.

Les plataformes locals, encara que hi participin mitjançant els seus representants a les preses de decisions a les intercomarcals, juguen un paper una mica secundari dintre l'*organigrama* – encara que oficialment no disposen del mateix- del moviment. Aquestes plataformes, el que fan principalment, és aportar gent que hi participi a les mobilitzacions i integrin les comissions de treball de la PDE.

"Les plataformes locals anem a remolc". (Representant Plataforma Amposta).

"Tenim una sèrie de comissions de treball: comissió d'Europa, (...), la comissió de pancartes –es reuneixen dos vegades a la setmana una vintena de persones, la majoria senyores d'uns 40 anys, a un magatzem a Roquetes, comissió que fa el butlletí gratuït (...), una comissió d'extensió (...), i la comissió de finances". (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

Amb totes aquestes dades, podem concloure que, primer, no existeix el mateix nivell de participació als membres de la Plataforma ni del moviment, i que aquest nivell de participació depèn de diferents variables. I en segon lloc, podem afirmar que tots els nivells de participació estan influenciats per les decisions preses pel nucli del moviment. Aquestes decisions afecten a cada nivell, segons la implicació de cadascun d'ells. En aquest cas, doncs, podem considerar el *nucli* del moviment com l'*elit* del mateix, ja que exerceix un tipus d'influència sobre el tipus d'estructura del moviment considerablement important.

11.3 Àrea organitzativa

La presa de decisions organitzatives, com ja s'ha comentat, es realitza a les reunions intercomarcals. Les plataformes locals deleguen en aquests representants la presa de decisions sobre l'organització logística del moviment. Cada plataforma local discuteix els temes de la propera intercomarcal, el representant de cadascuna d'elles aporta les idees sorgides de cada plataforma local a la reunió general, on finalment es discuteixen i es prenen les decisions definitives.

"Nosaltres ens trobem un dilluns, i els dimecres fem l'Intercomarcal. Per tant, es prenen les decisions i després les exposem a l'Intercomarcal". (Representant Amposta).

"Són 18 assemblees locals i llavors hi ha una assemblea Intercomarcal on una seixantena de persones ens reunim cada dimecres a l'ajuntament de l'Aldea, parlem i prenem les decisions". (Representant PDE).

L'ordre del dia, els temes a tractar a les assemblees, generalment estan proposats pels representants o portaveus del moviment, i no pas per les plataformes locals. Aquests portaveus del moviment són també qui dirigeixen les reunions intercomarcals i en fan de moderadors a les mateixes la majoria de les vegades.

"L'ordre del dia es proposa per part de la taula de representants i portaveus del moviment". (Reunió Intercomarcal. Aldea 20/6/2001).

"El portaveu del moviment informa, modera i dona les pautes a l'assemblea". (Reunió Intercomarcal. L'Aldea 20/6/2001).

També hem pogut adonar-nos del fet que normalment és una persona, que coincideix en les funcions de representació del moviment, la que s'encarrega d'organitzar materialment les mobilitzacions a partir de les decisions preses a les reunions intercomarcals.

"Nosaltres decidim dates de les mobilitzacions i després demanem suport. Nosaltres marquem les estratègies. La marxa blava la vam convocar nosaltres i a la manifestació a Brussel·les els permisos estaven a nom meu, i a la manifestació de Barcelona els permisos estaven a nom de CCOO per delegació meua perquè no podia anar-hi". (Representant Plataforma en Defensa de l'Ebre).

Una altra dada que ens confirma que la presa de decisions organitzatives es realitza des del nucli del moviment és la següent afirmació:

"Perquè si hi ha una plataforma, i després, en petit comitè, ells decideixen trucar als partits...". (Representant Plataforma Amposta).

Aquesta postura provoca divisió d'opinions dintre el moviment i petits enfrontaments, doncs no tots els membres del mateix estan d'acord sobre el fet que es prenguin d'aquesta manera, en petit grup, les decisions importants que afecten al moviment:

"De vegades es creen moviments interns que creen mal rotllo. Per exemple, si vam quedar que no hi aniria cap polític a la pancarta del davant de la manifestació de Madrid, i després veiem que no és així, hi ha gent que ens rebotem". (Representant Plataforma Amposta).

"Però és inevitable que dins dels moviments assemblearis o socials hi hagi uns moviments que tu desconexies i de vegades se t'escapen de les mans". (Representant Plataforma Amposta).

Inclús, va existir la intenció de formar un petit grup que hi prenguéss les decisions més immediates que afectessin al moviment, encara que al final la idea no es va portar a terme, doncs probablement hagués causat problemes al funcionament del mateix, tenint en compte l'ideari assembleari en el que teòricament es basen. Però

hem pogut detectar que aquest grup existeix, de forma no reconeguda oficialment, i està format per la gent més implicada a la Plataforma i al moviment:

"Va dir-se de crear un organigrama, ben fet, on hi hagués una permanent per prendre les decisions de 24 hores. Però el problema és que no funcionem així, i per tant, la gent que està més a la lluita és qui més ho parla". (Representant Plataforma d'Amposta).

Podem resumir aquest punt sobre el funcionament de l'organització del moviment, reflexant el fet que encara que per l'opinió pública el moviment funcioni d'una manera assembleària i les decisions organitzatives es prenguin de manera conjunta, en la pràctica, aquestes decisions són preses per un grup reduït de persones que representen a la resta del moviment a l'intercomarcal, és la gent més implicada al moviment contra el PHN i el transvasament de l'Ebre. Aquest grup està dirigit per les mateixes persones que, anteriorment, hem anomenat *representants* del moviment, *nucli* del moviment o *elit* del moviment.

Al llarg de les tres parts o àrees que componen la revisió de la nostra hipòtesi sobre l'existència d'una elit dins el moviment social contra el PHN i el transvasament de l'Ebre, que el vertebrava i l'organitza per aconseguir estructurar-lo d'una manera sòlida que el permeti assolir el seus objectius, hem pogut constatar tres aspectes importants:

- Existeix un grup dintre el moviment que s'ocupa del camp reivindicatiu, d'exercir de portaveus del moviment cap a l'opinió pública i cap les administracions;
- El moviment social està compost per membres -tant individuals com grups- amb diferents nivells de participació. La coordinació de tots aquests nivells és portada a terme pel nivell que hem anomenat *nucli*, el més implicat en el moviment. El tipus de coordinació depèn del grau d'implicació dels participants al moviment;
- En últim lloc, les decisions referents a l'àmbit organitzatiu són preses per un grup limitat de persones, que representen a la resta del moviment.

En conclusió, dintre el moviment existeix un grup o *elit*, que s'encarrega d'organitzar i/o coordinar cadascuna d'aquestes àrees que determinen el bon funcionament d'un moviment social que lluita per assolir uns determinats objectius —en aquests cas, aturar el PHN—: la reivindicació d'uns objectius, l'estructuració dels nivells participatius i l'organització de l'agenda, encara que, ideològicament, el moviment es defineixi com assembleari i atorgui, per principis, el mateix valor a les idees dels membres individuals. A la pràctica hem pogut constatar que el moviment no funciona d'aquesta manera.

Podem afirmar, doncs, que des de la nostra anàlisi, realitzada a partir de les diferents fonts d'informació de les que hem disposat, la nostra hipòtesi ha pogut ser corroborada. Pensem que l'existència d'una elit al moviment social contra el PHN i el transvasament de l'Ebre, encarregada d'estructurar-lo i coordinar-lo, ha estat condició indispensable per desenvolupar d'una manera ordenada el mateix moviment cap els objectius que van provocar el seu naixement com a tal.

12. CONCLUSIONS

1. Partint del marc teòric de l' "estructura d'oportunitat política", un dels determinants que ha impulsat l'emergència i la ràpida extensió del moviment contra el PHN i el transvasament de l'Ebre, ha estat l'actitud inicial poc consensuadora del poder polític (govern central) amb els agents socials i amb la xarxa d'associacions de les Terres de l'Ebre en l'estudi conjunt d'alternatives de cara a un desenvolupament sostenible i a la implantació d'una "nova cultura de l'aigua" a les comarques afectades. Alhora, la ràpida i poc transparent tramitació del PHN, el recolzament inicial dels representants escollits democràticament al PHN ha estat un element decisiu per l'emergència i extensió del moviment a tota Catalunya. Aquests representants polítics (de CiU i PP) s'han vist com a no representants dels interessos dels ciutadans del delta de l'Ebre, sinó com a defensors d'interessos aliens.

2. Convergència de moviments. L'aprovació del PHN vincula una sèrie de moviments i protestes ciutadanes ja existents a les Terres de l'Ebre. En el moviment contra el PHN hi convergeixen diversos aspectes de descontent difús per part de la població.

S'ha generat un profund sentiment de frustració latent entre els habitants de les Terres de l'Ebre, degut a la marginació social i econòmica de la zona. Durant la dècada dels anys noranta, de fortes inversions econòmiques a altres comarques, les Terres de l'Ebre no s'han aprofitat d'aquestes inversions de creació de riquesa.

El moviment social que estudiem s'ha originat a part de la convergència d'altres moviments socials i de protestes ciutadanes sorgits des de finals de la dècada dels anys setanta. Entre aquests, cal destacar les protestes que ocasionaren el minitransvasament, les protestes de la població amb ocasió del projecte d'instal·lació d'una incineradora en el municipi de Montblanc l'any 1990, i les protestes dirigides a la construcció de gegants parcs eòlics a les muntanyes del Montsant a finals de la dècada dels anys noranta.

A partir de l'existència d'una estructura de repartició del poder i d'una activitat econòmica centrada en poques famílies que han dominat la vida política de moltes dècades, s'ha generat entre els habitants de les Terres de l'Ebre un sentiment de traïció per part dels seus representants polítics.

3. L'estructura estratègica dels actors. Els actors implicats en el moviment contra el PHN actuen sota principis racionals amb la finalitat d'obtenir el màxim benefici propi.

Tanmateix, s'ha de distingir entre diversos tipus d'actors. Aquells que actuen clarament sota el principi del major benefici, com són les Comunitats de Regants i, aquells actors que formen part de la Plataforma. Dins de la Plataforma es poden a la vegada diferenciar dos tipus d'actors: els que formen part del nucli i els que formen part com a simpatitzants. Entre els actors que formen part de la Plataforma intentaran, transmetre altres objectius a la "esfera sociocultural" com poden ser la gestió d'una "nova cultura de l'aigua".

4. El grau de desencís dels polítics locals pot tenir profundes conseqüències pel sistema polític a Catalunya. En les eleccions al Parlament de Catalunya (17 d'octubre de 1999), l'índex d'abstenció en les comarques del Priorat, Montsià, Terra Alta, Ribera d'Ebre i Baix Ebre, oscil·la entre un màxim al Baix Ebre (42.94%), a un mínim al Priorat (27.86%) sobre un cens total de 136.404 electors. El partit majoritari -CiU- ha obtingut entre un màxim de 50.03% a Montsià, un 49.49% a Terra Alta a un mínim de 44.80% a Baix Ebre, és a dir, una mitja a les cinc comarques del 48.03%.

Per altra banda, el PSC ha obtingut un màxim de 31.85 per cent al Montsià, 31.52 per cent a Ribera d'Ebre i un mínim de 28.60 per cent a la comarca del Priorat, és a dir, una mitja de 29.6 per cent a les cinc comarques.

En el cas que la població de les cinc comarques que ha votat majoritàriament a CiU realitzi un vot de càstig a aquest partit, altres partits com són el PSC- Ciutadans pel

Canvi o ERC poden obtenir un clar benefici polític. Un canvi massiu del vot cap al partit de l'oposició podria fer que aquest partit guanyés un nou escó al Parlament de Catalunya, fet que podria tenir profundes conseqüències per la composició del futur Parlament en les properes eleccions.

5. Els mitjans de comunicació, ja siguin locals, autonòmics o estatals han tingut un paper decisiu en la divulgació del moviment. Encara que no s'ha realitzat un seguiment exhaustiu i sistemàtic sobre els mitjans de comunicació, de les entrevistes es dedueix que no sempre han informat correctament sobre el moviment, encara que sí han contribuït a donar-lo a conèixer a **amplis** sectors de la població, i que aquesta població es vinculés en forma de simpatitzants en el moviment.

6. El moviment contra el PHN i el transvasament de l'Ebre s'ha desenvolupat esglaonadament, passant per les diferents fases que hem analitzat anteriorment. Des de la creació de la Coordinadora Antitransvasament -a finals dels anys 80- fins a l'actualitat, el moviment ha aconseguit agrupar a centenars d'entitats i organitzacions alhora que s'ha guanyat el suport de milers de persones arreu de Catalunya.

Encara, però, que el moviment no ha aconseguit els seus objectius, aquest es troba en fase de plena mobilització tant pel que fa a les accions que s'estan porten a terme, com per les accions que estan planejades durant la primavera i tardor de l'any 2002. Aquestes mobilitzacions tindran com objectiu principal evitar que el Parlament Europeu arribi al consens per l'autorització de l'execució d'aquest macroprojecte d'infraestructures hidràuliques mitjançant la seva subvenció a través dels fons estructurals.

Així, veiem com el moviment continua evolucionant amb l'ampliació gradual de la seva base social alhora que creix el seu nivell d'organització, desenvolupant de manera més reflexiva i acurada les diferents accions de protesta. Però, encara que no podem predir amb exactitud l'evolució del moviment, els diferents indicadors analitzats fan pensar que estem davant un moviment obert, actiu i de constant canvi que pot arribar en un moment donat fins la seva institucionalització. Aquesta

evolució, però, pot significar un redireccionament dels seus objectius primaris cap a la defensa de la seva identitat territorial. Amb tot, haurem de donar un temps al moviment per observar el desenvolupament dels seus objectius i organització.

7. L'aparició i consolidació d'aquest moviment és un símptoma de recuperació de l'acció col·lectiva al nostre país. Aquest moviment, pot arribar a representar el renaixement dels nous moviments socials i constituir un model organitzatiu a seguir per altres moviments, sobretot de caràcter ecològic que també defensen certs aspectes relacionats amb el territori.

Un exemple d'aquest referent el trobem en el moviment aparegut arrel del conflicte dels cables d'alta tensió a Les Gavarres, que en els darrers mesos ha signat una aliança amb la Plataforma en Defensa de l'Ebre per constituir un front comú d'oposició per les diferents agressions medio ambientals que sofreixen els seus territoris. El mateix alcalde de Llagostera afirma, referint-se al paper del moviment antitransvasament, que *"allò que feu és un exemple i un referent. Defensem Catalunya i el poble"*(El País 19/11/2001).

8. Diferents teòrics de la globalització (Beck, 1999), indiquen que aquest fenomen provoca efectes en els vincles de les estructures socials. Un d'aquests efectes és l'anomenada desterritorialització. Aquest fenomen comprèn i implica una reconceptualització de la noció d'espai en dos aspectes: primer en un desarrelament de la noció d'identitat de les persones respecte a l'espai on viuen, i segon, a la identificació de la nació amb el territori.

En el moviment contra el PHN queda refutada una part d'aquest hipòtesi al manifestar-se contràriament un arrelament de la noció d'identitat respecte a l'espai habitat –defensa de les Terres de l'Ebre-. La segona part de la hipòtesi si que queda demostrada al manifestar-se amb una identificació de nació i territori, entenent com a nació la configuració política i cultural de Catalunya “nosaltres som tan catalans com els altres”.

9. El moviment contra el PHN es tracta sens dubte d'un moviment ecologista. Tanmateix, sobrepassa aquesta classificació, al ser l'objectiu del moviment no només aturar el PHN, sinó també aconseguir el desenvolupament integral i sostenible d'unes comarques. Es qüestiona profundament el model de desenvolupament proposat per el govern, sent el detonant dels sorgiment d'aquest moviment l'aprovació del PHN.

10. Per part de la població existeix una presa de consciència de la pròpia existència com a zona i com a territori. Aquesta conscienciació és el fruit del desenvolupament d'un pensament i d'una ideologia on hi convergeixen aspectes i reflexions provinents de la democràcia participativa, el desenvolupament sostenible i un nou model de desenvolupament social i ecològic.

Aquest pensament ha estat estructurat i pedagògicament explicat per uns líders socials locals, amb un elevat nivell formatiu, i molts d'ells vinculats als interessos de la població de la zona, que podrien convertir-se en els representants polítics de les Terres de l'Ebre del futur.

Com veiem són molts els interrogants oberts que se'ns plantegen donada l'anàlisi d'un moviment social en constant evolució. Caldrà seguir molt acuradament el seu desenvolupament i les seves conseqüències tant en el que es refereix a l'objectiu que persegueix -l'aturament del PHN proposat pel govern-, com pels diferents precedents que pot arribar a significar en l'aparició, i posterior organització, de nous moviments socials.

BIBLIOGRAFIA

- Arbó, Sebastià Juan (1932), Terres de l'Ebre. Edicions 62 i "La Caixa", Barcelona.
- Arrufat i Viñoles, Rosa; Grau i Folch, Josep Joan; Sabaté i Borràs, Joan (1993), La terra Alta. Estructures productives i evolució social. Caixa d'Estalvis de Catalunya. Col·lecció Catalunya Comarcal, Barcelona.
- Bader, Veit-Michael (1991), Kollektives Handeln. Protheorie sozialer Ungleichheit und Kollektiven Handelns. Opladen.
- Barth, F(1976). Los grupos étnicos y sus fronteras. México, FCE.
- Berger, P.T. ; Luckmann, T.H. (1988) La construcció social de la realitat. Barcelona, Herder.
- Cabré, Ana; Pujades, Isabel (1982), Reconeixement Territorial de Catalunya. Generalitat de Catalunya. C.E.P, Departament de Política territorial i Obres Públiques, Barcelona.
- Carreres i Verdaguer, Carles (dir.) (1996), Geografia General dels Països Catalans. Vol 3: La Població. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- Ecologistes en acció (2000), Uso sostenible del agua en la cuenca del Mediterráneo. Una alternativa viable y sostenible al trasvase del Ebro.
- Ecologistes en acció (2000), PHN, análisis y propuestas por un uso racional del agua.
- Garcia, X.; Reixac, J.; Vilanova, S. (1979), El combat ecologista a Catalunya. Edicions 62. Barcelona.
- Generalitat de Catalunya (2001), Anuari estadístic de Catalunya 2001. Institut d'Estadística de Catalunya.
- Generalitat de Catalunya (1997), Estadística de població 1996. Vol 1. Xifres oficials comarcals i municipals. Institut d'Estadística de Catalunya.
- Generalitat de Catalunya (2001), Llibre Blanc del sector agrari. Un debat al territori. Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca.
- Gerdes, Dirk (Hg.) (1980), Campus Verlag. Frankfurt-New York. Aufstand der Provinz. Regionalismus in Westeuropa.
- Grau i Folch, Josep-Joan; Sorribes i Montserrat, Jesús (1982), El Montsià. Estructura i dinàmica socio-econòmica. Caixa d'Estalvis de Catalunya. Col·lecció Catalunya Comarcal, Barcelona.

Grau i Folch, Josep-Joan; Sorribes i Montserrat, Jesús (1985), *L'economia del Baix Ebre. Estructura i dinàmica socio-econòmica*. Caixa d'Estalvis de Catalunya. Col·lecció Catalunya Comarcal, Barcelona.

Grau i Folch, Josep-Joan; Sorribes i Montserrat, Jesús (1989), *La Ribera d'Ebre. Transformacions socio-econòmiques i perspectives de futur*. Caixa d'Estalvis de Catalunya. Col·lecció Catalunya Comarcal, Barcelona,

Grupo A.R.R.E. (1979), *Vivir del Ebro*. Editorial Lur. Donostia.

Guggengerber, B.; Offe, C. (Hg.) (1984), *An den Grenzen der Mehrheitsdemokratie*. Opladen.

Hernández, F.; Mercadé, F.; Oltrá, B. (1983), *Once tesis sobre la cuestión nacional en España*, Anthropos, Barcelona.

Hernández, F.; Mercadé, F. (1984) "Nuevos movimientos sociales. Los nacionalismos en el mundo occidental", en Del Campo, Salustino (Ed.) (1984), *Tratado de Sociología*. Vol. 2. Taurus, Madrid.

Johnston, H.; Laraña, E.; Gusfield, J. (1994), "Identidades, ideologías y vida cotidiana en los nuevos movimientos sociales", a: Laraña, E.; Gusfield, J., *Los nuevos movimientos sociales. De la ideología a la identidad*. CIS, Madrid.

Kriesi, H.P. (1999), "L'estructura organizacional de los nuevos movimientos sociales en su contexto político". A: McAdam (eds.), *Movimientos sociales: perspectivas comparadas*. Ed. Istmo. Madrid.

Lahusen, Christian (1996), "Interest group politics?. Eine ländervergleichende Studie zur verbandlichen Arbeit sozialer Bewegungsorganisationen", a: *Forschungsjournal Neue Soziale Bewegungen*. Heft 4. Dezember 1996, pages 24-39.

Laraña, Enrique; Gusfield, Joseph (1994), *Los nuevos movimientos sociales. De la ideología a la identidad*. CIS, Madrid.

Martínez Gil, Javier (2001), *Propuestas para la gestión y el uso adecuado del agua*, CODA.

McAdam, D.; McCarthy, J. Zald, M. (1999), *Movimientos sociales: perspectivas comparadas*. Ediciones Istmo. Madrid.

McAdam, Doug (1994), "Cultura y movimientos sociales", a: Laraña, E.; Gusfield, J. *Los nuevos movimientos sociales. De la ideología a la identidad*. CIS. Madrid.

Melucci, Alberto (1980), "The New Social Movements: A Theoretical Approach", a: *Social Science*, núm. 527, May.

- Michelsen, Johannes (2001), "Recent Development and Political Acceptance of Organic Farming in Europe", a: *Sociologia Ruralis*. Vol. 11, núm. 1 January 2001.
- Mingione, Enzo (1993), *Las sociedades fragmentadas. Una sociología de la vida económica mas allá del paradigma del mercado*. Ministerio de Trabajo. Madrid.
- Molins, Joaquim (1998), *La teoria de Grupos*. Wp núm. 143. ICPS. Barcelona.
- Padró Municipal d'Habitants 1991. Institut d'Estadística de Catalunya.
- Padró Municipal d'Habitants 1996. Institut d'Estadística de Catalunya.
- Peix, Andreu (1987), "La pagesia catalana" a: *VV.AA Visió de Catalunya*. El canvi i la reconstrucció nacional des de la perspectiva sociològica. Diputació de Barcelona.
- Pont Vidal, Josep (1999), "La investigación de los movimientos sociales desde la Sociología y la Ciencia Política. Una propuesta de aproximación teórica". A: *Papers*. Revista de Sociología, núm 57, pags. 257-272.
- Pont Vidal, Josep (1999), "A què ens referim quan parlem de Moviment Social? Com podem analitzar-lo?". A: *Revista Catalana de Sociologia*, núm 8. Barcelona.
- Pont Vidal, Josep (1996), "El moviment per a la Solidaritat i les ONG de Desenvolupament: crisi o reptes des d'una nova perspectiva. A: *Papers de la Fundació*. Fundació Campalans. Núm. 84, juliol 1996. Barcelona.
- Raschke, Joachim (1988), *Soziale Bewegungen*. Frankfurt-Main.
- Rammstedt, Ottheim (1978), *Soziale Begegnung*. Frankfurt.
- Riechmann J., Fernández Buey, F. (1994), *Redes que dan libertad*. Ed. Paidós. Barcelona.
- Rocher, G. (1990), *Introducción a la sociología general*. Editorial Herder. Barcelona.
- Rucht, Dieter (1996), "Wirkungen von Umweltbewegungen: Von den Schwierigkeiten einer Bilanz", a: *Forschungsjournal Neue Soziale Bewegungen*. Heft 4. Dezember 1996, pags 15-28.
- Subirats, Marina; Crespan, José Luís (1981), *Reconcixement Territorial de Catalunya*. Vol III, *La Terra Alta*. Estudi sociològic de Les activitats productives i les formes de vida. Generalitat de Catalunya. C.E.P, Departament de Política territorial i Obres Públiques, Barcelona.
- Taylor, S.J.; Bogdan, R. (1986), *Introducción a los métodos cualitativos de investigación*. Buenos Aires: Paidós.

Tarrow, Sidney (1989), *Democracy and Disorder: Protest and Politics in Italy, 1965-1975*. Oxford, Clarendon Press.

Tarrow, Sidney. (1994), *Power in Movement. Social Movements, Collectives action and Politics*. Cambridge University Press.

Tilly, Charles. (1978), *From Mobilization to Revolution*. Reading, MA, Addison Wesley Publishing Co.

Touraine, Alain (1978), *Introducción a la sociología*. Ariel.

Touraine, Alain (1982), *Die Antinukleare Prophetie. Zukunftentwürfe einer sozialen Bewegung*. Campus Verlag. Frankfurt-Main.

Touraine, Alain (1990), *Movimientos sociales de hoy*. Hacer editorial.

Touraine, Alain (1993), *Crítica a la modernidad*. Ediciones Temas de hoy.

Touraine, Alain (1997), *De la mañana de los regímenes nacional-populares a la víspera de los movimientos sociales. Conferència feta al Congrés Internacional de Guadalajara (Mèxic)*.

Walk, Heike; Brunnengräger, Achim (1996), "Ad-hoc-Allianzen"- eine neue gesellschaftspolitische Perspektive?, a: *Forschungsjournal Neue Soziale Bewegungen*. Heft 2. Juni 1996, pags 70-83.

HEMEROTECA

Diaris consultats. Dates des de Setembre 2000 fins Gener 2002.

DIARI DE TARRAGONA

EL PAIS

EL PERIÓDICO DE ARAGÓN

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA

HERALDO DE ARAGÓN

LA VANGUARDIA

LA VERDAD DE MURCIA

WEBS INTERNET VISITADES

www.agua-debate.org

www.alvent.net

www.ebre.net

www.ebrenes.com

www.elpais.es

www.elperiodico.com

www.geocities.com/RainForest/Jungle/1839

www.lavanguardia.es

www.marchabruselas.com

www.idescat.es

ANNEXOS

ANNEX I

TIPOLOGIA DE LES ASSOCIACIONS QUE FORMEN PART DEL MOVIMENT CONTRA EL PLA HIDROLÒGIC NACIONAL

Tipologia Associacions	ECOLÒGI- QUES	UNIVERSI- TÀRIES/EDUC ACIÓ/JOVEN- TUT	ASSOCIA- CION VEÏNS	INTERNA- CIONALS	CASES REGIONALS	ALTRES ASSOCIA- CIONS	SINDICATS	PARTITS POLÍTIQS
	ADENC	Universitat Verda	CONFAVC	WWF/ Seo/Bird Life	Federación de Centros y Casas Regionales de Catalunya	Acció Antimilitaris- ta Baix Ebre	CCOO	PSC-PSOE
	GEPEC	Assemblea Estudiants Secundària	FAVB	Les Verts			CGT	Juventut Socialista de Catalunya
	Acció Ecologista					Acció Creativa Solidària de Lleida	Unió de Pagesos de Catalunya	Ciutadans pel canvi
	Ecologia Humanista	Universitaris Terres de l'Ebre				ACUDE	Intersindical- CSC	Els Verds- Alternativa Verda
	Ateneu Naturalista de Girona	Joves en Defensa de les Terres de l'Ebre				ANG	Joves de CCOO	Els Verds- Opció Verda
	La Llavor Ecologista					ACTE	UGT de Catalunya	
	Ecomediterrà nia					ADDA-EA	USOC	Els Verds- CEC
	Assemblea					ADENC		ERC

	Entitats Ecologistes de Catalunya (AEEC)						ADE EI Lledoner		Euia
	AMS-Rius amb Vida						AE La Xopera AEF		Iniciativa per Catalunya- Verds
	Animal Help						ANEGx		JERC
	Bosc Verd						ARITJOL		Joves d'Esquerra Verda
	Col·lectiu Ecologista Vall Calonge						Cadma		Llista Verda
	Ecologia Humanista						Cànem-EA CEPA		PSAN
	Ecologistes en Acció de Catalunya						COAGRET		
	Ecojustícia						CODESEMA		
	Fòrum Cívica de Barcelona Sostenible						Col·lectiu Agudells-EA CRIC		
	Fotosíntesi						COS CYPSELA		

[illegible]

OSAN								
Pentadius-EA								
Plataforma Moute en Bici								
Plataforma Unitària contra l'autopista elèctrica- Pallars								
Salvem Castell								
Salvem les Valls Joanets								
Una Sola Terra								
Vida Sana								

ANNEX II

Priorat**Població**

	Comarca			Catalunya		
Per edats:	1981	1991	1996	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	17,6	13,8	11,2	24,9	17,8	14,7
De 15 a 64 anys	60,2	60,2	60,8	64,0	67,9	69,0
De 65 anys i més	21,8	26,0	28,0	11,0	14,3	16,3
No hi consta	0,4	-	-	0,1	-	-
Total població	10.431	9.475	9.212	5.956.414	6.059.494	6.090.040

Fonts:

Institut d'Estadística de Catalunya. Censos de població i padrons municipals d'habitants.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

Anys disponibles: Total: 1975 a 1996. Per edats: 1981, 1986, 1991, 1996.

Lloc de naixement

	Comarca		Catalunya	
	1991	1996	1991	1996
Nascuts a Catalunya	89,0	88,9	67,5	68,4
Nascuts a la resta de l'Estat	10,2	9,6	30,8	28,8
Nascuts a l'estranger	0,8	1,5	1,7	2,8
Total	9.475	9.212	6.059.494	6.090.040

Fonts:

Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

Anys disponibles: 1981, 1986, 1991, 1996.

Moviment natural de la població

Comarca	Catalunya			
	1991	1998	1991	1998
Nascut vius	58	50	56.162	56.572
Defuncions	137	137	52.110	55.469
Matrimonis	19	29	32.491	31.544
Creixement vegetatiu	-79	-87	4.052	1.103

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Moviment natural de la població. Dades municipals i comarcals. Anual.

Anys disponibles: 1975 a 1998.

Superfície agrària

Distribució de la superfície:	Comarca		Catalunya	
	1989		1989	
Terres llaurades	36,3		33,9	
Pastures permanents	0,7		10,9	
Terreny forestal	39,8		39,7	
Altres superfícies	23,2		15,5	
Total hectàrees	33.834		2.471.590	

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens agrari 1989.

Any disponible: 1989.

Població ocupada resident per sectors d'activitat

Comarca	Catalunya					
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Agrari	37,7	33,4	25,8	4,9	3,7	3,2
Indústria	19,4	24,8	23,3	35,7	36,2	32,1
Construcció	7,3	11,1	12,0	5,3	8,2	7,0
Serveis	23,7	30,7	38,9	45,6	51,9	57,7
No hi consta	11,9	-	-	8,5	-	-
Total ocupació	3.142	3.305	3.034	1.839.097	2.255.430	2.204.652

Fonts:

Institut d'Estadística de Catalunya. Padró municipal d'habitants 1986.

Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

Anys disponibles: 1986, 1991, 1996.

Producte interior brut a preus de mercat (PIB)

	Comarca 1991	Catalunya 1991
PIB (milions de ptes.)	6.828	10.327.188
PIB per habitant (milers de ptes.)	720,6	1.704,3
Distribució del valor afegit brut per sectors (%):		
agricultura	21,9	1,6
indústria	21,3	30,6
construcció	12,4	8,3
serveis	44,4	59,5
Total	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Macromagnituds bàsiques de les economies comarcals 1991.
Any disponible: 1991.

Renda bruta familiar disponible (RBFD)

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
RBFD (milions de ptes.)	4.789	8.908	13.290	3.915.901	7.001.490	9.531.731
RBFD per habitant (milers de ptes.)	478,1	939,9	1.442,7	654,1	1.153,2	1.565,1
Índex RBFD per hab. (Catalunya=100)	73,1	81,5	92,2	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996.
Anys disponibles: 1986 a 1996.

Distribució de la RBFD per recursos principals

	Comarca		Catalunya			
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Remuneració d'assalariats	42,1	42,7	35,1	61,3	60,4	56,1
Rendes empresarials i professionals	42,5	41,2	50,9	30,1	31,4	35,4
Prestacions socials per jubilació i atur	15,4	16,1	14,0	8,6	8,2	8,5
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996.

Anys disponibles: 1986 a 1996.

Establiments i professionals per grans sectors d'activitat econòmica

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Indústria	101	118	59.514	60.647
Construcció	130	162	52.961	62.967
Comerç al detall	168	172	120.052	119.896
Serveis llevat comerç al detall	222	254	211.202	234.920
Professionals i artistes	57	64	76.747	84.103
Total establiments	678	770	520.476	562.533

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE).

Establiments d'empreses industrials

Comarca	Catalunya			
	1995	1998	1995	1998
Energia i aigua	3	4	1.014	1.152
Química i metall	1	0	4.087	4.051
Transformació de metalls	7	11	18.974	20.138
Productes alimentaris	44	61	4.947	4.939
Tèxtil i confecció	15	13	12.041	11.731
Edició i mobles	28	27	14.154	14.353
Indústria neaa ⁽¹⁾	3	2	4.297	4.283
Total establiments	101	118	59.514	60.647

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE).

Anys disponibles: 1994 a 1998.

Baix Ebre

Població

	Comarca			Catalunya		
Per edats:	1981	1991	1996	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	22,1	17,6	14,5	24,9	17,8	14,7
De 15 a 64 anys	63,1	64,2	65,0	64,0	67,9	69,0
De 65 anys i més	14,8	18,2	20,5	11,0	14,3	16,3
No hi consta	0,0	-	-	0,1	-	-
Total població	62.554	64.645	65.879	5.956.414	6.059.494	6.090.040

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya. Censos de població i padrons municipals d'habitants.
 Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996. Anys disponibles: Total: 1975 a 1996. Per edats: 1981, 1986, 1991, 1996.

Lloc de naixement

	Comarca		Catalunya	
	1991	1996	1991	1996
Nascuts a Catalunya	87,6	86,9	67,5	68,4
Nascuts a la resta de l'Estat	11,4	11,3	30,8	28,8
Nascuts a l'estranger	1,0	1,8	1,7	2,8
Total	64.645	65.879	6.059.494	6.090.040

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.
 Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.
 Anys disponibles: 1981, 1986, 1991, 1996.

Moviment natural de la població

	Comarca		Catalunya	
	1991	1998	1991	1998
Nascut vius	507	550	56.162	56.572
Defuncions	670	744	52.110	55.469
Matrimonis	327	296	32.491	31.544
Creixement vegetatiu	-163	-194	4.052	1.103

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Moviment natural de la població. Dades municipals i comarcals.
Anual. Anys diponibles: 1975 a 1998.

Superfície agrària

Distribució de la superfície:	Comarca 1989	Catalunya 1989
Terres llaurades	50,2	33,9
Pastures permanents	1,3	10,9
Terreny forestal	21,4	39,7
Altres superfícies	27,1	15,5
Total hectàrees	73.651	2.471.590

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens agrari 1989.
Any disponible: 1989.

Població ocupada resident per sectors d'activitat

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Agrari	26,3	18,0	14,4	4,9	3,7	3,2
Indústria	22,7	23,3	23,1	35,7	36,2	32,1
Construcció	8,6	12,6	11,7	5,3	8,2	7,0
Serveis	39,3	46,1	50,8	45,6	51,9	57,7
No hi consta	3,1	-	-	8,5	-	-
Total ocupació	20.118	22.535	22.182	1.839.097	2.255.430	2.204.652

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya. Padró municipal d'habitants 1986.
Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.
Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.
Anys disponibles: 1986, 1991, 1996.

Producte interior brut a preus de mercat (PIB)

	Comarca 1991	Catalunya 1991
PIB (milions de ptes.)	87.080	10.327.188
PIB per habitant (milers de ptes.)	1.347,1	1.704,3
Distribució del valor afegit brut per sectors (%):		
agricultura	8,5	1,6
indústria	22,5	30,6
construcció	12,4	8,3
serveis	56,6	59,5
Total	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Macromagnituds bàsiques de les economies comarcals 1991.
Any disponible: 1991.

Renda bruta familiar disponible (RBFD)

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
RBFD (milions de ptes.)	38.564	69.215	96.685	3.915.901	7.001.490	9.531.731
RBFD per habitant (milers de ptes.)	597,8	1.070,8	1.467,6	654,1	1.153,2	1.565,1
Índex RBFD per hab. (Catalunya=100)	91,4	92,9	93,8	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996.
Anys disponibles: 1986 a 1996.

Distribució de la RBFD per recursos principals

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Remuneració d'assalariats	51,6	51,2	44,5	61,3	60,4	56,1
Rendes empresarials i professionals	38,8	37,6	45,0	30,1	31,4	35,4
Prestacions socials per jubilació i atur	9,6	11,2	10,5	8,6	8,2	8,5
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996. Anys disponibles: 1986 a 1996.

Establiments i professionals per grans sectors d'activitat econòmica

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Indústria	416	419	59.514	60.647
Construcció	724	845	52.961	62.967
Comerç al detall	1.389	1.427	120.052	119.896
Serveis llevat comerç al detall	2.136	2.277	211.202	234.920
Professionals i artistes	564	595	76.747	84.103
Total establiments	5.229	5.563	520.476	562.533

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE).
Anys disponibles: 1994 a 1998.

Establiments d'empreses industrials

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Energia i aigua	16	15	1.014	1.152
Química i metall	42	40	4.087	4.051
Transformació de metalls	109	108	18.974	20.138
Productes alimentaris	97	99	4.947	4.939
Tèxtil i confecció	40	41	12.041	11.731
Edició i mobles	94	100	14.154	14.353
Indústria ncaa ⁽¹⁾	18	16	4.297	4.283
Total establiments	416	419	59.514	60.647

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE).
Anys disponibles: 1994 a 1998.

Montsià

Població

	Comarca			Catalunya		
Per edats:	1981	1991	1996	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	22,4	17,8	14,7	24,9	17,8	14,7
De 15 a 64 anys	62,3	64,2	65,2	64,0	67,9	69,0
De 65 anys i més	15,2	18,0	20,1	11,0	14,3	16,3
No hi consta	0,1	-	-	0,1	-	-
Total població	52.971	54.307	54.765	5.956.414	6.059.494	6.090.040

Fonts:

Institut d'Estadística de Catalunya. Censos de població i padrons municipals d'habitants.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

Anys disponibles: Total: 1975 a 1996. Per edats: 1981, 1986, 1991, 1996.

Lloc de naixement

	Comarca		Catalunya	
	1991	1996	1991	1996
Nascuts a Catalunya	84,8	84,2	67,5	68,4
Nascuts a la resta de l'Estat	14,1	13,6	30,8	28,8
Nascuts a l'estranger	1,1	2,2	1,7	2,8
Total	54.307	54.765	6.059.494	6.090.040

Fonts:

Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

Anys disponibles: 1981, 1986, 1991, 1996.

Moviment natural de la població

	Comarca		Catalunya	
	1991	1998	1991	1998
Nascut vius	501	438	56.162	56.572
Defuncions	554	545	52.110	55.469
Matrimonis	259	293	32.491	31.544
Creixement vegetatiu	-53	-107	4.052	1.103

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Moviment natural de la població. Dades municipals i comarcals.
Anual. Anys disponibles: 1975 a 1998.

Superfície agrària

Distribució de la superfície:	Comarca 1989	Catalunya 1989
Terres llaurades	65,7	33,9
Pastures permanents	1,6	10,9
Terreny forestal	10,2	39,7
Altres superfícies	22,5	15,5
Total hectàrees	47.769	2.471.590

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens agrari 1989. Any disponible: 1989.

Població ocupada resident per sectors d'activitat

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Agrari	28,4	25,7	21,3	4,9	3,7	3,2
Indústria	19,3	25,6	27,6	35,7	36,2	32,1
Construcció	6,8	11,1	9,2	5,3	8,2	7,0
Serveis	27,5	37,6	41,9	45,6	51,9	57,7
No hi consta	18,0	-	-	8,5	-	-
Total ocupació	16.945	19.032	18.824	1.839.097	2.255.430	2.204.652

Fonts:

Institut d'Estadística de Catalunya. Padró municipal d'habitants 1986.

Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

Anys disponibles: 1986, 1991, 1996.

Producte interior brut a preus de mercat (PIB)

	Comarca 1991	Catalunya 1991
PIB (milions de ptes.)	62.376	10.327.188
PIB per habitant (milers de ptes.)	1.148,6	1.704,3
Distribució del valor afegit brut per sectors (%):		
agricultura	13,6	1,6
indústria	22,1	30,6
construcció	13,2	8,3
serveis	51,1	59,5
Total	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Macromagnituds bàsiques de les economies comarcals 1991.
Any disponible: 1991.

Renda bruta familiar disponible (RBFD)

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
RBFD (milions de ptes.)	30.923	55.649	79.841	3.915.901	7.001.490	9.531.731
RBFD per habitant (milers de ptes.)	572,3	1.022,9	1.457,9	654,1	1.153,2	1.565,1
Índex RBFD per hab. (Catalunya=100)	87,5	88,7	93,2	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996.
Anys disponibles: 1986 a 1996.

Distribució de la RBFD per recursos principals

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Remuneració d'assalariats	44,0	45,3	39,7	61,3	60,4	56,1
Rendes empresarials i professionals	46,4	45,0	50,2	30,1	31,4	35,4
Prestacions socials per jubilació i atur	9,6	9,7	10,1	8,6	8,2	8,5
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996. Anys disponibles: 1986 a 1996.

Establiments i professionals per grans sectors d'activitat econòmica

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Indústria	452	476	59.514	60.647
Construcció	576	675	52.961	62.967
Comerç al detall	1.123	1.217	120.052	119.896
Serveis llevat comerç al detall	1.864	2.003	211.202	234.920
Professionals i artistes	422	445	76.747	84.103
Total establiments	4.437	4.816	520.476	562.533

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE).
Anys disponibles: 1994 a 1998.

Establiments d'empreses industrials

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Energia i aigua	12	16	1.014	1.152
Química i metall	39	41	4.087	4.051
Transformació de metalls	120	132	18.974	20.138
Productes alimentaris	47	49	4.947	4.939
Tèxtil i confecció	36	43	12.041	11.731
Edició i mobles	178	174	14.154	14.353
Indústria noaa ⁽¹⁾	20	21	4.297	4.283
Total establiments	452	476	59.514	60.647

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE).
Anys disponibles: 1994 a 1998.

Ribera d'Ebre

Població

	Comarca			Catalunya		
Per edats:	1981	1991	1996	1981	1991	1996
De 0 a 14 anys	20,8	17,4	14,4	24,9	17,8	14,7
De 15 a 64 anys	62,8	61,6	62,4	64,0	67,9	69,0
De 65 anys i més	15,8	21,0	23,2	11,0	14,3	16,3
No hi consta	0,6	-	-	0,1	-	-
Total població	24.984	23.055	22.442	5.956.414	6.059.494	6.090.040

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya. Censos de població i padrons municipals d'habitants.
 Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996. Anys disponibles: Total: 1975 a 1996. Per edats: 1981, 1986, 1991, 1996.

Lloc de naixement

	Comarca		Catalunya	
	1991	1996	1991	1996
Nascuts a Catalunya	84,1	84,1	67,5	68,4
Nascuts a la resta de l'Estat	15,3	14,8	30,8	28,8
Nascuts a l'estranger	0,6	1,1	1,7	2,8
Total	23.055	22.442	6.059.494	6.090.040

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.
 Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.
 Anys disponibles: 1981, 1986, 1991, 1996.

Moviment natural de la població

	Comarca		Catalunya	
	1991	1998	1991	1998
Nascut viu	179	176	56.162	56.572
Defuncions	260	260	52.110	55.469
Matrimonis	94	69	32.491	31.544
Creixement vegetatiu	-81	-84	4.052	1.103

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Moviment natural de la població. Dades municipals i comarcals.
 Anual. Anys disponibles: 1975 a 1998.

Superfície agrària

Distribució de la superfície:	Comarca 1989	Catalunya 1989
Terres llaurades	45,1	33,9
Pastures permanents	0,3	10,9
Terreny forestal	33,0	39,7
Altres superfícies	21,6	15,5
Total hectàrees	53.088	2.471.590

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens agrari 1989. Any disponible: 1989.

Població ocupada resident per sectors d'activitat

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Agrari	20,0	18,2	15,4	4,9	3,7	3,2
Indústria	37,4	36,8	31,7	35,7	36,2	32,1
Construcció	7,2	9,9	8,5	5,3	8,2	7,0
Serveis	28,5	35,1	44,4	45,6	51,9	57,7
No hi consta	6,9	-	-	8,5	-	-
Total ocupació	6.904	7.552	7.054	1.839.097	2.255.430	2.204.652

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya. Padró municipal d'habitants 1986.

Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

Anys disponibles: 1986, 1991, 1996.

Producte interior brut a preus de mercat (PIB)

	Comarca 1991	Catalunya 1991
PIB (milions de ptes.)	52.357	10.327.188
PIB per habitant (milers de ptes.)	2.271,0	1.704,3
Distribució del valor afegit brut per sectors (%):		
agricultura	4,5	1,6
indústria	69,6	30,6
construcció	4,6	8,3
serveis	21,3	59,5
Total	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Macromagnituds bàsiques de les economies comarcals 1991.
Any disponible: 1991.

Renda bruta familiar disponible (RBFD)

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
RBFD (milions de ptes.)	13.918	24.125	32.055	3.915.901	7.001.490	9.531.731
RBFD per habitant (milers de ptes.)	588,9	1.048,3	1.428,4	654,1	1.153,2	1.565,1
Index RBFD per hab. (Catalunya=100)	90,0	90,9	91,3	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996. Anys disponibles: 1986 a 1996.

Distribució de la RBFD per recursos principals

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Remuneració d'assalariats	58,4	57,8	49,0	61,3	60,4	56,1
Rendes empresarials i professionals	31,2	31,0	40,0	30,1	31,4	35,4
Prestacions socials per jubilació i atur	10,4	11,2	11,0	8,6	8,2	8,5
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996. Anys disponibles: 1986 a 1996.

Establiments i professionals per grans sectors d'activitat econòmica

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Indústria	190	185	59.514	60.647
Construcció	241	266	52.961	62.967
Comerç al detall	459	466	120.052	119.896
Serveis llevat comerç al detall	593	628	211.202	234.920
Professionals i artistes	130	152	76.747	84.103
Total establiments	1.613	1.697	520.476	562.533

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE). Anys disponibles: 1994 a 1998.

**Establiments d'empreses
industrials**

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Energia i aigua	11	13	1.014	1.152
Química i metall	23	19	4.087	4.051
Transformació de metalls	36	34	18.974	20.138
Productes alimentaris	58	58	4.947	4.939
Tèxtil i confecció	15	17	12.041	11.731
Edició i mobles	44	40	14.154	14.353
Indústria ncaa ⁽¹⁾	3	4	4.297	4.283
Total establiments	190	185	59.514	60.647

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE). Anys disponibles: 1994 a 1998.

Terra Alta

Població

Per edats:	1981	Comarca 1991	1996	1981	Catalunya 1991	1996
De 0 a 14 anys	17,3	14,5	12,3	24,9	17,8	14,7
De 15 a 64 anys	63,7	61,8	60,6	64,0	67,9	69,0
De 65 anys i més	18,7	23,7	27,1	11,0	14,3	16,3
No hi consta	0,3	-	-	0,1	-	-
Total població	13.732	12.945	12.584	5.956.414	6.059.494	6.090.040

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya. Censos de població i padrons municipals d'habitants.
Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996. Anys disponibles: Total: 1975 a 1996. Per edats: 1981, 1986, 1991, 1996.

Lloc de naixement

	Comarca		Catalunya	
	1991	1996	1991	1996
Nascuts a Catalunya	93,7	93,2	67,5	68,4
Nascuts a la resta de l'Estat	6,2	6,4	30,8	28,8
Nascuts a l'estranger	0,1	0,4	1,7	2,8
Total	12.945	12.584	6.059.494	6.090.040

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996. Anys disponibles: 1981, 1986, 1991, 1996.

Moviment natural de la població

	Comarca		Catalunya	
	1991	1998	1991	1998
Nascut vius	98	81	56.162	56.572
Defuncions	173	152	52.110	55.469
Matrimonis	37	32	32.491	31.544
Creixement vegetatiu	-75	-71	4.052	1.103

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Moviment natural de la població. Dades municipals i comarcals.
Anual. Anys diponibles: 1975 a 1998.

Superfície agrària

Distribució de la superfície:	Comarca 1989	Catalunya 1989
Terres llaurades	48,5	33,9
Pastures permanents	0,0	10,9
Terreny forestal	43,7	39,7
Altres superfícies	7,8	15,5
Total hectàrees	60.810	2.471.590

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens agrari 1989. Any disponible: 1989.

Població ocupada resident per sectors d'activitat

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Agrari	53,4	39,8	33,2	4,9	3,7	3,2
Indústria	18,4	24,9	25,4	35,7	36,2	32,1
Construcció	6,2	11,1	9,4	5,3	8,2	7,0
Serveis	16,9	24,2	32,0	45,6	51,9	57,7
No hi consta	5,1	-	-	8,5	-	-
Total ocupació	4.459	4.494	4.115	1.839.097	2.255.430	2.204.652

Fonts:

Institut d'Estadística de Catalunya. Padró municipal d'habitants 1986.

Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.

Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.

Anys disponibles: 1986, 1991, 1996.

**Producte interior brut a preus de
mercat (PIB)**

	Comarca 1991	Catalunya 1991
PIB (milions de ptes.)	10.018	10.327.188
PIB per habitant (milers de ptes.)	773,9	1.704,3
Distribució del valor afegit brut per sectors (%):		
agricultura	24,8	1,6
indústria	25,4	30,6
construcció	9,8	8,3
serveis	40,0	59,5
Total	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Macromagnituds bàsiques de les economies comarcals 1991.
Any disponible: 1991.

**Renda bruta familiar disponible
(RBFD)**

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
RBFD (milions de ptes.)	6.284	12.165	18.348	3.915.901	7.001.490	9.531.731
RBFD per habitant (milers de ptes.)	468,6	941,1	1.458,1	654,1	1.153,2	1.565,1
Índex RBFD per hab. (Catalunya=100)	71,6	81,6	93,2	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996.
Anys disponibles: 1986 a 1996.

Distribució de la RBD per recursos principals

	Comarca			Catalunya		
	1986	1991	1996	1986	1991	1996
Remuneració d'assalariats	33,3	38,0	31,5	61,3	60,4	56,1
Rendes empresarials i professionals	52,2	47,1	55,4	30,1	31,4	35,4
Prestacions socials per jubilació i atur	14,5	14,9	13,1	8,6	8,2	8,5
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Evolució de la renda bruta familiar disponible de les economies comarcals 1986-1996.
Anys disponibles: 1986 a 1996.

Establiments i professionals per grans sectors d'activitat econòmica

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Indústria	194	218	59.514	60.647
Construcció	127	166	52.961	62.967
Comerç al detall	242	249	120.052	119.896
Serveis llevat comerç al detall	351	375	211.202	234.920
Professionals i artistes	57	76	76.747	84.103
Total establiments	971	1.084	520.476	562.533

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE).
Anys disponibles: 1994 a 1998.

Establiments d'empreses industrials

	Comarca		Catalunya	
	1995	1998	1995	1998
Energia i aigua	5	7	1.014	1.152
Química i metall	8	10	4.087	4.051
Transformació de metalls	27	28	18.974	20.138
Productes alimentaris	73	80	4.947	4.939
Tèxtil i confecció	45	53	12.041	11.731
Edició i mobles	34	37	14.154	14.353
Indústria ncaa ⁽¹⁾	2	3	4.297	4.283
Total establiments	194	218	59.514	60.647

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Localització de l'activitat econòmica a partir de l'impost sobre activitats econòmiques (IAE).

Anys disponibles: 1994 a 1998.

ANNEX III

□ MANIFEST CONSTITUENT DE LA PLATAFORMA EN DEFENSA DE L'EBRE

Per un desenvolupament sostenible i territorialment equilibrat.

Sens dubte, l'aigua és vida. Vida a les ciutats, als regadius, a la indústria, però també és vida al medi ambient en forma de rius, paisatges, i patrimonis de la natura. En definitiva, l'aigua és un element essencial d'identitat i d'articulació de territoris, tant a la muntanya com al pla i les zones urbanes.

Al Llibre Blanc, presentat pel Govern, s'ofereix com a única conclusió clara la necessitat de realitzar grans transvasaments des del Tajo i, sobretot des de l'Ebre, fins al sud-est, i més concretament cap a la Regió murciana. La caracterització de l'Ebre i del Tajo com a principals "conques excedentàries", i la del Segura com a "conca estructuralment deficitària" fonamenten formalment la "ineludible" necessitat d'aquests transvasaments. La caracterització que altres conques i territoris (al Llevant de la Península, a l'àrea metropolitana de Barcelona, en algunes zones d'Andalusia, o a la capçalera del Guadiana) sofreixen "dèficits conjunturals" motiva igualment la proposta d'altres possibles transvasaments que, una altra vegada, tindrien l'Ebre i el Tajo com a possibles donants de cabdals.

Al Llibre Blanc es troba a faltar la més elemental anàlisi sobre els processos de sobreexplotació dels recursos propis que han generat les esmentades situacions de "dèficit". Es contempla la situació d'aquestes zones com a simple conseqüència de la fatalitat d'un ordre natural que imposa els anomenats "desequilibrios hidrológicos a resolver" per mitjà dels grans transvasaments.

D'altra banda, la modificació de la Llei d'Aigües obre el camí cap a la privatització de les aigües i posa en perill el caràcter públic d'aquest patrimoni que s'hauria de gestionar sota la responsabilitat de l'Administració cap a un nou model de desenvolupament sostenible en benefici de la societat en conjunt. Els grans transvasaments impulsen una política hidrològica i un model de desenvolupament

insostenible.

Sovint s'invoquen raons "d'interès general", i fins i tot de solidaritat per justificar la derivació de cabals cap a les zones en què, des d'una gestió inadequada dels recursos disponibles, es presenten situacions de "dèficit". A parer nostre, aquesta política de grans transvasaments representa una elusió del problema essencial d'insostenibilitat del model de desenvolupament vigent en aquestes zones en matèria d'aigües. Però, a més, suposa l'elusió d'un problema, potser encara més urgent, que alimenta l'espiral d'insostenibilitat, el desgovern i l'imperi de l'individualisme en què els interessos privats s'imposen sistemàticament sobre els interessos col·lectius.

Darrera d'aquestes propostes es mouen no només els poderosos interessos privats (directament beneficiaris d'aquesta administració individualista i abusiva del patrimoni públic hidràulic d'aquestes zones), sinó els grans grups de poder de les constructores i les hidroelèctriques, a banda dels interessos del mercat de vots que amb tanta facilitat s'articulen des de l'expectativa d'un creixement tan il·limitat com insostenible, basat en el finançament públic.

En aquest context, potenciar com a màxima prioritat aquesta política de grans transvasaments no fa altra cosa que induir una més ampla espiral d'insostenibilitat. Els grans transvasaments promouen un desenvolupament més desequilibrat i injust des del punt de vista territorial.

La tendència actual de concentrar població a l'arc mediterrani, cosa que desactiva econòmicament i socialment les àrees d'interior, no és un fenomen desitjable ni inevitable. La insostenibilitat del model de desenvolupament turístic i poblacional de la costa mediterrània col·lapsa la mateixa qualitat de vida, i les perspectives de la seua indústria turística. De la mateixa manera, moltes zones de l'interior s'aboquen a una desactivació econòmica i social tan injusta com negativa per al conjunt del país.

El fet de desenvolupar una política d'ordenació territorial equilibrada, tant en el conjunt de l'Estat com en cada comunitat autònoma, comporta un dels grans dèficits

i un dels reptes pendents al nostre país. La política de grans transvasaments agreujaria de manera inacceptable els actuals desequilibris territorials, i potenciarà el desenvolupament de les zones més pròsperes, en detriment de les zones menys desenvolupades, i atemptaria contra els principis de justícia i d'equitat més elementals, reconeguts fins i tot per la Constitució.

Els grans transvasaments suposarien grans impactes ambientals.

Els grans transvasaments exigirien la construcció d'altres grans preses, especialment als Pirineus, cosa que generaria afeccions socials de summa gravetat, i també impactes enormes sobre patrimonis ambientals d'alt valor. D'altra banda, els impactes ecològics i ambientals sobre l'estabilitat del Delta de l'Ebre i sobre la plataforma litoral mediterrània serien inacceptables. S'acceleraria el retrocés i la salinització del Delta, alhora que les afeccions sobre l'activitat mariscadora i sobre les pesqueres de la plataforma litoral podrien ser molt greus.

Des del punt de vista econòmic les prioritats són unes altres. Malgrat que es pretén justificar des d'objectius essencialment econòmics, el Llibre Blanc eludeix un debat econòmic seriós sobre els costos monetaris d'aquests grans transvasaments. Si comptabilitzem tots els costos d'aquests projectes faraònics, incloent-hi tant les inversions de les grans preses de regulació en capçalera i en trànsit, com de les infraestructures de transport, de distribució i d'eventual transformació de nous regadius en destinació, a banda dels costos de bombeig i de manteniment, de fet s'arriba a valors que deposen els límits de la racionalitat i de la viabilitat econòmica, especialment després de comptabilitzar les enormes pèrdues que tindrien semblants transvasaments. En aquestes condicions, resulta evident que les prioritats per abordar amb eficàcia i racionalitat els déficits esmentats són unes altres, fins i tot des d'un punt de vista econòmic.

Davant d'aquest conjunt de raons, els sotasignants fem una crida a la consciència i a la mobilització ciutadana a tota la vall de l'Ebre contra aquests transvasaments, al mateix temps que ens comprometem a articular aquesta mobilització en tota la conca.

□ **MANIFEST CONSTITUENT DE LA PLATAFORMA PER A LA DEFENSA DEL PATRIMONI CULTURAL, HISTÒRIC I PAISATGÍSTIC DE LA RIBERA D'EBRE**

Els espais naturals de les Terres de l'Ebre han estat els grans oblidats de l'administració encarregada de protegir algunes de les serres i zones del riu Ebre, autèntic vertebrador d'aquestes terres, no ha estat suficient per garantir-ne la seva conservació.

A la Ribera d'Ebre i concretament dins l'entorn que formen les zones PEIN del riu Ebre, Cardó, Tivissa-Vandellós, Llaberia, Pàndols i Cavalls, es pretén instal·lar la CENTRAL TÈRMICA de cicle combinat a gas més gra d'Europa. La central que promou la multinacional nordamericana ENRON comptarà amb 1.600 MegaWats de potència instal·lada, prop dels 2.000 MW de les dues centrals nuclears d'Ascó.

Segons la pròpia empresa promotora, aquesta TÈRMICA emetrà a l'atmosfera cada hora: 580 tones de diòxid de carboni, (el CO₂ és el gas que provoca l'efecte hivernacle i el conseqüent canvi climàtic), 496 quilos d'òxids de nitrògen, 128 quilos d'òxids de carboni i 30 quilos de diòxid de sofre (responsable de la pluja àcida). En el cas d'emprar gas-oil (fet que es podria produir durant dos mesos a l'any) es doblaran les emissions d'òxid de carboni i la quantitat de diòxid de sofre emesa per hora serà de 1.017 quilos. La instal·lació d'aquesta central suposarà un gran perjudici per a la Ribera d'Ebre i comarques veïnes afectant directament a la salut de les persones, a la nostra riquesa agrícola i al nostre patrimoni natural. El projecte preveu, a més, la construcció de 4 funerals de 105 metres d'alçada cadascun, provocant un impressionant impacte visual.

És impossible compatibilitzar una instal·lació d'aquest tipus amb el projecte turístic comarcal que té en el riu Ebre el seu principal motor de desenvolupament, gràcies al seu alt valor natural i paisatgístic. El turisme que arriba atret per la navegabilitat de l'Ebre busca allunyar-se de la massificació de les grans ciutats per trobar la pau i

tranquil·litat de la nostra comarca. La implantació d'Enron és totalment incompatible amb el model turístic que es vol potenciar.

La preservació de l'EBRE com a valor natural i el seu aprofitament agrícola i turístic també és incompatible amb el Plan Hidrológico Nacional, elaborat i fet públic pel govern de l'Estat. Aquest Pla comporta el transvasament d'aigües de l'Ebre 1.000 km enllà per abastir en terres molt allunyades de la seva conca natural. El transvasament de 1.050 hectòmetres cúbics l'any (33.000 LLITRES D'AIGUA PER SEGON) crearia una situació irreversible, ja que en potenciar l'ampliació de les actuals concentracions industrials i urbanes hipotecaria definitivament el possible desenvolupament de les comarques perifèriques o interiors com la nostra, obligant als seus habitants a desplaçar-se cap a les grans ciutats, la qual cosa contribuiria al desarrelament de la terra i al despoblament d'importantes zones de Catalunya.

EL VENT és un dels elements que ha marcat sens dubte el nostre territori i la forma de ser dels seus habitants. Ara, es planteja la possibilitat de transformar el vent en electricitat. Es tracta d'una de les formes més naturals per tal d'obtenir energia que a la vegada permet fer servir un dels recursos presents a la nostra comarca. La implantació d'aquest sistema de producció d'electricitat ha de ser compatible amb la protecció dels valors naturals i paisatgístics dels nostre entorn. El Mapa d'Implantació d'Energia Eòlica a Catalunya presentat recentment pels consellers d'Indústria i Medi Ambient de la Generalitat deixa la porta oberta a la instal·lació de CENTRALS EÒLIQUES a pràcticament tota la comarca de la Ribera d'Ebre sense tenir en compte els espais a protegir.

Davant la magnitud de les agressions que representen actualment aquestes actuacions per al nostre territori i tenint en compte la possibilitat que es repeteixin en un futur, persones de diferents pobles de la Ribera d'Ebre i amb diferents sensibilitats, decidim constituir-nos en PLATAFORMA PER A LA DEFENSA DEL PATRIMONI CULTURAL, HISTÒRIC I PAISATGÍSTIC DE LA RIBERA D'EBRE i per deixar constància del nostre compromís donem a conèixer a tota la població el nostre posicionament i les nostres reivindicacions.

MANIFESTEM:

1. El Consell Comarcal, alguns Ajuntaments de la Ribera d'Ebre i diverses administracions han estat potenciant en els darrers anys un model de desenvolupament econòmic que aprofita els recursos existents al nostre territori: S'ha apostat per diversificar l'economia comarcal, impulsant la modernització del sector agrari i activant el sector turístic i les petites i mitjanes empreses (PIMES) comarcals; s'ha potenciat la navegabilitat de l'Ebre i s'ha creat una marca turística pròpia (l'lercavònia) per a donar a conèixer el nostre patrimoni. Per tot això, no entenem com, ara, les mateixes administracions poden acceptar projectes incompatibles amb tot el que s'ha estat portant a terme en aquests últims anys.

2. L'aigua és vida. El riu Ebre és un recurs natural i vital per al futur de la nostra comarca. El Plan Hidrológico Nacional representa una brutal agressió a les nostres terres, també a la Ribera d'Ebre. Per això, ens adherim al Manifest de la Plataforma per a la Defensa de l'Ebre, que rebutja el Plan Hidrológico Nacional, s'oposa als transvasaments i proposa un just reequilibri territorial.

3. La ubicació de la central tèrmica a gas/gas-oil proposada per Enron és una agressió a la salut de les persones, a la nostra riquesa agrícola i al nostre patrimoni natural. Per això, és inacceptable, innecessària i perjudicial, i condicionarà negativament el futur de la Ribera d'Ebre.

4. L'energia eòlica és necessària i ha de ser compatible amb la preservació dels nostres espais d'interés. El Mapa d'Implantació d'Energia Eòlica no reflecteix les propostes fetes per les entitats que defensem el nostre patrimoni natural i permet que es deteriorin i destrueixin els espais més emblemàtics de les nostres comarques: les Serres de Pàndols i Cavalls, Cardó, Tivissa i Llaveria.

5. La Ribera d'Ebre, graner energètic de Catalunya, contribueix sobradament a la producció d'electricitat per benefici de tots (centrals nuclears d'Ascó i hidroelèctriques de Flix i Riba-roja). No únicament la Ribera en pot produir, el

reequilibri territorial també ha de contemplar la ubicació a tot el país dels centres de producció energètica.

Per tot això,

DEMANEM:

1. Que les administracions possibilitin un desenvolupament sostenible de la Ribera d'Ebre, preservant el nostre patrimoni natural i cultural.
2. Que els representants electes de la nostra comarca actuïn com a autèntics valedors de les Terres de l'Ebre votant per la retirada del Plan Hidrológico Nacional i manifestant-se en contra del transvasament d'aigua de l'Ebre. El riu és l'eix vertebrador de l'economia comarcal.
3. Que no s'autoritzi la instal·lació de la central tèrmica sol·licitada per ENRON.
4. Que es potenciïn les energies renovables (eòlica, solar...) tot preservant els espais d'interés cultural i natural.

Demanem la vostra adhesió a la PLATAFORMA PER A LA DEFENSA DEL PATRIMONI CULTURAL, HISTÒRIC I PAISATGÍSTIC DE LA RIBERA D'EBRE.

Podeu signar el manifest en un full a banda i fer-ho arribar a algun membre de la Coordinadora de la Plataforma, tot indicant el nom, cognoms, DNI, població, telèfon i correu electrònic (si disposeu).

□ **MANIFEST DE LA MARXA EUROPEA A BRUSSEL·LES**

Las organizaciones convocantes reivindicamos un Plan Hidrológico Nacional (PHN) que modernice la actual política hidrológica, gestione la demanda de este recurso crecientemente escaso y lo distribuya de forma sostenible en coherencia con la Directiva Marco de Aguas recientemente aprobada en la Unión Europea (UE).

Desgraciadamente el PHN aprobado que nos ha impuesto el Partido Popular (PP) supone:

- 1) Una política basada en el crecimiento continuo de la oferta de agua, cuya consecuencia es una sobreexplotación de los ecosistemas hídricos auspiciada por intereses especulativos que se mueven impunemente en la ilegalidad.
- 2) La continuidad d'un enfoque anticuado "de oferta" bajo masiva subvención pública, basado en la construcción de grandes obras hidráulicas: un centenar de grandes embalses, más encauzamientos y trasvases que, como el injustificable trasvase del Ebro, **provocarían graves impactos ambientales, al territorio, a las personas que lo habitan, a la cultura que estos sustentan, al Patrimonio y al paisaje asociado a esta cultura.**
- 3) Ampliar las diferencias económicas y sociales entre distintas zonas del Estado, consolidando una ordenación del territorio cada vez más desequilibrada e injusta entre el interior y el litoral, entre la montaña y el llano, entre la ciudad y el medio rural.
- 4) Fomentar, en áreas con una grave escasez de agua, una demanda insaciable que no podrá satisfacerse, creando así graves problemas socioambientales a medio y largo plazo. Resulta inaceptable la justificación de tales demandas desde el llamamiento a una solidaridad interesada, por realizarse desde intereses especulativos y exigir sacrificios a los más desfavorecidos.
- 5) Profundizar el deterioro ambiental de ríos, lagos, deltas humedales, bosques de ribera, montañas... sin tener en cuenta que el agua, además de su importante

función económica, es la base de la vida de todos los ecosistemas y un elemento esencial de nuestra salud y bienestar.

- 6) Este Plan supone impulsar el **mercadeo** del agua como nueva clave de gestión, tal y como impusieron en la **Reforma de la Ley de Aguas** en la pasada legislatura PP y CiU. Desde nuestro punto de vista, el agua es y debe seguir siendo un recurso público gestionado tomando como **premisa** al interés general.
- 7) Se **infravalora** la creciente **reducción de los recursos hídricos** a consecuencia del cambio climático, eludiendo así la **responsabilidad** de diseñar un futuro de sostenibilidad desde la prudencia y el **realismo**.

A pesar de las masivas movilizaciones sociales que exigían la retirada de este Plan, el Gobierno, con el apoyo de CiU y Coalición Canaria ha impuesto el paseo militar anunciado, desoyendo las críticas y **alternativas** propuestas desde amplios sectores de la comunidad científica.

La aprobación de este Plan supone por otro lado una grave irresponsabilidad política por cuanto intenta eludir, en el periodo de transición que la UE ofrece para transponer la nueva Directiva Marco, la coherencia, los nuevos criterios de gestión y los objetivos que marca dicha Directiva. Por otro lado, el Gobierno, en su afán de imponer una apresurada política de hechos consumados, vulnera gravemente diversas Directivas ya vigentes desde hace años: la de Hábitats, la de Aves... despreciando por otro lado la inminente aprobación de la Evaluación Ambiental Estratégica. Además, obras contempladas en este PHN, se encuentran en este momento "sub iudice", con importantes ex altos cargos del Ministerio de Medio Ambiente querellados y declarando ante los jueces.

Ante esta situación, es imprescindible abrir un amplio debate social con garantías de participación igualitaria de todos los territorios y sectores afectados, abriendo un

proceso de democratización real de los órganos de participación relacionados con la planificación y gestión del agua en España.

Convencidos de que, en una u otra medida, este problema de democratización y participación ciudadana es general en Europa, y de que este Plan es irrealizable sin la masiva financiación que España espera obtener de los fondos europeos, lanzamos la iniciativa de MARCHAR DESDEL DELTA DEL EBRO HASTA BRUSELAS en una MARCHA EUROPEA POR LA NUEVA CULTURA DEL AGUA en pro d'un desarrollo efectivo de la Directiva Marco que permita:

- 1) Una planificación del uso sostenible de los recursos de las diferentes cuencas, basada en el conocimiento exhaustivo de los consumos reales de cada actividad y en la gestión conjunta de los recursos superficiales y subterráneos.
- 2) Un uso racional del agua cuyo eje central sólo puede ser el ahorro, apostando por incrementar sustancialmente la eficiencia, reduciendo las pérdidas en las redes de distribución, fomentando el empleo de técnicas de riego más eficientes, la depuración y reutilización de las aguas.
- 3) La implantación efectiva de la legalidad acabando con la sobreexplotación, los vertidos incontrolados, las captaciones y las roturaciones ilegales.
- 4) Una planificación territorial que impulse un desarrollo sostenible, equilibrado y armónico, basado en la utilización responsable y solidaria de los recursos existentes.
- 5) La recuperación de nuestros ecosistemas hídricos, que después de años de agresión y desidia se encuentran muy deteriorados, asegurando la protección efectiva del dominio público hidráulico, la restauración hidrológico forestal, la conservación de los ríos, humedales y acuíferos, así como la reducción de la contaminación.

6) La conservación y restauración del Patrimonio cultural como referente de nuestros paisajes y elemento indispensable para la memoria histórica y la diversidad cultural, aspectos que contribuyen al equilibrio y progreso de la sociedad.

7) La planificación integrada entre España y Portugal de las cuencas compartidas tal y como exige la Directiva Marco.

Tal y como demuestran los estudios económicos de expertos independientes, los costes de este Plan superarían con mucho los beneficios esperables, quebrantando la lógica económica defendida por la Directiva Marco Europea. Ello exige, como clave de ejecución, la masiva subvención europea. Tal subvención no sólo impulsaría el mayor atentado ecológico jamás aprobado en España, sino que atentaría contra las leyes políticas europeas en vigor, en beneficio, una vez más, de las empresas constructoras, las eléctricas y las multinacionales de gestión de aguas que, en este caso, a través de los mercados de aguas públicas subvencionadas en los trasvases, impulsarían los negocios especulativos que ampara el modelo de desarrollo insostenible que promueve el Gobierno.

Por todo ello, las organizaciones convocantes de esta MARCHA EUROPEA nos proponemos:

- 1.- Bloquear los fondos europeos de los proyectos más impactantes que impone el PHN.
- 2.- Fomentar la participación ciudadana y la educación por la NUEVA CULTURA DEL AGUA en Europa, democratizando la gestión de aguas en la perspectiva del Desarrollo Sostenible.
- 3.- Desarrollar en toda su profundidad la Directiva Marco de Aguas de la UE, desde la estricta aplicación del principio de NO DETERIORO en el periodo de transposición.

□ DEU PRINCIPIS PER A UNA NOVA CULTURA DE L'AIGUA

1. No inundar los valles de la montaña ni secar los deltas de los ríos, casa y sustento de pueblos a cuya identidad contribuyeron.
2. Conservar los ríos y el patrimonio que en su curso ha florecido a lo largo de la historia y devolver a sus aguas las funciones y atributos más esenciales.
3. Gestionar el agua desde el principio de solidaridad, herencia común de todos que hemos recibido las generaciones presentes, y que debemos transmitir en las mejores condiciones posibles a las generaciones venideras.
4. Ahorrar y preservar la calidad del agua alterando lo menos posible los sistemas naturales, reduciendo en origen la carga contaminante y restringiendo paulatinamente las demandas de depuración.
5. Gestionar de forma sostenible los recursos hídricos haciendo frente al despilfarro, mediante el ahorro, las mejoras en el uso eficiente y la reutilización.
6. Instaurar la cultura de la participación y la imaginación, capaces de dar cabida a las sabias estrategias del pequeño bien hacer, y a la subsidiariedad, como formas obligadas de gestión.
7. Vivir el agua con nuestra realidad de país mediterráneo, una realidad restrictiva, incompatible con la cultura del bien libre, que predica la oferta ilimitada de agua con cargo al erario público.
8. Abandonar la dialéctica demagógica d'un falso productivismo del agua (especialmente en el regadío) para incorporar criterios serios de valoración económica y recuperación íntegra del coste, en la perspectiva d'una gestión sostenible del desarrollo.

9. Aprovechar las aguas superficiales y subterráneas como un recurso unitario, sabedores de que forman parte d'un mismo ciclo y de que luchar contra la sobreexplotación de los acuíferos y su contaminación es la mejor aportación que podemos hacer para ese aprovechamiento conjunto.

10. Defender para el agua el concepto de recurso público gestionado en base al interés general evitando su mercadeo y conversión en objeto de especulación.

Todos estos principios se resumen en dos:

- Gestionar el agua como Recurso y conservarla como Patrimonio.
- Gestionar el agua con políticas de control de la demanda y no de aumento de la oferta.

□ CARTA OBERTA ALS EURODIPUTATS (ASSOCIACIÓ RIU ARAGÓ-COAGRET)

Distinguidos señores y señoras parlamentarios:

Ante el reciente documento difundido por el grupo popular bajo el título "Memorandum sobre el Plan Hidrológico Nacional español", desde el ámbito de la comunidad científica española hemos creído necesario responder al citado documento mediante esta carta.

Ante todo es preciso aclarar que el actual Plan Hidrológico Nacional español (PHN) no responde a los criterios de gestión y objetivos definidos por la Directiva Marco de Aguas recientemente aprobada en la UE, sino que es la pieza culminante d'un proceso iniciado a mediados de los años ochenta, en base a criterios muy diferentes. Criterios que responden a la tradicional política hidráulica española de promoción de grandes obras públicas, sin o con recuperación muy parcial de costes, lejos de criterios de racionalidad económica y en la que los valores ambientales quedan relegados a retórica formal.

Ante la aprobación de la nueva Directiva Marco, el Gobierno español optó por acelerar el citado proceso de elaboración, mediante una apresurada política de hechos consumados que pretende imponer una oleada sin precedentes de grandes embalses y trasvases. Estamos, una vez más, ante la vieja estrategia "de oferta" bajo expectativas d'una masiva subvención europea, aprovechando el periodo de transposición de la citada Directiva. A nuestro entender, ésta es una actitud perjudicial para nuestro país y desleal para con el resto de Europa, que el Parlamento no debe permitir. Pero sobre todo, de llevarse adelante, supondría un precedente de suma gravedad, pues se hipotecarían los objetivos mismos que la Directiva se propone conseguir, empleando fondos europeos que deberían tener otros destinos más razonables económica, social y ambientalmente en nuestro país.

En este apresurado proceso, la comunidad científica ha sido marginada e ignorada,

en contra de lo que afirma el memorando del PP. Es de notar al respecto, por un lado el voto particular crítico al PHN emitido unánimemente por los cinco científicos nombrados por el propio Gobierno en el Consejo Nacional del Agua, y por otro la vergonzosa negativa a publicar, e incluso poner a disposición del Parlamento y del citado Consejo Nacional del Agua, de los 80 dictámenes técnicos encargados por el propio Gobierno en ámbitos universitarios y que resultaron ser, en su mayoría, claramente críticos respecto al PHN.

Ante los argumentos presentados por el PP queremos puntualizar los siguientes extremos:

1- El PHN se basa en conceptos y enfoques anticuados

Argumentos como el "desequilibrio hidrológico" entre la "España seca" y la "húmeda" o entre "cuencas excedentarias" y "deficitarias", consideraciones como la de que "las aguas se pierden en el mar..." o conceptos como el de "déficit estructural",..., que reflejan la forma tradicional de pensar en materia de aguas durante gran parte del siglo XX, constituyen la base del diagnóstico desarrollado por el PHN. Sin embargo, desde hace décadas estos criterios se consideran anticuados en EE UU. En Europa, la recién aprobada Directiva Marco certifica la necesidad de modificar en profundidad estos enfoques. Hoy es necesario cambiar el tradicional objetivo de "dominar la naturaleza" por el de conocerla mejor para saber acoplar nuestro desarrollo a sus leyes, equilibrios y limitaciones, en lo que se conoce como Desarrollo Sostenible.

2- Da prioridad a viejas estrategias "de oferta" desde la subvención de grandes obras

Desde esos viejos conceptos, si bien es cierto que se recogen también medidas no estructurales de ahorro y modernización, no se establece la prioridad pertinente sobre las estrategias de gestión, sino sobre las "de oferta" bajo expectativas de masiva subvención pública en base a fondos europeos. Resulta evidente que la columna

vertebral del Plan son los 120 nuevos grandes embalses y los grandes trasvases del Ebro, en un país que, no debe olvidarse, es líder mundial en grandes presas por habitante y por kilómetro cuadrado. De hecho la disponibilidad de aguas bajo control humano, incluso en las zonas más secas de España, superan con mucho las del resto de Europa. España en promedio dispone de 2500 litros por habitante y día; Almería, la provincia española con menos pluviometría, dispone de 3000 litros por habitante y día (la mitad procedente de la sobreexplotación de acuíferos y el 90% dedicado a la agricultura intensiva); la U.E. en media global usa 1800 litros por habitante y día; mientras Israel, con un nivel de desarrollo urbano, industrial y agrícola similar al español, cubre sus necesidades con unos 1200 litros por habitante y día. Obviamente el problema no es de escasez absoluta, sino de gestión, distribución desequilibrada entre sectores de uso y ordenación territorial.

3- No se analizan las causas de los problemas de escasez

El PHN elude analizar las causas que llevan a la sobreexplotación de los recursos en determinadas zonas, especialmente de la costa Mediterránea. Por ejemplo, elude reconocer que en zonas como Almería o Murcia impera una situación de desgobierno en la que la Administración viene permitiendo, e incluso apoyando, que se perforen miles de nuevos pozos ilegales en acuíferos sobre explotados y se extiendan nuevos regadíos sin los pertinentes permisos, al tiempo que se desarrollan sin límite nuevas urbanizaciones turísticas, campos de golf y centros recreativos bajo el imperio de intereses especulativos. Por ejemplo, hoy en Almería se reconoce que de las 25.000 hectáreas de agricultura intensiva bajo plástico existentes, entre un 50% y un 75% son irregulares. En suma, gran parte de lo que se presenta eufemísticamente como "déficit estructural" es fruto de ese desgobierno estructural y de la ausencia de planes de ordenación territorial y urbanística coherentes con perspectivas de desarrollo sostenible. En el caso del Júcar, la utilización incorrecta de los modelos de análisis induce previsiones incorrectas de escasez ("déficit"), al ignorarse las verdaderas posibilidades que ofrecen, tanto la gestión conjunta de aguas superficiales y subterráneas como las estrategias de ahorro viables; de hecho estas previsiones entran en contradicción con los diagnósticos recientes tanto del Plan Hidrológico del

Júcar como del Libro Blanco (en donde la cuenca del Júcar se caracteriza globalmente como "excedentaria").

4- Se realimenta la espiral de demandas fomentando un desarrollo insostenible

La simple promesa de realizar los grandes trasvases previstos en el PHN está propiciando un fuerte ritmo de nuevas transformaciones en regadío fuera de todo control. La masiva roturación ilegal de zonas forestales, en ocasiones protegidas como espacios naturales, se ha visto reforzada por el apoyo de los Gobiernos Regionales de Valencia y Murcia que han descatalogado zonas protegidas, especialmente en el litoral, para permitir la urbanización de los escasos tramos de costa virgen que quedan, de gran valor ecológico.

Es de notar el antecedente histórico que supuso el trasvase Tajo-Segura (1981), de envergadura similar al propuesto actualmente: dimensionado para 1000 hm³/año, con análogo fin al actual, resolver el "desequilibrio hidrológico", proyectaba crear 50.000 nuevas hectáreas de regadío como máximo; tan apenas diez años más tarde, y aunque sólo se habían conseguido transferir en media unos 300 hm³/año, el Gobierno había legalizado 87.000 nuevas hectáreas, es decir un 74% más de lo proyectado. Esos nuevos regadíos legalizados, junto a los que se mantienen como ilegales, han llevado de hecho a un aumento del mal llamado "déficit estructural" y a una mayor sobreexplotación de los acuíferos.

5- El PHN alimenta desequilibrios territoriales y un modelo de desarrollo insostenible en el litoral mediterráneo

La política de trasvases, en contra de lo que plantea el memorandum del PP, agudiza los desequilibrios territoriales. Alimenta por un lado la espiral de desarrollo insostenible de la costa mediterránea, basado en los nuevos regadíos intensivos (que siguen creándose más allá de palabras y compromisos formales) y de la especulación urbano-turística (que pone en peligro, por congestión y degradación paisajística, la propia industria turística, clave para estas regiones). Por otro lado se afectan

gravemente los intereses de zonas del interior como Aragón, y muy particularmente de las zonas de montaña, con menor desarrollo económico, dondel PHN prevé inundar pueblos y valles habitados, así como del Delta del Ebro, dondel nivel de renta es muy inferior a los de Barcelona, Costa Valenciana, Alicante, Murcia y Almería, que son los territorios receptores del trasvase. Tomar las referencias macroeconómicas medias de las regiones a las que pertenecen esas zonas encubre la realidad del elevado desarrollo socioeconómico del litoral mediterráneo.

6- El balance económico Coste-Beneficio de los trasvases del Ebro resulta negativo, contradiciendo los criterios de racionalidad económica exigidos por la Directiva Marco

La memoria económica justificativa de los trasvases del Ebro adolece de graves errores que implican tergiversaciones metodológicas y conceptuales injustificables que quedan fuera del amplio margen del debate científico-técnico, ya que quiebran el rigor del análisis económico coste-beneficio con el claro objetivo de obtener balances positivos preconcebidos. Resumiremos en los siguientes puntos los principales errores del análisis presentado por el Gobierno Español:

a) Presupuestos inmaduros sesgados a la baja. Así se ha comprobado (contra lo dicho en el memorandum del PP) en el concurso público del primer tramo de trasvase Júcar-Vinalopó, suspendido recientemente al recibirse ofertas de las empresas por encima del presupuesto planteado en más del 100%. Otro ejemplo, la presa de Itoiz, una pieza clave del PHN ya construida, ha supuesto en su ejecución desviaciones presupuestarias del 100%...

b) Periodos de amortización excesivos. Asignar a todas las inversiones un periodo de amortización de 50 años, siendo asumible para grandes embalses o canales, es inaceptable para buena parte de las infraestructuras previstas (25% de las inversiones), como estaciones de bombeo, balsas etc..., cuyos plazos de amortización no deben superar los 15 o 20 años.

c) **Infravaloración de los costes energéticos de bombeo y sobrevaloración de la energía producible por turbinado.** Se introduce un fraude metodológico en el capítulo energético al sustituir el pertinente análisis económico por un análisis financiero. El resultado es que la energía consumida se valora a la mitad de precio que la energía generada (5 Pts./Kwh frente a 11.2 Pts./Kwh). Por otra parte se elude considerar seriamente el crecimiento esperable de los costes energéticos en los 50 próximos años.

d) **Error conceptual al usar como beneficio agrario el valor añadido neto.** Este procedimiento, que puede mostrarse de utilidad para determinados fines, no lo es, en este caso, en el que se analiza una inversión pública para el desarrollo de actividades privadas intensivas en capital y cuyo objetivo no puede ser otro que el de la maximización de beneficios empresariales. Por medio de este error se inflan notablemente los beneficios, al considerar como tales, costes laborales y de capital. Ello lleva a estimar el beneficio neto generado en media por el regadío mediterráneo en 0.72 Euros/m³, siendo que el propio plan reconoce la disponibilidad al pago en esos regadíos en medias que oscilan tan sólo entre 0.12 y 0.18 Euros/m³. El hecho de que los libres mercados de aguas subterráneas establezcan hoy precios medios que no suelen superar los 0.18 Euros/m³ ratifica este inflado de beneficios agrarios.

e) **No se contabilizan costes de regulación.** Según el Plan, la regulación de caudales debería realizarse desde el embalse de Mequinenza, que es privado (de la empresa hidroeléctrica ENHER). Sin embargo, en las cálculos no aparece ni 1 Euro en concepto de expropiación o indemnización a dicha empresa. Sirva como referencia, en el trasvase Júcar-Vinalopó, la exigencia pública de la empresa Iberdrola de 6 millones de Euros/año por la presa de Cortes, que regula tan sólo 100 hm³/año, la décima parte del trasvase previsto en el Ebro.

f) **No se contabilizan costes de depuración de los caudales del bajo Ebro caracterizados como de mala calidad.** Tal caracterización, realizada oficialmente en el propio Plan de la Cuenca del Ebro (altos niveles de salinidad), impiden considerar esas aguas como potabilizables, lo que exigiría importantes costes,

especialmente para usos urbanos. No se contempla por otro lado el deterioro de calidad que en esas aguas trasvasables inducirán las detracciones y retornos contaminados de los cientos de miles de nuevas hectáreas de regadío previstas en la Cenca del Ebro por el PHN.

g) Se sobreestima el valor de los caudales urbanos. El error consiste en falsear la aplicación del concepto de valor de oportunidad, al considerar la desalación de aguas de mar (sobrevalorada a 135 Pts./m³) como la alternativa más barata para eventuales necesidades urbanas, en lugar de usar el valor de oportunidad de los caudales agrarios (a lo sumo 0,18 Euros/m³ como media en los mercados de aguas privadas en Murcia) como alternativa más económica. La simple rectificación de este concepto lleva ya a un balance global económico negativo.

7- No se cumplirá el principio de Recuperación Integra de Costes. Se elude hacer una valoración modular de costes en cada tramo, ofreciéndose un coste medio de 0,32 Euros/m³ (infravalorado, por las razones explicadas), que oculta el coste asignable a cada tramo. Tal coste, que desde los propios cálculos del Gobierno, subiría por encima de 0,6 Euros/m³ para Almería o Murcia, tendría costes reales desde cálculos rigurosos no menos de 1 Euro/m³, lo que contrasta con una disposición al pago media inferior a 0,2 Euros/m³, según indican los mercados actuales de aguas privadas, que suben hasta 0,33 en zonas como Almería. Hoy la desalación de aguas marinas cuesta en torno a 0,5 Euros/m³ y ofrecería aguas de muy superior calidad a la de los trasvases.

8- Los impactos socio-ambientales son muy graves, tanto en las zonas de montaña como en el Delta del Ebro. Tal y como se ha denunciado, no sólo desde los movimientos ecologistas más serios y prestigiosos, sino desde las cátedras de ecología de la Universidad, de llevarse a cabo el conjunto de obras de este PHN, estaríamos ante el mayor atentado ecológico jamás realizado en la UE. Resumiremos en los siguientes puntos la cuestión.

a) Los 120 nuevos grandes embalses suponen inundar pueblos y valles

habitados, lo que de hecho ha abierto ya graves conflictos sociales en las zonas afectadas, como la Huelga General del Pirineo Central del 25 de Octubre del 2000.

b) Supone destruir el Buen Estado Ecológico de los ríos mejor conservados en contra del principio de No Deterioro exigido por la Directiva Marco, al tiempo que se impactan 47 ZEPAs (23% del total), 117 IBAs (29% del total) y 82 LICs.

e) Supone abocar a una crisis de insostenibilidad al Delta del Ebro, acelerando los fenómenos de subsidencia, salinización y eutrofización en curso que se combinan con la subida del nivel del mar por efecto del cambio climático. Al respecto todos los informes independientes de la Universidad y de la propia Comisión Internacional RAMSAR denuncian la incompatibilidad de la política de trasvases prevista con la conservación de este Patrimonio Natural, considerado el segundo en diversidad ornitológica de la Península Ibérica (tras Doñana), ZEPA (SPA) y futura LIC en la Red Natura 2000.

d) Agravamiento de los problemas de calidad de aguas, por concentración de la salinidad, de nutrientes generadores de procesos de eutrofización y de otros factores contaminantes. Es de notar que en esta cuestión se sumarían los efectos sinérgicos de los trasvases con la detracción masiva para los nuevos regadíos previstos por el PHN en la Cuenca del Ebro y sus correspondientes retornos contaminantes.

e) Graves impactos socio-económicos sobre el Delta. No sólo sobre la agricultura, o sobre la creciente industria turística en torno al Parque Natural, sino también sobre el marisqueo y la pesca en el litoral, recientemente estudiados.

f) Supone agravar los impactos sobre las arenas de playas turísticas. Este problema, generado por los embalses de Ribarroja y Mequinenza, se vería agravado por la merma de caudales.

g) Se minimizan irresponsablemente los efectos del Cambio Climático, desde

hipótesis optimistas y reduciendo el horizonte a 20 años en lugar de mantener los 50 años en que se hacen los balances económicos.

9- Se intenta ocultar el elevado nivel de conflictividad social generado.

Especialmente en las zonas directamente afectadas, es decir el Pirineo (grandes embalses) y el Delta del Ebro. De hecho en el último año 1 millón las personas se han manifestado en la calle contra este PHN. La Marcha Azul este verano, con la manifestación de 10.000 españoles en Bruselas el pasado 9 de Septiembre, es otro referente. El pretendido y necesario consenso social, político y científico-técnico no existe en absoluto en torno a este Plan.

10- Existen alternativas más razonables. Desde la comunidad científica se han explicitado no sólo críticas, sino alternativas que obran en poder del Gobierno. Alternativas coherentes con la Directiva Marco de Aguas y respetuosas con la legislación ambiental europea, que exigen abrir verdaderos procesos de participación ciudadana y que combinan los siguientes factores:

- aplicación de la Ley frente al desgobierno que impone la sobreexplotación de recursos y la contaminación de ríos y acuíferos;
- implantación de planes de ordenación territorial y urbanística coherentes con el desarrollo sostenible;
- priorización de proyectos de modernización en redes urbanas y regadíos;
- establecimiento de Bancos de Aguas que introduzcan mercados intervenidos en la gestión de las sequías;
- integración de la gestión de aguas subterráneas y de superficie;
- revisión concesional y adecuación a las nuevas demandas ambientales;
- integración de las políticas agrarias y ambientales para potenciar la adecuada política de aguas;
- introducción de la nueva política tarifaria exigida por la Directiva Marco asumiendo la recuperación íntegra de costes y los valores de oportunidad en

los casos de escasez;

- reutilización sistemática de retornos y desalación de aguas marinas, especialmente en entornos costeros para usos urbanos.

Firmas

- Federico Aguilera Klink: Catedrático de la Fac. Económicas-Univ. de La Laguna (Canarias)
- José M. Castillo: Dpto. de Economía Aplicada- Univ. de Granada
- M. Ángel Esteve: Catedrático de Ecología-Hidrología-Univ. de Murcia
- Ricardo Aliod: Dpto. Mecánica de Fluidos- Politécnica de Huesca.
- Pedro Arrojo: Dpto. Análisis Económico-Univ. de Zaragoza
- Juan P. Martínez Rica: Ecólogo-Director del Instituto Pirenaico de Ecología-CSIC
- Leandro del Moral: Dpto. Geografía-Univ. de Sevilla
- Julia Martínez : Instituto del Agua y Medio Ambiente-Univ. Murcia
- Carles Ibáñez: Biólogo-Investigador SEO-Bird Life
- Ángel Garcés: Dpto. de Derecho Administrativo, Univ. Zaragoza
- Mª Teresa Pérez Picazo: Catedrática Dpto. Economía Aplicada-Univ. Murcia
- Benigno Elvira: Dpto. de Biología Animal -Univ. Complutense Madrid
- Isabel Palomera: Institut de Ciències del Mar (CMIMA-CSIC) Barcelona
- Fernando López-Vera: Catedrático Geodinámica e Hidrogeología-Univ. Autónoma Madrid
- Narcís Prat: Catedrático de Ecología-Univ. de Barcelona
- Onofre Rullán: Dpto. Geografía-Univ. Islas Baleares
- Javier Martínez Gil: Catedrático de Hidrogeología-Univ. de Zaragoza
- L. Enrique Espinoza: Dpto. de Economía e Historia Económica -Univ. de Salamanca
- Abel Lacalle: Derecho Internacional-Univ. de Almería
- J. Manuel Naredo: Fac. de CC. Económicas-Univ. Complutense-Madrid. Premio Nacional de Medio Ambiente (2000)
- Antonio Estevan: Ingeniero Industrial -GEA-21- Madrid

- Antonio Rodríguez Perca: Hidrogeología-Univ. Islas Baleares
- Francesc Gallart : Inst. CC.de la Terra 'Jaume Almera', CSIC, Barcelona
- Gaspar Mairal: Dpto. de Sociología - Univ. de Zaragoza.

ANNEX IV

La Vanguardia (29/10/2000)

El no al trasvase moviliza a 18.000 personas en las Terres de l'Ebre

Autor :Sorribes Víctor

Las Terres de l'Ebre hicieron ayer toda una demostración pública de su rotunda oposición al trasvase con una masiva manifestación por las calles de Amposta. El acto de protesta concentró a unas 18.000 personas procedentes de las comarcas del Ebro, que gritaron no a los trasvases y exigieron el reequilibrio de este territorio a la cola de la economía catalana sin tener que negociar compensaciones por el agua.

La convocatoria de ayer logró la mayor movilización de la historia de esta región, que cuenta con apenas 150.000 habitantes. Todo un mensaje para el ministro de Medio Ambiente, Jaume Matas. La manifestación era el acto principal d'una campaña antitrasvasés abierta desde que se presentó el anteproyecto del Plan Hidrológico Nacional, que prevé trasvasar 1.050 hectómetros cúbicos anuales del río Ebro a prácticamente todo el levante español. El acto fue convocado por la Plataforma en Defensa del Ebro de las Terres de l'Ebre, que cuenta con la adhesión de casi 200 entidades, así como d'una decena de ayuntamientos.

En la manifestación participaron los alcaldes, diputados y concejales de la zona de todos los partidos excepto de Convergència (CDC) y el Partido Popular. Asimismo, asistieron representantes de las coordinadoras antitrasvase de Aragón y de los sindicatos UGT, CC.OO., CGT y Unió de Pagesos.

Los alcaldes de CiU y del PP no se adhieren a este movimiento ciudadano y su postura es la de negociar el contenido del Plan Hidrológico Nacional para lograr que las Terres de l'Ebre vean garantizadas sus necesidades de agua y obtengan compensaciones económicas por los trasvases. El manifiesto que se leyó al término del acto dio un toque de atención a estos políticos: 'Parece que la cuestión de la conservación del medio natural les importa poco, no se entiende cómo en alguna de

las poblaciones afectadas no hay una postura más radical por parte de sus equipos de gobierno, que con sus declaraciones parece que nos quieran vender 'sopars de duro', leyó un portavoz entre encendidos aplausos. Y continuaba contra los alcaldes que no se habían sumado a la protesta: '¿Es que no piensan en sus nietos, no les importa cómo quedará el territorio después de ellos?'.

En los discursos también se pidió a la Generalitat que defienda a las Terres de l'Ebre frente al Plan Hidrológico y no acepte los trasvases, y se reclamó la dimisión del ministro de Medio Ambiente, Jaume Matas.

Los diversos sectores socioeconómicos del delta del Ebro, a excepción de las comunidades de regantes, que ofrecen parte de sus concesiones para trasvasar, participaron activamente en la manifestación. De hecho, pescadores, acuicultores, mariscadores y arroceros aseguran que serían los más perjudicados por la detracción de parte de los caudales del Ebro, puesto que el agua dulce es fuente de plancton para los peces y mariscos y frena la salinización de las tierras.

La Plataforma en Defensa del Ebro afirma que la iniciativa del Gobierno está mal planteada y que los trasvases del caudal del Ebro supondrían un grave impacto para el equilibrio ecológico del delta y el río, principalmente porque agravaría los problemas de salinización y empeoraría la calidad de las aguas. Por ello, prevé más protestas.

La Vanguardia (12/12/2000)

Tormenta política en las Terres de l'Ebre por el Plan Hidrológico

Autor : Sorribes Víctor

La unidad de las Terres de l'Ebre, si es que ha existido, ha quedado tocada durante la última semana por dos motivos. Los crispados enfrentamientos entre partidos políticos y las amenazas de los presidentes comarcales de la Ribera d'Ebre y de la Terra Alta. Estos advierten que se distanciarán del ámbito del que se espera que sea una de las futuras veguerías que han de constituirse en Cataluña.

La crisis parte del controvertido anteproyecto del Plan Hidrológico Nacional (PHN), presentado por el Ministerio de Medio Ambiente, que contempla trasvasar 1.050 hectómetros cúbicos anuales de agua del Ebro, sobre el que los partidos mantienen posiciones diferentes, que habían intentado acercar.

El inicial clima de consenso sobre el plan hidrológico se ha convertido en una crisis política, por el momento sin atisbos de solucionarse, en la que destaca el intenso fuego cruzado entre el PSC y CiU. La crisis ha salpicado al Institut per al Desenvolupament de les Comarques de l'Ebre (Idece), único organismo oficial que agrupa a las cuatro comarcas, donde se realizaban las negociaciones. Los representantes del PSC, ERC e IC-Verds consideran que las negociaciones que mantenían todos los partidos en el Idece han quedado rotas e invalidadas por la presentación de alegaciones al PHN por la Generalitat sin consultar ni informar a este organismo.

Además, estos tres partidos consideran que las alegaciones de la Generalitat son inaceptables porque contemplan trasvases del Ebro, en concreto 200 hectómetros cúbicos anuales del río y 400 más de los canales del Delta.

CiU acusa a estas formaciones, en especial al PSC, de "pretender erosionar a la Generalitat a costa de dividir el territorio". Los presidentes comarcales de la Ribera d'Ebre y la Terra Alta, los convergentes Santiago Campos y Xavier Pallarès,

añadieron más leña al fuego declarando que estas comarcas se plantean salir del Idece porque les perjudica el papel de oposición a algunos de sus proyectos que realiza el PSC en este organismo. Ambos pusieron en duda, además, que los ciudadanos de las dos comarcas estén de acuerdo con una veguería de las Terres de l'Ebre.

Campos y Pallarès, así como otros líderes convergentes de la zona, insinúan que el PSC rompió las negociaciones del Idece para no dejar en evidencia a un PP que no podría asumir un rechazo al Plan Hidrológico Nacional que redacta el Gobierno español. Según esta tesis, al PSC no le interesa dejar mal al PP para no poner en peligro el pacto que mantienen ambos partidos en el equipo de gobierno de Tortosa. A esto se han sumado críticas de alcaldes de CiU del Baix Ebre, que acusan al alcalde de Tortosa, el socialista Joan Sabaté, de preocuparse sólo de quedar bien con la Plataforma en Defensa del Ebro, en lugar de dialogar con los municipios de su comarca y de ejercer una verdadera capitalidad comarcal.

El PSC responde que los convergentes crean polémicas para intentar desviar la atención sobre el auténtico drama interno de tener que defender unas alegaciones de la Generalitat al PHN que son perjudiciales para el territorio.

EL DATO El papel de la plataforma

Pese a tratarse d'un movimiento ciudadano apartidista, la Plataforma en Defensa del Ebro ha entrado involuntariamente en la convulsa arena política de las Terres de l'Ebre. Algunos dirigentes convergentes acusan a PSC y ERC de manipular políticamente la plataforma para desgastar a la Generalitat. El PSC también acusó a ERC de manipular la plataforma. Sin embargo, su objetivo es cargar contra todo lo que conlleve un trasvase de aguas del Ebro y por ello últimamente uno de los objetivos és la Generalitat

Diari de Tarragona (05/02/2001)

Unas 25.000 personas de las Terres de l'Ebre y el Priorat dicen 'basta'

Autor :J.T.

Unas 25.000 personas secundaron ayer la manifestación más masiva de las realizadas en las Terres de l'Ebre en protesta por la política mediambiental de los gobiernos central y autonómico. Móra d'Ebre y Móra la Nova acogieron una manifestación que nadie dudo en calificar de «histórica», para protestar contra el Plan Hidrológico propuesto por el gobierno de Madrid, el Mapa eólico elaborado por la Generalitat y la central térmica proyectada por la empresa Enron en Móra la Nova.

«Histórica» fue una de las palabras que más se repitió ayer en Móra d'Ebre y Móra la Nova para definir una manifestación que superó con creces las expectativas de la organización. Las Terres de l'Ebre volvieron a salir a la calle para protestar contra un Plan Hidrológico Nacional considerado injusto porque se basa únicamente en un trasvase de 1.050 hectómetros cúbicos anuales de agua del Ebre; un mapa eólico que permite la instalación de aerogeneradores en los futuros parques naturales de la demarcación y los espacios considerados de interés; y contra la implantación d'una central térmica de ciclo combinado que, según los manifestantes, puede tener afectaciones negativas sobre la zona.

La manifestación de Amposta, que marcó un antes y un después en los actos reivindicativos celebrados en las Terres de l'Ebre, fue superada con creces por la que ayer convocaron en Móra d'Ebre y Móra la Nova las Plataformes per a la Defensa de la Ribera d'Ebre, la Terra Alta y el Priorat y la Plataforma per a la Defensa de l'Ebre. Bajo el lema *Prou agressions al territori*, que se podía leer en la pancarta de cabeza portada por niños, la manifestación transcurrió pacíficamente por las dos poblaciones y solo puntualmente se vivieron momentos de tensión, pero aislados.

Pasaban pocos minutos de las once de la mañana cuando se dió inicio al acto. La niebla parecía querer ocultar a una multitud que nunca antes había salido a la calle con tanta contundencia para hacer oír su voz. En la Ribera d'Ebre, las movilizaciones antinucleares de los años setenta, el último movimiento popular surgido en la

comarca, desaparecieron ayer como referente. La cifra de 25.000 manifestantes supera la población de la comarca y supone más de la mitad de los habitantes de la Terra Alta, la Ribera y el Priorat juntos. Los primeros manifestantes habían pisado ya las calles de Móra la Nova y en Móra d'Ebre aún había gente esperando para cruzar el puente de arcadas.

La manifestación de Móra d'Ebre y Móra la Nova congregó a vecinos de las tres comarcas -Terra Alta, Ribera y Priorat- pero también a habitantes de las dos comarcas del sur de las Terres de l'Ebre, -Baix Ebre y Montsià- que son a su vez las más pobladas. Muchos de los manifestantes procedentes de estas dos comarcas acudieron a la Ribera d'Ebre con sus propios vehículos y en caravana para protestar, básicamente, contra el borrador del polémico Plan Hidrológico Nacional aprobado recientemente por el Consejo Nacional del Agua. 25.000 personas son un 20 por ciento de la población de las Terres de l'Ebre.

«Estamos emocionados porque la gente de estas tierras sale a la calle para reivindicar asuntos tan importantes como estos, que nos afectan a todos», aseguró uno de los portavoces de la Plataforma de la Ribera, Ramon Roig, que calificó al acto de «éxito rotundo». Según Roig, el próximo paso es «sentarnos, dialogar y poner todos estos temas encima de la mesa para resolver en función de lo que la gente mayoritariamente quiere».

La manifestación también había sido convocada por el grupo ecologista Gepec, caracterizado últimamente por su lucha para proteger las montañas de la implantación «indiscriminada» de centrales eólicas. «Lo que menos prevé el Mapa Eólico es la protección de nuestras sierras y nosotros estamos en contra de la ubicación irracional de centrales eólicas», aseguró el ecologista Damià Vernet.

Basta de agresiones

«Hemos salido a la calle para decir basta a las agresiones al territorio. Queremos continuar viviendo aquí y queremos hacerlo con nuestro modelo de desarrollo, no

con el que nos quieren imponer desde fuera», aseguró otro de los portavoces de la entidad cívica, Toni Borrell, que no dudó en definir el acto de «festivo». Lo cierto es que además de las pancartas alusivas a los tres proyectos protestados -PHN, Mapa Eólico y Central de Enron- y a sus promotores, el acto tuvo también un matiz folklórico, con carrozas y peañas que hacían referencia a las afectaciones que podría provocar la central térmica de ciclo combinado que la empresa Enron propone instalar en Móra la Nova.

De la gent de Móra la Nova no en tenim rés a dir, però Enron i Sabanza els volem fora d'aquí, era el lema que se podía leer en la pancarta que llevaban las mujeres de Benissanet, población eminentemente agrícola y que se ha posicionado en contra de la instalación de la planta térmica. Durante el acto, los manifestantes dejaron claro que no tenían nada contra la población de Móra la Nova però sí contra el proyecto propuesto por la multinacional norteamericana. Las consignas Enron no, Móra la Nova sí, que se pudieron oír durante todo el recorrido de la manifestación, sirvieron para despejar dudas acerca de la política de boicot a los comercios de esta población que se atribuye al movimiento cercano a las plataformas que se oponen a la construcción de esta central.

Antes de la manifestación, Móra la Nova vivía una mañana de domingo cualquiera. Lo cierto es que la población de Móra la Nova vivió con altas dosis de escepticismo el acto, ya que muchos los vecinos de esta población se han mostrado a favor de la implantación industrial que se ha propuesto para este municipio de la Ribera.

Sólo algunas personas se asomaron tímidamente a los balcones de su casa, otros miraron desde la acera el acto de protesta y muy pocos fueron los que realmente se sumaron a la gran manifestación de ayer. El nombre del alcalde, en cambio, fue uno de los más repetidos en las consignas y pancartas que circularon por el municipio durante todo el día.

Diari de Tarragona (23/02/2001)

Més de cent autocars aniran a la manifestació de Barcelona

Autor :M.R.

A tres dies de la celebració de la manifestació de Barcelona en contra del Pla Hidrològic Nacional, la convocatòria de la Plataforma per a la Defensa de l'Ebre té unes expectatives de participació notòries. Més d'un centenar d'autobusos estan reservats perquè des dels diferents municipis de les Terres de l'Ebre i el Priorat, es desplacin els manifestants aquest diumenge fins a Barcelona. El rànquing de participació l'encapçala Deltebre amb un total de 25 autobusos.

Deltebre encapçala el rànquing de participació amb 25 autobusos A tres dies de la celebració de la manifestació de Barcelona en contra del Pla Hidrològic Nacional, la convocatòria de la Plataforma per a la Defensa de l'Ebre té unes expectatives de participació notòries. Més d'un centenar d'autobusos estan reservats perquè des dels diferents municipis de les Terres de l'Ebre i el Priorat, es desplacin els manifestants aquest diumenge fins a Barcelona. El rànquing de participació l'encapçala Deltebre amb un total de 25 autobusos.

Mai abans, els ciutadans de les Terres de l'Ebre s'havien volcat d'una manera tant massiva en la defensa del territori. El Pla Hidrològic Nacional, la tèrmica d'Enron i el mapa còlic de Catalunya han despertat la gent de l'Ebre que no està disposada a permetre que s'aprovin tots aquests projectes sense que es tingui en compte la seva opinió. «Anirem on fuci falta. Ho vam demostrar a Amposta, després a Móra d'Ebre i diumenge ho farem a Barcelona», explicà un portaveu de la Plataforma de l'Ebre, Sisco Lahosa, qui no amaga que s'han vist desbordats davant l'alt nivell de participació previst. El gerent de l'empresa d'autobusos Hife, Josep Maria Chavarria, explica que «mai abans -i existim des de l'any 1912-, s'havia organitzat una sortida tant massiva i per una causa reivindicativa en aquestes comarques». A banda, però, es preveu que molta altra gent es desplaçi en cotxe o en tren. Deltebre, amb 25 autobusos, es converteix en la població que participarà més activament, si bé no deixa de sorprendre municipis com Benissanet amb 1.080 habitants i sis autobusos reservats.

Joaquín Fabra (PP) desmenteix les declaracions del ministre Jaume Mata

El Partit Popular de Tortosa va reafirmar ahir la seva oposició a qualsevol mena de transvasament després que el ministre de Medi Ambient, Jaume Matas, assegurés en una entrevista en exclusiva al Diari que el Partit Popular de les Terres de l'Ebre no li havia comunicat en cap ocasió que estés en contra del transvasament de l'Ebre proposat al Pla Hidrològic Nacional. El portaveu del PP a Tortosa, Joaquim Fabra, va assegurar, tot desmentint el ministre, que la seva oposició als transvasaments és coneguda tant per Matas com per tot l'executiu del Govern de Madrid. «Li ho hem comunicat fins i tot per escrit, ja que aquest era un dels punts d'acord del pacte de govern de Tortosa». Fabra va dir que la seva oposició al transvasament de l'Ebre es basa fonamentalment en criteris de reequilibri territorial, ja que mediambientalment creu en el ministeri que li ha garantit la supervivència del Delta i combatre la regressió i la salinització.

No obstant això, Fabra va reconèixer que el Ministeri no està disposat a modificar els 1.050 hectòmetres cúbics previstos per al transvasament de l'Ebre. «Ens ho ha dit clarament. No es pot negociar i, davant d'això, el que intentem, pel que lluitem i pressionem és perquè es reconeguin els perills al nostre territori arran del transvasament, que es tinguin en compte i s'evitin». Sobre l'oferta del Partit Popular de Catalunya al ministre Matas de transvasar aigua dels canals del Delta per reduir l'extracció directa del riu Ebre, Fabra va dir que és, simplement, una opció millor dins de la política dels transvasaments. «En cap cas, però, és una negociació per acceptar el transvasament, ja que l'oferta d'aigua dels canals es fa a canvi de res». Fabra insistí que en cap cas el transvasament de l'Ebre es planteja perquè el PP de les Terres de l'Ebre estigui d'acord o hi doni suport, sinó tot el contrari.

D'altra banda, el tinent d'alcalde Josep Maria Franquet va recordar un debat celebrat el mes d'octubre passat en el qual va expressar al director general de Planificació Hidràulica, Francisco Cabezas, «la meua oposició rotunda al transvasament de l'Ebre». Franquet va assenyalar que «els circuits d'informació del ministeri deuen

funcionar malament», en relació a les declaracions del ministre de Medi Ambient, Jaume Matas.

LES REACCIONS

‘Tanquem per poder anar a la manifestació’

Adolfo Giné és el propietari del restaurant El Parc de Tortosa. Després de 12 anys al capdavant d'aquest establiment, aquest diumenge tancarà per primera vegada per una causa que qualifica de «màxima prioritat»: la manifestació a Barcelona en contra del transvasament de l'Ebre. Giné ha decidit tancar i convidar els seus vuit treballadors a participar a la manifestació. «El viatge el paga l'empresa. És per una bona causa», Giné es manifesta en contra del Pla Hidrològic Nacional i en contra del transvasament de l'Ebre. «És un pla injust que no té cap mena de mirament amb les Terres de l'Ebre. No sols perjudicaran mediambientalment el Delta i tot el sistema ecològic del riu, sinó que ens aïllaran encara més socioeconòmicament». Giné es refereix a les possibilitats de desenvolupament econòmic: «Si es fa el transvasament, què passarà amb l'arròs, amb l'aqüicultura, amb la pesca, amb el turisme? Crec que ja va sent hora que se'ns escolti i se'ns faci cas». Adolfo Giné, des del seu restaurant, anima la gent a participar a la manifestació. «Crec que és una lluita de tots. Sense diferències polítiques ni de cap altra mena. Per primera vegada a la vida, tots els ciutadans estem units per una causa comuna. I això no pot passar per alt».

Tota l'empresa en bloc anirà a la manifestació amb els autobusos de la Plataforma.

El País (12/03/2001)

200.000 personas exigen en Madrid la reforma del Plan Hidrológico

Autor :El País

Una riada de ciudadanos procedentes en su mayoría de Aragón tomaron ayer el centro de Madrid para oponerse al trasvase del Ebro. Unas 200.000 personas -hasta 400.000 según los organizadores y 120.000 según la policía municipal- gritaron consignas contra José María Aznar y su Ejecutivo en un ambiente festivo marcado por cánticos regionales. Un millar de autocares llegaron a la capital desde la práctica totalidad de los pueblos de Aragón y muchos otros lugares para exigir al Gobierno la modificación del proyecto de Plan Hidrológico Nacional (PHN) enviado a las Cortes.

'Y luego diréis que somos cinco o seis'. 'Haremos un pantano, en la Puerta del Sol'. Con estos gritos y pitadas ensordecedoras o pequeñas orquestas, miles de manifestantes se divertían ayer mientras llenaban el paseo del Prado y la calle de Alcalá. La marcha, que desbordó las previsiones de los organizadores y tuvo algo de caótica por el exceso de gente, llegó hasta la Puerta del Sol. Los primeros promotores de esta idea, grupos ecologistas contrarios a las obras hidráulicas previstas en el plan, estaban eufóricos y hablaban de 'hecho histórico'. Pedro Arrojo, de la Plataforma de Defensa del Ebro, estaba impactado: 'Es impresionante. Nunca se imaginó el Gobierno esta protesta'.

Però la marcha, una de las más multitudinarias contra una medida del Gobierno, también estaba convocada por grupos políticos. Gaspar Llamazares, coordinador de IU, tachaba de 'moción de censura al plan' la protesta y aseguraba que 'la manifestación demuestra que hay un gran clamor contra una política que centra sus intereses en las grandes constructoras y también que Aragón no es la única comunidad que no está de acuerdo, hay otras muchas que gritan contra un proyecto que va contra el desarrollo sostenible y todo tipo de equilibrios'. De hecho, entre los manifestantes había aragoneses, pero además catalanes, riojanos, andaluces, murcianos, valencianos y madrileños.

Tras una lenta marcha que por la cantidad de público recordaba a las manifestaciones contra la banda terrorista ETA, a la una y veinte de la tarde, en la Puerta del Sol, el actor zaragozano José Luis Pellicena leía el comunicado contra un plan 'que no contempla la nueva política del agua'. Tras la lectura, el acto público concluyó con miles de personas siguiendo en la Puerta del Sol a José Antonio Labordeta, diputado de la Chunta Aragonesista, mientras entonaba sin música su canción Canto a la Libertad.

Además de los convocantes, los principales dirigentes del Gobierno aragonés (formado por PSOE y Par) y de la oposición en Cataluña (PSC, ERC, IC) estaban también allí. Y los líderes sindicales de ambas comunidades.

Los socialistas se quejaron de que TVE no emitiera ni una sola declaración de sus dirigentes, cuando el resto de las cadenas sí lo hicieron. El PSOE no convocaba la manifestación, pero sí la apoyaba con su presencia. A pesar de ello, Álvaro Cuesta, de la ejecutiva socialista, logró colarse en la cabeza de la manifestación junto a los convocantes.

Los líderes políticos iban delante, pero la masa no la componían los afiliados de sus partidos u organizaciones sino gentes llegadas de todos los pueblos, movilizadas por los ayuntamientos. De hecho, había incluso algunos concejales del PP y de CiU de la zona de Tortosa (Tarragona). Adela Domeque, jubilada del Villar de los Navarros (Zaragoza), estaba junto a los ecologistas: 'A los aragoneses nos han robado mucho y los de mi pueblo hemos venido a decir no al plan'.

Theo Oberhuber, coordinador de Ecologistas en Acción, organizaba la cabecera y aseguraba que 'este no és el Plan Hidrológico Nacional, es el plan del trasvase del Ebro'.

Lo cierto es que había miles de lemas y de pancartas. Mientras los contrarios al recrecimiento del pantano de Yesa gritaban 'Rodríguez Zapatero también es pantanero', los dirigentes del PSOE aragonés y catalán pasaban a su lado con otros lemas.

La manifestación fue por encima de todo una fiesta para todas las personas que habían recorrido cientos de kilómetros y aprovecharon la jornada soleada en Madrid para disfrutar de la protesta, que duró hasta pasadas las tres de la tarde. Tambores, gaiteros, petardos, disfraces, trajes y cánticos regionales invadían las calles centrales de la capital. Por todas partes había banderas rojigualdas, però no las españolas, sino las aragonesas y catalanas, con cuatro barras.

Sara, de 11 años, venía de Zaragoza en autobús: 'es que no nos tienen en cuenta y hoy queremos que sepan que existimos y que ese plan es malo para Aragón y para más gente'. Los paisanos del Río Ara de Huesca recordaban que su comarca está muerta por un pantano, el de Jánovas, que lleva más de 20 años en barbecho para finalmente no hacerse.

La gente siguió entrando en la Puerta del Sol hasta tres horas después de que comenzara la marcha. Al final llegaban los catalanes del Delta del Ebro, y el ninot de Aznar adelantaba las fallas, ardiendo sobre un palo mientras los sindicatos recogían las banderas. Los manifestantes improvisaban comidas sobre el asfalto. Los autobuses aguardaban el regreso y en la Gran Vía una tienda de discos no perdía la oportunidad de emitir a todo trapo el Canto a la Libertad de Labordeta.

El País (23/03/2001)

CiU apoya el Plan Hidrológico del PP a cambio de inversiones en el delta del Ebro

Autor :Mardones I. G. / Garriga J.

El Plan Hidrológico del Gobierno del PP salió ayer airoso de su primer trámite parlamentario al recibir el apoyo implícito de los nacionalistas catalanes. El pleno del Congreso debatió en realidad siete enmiendas a la totalidad y un texto alternativo del PSOE que salieron derrotados por la suma de votos del PP, Coalición Canaria y CiU. Tras seis horas de intervenciones, el ministro de Medio Ambiente, Jaume Matas, anunció un principio de acuerdo con CiU al aceptar dos de sus exigencias: aprobar un plan de inversiones para el delta del Ebro y estudiar otras alternativas de travase de agua.

El anuncio d'un principio de acuerdo con CiU cerró una tensa jornada de seis horas, calificada por el ministro Jaume Matas de 'histórica'. Han tenido que pasar 16 años para que el Congreso de los Diputados viera la luz de un proyecto de ley que regule en España los trasvases de agua entre cuencas, tal como preveía la Ley de Aguas de 1985. Poco antes, Matas desveló que el PP accedía a incorporar al proyecto de ley un Plan Integral del Delta del Ebro para el desarrollo sostenible de su ecosistema y el estudio de otras alternativas de transferencias, indentificadas por el entorno del ministro como un posible trasvase procedente del Ródano. Para el portavoz de CiU, Xavier Trias, el objetivo de su grupo es ofrecer las suficientes garantías a las 'tierras del Ebro y a sus habitantes de que su futuro seguirá allí, junto al Ebro'.

Tras el debate, las votaciones a las siete peticiones que proponían la devolución del PHN del Gobierno arrojaban los siguientes resultados: 193 votos en contra, 129 a favor (PSOE, IU, PNV y Grupo Mixto) y dos abstenciones. El proyecto alternativo socialista siguió casi la misma suerte: 195 votos de rechazo por 114 a favor y 16 abstenciones, las de IU y PNV.

El ministro hizo alarde de carácter florentino. La voz se le quedó ronca de tantas gracias que repartió. En su primera intervención, sin ningún otro miembro del

Gobierno que le arrojara, describió las bondades del PHN y su previsto trasvase de 1.050 hectómetros cúbicos anuales desde el Ebro a Barcelona y la cuenca del Mediterráneo. Con ambos proyectos aseguró que se resolverá el problema secular de falta de agua en España, todo ello valorado en cuatro billones de pesetas (tres billones en obras generales y 700.000 millones en el trasvase) y a ejecutar en ocho años.

Matas echó por tierra cada una de las propuestas del Plan Hidrológico socialista que se sometían a votación. 'Le ha traicionado el subconsciente', le dijo a Jesús Caldera, portavoz del PSOE. 'De toda su intervención sólo ha dedicado los tres últimos minutos a describirnos su plan', añadió. El ministro descalificó la viabilidad d'un banco público de aguas en Murcia, región dondel año pasado sólo se recogieron 180 hectómetros cúbicos. 'Cuando no hay agua, no hay nada que cambiar. Aquí no hay milagros'. Y sobre la desalación, dijo que ellos proponían 386 hectómetros cúbicos anuales, casi los mismos que el PSOE (404). Las cuentas socialistas no le salían al ministro.

Jesús Caldera animó el debate. Reclamó diálogo y consenso y recordó que un 31 de mayo de 1933 el socialista Indalecio Prieto presentaba en esa misma Cámara el primer proyecto de plan hidrológico, frustrado por la guerra civil. Calificó el plan del PP de 'hidrológico más que hídrico', y le reprochó que considere el agua sólo como 'un mero bien al servicio de la producción, minisvalorando sus connotaciones territoriales, sociales, culturales, emocionales, ambientales y estéticas de nuestros ríos'.

El líder de IU, Gaspar Llamazares, dijo que el PHN 'nace muerto', está preñado de 'intereses ocultos' y elaborado sin participación social. Para el portavoz de Iniciativa per Catalunya, Joan Saura, el proyecto es 'ecológicamente insostenible y socialmente rechazado'. En la misma línea, el diputado de Chunta Aragonesista, José Antonio Labordeta, acusó a Matas de ofrecer datos falsos sobre los caudales del Ebro, mientras que para el portavoz de ERC, Joan Puigcercós, el plan es 'básicamente un negocio sobre el agua'.

A pesar de los desmentidos de Matas, fuentes de CiU aseguraron que el acuerdo con el Gobierno central contempla una sustancial reducción del volumen de agua a trasvasar directamente del Ebro, que se situaría entre los 400 y los 500 hectómetros cúbicos. Ello se compensaría por la captación de agua del río Ródano, de unos 300 hectómetros cúbicos y varias obras hidráulicas, como el Plan Integral del Delta, para frenar la salinización de la desembocadura del Ebro o la construcción de una planta desaladora en Tarragona.

Un portavoz del grupo de CiU se mostró convencido de que el Gobierno acabará aceptando la mayoría de sus demandas, que hace unos días expusieron al Ministerio de Medio Ambiente. No obstante, los nacionalistas catalanes no ocultaban su sensación de derrota por haberse vistos obligados a rechazar las propuestas de la oposición y alinearse de nuevo con el PP. Y admitían incluso que una oposición frontal a este plan Les acarrearía una difícil negociación ante el nuevo sistema de financiación autonómica y rompería el frágil equilibrio en el Parlamento de Cataluña. El presidente del PSC, Pasqual Maragall, acusó a CiU de haber 'incumplido' sin 'ninguna justificación' el acuerdo adoptado por el Parlamento catalán contra el PHN lo que, en su opinión, 'será una losa que Cataluña difícilmente olvidará'.

La Verdad (03/04/2001)

Miles de catalanes se echan a la calle en Tortosa para rechazar el Plan Hidrológico

Autor : E.P.

Unas 25.000 personas, según la Plataforma de Defensa de las Terres de l'Ebre y unas 13.000 según la Policía, se manifestaron ayer en Tortosa (Tarragona) para protestar contra el acuerdo entre Gobierno y CiU sobre el Plan Hidrológico. Muchos de los manifestantes se desplazaron a Tortosa desde Amposta, donde, desde las 10.00 horas, se concentraron frente a la sede de la Comunidad de Regantes de la Derecha del Ebro.

Los manifestantes se concentraron en la plaza Alfons XII frente a la sede de CiU donde colgaron una foto de Jordi Pujol, junto al presidente del Gobierno, vestidos de novio y novia respectivamente, bajo el lema Matrimonio de conveniencia. Los participantes en la manifestación gritaron Fuera traidores y El pacto PP-CiU seca el río a lo largo de toda la protesta. Uno de los portavoces de la Plataforma del Ebro, Manolo Tomás, señaló que la manifestación representa la voluntad d'un territorio, de todo un conjunto de pueblos para salvar el Ebro y para tener un futuro digno. Tomás añadió que «estamos convencidos de que el PHN liquida el río Ebro, liquida el tramo final del Delta, aunque con la voluntad de la gente que está aquí conseguiremos lo que queremos».

Artur Gaya, actor y cantautor conocido como Kiko el Celio, leyó un manifiesto en el que se puntualizaba que las Terres de l'Ebre no están en venta. El pacto PP-CiU es «moneda de cambio del financiación autonómica», según los manifestantes, que aseguraron que las Terres de l'Ebre están unidas ante esta agresión.

El manifiesto quiso reflejar que la voluntad de la gente de las comarcas del Ebro es la defensa sus tierras y "no los votos de Covergencia i Unión, según los manifestantes".

El País (06/04/2001)

Pujol admite que el apoyo de CiU al trasvase le supondrá un coste electoral

Autor :Garriga Josep

El trasvase del Ebro es un asunto que afecta negativamente a los sentimientos de los ciudadanos de aquellas comarcas y el Gobierno catalán no puede luchar contra algo inmaterial. Por ello, el presidente de la Generalitat, Jordi Pujol, dijo ayer que entendía el rechazo que genera el Plan Hidrológico Nacional (PHN) en las tierras del Ebro y admitió por primera vez que el apoyo de *Convergència i Unió* (CiU) a este proyecto del Partido Popular (PP) acabará pasando factura electoral a la coalición nacionalista. A pesar de todo, CiU continúa negociando con el Gobierno central contrapartidas para las comarcas del sur de Cataluña.

El trasvase del Ebro es un asunto que afecta negativamente a los sentimientos de los ciudadanos de aquellas comarcas y el Gobierno catalán no puede luchar contra algo inmaterial. Por ello, el presidente de la Generalitat, Jordi Pujol, dijo ayer que entendía el rechazo que genera el Plan Hidrológico Nacional (PHN) en las tierras del Ebro y admitió por primera vez que el apoyo de *Convergència i Unió* (CiU) a este proyecto del Partido Popular (PP) acabará pasando factura electoral a la coalición nacionalista. A pesar de todo, CiU continúa negociando con el Gobierno central contrapartidas para las comarcas del sur de Cataluña.

El presidente de la Generalitat apostó ayer en Santiago de Compostela, donde asiste a una sesión plenaria del Círculo de Montevideo, por seguir una doble estrategia respecto al Plan Hidrológico. La primera, continuar negociando con el Gobierno central una modificación sustancial del proyecto para adecuarlo a las exigencias de CiU: medidas compensatorias para las tierras del Ebro y reducción del impacto ambiental del trasvase. Sólo así, el Partido Popular podrá contar con su apoyo. La segunda, una política didáctica in situ para que los ciudadanos de aquellas comarcas comprendan que el proyecto que finalmente se aprobará es menos dañino que el previsto en un principio. Pujol reiteró su deseo de hacer cuantas visitas a Tarragona sean necesarias para explicarlo. Después de Semana Santa, empezará por la comarca de la Terra Alta. No obstante, el presidente de la Generalitat expresó su escepticismo

sobre el resultado de estas visitas porque, insistió, 'se trata d'una cuestión de sentimientos'.

Pujol confía en que el futuro le dará la razón, como, a su juicio, ha sucedido con el minitrasvase del Ebro. Pero hasta que esto no suceda, se mostró dispuesto a asumir las consecuencias que se deriven dello, incluso las electorales. 'Un político', manifestó, 'tiene que pensar en perspectiva de futuro, aunque no sea rentable electoralmente en el momento inmediato. Nuestra obligación era hacer lo que hemos hecho, o sea, modificar el proyecto, porque el Plan Hidrológico se hubiera aprobado igual' con la mayoría absoluta del Partido Popular.

Pujol informó, en conferencia de prensa, de la existencia d'un pacto no escrito entre Unió y Convergència -al margen del aprobado este fin de semana para la constitución d'una federación entre ambos partidos- por el cual los democristianos asumirán un cuarto departamento en el Gobierno de la Generalitat. 'El cuarto departamento vendrá en aplicación del pacto, però ya veremos, será cuando toque', se limitó a declarar Pujol, y eludió anunciar de qué departamento se trataba y cuándo se producirían los relevos.

A pesar de la negativa del presidente catalán, es seguro que Unió asumirá la cartera de Cultura, de la que en la actualidad es titular Jordi Vilajoana. Éste, hombre de la confianza del conseller en cap, Artur Mas, podría ser nombrado nuevo delegado de la Generalitat en Madrid, donde sustituiría a Josep Gomis, que se hará cargo del Consorcio Petroquímico de Tarragona de forma inminente.

El productor de cine Félix Riera -militante de Unió desde hace una semana- figura como el candidato mejor situado para sustituir a Vilajoana al frente del Departamento de Cultura.

La Vanguardia (11/05/2001)

Tres concejales de Tortosa contrarios al PHN abandonan el PP y abren una crisis municipal

Autor :Sorribes Víctor

El Plan Hidrológico Nacional (PHN) está condicionando la vida política de Tortosa hasta tal punto que el grupo municipal del PP perdió ayer la mitad de sus concejales por esta cuestión, lo que obligará a componer un nuevo equipo de gobierno. Tres de los seis concejales que tenía el PP en Tortosa, Josep Maria Franquet, Gaspar Ricart y Ramón Cardús, anunciaron ayer que se pasaban al grupo mixto por su discrepancia con el PHN. Con la salida de estos concejales, el PSC y el PP ya no cuentan con mayoría absoluta para gobernar, con lo que el alcalde de Tortosa, el socialista Joan Sabaté, anunció que hoy empezaría los contactos con los portavoces de los grupos para intentar formar una nueva mayoría.

La postura ante el PHN y la Plataforma en Defensa del Ebro será determinante para la composición del nuevo gobierno. Desde el pleno del pasado lunes, en el que CiU -en la oposición- y PP -en el gobierno- unieron sus votos para atacar a la plataforma antitransvase, los concejales se han polarizado en dos bloques. Uno está en contra del PHN y a favor de la plataforma (PSC, nuevo grupo mixto y ERC) y otro que defiende el PHN y está enfrentado con la plataforma (CiU y PP). El bloque antitransvase suma un concejal más que CiU y PP juntos. El alcalde de Tortosa, Joan Sabaté, fue ayer prudente y no quiso avanzar si sería posible un pacto entre todos los concejales antitransvasistas. Sin embargo, Sabaté dijo: 'De momento, tenemos un pacto con el PP que no se ha roto, pero su actitud en el último pleno se alejó de la posición del gobierno municipal contra el PHN y de sintonía con la plataforma y si el PP no rectifica se rompería el acuerdo que firmamos a favor de la defensa del agua del Ebro'.

El grupo mixto que se ha formado con las bajas del PP pretende recomponer un nuevo gobierno antitransvase que dé apoyo a la Plataforma en Defensa del Ebro. Según manifestó ayer Josep Maria Franquet, histórico antitransvasista que ya anunció el martes su baja del PP, 'la ciudadanía está pidiendo a gritos que en Tortosa haya

una política antitrasvasista'. El concejal de ERC, Lluís Martín Santos, no quiso avanzar qué harían ante la posibilidad de entrar en el gobierno, però añadió que 'cualquier futuro gobierno donde haya una fuerza a favor del trasvase -en referencia a CiU y PP- no puede ser un pacto bueno para la ciudad'. Antes de anunciarse la creación del grupo mixto, el portavoz de CiU, Marià Curto, ofreció un pacto de gobierno al PP, però tras la salida de tres concejales de este grupo ya no tendrá mayoría absoluta. El PP no se ha pronunciado de momento sobre la nueva situación.

La posible ruptura del pacto entre el PSC y PP podría afectar al gobierno conjunto de estos dos partidos en el Consell Comarcal del Baix Ebre. Sin embargo, Franquet, que es también conseller comarcal, dijo ayer que eran realidades distintas y que él de momento continuaba en el grupo popular en el Consell. El ex edil del PP Franquet, histórico antitrasvasista, afirmó que 'la ciudadanía está pidiendo a gritos una política' contraria al PHN

La fuga de los tres concejales conservadores obliga al alcalde socialista a iniciar conversaciones para formar otro gobierno.

La Vanguardia (10/09/2001)

El clamor del Ebro llega a Bruselas

Autor: MARC BASSETS

Un mes después de que comenzase en el delta del Ebro, la marcha azul desembarcó ayer en Bruselas con una manifestación considerada como un éxito por los organizadores a pesar del mal tiempo. Miles de personas -15.000, según los organizadores; 4.100, según la policía belga- se congregaron, bajo un intenso aguacero, en el centro de la capital comunitaria para protestar contra el Plan Hidrológico Nacional (PHN). Su objetivo: demostrar a Europa la fuerza del movimiento ciudadano contrario al trasvase e impedir que la Unión Europea (UE) financie el proyecto.

En un ambiente festivo y familiar, un mar de paraguas, pancartas, banderas cuatribarradas y pañuelos azules partió a la una y media de la Gare du Nord en dirección a la Gare du Midi. Al frente, marchaban los políticos: Juan Alberto Belloch (PSOE), Raimon Obiols (PSC), Josep Lluís Carod-Rovira (ERC), Joan Saura (Iniciativa-Els Verds) y Gaspar Llamazares (IU), entre otros. Sostenían una pancarta escrita en inglés, francés y neerlandés: "Por una nueva cultura del agua". Fue en este sector, precisamente, donde surgieron las discusiones.

Los dos representantes de la Junta de Aragón que acudieron a Bruselas -el consejero de Agricultura, socialista, y el de Medio Ambiente, del Partido Aragonés Regionalista- abandonaron la marcha antes del final. En realidad, ambos dirigentes quisieron mostrar su desacuerdo con algunos contenidos de la protesta y con el uso que della hacen partidos como la Chunta Aragonesista de José Antonio Labordeta. En Zaragoza, el Gobierno aragonés no apoyó la manifestación. El Ejecutivo aragonés se opone al PHN. Però, al contrario que la Plataforma en Defensa del Ebro, principal organizadora de la manifestación, defiende el pacto del agua en Aragón.

En la Gare du Midi, tras dos horas y media de marcha, la lluvia obligó a dispersar rápidamente a los manifestantes e impidió los discursos previstos. Los portavoces del

movimiento antitrasvase convocaron una rueda de prensa en el Centro Asturiano de Bruselas, punto de reunión de la emigración española de los años sesenta.

Hoy presentarán sendas quejas a la Comisión Europea, responsable del reparto de las subvenciones comunitarias, y a la Eurocámara, donde han recogido apoyos entre los grupos socialista, ecologista y comunista.

"El dinero público europeo no puede servir para los negocios privados ni para la especulación urbanística avalada por el PP y CiU", dijo Pedro Arrojo, catedrático de Economía en Zaragoza y cabeza visible de la plataforma. No han conseguido que les reciba ningún comisario, deberán conformarse con una reunión con miembros de sus gabinetes.

El Periódico (22/10/2001)

Una plataforma europea intentará frenar el PHN

Europa tomará el relevo de las asociaciones contrarias al trasvase del Ebro y a la construcción de embalses que realizaron el pasado verano una Marcha Azul a Bruselas gracias a una plataforma que se creará este próximo invierno. Así lo anunció ayer en Jaca el director ejecutivo de la European Ribers Network, Roberto Epple, quien participó en la mesa redonda titulada Europa, por una nueva cultura del agua , dentro de las jornadas del mismo título organizadas por la Asociación Río Aragón.

Epple indicó que ésta es la tercera ocasión en la que se lucha en Europa contra proyectos de esta envergadura y que en las dos anteriores (contra la construcción de embalses en el Danubio en los años 80 y en el Loira en los 90) se consiguió paralizarlos. Sin embargo, Epple indicó que esta vez se trata de "una lucha nacional" que cuestiona un enfoque de planificación tradicional hidráulica.

En el debate, el portavoz de Coagret, Pedro Arrojo, consideró que con la Marcha Azul se ha abierto "un frente de lucha inesperado por el Gobierno", por lo que "estamos en condiciones de dar la batalla en Europa, aunque no hay que descuidar el nivel local y nacional".

Arrojo aseguró que la batalla política "la vamos a ganar", però advirtió de que el poder, cuando se siente herido, "se ve en la obligación de ejercer el autoritarismo del que ya ha hecho gala el PP, por lo que tenemos que prepararnos para lo peor".

El coordinador del grupo Verde del Parlamento Europeo, Gianluca Solera, recordó que Huesca es la provincia de Europa con mayor número de pueblos abandonados, "con un total de 300", mientras que el portavoz de la Federación de los Verdes, David Hammerstein, resaltó: "Todos estamos afectados en las cuestiones del agua, y todos somos de la montaña y del delta del Ebro", según informó Efe .